

Naturhistorie-Selskabet i København 1789-1804

Elin Strøm

Institutt for arkeologi, konservering og historie, Universitetet i Oslo

Fuglen på forsiden er en **Charadrius bilobus**
fra 4.bind, 1.hefte av Skrifter af Naturhistorie-Selskabet.
København 1797.

Naturhistorie-Selskabet i København 1789-1804

**Elin Strøm
Historisk institutt
Universitetet i Oslo**

August 2006

Innhold

Innledning	3
Reform og dannelse	5
Konflikten i den botaniske have	7
Forfatteren	13
Abildgaard viser sin gode vilje	15
Dannelsen av Naturhistorie-Selskabet	16
Planen	17
Direktørenes redegjørelse	20
Abildgaard og direktørene	22
Martin Vahl	26
Lokaler	27
Theatrum naturæ	30
Kampen om Theatrum naturæ	32
Frihedsstøtten	41
Medlemmene	43
Undervisningen	45
Zoologi	45
Botanikk	46
Vahls undervisning	46
Mineralogi	49
Kjemi	50
Selskapets botaniske have	52
Naturalmuseet	54
De reisende	57
Daldorf	57
Pålsson	58
Steffens	59
Rathke	62
Vitenskapelige møter	65
Skriftene	67
En brysom anmelder	70
En blomsterglad mesen	73
Administrasjon	74
Økonomien	77
Abildgaard og et kongelig naturalmuseum	80
Naturhistorie-Selskabet legges ned	82
Fortalen	83
Etterord	86

Innledning

Naturhistorie-Selskabet ble stiftet i København høsten 1789. Det var en privat forening, dannet i den hensikt å gi undervisning i naturhistorie, etter at universitetet ikke lenger hadde noen lærer i dette faget.

Professor Morten Brünnich, som i de siste årene hadde forelest i zoologi og mineralogi, var av kongen blitt sendt til Kongsberg som oberberghauptmann. Og universitetets naturalsamlingen, Theatrum naturæ, som Brünnich hadde hatt ansvaret for, ble lukket.

Da C.C. Gosch i 1870-årene ga ut sitt store verk *Udsigt over Danmarks zoologiske Literatur*, viet han et kapittel til naturhistorieselskapet og dets forskere. Martin Vahl som var lærer ved selskapet, ”var Danmarks berømteste Botaniker” skriver Gosch,¹ og det var han som ”tilkommer Fortjenesten af at have holdt dets Virksomhed vedlige”, mens det var P.C. Abildgaard som ”have lagt Planen til Naturhistorie-Selskabet og sat det i Gang”. Gosch mente at opprettelsen av selskapet skjedde ut fra en erkjennelse av at naturvitenskapene ”ikke havde Noget at vente af Universitetet, og meget lidet af Regjeringen”; mens det i offentligheten derimot var ”en levende Interesse for Naturhistorien”.

I 1789 kom så ”nogle anseete Mænd” ”med en Opfordring til Medborgerne” om å skaffe de midler som trengtes for naturvitenskapelig virksomhet. Oppfordringen ble vel mottatt, til tross for den ”meget høie Contingent”. Forelesningene kunne starte, ”og allerede i 1790 udkom det første Hefte af Selskabets Skrifter”. Universitetet betraktet ikke ”Naturhistorie-Selskabet og dets Virksomhed med venlige Øine”, men regjeringen stilte seg imøtekommende og ga selskapet ”Localer paa Prinsens Palais”.

Om nedleggelsen av selskapet skriver Gosch at ”Tilrods for den Virksomhed, Naturhistorie-Selskabet udviklede” ble inntektene stadig mindre. Det skyldtes at ”Contingentet var forholdsvis meget høit, og Antallet af dem, der var villig til at betale det, svandt efterhaanden ind.”²(S. 540.)

Gosch etterlyste selskapets historie. ”Uagtet Naturhistorie-Selskabet fylder en saa stor og saa hæderlig Plads i Danmarks aandelige Udvikling, er dets Historie desværre endnu ikke blevet skreven.”(S. 543.)

¹ C.C.A. Gosch, *Udsigt over Danmarks zoologiske Literatur*. 2. Avd. 1.B., s. 508 f., Kbh. 1873.

² Ibid. s. 543.

Alle som har skrevet om botanikk, zoologi og mineralogi i dansk vitenskapshistorie, har framhevet den store betydning Naturhistorie-Selskabet har hatt for utviklingen av disse fagene. Alle referer Gosch, men ingen har prøvd å gi en mer omfattende beskrivelse av selskapet. Grunnen er nok at selskapets arkiv ikke er bevart. Jeg bestemte meg likevel for å lete etter opplysninger om selskapet.

Rigsarkivet i København var et naturlig sted å begynne. Der fant jeg interessante dokumenter i Tønder Lunds etterlatte papirer; likeledes i Martin Vahls brevsamling på Botanisk Centralbibliotek i København, i Bülow's papirer i Sorø og i Jens Rathkes på Nasjonalbiblioteket i Oslo.

Et brev fra selskapets sekretær, A.B. Rothe,³ avslørte at Naturhistorie-Selskabet annonserte alle sine møter og forelesninger, og annet som man ville meddele offentligheten, i *Adresse-Avisen*. Ved å gå gjennom *Adresse-Avisen* fra 1789 til 1804, fikk jeg dermed en fullstendig oversikt over all undervisning som ble gitt i de 15 årene selskapet bestod.

For at beretningen om Naturhistorie-Selskabet ikke skulle bli for tung og omstendelig, har jeg plassert en del av analysen i et appendiks. Jeg har også valgt å publisere de kildene som ikke allerede er offentliggjort. Det gjelder atskillige brev, selskapets deliberasjonsprotokoll, en liste over kabinettets naturalier og dokumenter fra universitetets arkiv.

Beretningen om Naturhistorie-Selskabet er naturligvis preget av at selskapets arkiv ikke lenger eksisterer. Hvor gjerne skulle vi ikke hatt lister over de hundrevis av unge menn som fulgte undervisningen, over deltakerne ved de vitenskapelige møtene eller referatene av diskusjonene på direksjonsmøtene og generalforsamlingene.

Uten støtte fra Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde ville dette arbeidet vanskelig latt seg gjennomføre. Studier i Rigsarkivet i København har vært en nødvendighet, og jeg takker fondet for flere stipendieopphold på Schæffergaarden. Dr. Peter Wagner i København har også vært en viktig støtte for meg.

Jeg har som vanlig fått god hjelp i Nasjonalbiblioteket og takker spesielt bibliotekarene Tove Dahl Johansen og Arve Ryan. Bibliotekarene ved Biologisk bibliotek og Fellesbiblioteket på Blindern har som alltid vist vennlig imøtekommenhet.

³ Brev fra A.B. Rothe til Niels Tønder Lund. Se appendiks s. 126.

Reform og dannelselse

Det oldenborgske styre var et diktatur, og den franske revolusjon ble derfor mottatt med begeistring i København; ikke bare i borgerlige kretser, men også i den reformbevisste del av aristokratiet. ”Hvilke herlige skønne Optrin” skrev Ludvig Reventlow,⁴ og prinsen og prinsessen av Augustenborg gråt av glede over nyheten fra Paris.⁵ Revolusjonen viste at dersom kongemakten ikke var lydhør overfor folkets ønsker og meninger, kunne det gå den riktig ille.

Etter at den unge kronprins Frederik overtok styret i 1784, lå statsmakten i hendene på tyske godseiere som hadde som sitt program å modernisere landet; ikke minst av økonomiske årsaker. Statsminister P.A. Bernstorff ønsket framfor alt å endre det føydale systemet som ga godseierne all makt over bondestanden.

I 1786 ble *den store landbokommission* nedsatt med Christian Colbiørnsen som sekretær. Allerede året etter kom de første forordningene som lovregulerte festeforholdet mellom godseier og bonde. Dermed ble bonden rettslig sikret og økonomisk fri. I 1788 fikk regjeringen så kronprinsens samtykke til forordningen om stavnsbåndets opphevelse. *Minerva* skrev i den anledning om det ”*MONUMENT, Landsfaderen reiste [...] hvormed han har løst Bondestanden i Danmark aldeles for den Trældom Stavnsbaandet kaldet*”. Betegnelsen *monument* skulle noen år senere få et svært konkret uttrykk.

I København hadde det etter Struensees fall skjedd en stille etablering av borgerlige møtestedet, de såkalte klubbene. Den viktigste av dem var Dreyers klubb, hvor den borgerlige elite møttes til samtaler om politikk og aktuelle begivenheter. Her var leseværelse med den nyeste litteratur, utenlandske aviser og tidsskrifter. Medlemstallet var begrenset til 130, og medlemmene måtte ikke bringe videre de meninger og synspunkter som kom fram i diskusjonene. Redaktører og skribenter fylte aviser og tidsskrifter med artikler som støttet regjeringens reformpolitikk, og den litterære intelligensia i Dreyers klubb var en viktig støttespiller for regjeringen i dens kamp mot godseierne.

⁴ Danmarks historie. Red. John Danstrup og Hal Koch. B.10. Kbh. 1978, s. 188.

⁵ ”Friedrich Christian und Louise Augusta haben Tränen vergossen, als sie die Nachrichten aus Frankreich lasen, Tränen der Freude.” Og prinsen skrev til grev Schimmelmann: ”Es ist ein stoltzer Anblick, den mächtigsten und hochmütigsten Hof, an dem der Despotismus seinen Thron aufgeschlagen hatte, unter allen zuerst seinen Nacken beugen zu sehen. Wie armselig steht er jetzt da, gezwungen zu allen seinen jetzigen Schritten, von allen Mitteln entblösst, sich mit Erfolg dem Willen der Nation zu widersetzen.”

Hans Schulz, Friedrich Christian Herzog zu Schleswig-Holstein. Ein Lebenslauf. Stuttg. u. Lpz. 1910, s.102.

Målet for medlemmene av Dreyers klubb var at borgerstanden skulle overta den innflytelse som man ventet at godseierne nå måtte gi slipp på. Men skulle borgerstanden bli en maktfaktor med talerett overfor myndighetene, måtte den skoles og *dannes*. Derfor organiserte man seg ikke bare i klubber, men også i patriotiske foreninger som Borgerdydsselskabet og Efterslægtsselskabet og opprettet skoler for borgerskapets sønner. Skolene skulle forberede de unge for borgerlige næringer; i motsetning til latinskolene som utdannet for universitet og embetsstand.

I 1793 ble Ludvig 16. henrettet. Det viste hva ordene frihet, likhet og brorskap kunne føre til, og i adelige kretser ble revolusjonsbegeistring avløst av frykt. Regjeringen ønsket nå full kontroll med alt som ble trykket. Og når det gjaldt kampen med godseierstanden, var man ikke lenger interessert i borgernes støtte. Reaksjonen satte inn; borgerne ble satt på sidelinjen. Den offentlige debatt forstummet, og i Dreyers klubb var bare punsjebollen og drikkevisene tilbake.

Reformperioden mellom kronprinsens statskupp i 1784 og opphevelsen av trykkefriheten i 1799, var 15 år preget av stor optimisme og handlingsvilje. Opplysningstidens intellektuelle fikk dermed oppleve en kort og hektisk gullalder på slutten av sine liv, før man i 1799 gikk inn i reaksjonens og resignasjonens tid.

Naturhistorie-Selskabet sprang ut av den store optimismen som preget slutten av 1700-tallet.

Konflikten i den botaniske have

Dannelsen av Naturhistorie-Selskabet skjedde i kjølvannet av en hard konflikt om den botaniske have.

J.T. Holmskiold, hoffsjef hos enkedronning Juliane Marie, hadde sørget for at den botaniske have i København var blitt flyttet fra Amalienborg til Charlottenborg ved Kongens Nytorv. Her ble den norske botaniker og Linné-elev Martin Vahl ansatt som lektor for 200 riksdaler i året, betalt av kongens kasse.

Da gartneren, J.W. Käsemacher, døde i 1780, ble Niels Bache ansatt som hans etterfølger. Det utviklet seg snart et motsetningsforhold mellom lektoren og gartneren, og Vahl mente at den selvbevisste gartneren var et hinder for hans undervisning og vitenskapelige arbeid. Vahl ba derfor i 1782 direksjonen om en instruks for lektorstillingen.

Direksjonen for haven, professor Rottbøll og hoffsjef Holmskiold, representanter for henholdsvis universitetet og kongen, utarbeidet da en instruks som favoriserte havens gartner på bekostning av Vahl. Instruksen slo fast at Vahl ikke lenger kunne forsyne seg av havens planter, men at gartneren skulle levere ham det han trengte. Med en slik instruks fant Vahl at han ikke kunne fortsette sin undervisning, og han trakk seg fra arbeidet i haven.

Regjeringen grep da inn; og for å løse den umulige konflikten, fikk Vahl et reisestipend av statskassen. Han forlot København i 1783 og oppholdt seg i utlandet i tre år. Den unge Erik Viborg, elev av C.P. Abildgaard, ble ansatt som Vahls etterfølger, samtidig med at han ble lektor ved veterinærskolen. Men da utgiveren av *Flora Danica*, Otto F. Müller, døde i 1785, var det Vahl som ble utnevnt til redaktør for verket. Holmskiold hadde riktignok prøvd å få plassert Viborg i stillingen, mens universitetet og Rottbøll hadde gått inn for Vahl.

Konflikten i den botaniske have var sikkert godt kjent i visse kretser, men så skjedde det noe som plutselig brakte saken ut i full offentlighet. Det skyldtes historikeren Niels D. Riegels, som i 1787 ga ut en bok om kirurgiens historie i Danmark. Den var skrevet på latin og hadde tittel *De fatis faustis & infaustis chirurgiæ*⁶. Her hadde han noen linjer om tilstanden i botanisk have, som han hevdet led under at universitetet hadde foretrukket gartner Bache framfor botanikeren Vahl.

⁶ Niels D. Riegels, *De fatis faustis & infaustis chirurgiæ nec non ipsius indissolubili amicitia cum medicina coeterisque studiis liberalioribus commentatio historica*. Hafnia 1787.

Gartner Niels Bache, som må ha følt seg dypt krenket av denne påstanden, valgte å forsvare seg med et lite skrift med tittelen: *Et Par Ord til Publicum i Anledning af den usandfærdige Beretning om den Kongelige botaniske Hauge og den Gartner, som Hr. Riegels i sit nyligen udkomne Skrift: De fatis faustis & infaustis chirurgiæ, side 582 har indført*⁷.

Bache tilbakeviste her Riegels' påstander om at han "*udrydder Planterne af Haugen*"⁸ og om at kirurgene ikke hadde vært "*tilladt at bivaane botaniske Forelæsninger*"⁹. Han forsvarte forbudet mot å la Vahl "*skiære af Planterne uden Gartnerens Vidende*"¹⁰ ved å minne om "*hvor let kan ei en sielden Plante, hvoraf kun et Exemplar haves, derved udryddes, naar flere Personer skiære af samme*"¹¹.

Baches skrift fikk Vahls gode venn Niels Tønder Lund til å reagere. Han kom med et sterkt forsvar for Vahl, i skriftet *Noget om den botaniske Have, i Anledning af Gartner Baches Et Par Ord til Publicum*¹².

Tønder Lunds begrunnelse for å engasjere seg var at Bache hadde "*tilladt sig at anføre endeel, der vedkommer den forrige Lector ved Haven*". Men hans egentlige ærend var nok å rette en generell kritikk mot utviklingen i universitetets botaniske have.

"En botanisk Have kan ikke være bleven indrettet for, at Synet af en Mængde fremmede og her ubekiendte Væxter maae kunne fornøie den ørkesløse Spadsereren".¹³ Er "*Haven Academisk, er den indrettet og vedligeholdes paa det Offentliges Bekostning, maae naar dens Nytte skal naaes, Adgang dertil være der for hver den der lægge sig efter Kundskab om Planter.*"¹⁴

Haven skulle, etter Tønder Lunds oppfatning, først og fremst tjene den botaniske vitenskap. "*Det forekommer mig latterlig, at den forrige Lector maatte forbydes at skiære af Planterne uden Gartnerens Villie.*"¹⁵

Tønder Lund pekte på Baches manglende erfaring når det gjaldt dyrking av utenlandske vekster. Han hevdet at ansvaret for en botanisk have måtte ligge hos de botanisk

⁷ Niels Bache, *Et Par Ord til Publicum i Anledning af den usandfærdige Beretning om den Kongelige botaniske Hauge og den Gartner, som Hr. Riegels i sit nyligen udkomne Skrift: De fatis faustis & infaustis chirurgiæ*, side 582 har indført. Kbh 1787.

⁸ Ibid. s.4.

⁹ Ibid. s.5.

¹⁰ Ibid. s.7.

¹¹ Ibid. s.7.

¹² Niels Tønder Lund, *Noget om den botaniske Have, i Anledning af Gartner Baches Et Par Ord til Publicum*. Kbh. 1788.

¹³ Ibid. s.5.

¹⁴ Ibid. s.6.

¹⁵ Ibid. s.9.

kyndige, som hadde kunnskap om de fremmede planters naturlige miljø.

*"Vahl, der da over i 12 Aar havde dagligen gaaet om i botaniske Haver, i 4 1/2 Aar i Upsala under Ridder v. Linné, og siden i den Kiøbenhavnske i 8 Aar, og i denne af Kæsemakker kunde have lært at kiende Planternes Dyrkelse her og deres Forhold til vort Clima, og som dog i det mindste maatte tiltroes Kundskab til uden Skade for Planten ligesaa vel som Gartneren at afskiære en Qvist, og kunde nu saaledes ikke længer anstændigen vedblive sin Post".*¹⁶

Tønder Lund mente at konflikten med Vahl skyldtes *"at Bache, da han blev beskikket til Gartner i Haven, ikke havde al dertil Planternes Opvartning fornødne Kundskab og Erfarenhed, og at han af Tiltroe til egen Klogskab, der pleier følge Uvidenhed som Skyggen Legemet, var for stolt til at lade sig veilede."*¹⁷

Han avsluttet med å bekjenne at *"Større Glæde, end den jeg tør haabe, vilde det være mig, om disse Blade maatte nu eller engang i Tiden bidrage til en bedre Indretning i Haven til Bedste for en Videnskab, som det øvrige oplyste Europa ærer, og Danmark ikke kan ringeagte."*¹⁸

Dette kunne ikke stå uimotsagt, og snart forelå det et skrift på 52 sider med en kort og klar tittel: *Kammerraad Lunds Angreb paa den botaniske Haves Forfatning besvaret af N. Bache.*¹⁹

Skriftet ga en grundig redegjørelse for hvorfor det er gartneren og ikke den botanisk kyndige som bør ha det overordnede ansvar for en botanisk have. Linné selv mente nemlig at *"dersom en Urtegaardsmand"*²⁰ fulgte Linnés egne regler for akademisk havedyrkning, ville han *"sielden eller aldrig møde Vanheld"*²¹. Følgelig kunne han *"undvære al anden Veiledning"*²². Baches erfaringer og fortjenester ble fremhevet, og det ble vist til alle de botaniske haver i Tyskland, Frankrike, Holland og England som klarte seg godt uten at noen botanisk professor blandet seg i driften.

*"Min kiere Hr. L[und], De er den første som vil lære en Urtegaardsmand, at der er Forskiel i Drivhusene paa Klimatet imellem her og der."*²³

¹⁶ Ibid. s.14.

¹⁷ Ibid. s.19.

¹⁸ Ibid. s.24.

¹⁹ Niels Bache, Kammerraad Lunds Angreb paa den botaniske Haves Forfatning besvaret af N. Bache. Kbh. 1788.

²⁰ Ibid. s.1.

²¹ Ibid. s.1.

²² Ibid. s.1.

²³ Ibid. s.35.

Tønder Lund svarte med skriftet *Videre om den botaniske Have, i anledning af Svaret for Gartner Bache mod det tilforn om Haven udgivne*.²⁴

Tønder Lund hevdet at det var den botaniske haves "Øjemed"²⁵ som måtte bestemme den botanisk kyndiges posisjon i forhold til haven og gartneren. Og for å vise i hvilken grad Vahl, som lektor i haven, var blitt hindret i sitt arbeid, offentliggjorde Lund den instruks som Holmskiold og Rottbøll hadde pålagt Vahl. En instruks som "*synes ikke at kunde tiene uden til i Øieblikket, at krænke en kyndig og retskaffen Mand, som ikke var Gartner Bache behagelig*",²⁶ mente Tønder Lund. Han mente også om at de botaniske havene som ikke hadde botanikkyndig ledelse, ikke var akademiske haver, og han hadde heller ikke funnet noe eksempel på "*en Lov, som gjør Læreren umyndig i Haven*".²⁷

Instruksens hensikt kunne ikke "*have vært andet end at befrie Gartneren for et ham ubehagelig Opsyn, og at den indvortes Indretning i Haven, hvis den vedbliver den samme, maae forandres, naar Haven skal blive til Nytte og ikke blot til Stads*".²⁸

Han rettet også et spark til Viborg. "*Finder den nuværende Lector sig i at efterleve Instruxen, hvorom jeg er uvidende, maae jeg tilstaae, at han efter min Følelse og Overbeviisning ikke da fortjener den Lovtale, Forfatteren til Slutningen finder Fornøjelse i at holde over hans Iver for Videnskaben og Haven*".²⁹

Det har vært hevdet at striden oppsto for at "den grådige hoffsmigrer" Erik Viborg skulle sikre seg stillingen til "den edle, men akk! så verdensfjerne" Martin Vahl. Men selv om striden utløste et fiendskap mellom Viborg og Vahls venner, som varte til Viborgs død i 1822, så er det urimelig å beskyldre Viborg for å ha fjernet Vahl fra lektorstillingen. En ung mann på 24 år var ikke i stand til å gjøre noe slikt.

Antakelig var striden i sin opprinnelse ganske banal, en konflikt mellom en gartner og en botanisk lektor, begge stridbare naturer. Ledelsen ved haven gjorde hva ledelser pleier å gjøre. Den kvittet seg med den man best kunne unnvære, i dette tilfelle lektoren. (Ti år senere ble gartner Bache skiftet ut med den dyktige Frederik L. Holbøll.)

Beslutninger foretatt av en direksjon var ingen ting man diskuterte offentlig. Når

²⁴ Niels Tønder Lund, *Videre om den botaniske Have, i Anledning af Svaret for Gartner Bache mod det tilforn om Haven udgivne*. Kbh. 1788.

²⁵ Ibid. s. 4.

²⁶ Ibid. s. 17.

²⁷ Ibid. s. 23.

²⁸ Ibid. s. 37.

²⁹ Ibid. s. 38.

representanter for universitetet og hoffet hadde gjort seg opp sin mening, var det i praksis lov og skulle godtas. For slik var det danske eneveldet. Men Niels D. Riegels var en som våget mer enn andre, og det var derfor han som tok lokket av saken i boka om kirurgiens historie.

Riegels' egentlige ærend var nok å vise at kirurgene, i en pågående konflikt med universitetet, var blitt stengt ute fra den botaniske have. Men han ville også gjøre offentligheten oppmerksom på universitetets behandling av vennen Martin Vahl. Og hans provokasjon, rettet mot havens direksjon, resulterte så i den oppsiktsvekkende debatten, som kom til å omfatte fire skrifter.

Hadde havens direksjon visst hva Baches første skrift resulterte i, hadde det nok ikke blitt utgitt. Men man kunne ikke forestille seg at andre enn Riegels ville være i stand til offentlig å kritisere en direksjonsbeslutning. At Tønder Lund kastet seg ut i debatten, må ha kommet som en overraskelse på alle.

Debatten kom til å handle om langt mer enn Vahl. Først og fremst stilte Tønder Lund krav om at universitetets botaniske have måtte drives etter vitenskapelige prinsipper. Dermed kom han til å påvise at universitetet ikke tok ansvar for vitenskapen, dvs. i dette tilfelle botanikken. Det sjokkerende med saken var at det i det hele tatt var noen sak. Uten å ta hierarkiske hensyn hadde den borgerlige stemme ytret seg. Dermed ble det skrevet danmarkshistorie.

At Bache sto som forfatter av sitt første skrift, har ingen bestridd. Derimot er alle enige om at hans skrift nr. 2 ikke er ført i pennen av ham selv. Det står da også tydelig i innledningen at han har måttet søke hjelp hos sine "*Venner af Studerende*"³⁰ på grunn av latinen i noen av Linnés "*academiske Strids-Skrifter*"³¹. Tønder Lund slo imidlertid fast at etter "*Stilen og Modsigelserne at dømmen*" er det "*2 Forfattere Bache exclusive*"³² som har utformet Baches svar. Han har sikkert visst hvem som stod bak Baches forsvar, men var det to forfattere? Og hvem var i så fall disse to? Det merkelige er imidlertid at Tønder Lund snart forlater flertallsformen for å gå over til å snakke om "*Forfatteren af Baches Forsvar*"³³. Det er derfor grunn til å trekke den slutning at det har vært *en* hovedforfatter som har hentet opplysninger fra de to andre, deriblant Bache.

Skriftet har hittil vært tillagt professor Rottbøll, den ene av de to direktørene ved haven. Det tror jeg ikke medfører riktighet, og mine innvendinger mot en slik antakelse er

³⁰ Niels Bache, Kammerraad Lunds Angreb paa den botaniske Haves Forfatning besvaret af N. Bache. Kbh. 1788, s. 1.

³¹ Ibid. s. 1.

³² Lund 2, s. 4.

³³ Lund 2, s. 10.

flere. Skriftets stil og tone er uforenlig med den måten en eldre klassisk dannet universitetsprofessor ville uttrykke seg. Dessuten er det utenkelig at Rottbøll ville gå inn i noen offentlig debatt om haven. Noe slikt var i hans forestillingsverden helt unødvendig.

Det er dessuten bemerkelsesverdig at Tønder Lund i sitt siste skrift omtalte Rottbøll med så meget respekt, og at han anklaget "*Baches Forsvarer*" for å ha nedvurdert Rottbøll. Han hevdet at "*Forfatteren av Baches Forsvar*" reiste tvil om professor Rottbøll "*der som B. Jussieu vel fortjener Navn af Olding i Videnskaben, forstaaer sig paa Havedyrkning*".³⁴

Tønder Lund hadde all grunn til å unngå konflikt med Rottbøll, som jo hadde sørget for at Vahl ble redaktør av *Flora Danica* etter Müllers død. Etter min oppfatning er derfor Rottbøll ikke forfatter av Baches skrift nummer to. Når jeg også ser bort fra Holmskiold som forfatter, er det på grunn av stil, form og sedvane; det samme som umuliggjør Rottbøll som forfatter.³⁵

³⁴ Lund 2, s. 30.

³⁵ I H. Ehrencron-Müller, *Forfatterlexikon*, Kbh. 1924, b. 1, s. 184, er det ved N.S. Baches *Kammerraad Lunds Angreb paa den botaniske Haves Forfatning besvaret*, i parentes føyd til: Den virkelige Forfatter er: Chr. Friis Rottbøll.

I *Bibliotheca danica*, Kbh. 1962, s. 198 er det i forbindelse med Baches skrift opplyst i parentes: Skriftet skal være forfattet af Chr. Friis Rottbøll.

Forfatteren

Men hvem er det da som er "*Forfatteren av Baches Forsvar*"? Min antakelse er at det er P.C. Abildgaard. Grunnene til at Abildgaard engasjerte seg i striden om den botaniske have er flere. Han var botanisk kyndig og hadde faglig fellesskap med både Rottbøll og Holmskiold. Abildgaard var dessuten en vitenskapelig entreprenør som arbeidet smidig og godt med alle han så seg tjent med, især regjeringen og hoffet.

Når det gjaldt konflikten mellom Vahl og gartneren, er det naturlig å tenke seg at det var Abildgaard som fant løsningen. Vahl ble sendt til utlandet på statens regning, mens Abildgaards egen elev, Erik Viborg, overtok stillingen som lektor i haven. Abildgaard som forstod å verdsette Vahls vitenskapelige betydning, var nok også med på å sikre at Vahl overtok utgivelsen av *Flora Danica*.

Da Riegels skrev om kirurgiens historie var han også innom Abildgaard og veterinærskolen:

*"Om Dyrenes Anatomi som Videnskab hersker en dyb Stilhed, hva især erfares af Dyrlæggekunstens foragtede Tilstand. Af Navn har vi her i Landet en Skole for denne Videnskab, men selve dens Leder, der er velkiendt i Udlandet, foretrækker Hoflivet frem for Veterinærvidenskab, har et temmeligt fedt Embede og en rummelig Embedsbolig, men det er ogsaa de eneste Goder, denne halvdøde Videnskab har ført med sig hos os."*³⁶

Slik skrives det når man vil ha svar, og Abildgaard hadde svart på latin med skriftet *Additamentum XII ad commentationem historicam de fatis faustis & infaustis chirurgiæ*.³⁷

I forsvaret av Bache er det en oppfordring til Tønder Lund som henspiller på Abildgaards konflikt med Riegels:

*"Spørg Deres Ven R..... [min uthevelse] om en brav ærekiær chirurgus vilde taale, at en ung Mand, som ikke uden ved at see til havde lært chirurgien, maatte, naar han behagede, fordre ham til Regnskab for sine Foretagender."*³⁸

Dette var nettopp hva Riegels selv hadde gjort overfor Abildgaard og viser, etter min mening, at Abildgaard er "*Forfatteren av Baches Forsvar*".

Skriftet er fylt av kraft og kampglede og preget av den stil som hersket blant

³⁶ Additamentum XII ad commentationem historicam de fatis faustis & infaustis chirurgiæ, nec non ipsius interdum indissolubili amicitia cum medicina cæterisque studiis liberalioribus ab ipsius origine ad nostra usque tempora, impress. Hafniæ 1787.

³⁷ Max Lobedanz, Abildgaards "Additamentum XII" i Dansk Veterinærhistorisk Aarbog. 7. Aarg. Horsens 1940, s. 29.

³⁸ Niels Bache, Kammerraad Lunds Angreb paa den botaniske Haves Forfatning besvaret af N. Bache. Kbh. 1788, s. 25.

reformvennene i København. For Abildgaard var det viktig å forsvare Viborgs plass i haven, og dermed var han tvunget til å gå god for både instruksen og gartner Bache. Ideologiske betenkeligheter lå ikke for Abildgaard, som ved siden av å være en betydelig vitenskapsmann, var en glimrende praktiker i virkelighetens verden.

Abildgaard viser sin gode vilje

Da Det kongelige danske Videnskabernes Selskab holdt møte 6. mars 1789, foreslo Abildgaard at Tønder Lund skulle tas opp som medlem. Men dette var blitt avvist av forsamlingen. Tyge Rothe ble underrettet og skrev til Abildgaard:

”Det blev en Brusen inden i mig, da jeg læste Deres Brev. Og lad mig nu tale med Dem af aabent Hjerte. Mangen et Ord hørte jeg af Dem om Tønder Lund, der glædede mig - der foer mig i Sjelen - der virkede, at jeg glædeligen kjendte Deres Sjels Adel - det var mig saa meget om at gjøre, at I herlige Mænd vare eene - Og jeg saa nu med Klarhed, at mandig Trofasthed, at Selvbestaaenhed havde stærk Kraft paa Deres Sjæl til at attrahere, til at harmonere med hva der var i Dem selv - Hvergang vi talte om Lund, blev jeg glad - blev jeg stolt af at være Dem kjer. Nu foreslaae De ham da - Og jeg velsignede Dem derfor. Jeg tenkte ikke andet derved; thi umuligen kunde jeg tenke, at det Forslag skulde modstaaes.

Saavidt indtil den haanværdige Scene. - Da tenkte jeg saaledes - og det med en slags Bitterhed - Naar Danmarks Abildgaard foreslaaer Nogen, som agtværdig i Botanik, i Naturkundskab - Naar den, som paavises, lever iblandt os og kan prøves - naar den, som paavises, har givet den merkelige med saa gjennemlysende sterk philosophisk Geist affattede Bog om Udartninger - naar man da vover, tiltrods mod Æren, tiltrods mod Abildgaards Dom - at forkaste Manden - da forhaaner man Selskabet - man forhaaner Videnskabeligheden.”³⁹

Rothes skuffelse var stor. *”Mit Forset er, ej at sette min Fod meere i den Sæl - jeg afsondrer mig ganske fra dem, der hørte slige Raad.”*

Hvordan saken forløp i Videnskabernes Selskab, var av mindre betydning. Det viktige var at Abildgaard hadde vist Tønder Lund respekt som naturhistoriker. Dermed skulle alt ligge til rette for et samarbeid mellom Abildgaard og Tønder Lund, for å realisere ideen om et privat naturhistorisk selskap.

³⁹ Jens Kragh Høst, Clio. Et Bidrag til Læsning for den fædrelandske Histories Yndere. 1. B. Kbh. 1821, s. 149-151.

Dannelsen av Naturhistorie-Selskabet

Hvem som først kom med ideen til selskapet vet man ikke. Jeg vil tro at den ble kastet fram i Dreyers klubb; av Tyge Rothe eller Niels Tønder Lund, og at de drøftet mulighetene med Christian Colbiørnsen, som stod regjeringen nær.

Stiftelsesmøtet ble holdt hos Tønder Lund 25. september 1789, vel to måneder etter stormen på Bastillen. Men revolusjonen i Paris hadde ikke noen direkte betydning for opprettelsen av selskapet, da forberedelsene må ha startet allerede tidlig på året. At Brünnich ville komme til å forlate København, var klart allerede sommeren 1788. Tanken om et privat selskap for naturhistorie kan ha kommet opp en gang mellom sommeren 1788 og våren 1789, da Abildgaard bila striden med Tønder Lund.

Tyge Rothe, Abildgaard og Tønder Lund stod sentralt i forberedelsene, og prinsen av Augustenborg og grev Schimmelmann, begge medlemmer av kongens råd, og grev Christian D. Reventlow, må ha blitt trukket inn på et tidlig tidspunkt. Uten støtte fra høyeste hold kunne ikke en privat forening med slike ambisjoner som Naturhistorie-Selskabets, realiseres. Med disse som støttespillere kunne så arbeidet med planleggingen og medlemsvervingen starte.

Skal man snakke om hvem som stiftet Naturhistorie-Selskabet, må det være at Tyge Rothe, Abildgaard og Tønder Lund alle var stiftere. De var alle nødvendige for at ideen om et selskap for naturhistorie skulle utvikle seg til en plan som lot seg sette ut i livet. Mens Rothe og Abildgaard trakk seg tilbake etter få år, kom Tønder Lund til å drive selskapet gjennom alle de 15 år det eksisterte.

Da planen var klar, og et tilstrekkelig antall medlemmer var sikret, ble selskapets dannelse offentliggjort. *Indbydelse til et Selskab og en National Stiftelses Oprettelse for Naturhistorien især Fædrelandets*⁴⁰, utkom i oktober 1789.

Indbydelsen besto av en plan for et naturhistorisk museum som Abildgaard hadde utarbeidet og overlatt til en direksjon å sette ut i livet. Abildgaards prestisje ga planen kvaliteter som ingen ville betvile, og hans autoritet konfirmerte også valget av de syv direktørene.

⁴⁰ *Indbydelse til et Selskab og en National Stiftelses Oprettelse for Naturhistorien især Fædrelandets*. Kbh. 1789.

Planen

Det dreide seg om nasjonens ære: *”Hvor store ere ikke de Fremskridt i Naturhistorien, som ere giorte ved Englands, Frankerigs og Ruslands vidtudbredte Omsorg for denne Videnskab; og hvor vigtig har ei denne Videnskab været dem, ikke aleene som Hensigt, men endog som Middel i deres Opdagelser og Reiser til ubekiendte Lande!”*

*”Endog vort Naboerige, Sverrig, har været meget og heldige virksom i dette Fag, ved sin oplyste Dronnings Yndest for Videnskaben. Neppe har nogen anden Nation udsendt flere Naturkyndige til alle Verdens Deelee, og neppe har nogen anden Nation flittigere opsøgt sit Lands Producter.”*⁴¹

Det ble minnet om *”at i ethvert Land, hvor det staaer slet til med de øvrige practiske Videnskaber, der findes altid Naturhistorien især forglemt og tilsidelagt”*.⁴²

Studiet av naturen ville fremme dydene, for *”Hvor andensteds end i Naturen, og dens vise, herlige Indretning skal Mennesket finde Mønstere og stærkt talende Exempler paa Orden, Skiønhed, Virksomhed uden Trældom; Sparsomhed midt i Overflødighed: og den fuldkomneste Eenhed i talløs Mangfoldighed?”* Og *”Mennesket endog fra den moralske Side vilde vinde meget, dersom Naturkyndighed var meere almindeligen udbredet”*.⁴³

Det var en *”Vellyst, at kiende flere og flere af Naturens Skabninger, og ordne dem saagodt som mueligt, efter vor høist indskrænkede Kundskab, til deres Sted i den konstige Kiæde, ved hvilken alt det skabte er foreenet til et stort uudgrundelig Væsen”*.⁴⁴

Naturvitenskapen var viktig for utviklingen i landbruket. *”Naturkyndighed er Grunden til al Slags Landhuusholdnings Forbedring,”* og ville ha *”Indflydelse paa Agerdyrkning, Forstvæsen, al Slags Landhuusholdning, som og paa andre Videnskaber, paa Haandværker og Konster.”*⁴⁵

Studiet av naturen ville også øke samhandlingen mellom nasjonene. *”Naturens Herre vil, at Menneskeslægten skulle være et Folk, og blive en Jord under een Hyrde (Enhver tænke sig ved Hyrden hvad han vil, kun at han ei derved tænker sig en Konge eller Keiser). Alle de Bestræbelser, som enkelte kortsynede Mennesker ville anvende paa det modsatte, ere Bestræbelser imod Naturen, og blive evigen forgieves.”*⁴⁶

⁴¹ Ibid. s. 4.

⁴² Ibid. s. 4.

⁴³ Ibid. s. 5.

⁴⁴ Ibid. s. 5.

⁴⁵ Ibid. s. 5-6.

⁴⁶ Ibid. s. 6.

Det handlet om skjulte nasjonale rikdommer. ”Ethvert Land har i sit Skiød utallige ukiendte Skatte: Dannemark og Norge have vist ikke mindre end noget andet Land; men de ere alt for lidet kiendte, fordi de ei ere søgte.

Vor udødelige Müller, vor Gunnerus, Oeder, Strøm og Fabricier og flere have udrettet meget; men Høsten er for stor til saa faa Arbeidere.”⁴⁷

For å øke innsatsen ”maae vi have Læreanstalter for Videnskaben,” og for å ”lokke fremmede Studerende til os” måtte den ha ”Lærere, som kunde vinde meget Anseelse uden for Fædrenelandet”.⁴⁸

Ønsket var at ”Fædrenelandets mangfoldige, endnu ubekiendte Naturproducter maatte blive opsøgte og kiendte”. Og at ”Naturhistorien maatte hos os blive dyrket med Virksomhed, og Kundskab i samme, saa meget mueligt, at maatte udbredes i alle Stænder”.

Til det trengtes ”en velindrettet Læreanstalt, hvor unge Mennesker kunde dannes til at reise som Naturkyndige i Fædrenelandets Riger og Provindser”.⁴⁹

Men det burde skje ”uden Befalinger, Bestallinger og Bekostninger for den saa kaldte Kongelige Kasse” ved at ”et tilstrækkelig Antal Medlemmer foreenede sig om at bidrage hertil ved et lidet Aarlig Tilskud”.⁵⁰

Ved en slik samlet årlig inntekt kunne man

- 1) ”Oprette en Skole for Naturhistorien”
- 2) innrette ”en Naturalsamling, under Navn af National Museum”
- 3) anskaffe ”de vigtigste Hovedbøger i Naturhistorien”
- 4) ”Af de ved Stiftelsen Studerende skulde hvert tredie Aar tre eller flere udsendes at bereise Rigerne forskjellige Provindser, for at opsøge, beskrive og for Nationens Museum samle disse Steders Naturproducter”
- 5) ”De Studerende, som ønske Stiftelsens Understøttelse til slige Reiser, skulde først ved offentlig Examen have aflagt Prøver paa deres Kundskaber og Duelighed til at reise med Nytte”⁵¹

Planen kunne gjennomføres ved at det ble dannet ”et Selskab” der medlemmene ”vilde give et aarlig Tilskud af 10 Rdl.” ”Af dette Indskud skulde ikkun een Lærer lønnes, som tillige

⁴⁷ Ibid. s. 7.

⁴⁸ Ibid. s. 8.

⁴⁹ Ibid. s. 8.

⁵⁰ Ibid. s. 7.

⁵¹ Ibid. s. 8-10.

skulde forestaae Museum.”⁵²”Stiftelsen maatte bestyres af en Direction” bestående av syv av selskapets medlemmer hvorav minst tre skulle ”være bekiendte Naturkyndige”.⁵³

At det ikke var ønskelig med en ” Direction, bestaaende aleene af Naturkyndige” skyldtes at man ønsket å moderere ”den Enthousiasme, som ellers saa let henriver den Naturkyndige af Profession til at ville for meget”.⁵⁴

Selskapet skulle ha en skriftserie for vitenskapelige avhandlinger. De ”naturkyndige Medlemmer” skulle derfor ”i de 6 Vintermaaneder engang maanedlig” ”forsamles” og ”forelæse en Afhandling” som så kunne trykkes.⁵⁵

Planen ble avsluttet med at det skulle være en ”ordentlig Lærer ved Stiftelsen og forestaae dets Museum” og at det bare var en eneste mann ”som dertil besidder fornøden Duelighed. Det er vor Professor Vahl”.⁵⁶

Dermed var det slått fast at ingen andre enn Vahl skulle ha ansvaret for det planlagte museet.

Planen framsto i heftet som Abildgaards egen plan, men det er grunn til å tro at han hadde drøftet den inngående med Rothe og Tønder Lund før han skrev den ferdig. Forestillingen om at studiet av naturen fremmet dydene, må for eksempel være formulert av Rothe.

Abildgaard skrev at da hans plan var ferdig, hadde han sendt sitt ”Forslag til nærmere Bedømmelse af Hr. Etatsraad Rothe, Hr. Confessionarius Bastholm, Hr. Kammerjunker Sehestedt, Hr. Kammerraad Lund, Hr. O. Fabricius og Hr. Konstforvalter Spengler.

Finder det disse Herrers Bifald, og værdiges deres Rettelser og Forbedringer” saa ønsket Abildgaard at det ”maatte forelægges Hr. Kammerherre Suhm til Bedømmelse”. Det var Abildgaards ønske ”at disse Herrer vilde samtlige paatage sig Bestyrelsen [...]indtil Selskabet blev fuldstændigt til at vælge en Direction”.⁵⁷

Direktørenes redegjørelse

Direktørene skrev at de hadde latt forslaget sirkulere seg imellom ”for i uforstyrret Roelighed at kunne overveie det med al den Opmærksomhed, som en Sag” som ”haver hele Nationens Hæder og Gavn til Formaal. [...]Derpaa, for at give Selskabet Fasthed, og for at bestemme de

⁵² Ibid. s. 10

⁵³ Ibid. s. 10.

⁵⁴ Ibid. s. 11.

⁵⁵ Ibid. s. 12.

⁵⁶ Ibid. s. 13.

⁵⁷ Ibid. s. 12-13.

Grundideer, paa hvilke det skulle oprettes, forsamlede vi os den 25de September, oplæste Forslaget, og eenstemmigen bifaldt samme under følgende nærmere Bestemmelser.”⁵⁸

Direktørene aksepterter Abildgaards plan, med en vigtig unntakelse. De skrev nemlig at ”Da en Direction udfordres til at bestyre denne Plans Istandsættelse og Vedligeholdelse, have vi undertegnede paataget os dette Arbeide efter Hr. Prof. Abildgaards Anmodning. Directionen bestaaer altsaa af 7 Medlemmer, af hvilke, naar een udgaaer, de øvrige vælge Eftermand.”⁵⁹

Her overså man suverent hva Abildgaard hadde skrevet, nemlig at de syv skulle påta seg bestyrelsen ”indtil Selskabet blev fuldstændigt til at vælge [min uthevelse] en Direction ”.

⁶⁰Direktørene forlangte imidlertid å være selvoppnevnte og selvrekrutterende.

Assessor Rothe ble engasjert som sekretær, og sekretær Bradt påtok seg kasserervervet. Suhm skulle være første, og Tønder Lund annen formann. Enhver kunne ”uden Hensigt til Rang, Stand eller Kiøn”⁶¹ bli medlem av selskapet. Og direktørene føyde til:

”Blot at samle Naturproducter for at indslutte dem i Skabe, som ikke staae frit Aabne for hver den, som søger Kundskab, vilde lidet gavne Videnskaben og Landet, og ikkun tiene til Forfængeligheds Føde for ukyndige Nysgierrige.

Vi ville, at det samlede skulde bruges, og derved gjøre det let for vore Landsmænd at blive Naturkiendere, fordi denne Kundskab har saa gavnlig Indflydelse paa den menneskelige Forstand og Tænkemaade, da den er Grundvolden til al sund Naturphilosophie; den lærer Mennesket at læse i Naturens Bog: den vænner ham til at føle det Høie, omfavne det Store, tænke over Skabningens Under, og ved saadanne Tanker at hæve sig fra det dyriske til Fornuftens Adel; og endelig fordi den i denne og flere Henseender har saa vigtig Indflydelse paa andre Videnskaber, saavel som i det borgelige Livs Haandteringer, i Oeconomie, i Handel, i Land- og Fabrikvæsenet, hvofor vi og ville stræbe at gjøre denne Indflydelse saa udbredet som mueligt.”⁶²

En navneliste som viste at 127 allerede hadde tegnet seg som medlemmer, ble innledet med at ”Hs. Durchl[eu]chtighed] Arveprindsen af Augustenborg” hadde ”tilbudet sig at

⁵⁸ Ibid. s. 14.

⁵⁹ Idem. s. 17.

⁶⁰ Idem. s. 12.

⁶¹ Idem. s. 19.

⁶² Idem. s. 20.

bidrage aarlig 40 Rdlr.”⁶³

I juni 1790 hadde 142 nye kommet til, slik at medlemstallet var kommet opp i 269, det høyeste noensinne. ⁶⁴

Abildgaard hadde også vært til stede på stiftelsesmøtet 25. september. Direktørene hadde da ønsket seg noen endringer i planen, noe Abildgaard åpenbart hadde motsatt seg.

I et brev til Abildgaard noen dager tidligere hadde Tyge Rothe dessuten beklaget at Abildgaard ikke ville være medlem av direksjonen.

”Kan det ey skeep, at De træde ind nu strax i det De kalde Directionen? - mig synes dette var rett - Ja, jeg kan ikke tenke annerledes. [...] De ere jo Hovedmanden - kan ene være det - maa ville være det [...] O lad dog Deres Navn komme med - men dog deri Deres Villie.”

Rothe hadde også foreslått noen endringer. *”Naar da een af [Directionens] Medlemmer gaaer ud, da bør de andre per plurima velge hans Eftermand - Uden det ingen tryk Harmonie - og hvorledes naar blant 2-300 kan hverves til en Cabale?”* Og *”Der maatte siges strax hva Vahl skal have - ellers cabaleres siden af det Botaniske Slægtskab - Mon ikke i det ringeste 300 Rdl.”*⁶⁵

Abildgaard tok ingen av Rothes ønsker til følge, og i stedet kom direktørene til å føye på disse bestemmelsene i sin del av innbydelsen: *”Directionen bestaaer altsaa af 7 Medlemmer, af hvilke, naar een udgaaer, de øvrige vælge Eftermanden.”*⁶⁶ Og Vahl skulle ha *” 500 Rdlr. aarlig, samt 100 Rdlr aarlig til Hielp til Huusleie [for undervisningslokale]”*.⁶⁷

Dermed skulle selskapet være sikret mot *”Cabaler”* fra *”det Botaniske Slægtskab”*.

⁶³ Idem s. 21.

⁶⁴ Love for Naturhistorie-Selskabet, vedtagne i General-Forsamlingen den 7. Junii 1790. Kbh. 1790.

⁶⁵ Jens Kragh Høst, Clio. Et Bidrag til Læsning for den fædrelandske Histories Yndere. 1. B. Kbh. 1821, s. 151-154.

⁶⁶ Indbydelse, s. 17.

⁶⁷ Idem s. 15.

Abildgaard og direktørene

Peter Christian Abildgaard (1740-1801) var direktør for veterinærskolen og 50 år gammel. Han hadde begynt å studere medisin ved universitetet i København, men ble 24 år gammel sendt med statsstipend til Lyon for å studere veterinærmedisin hos Claude Bourgelat. 2 ½ år senere kom han tilbake til København, fortsatte sine studier og tok embetseksamen i medisin.

Struensee ba Abildgaard om å legge fram en plan for en veterinærskole i Danmark, og denne planleggingen fortsatte også etter Struensees fall. Abildgaard lånte penger, kjøpte en eiendom rett utenfor byen, i Christianshavn, og åpnet i 1773 skolen ved egne midler. Noen år senere kjøpte staten skolen av ham, mens Abildgaard fortsatte som direktør.

Abildgaard var sjeldent allsidig og en av Danmarks betydeligste naturforskere. Han publiserte arbeider i fysikk og kjemi, mineralogi, zoologi, botanikk og fysiologi, samt i husdyrhold og veterinærmedisin. Abildgaard hadde et vinnende vesen, var lett å samarbeide med og hadde stor innflytelse ved hoffet.

Niels Tønder Lund (1749-1808) var 40 år og kommitert i Det Vestindisk-guineiske rente- og generaltollkammer. Han var født i Trondheim og sønn av kapellanen ved Vår frue kirke. Allerede som ung begynte han sine naturstudier, og biskop Gunnerus var en viktig inspirator for den naturinteresserte gutten. I 1765 reiste Tønder Lund til København der han traff den unge bergenseren Martin Vahl, som delte hans botaniske interesser. I 1768 tok Tønder Lund teologisk embetseksamen og kom deretter som huslærer til generalmajor Sehested i Ullensaker.

Ove Ramel Sehested (1757-1838) var sønn av generalmajor Frantz Vilhelm Sehested, og det utviklet seg et nært vennskap mellom Tønder Lund og hans unge adelige elev. Da Sehested i 1772 skulle fortsette sin utdannelse ved ridderakademiet i Sorø, ble Tønder Lund med som hans hovmester. Etter tre år i Sorø avla Sehested juridisk embetseksamen i København, og de to vennene reiste så til universitetet i Kiel. Her studerte de ett år naturhistorie og kameralvitenskap hos entomologen J.C. Fabricius.

Fabricius fikk dem interessert i å samle insekter, og Tønder Lund og Sehested startet med å bygge opp en stor insektsamling. Den kom til å bli viktig for Fabricius i hans arbeid med å systematisere insektene.

Tønder Lund og Sehested foretok en reise til England, før de for godt slo seg ned i København, hvor de begge ble ansatt i sentraladministrasjonen. Tønder Lund som fullmektig i

Det vestindisk-guineiske renteskriverkontor, og Sehested som auskultant i Økonomi- og kommerssekollegiet.

Niels Tønder Lund hadde, som ”*anden Formand*”, ansvaret for driften av Naturhistorie-Selskabet, og Ove Ramel Sehested var direktør i selskapet så lenge det eksisterte.

Peter Suhm (1728-1798) var historiker, 61 år og nygift. Etter sitt ekteskap med Karen Angell, som hadde skaffet ham en betydelig formue, var han året før blitt gift med den 24-årige Christiane Becker, datter av hoffapoteker Johan G. Becker.

Da Suhm oppholdt seg i Trondheim, der han var i 14 år, samarbeidet han med Gerhard Schøning. Mens Schøning tok for seg Norges historie, fordypet Suhm seg i Danmarks.

Suhm var et sterkt samfunnsengasjert menneske, og i Trondheim var han en av stifterne av *Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab*. Her ga han også ut et tidsskrift, *Trondhiemske Samlinger*, med bokanmeldelser og meninger om mangt. Her slår han som den første, til lyd for et norsk universitet. Da han i 1767 bosatte seg i København, åpnet han sitt store bibliotek for byens befolkning. Suhms hovedverk er *Historie af Danmark*, som han arbeidet på fram til sin død.

Etter Struensees fall gjorde Suhm utkast til en slags fri forfatning for landet; der kongen sammen med et valgt parlament, i ett kammer og uten adelsrepresentasjon, skulle være grunnlaget for statens styre. Han sendte utkastet til statsminister Høegh-Guldberg som selvfølgelig la det til side. Selv om utkastet ikke ble offentliggjort før etter hans død, var Suhms synspunkter når det gjaldt borgerlig deltagelse i statsstyret, vel kjent.

Suhm ønsket ikke kongelig ansettelse, men ble likevel i 1787 utnevnt til kongelig historiograf. Han var direktør i Naturhistorie-Selskabet fram til sin død i 1798.

Tyge Rothe (1731-1795) var 58 år og levde av inntektene fra godset Tybjerggaard på Sjælland. Ved siden av sitt virke som godseier, offentliggjorde han en rekke skrifter om landbruksforhold, både historiske og sosialpolitiske; der han med stor patos priste *Odelsfrihed* og *Odelsbønder*. Men mer enn noe annet var han opptatt av å knytte kristendommen sammen med moderne rasjonalistisk tenkning. Det kunne skje, hevdet han, ved at kristendommen ble rensket for dogmatikk og ble et praktisk moralsystem.

Rothe ønsket at alle begivenheter skulle forklares ved naturlige årsaker. Men han holdt også fram den ”*indre Følelse hos Mennesket*”, og han antok at det fantes en ”*høiere eller anden Videnskabs Kilde end Fornuften*”. Rothe var påvirket av Rousseau og Herder og var romantiker før romantikken slo gjennom i Danmark.

Allerede i 1791 trakk Rothe seg som direktør, antakelig fordi han mente at selskapet ville være bedre tjent med Johan von Bülow i direksjonen.

Christian Bastholm (1740-1819) var jevn gammel fetter av Abildgaard og gift med Tyge Rottes datter. Som ung teolog var han kommet til den oppfatning at religiøse åpenbaringer ikke stred mot fornuften, i og med at de stod *over* fornuften. Dermed var fornuften reddet, uten å skade religionen. Bastholm ble den fremste representant for de moderne teologer i Danmark.

Som skribent formidlet han tysk opplysningsteologi, og han godtok at Bibelen ble studert med historisk kildekritikk. I sine prekener la han vekt på at forkynnelsen skulle fremstå i en vakker form m.h.t. språk og veltalenhet, og han ble kjent som en moderne og formfullendt predikant. I 1783 ble han konfesjonarius, kongefamiliens sjelesørger.

Bastholm ønsket at prestene på landet skulle ha kunnskaper om fysikk, zoologi, jordbruk og husdyrhold, slik det går fram i hans bok *Viisdoms og Lyksalighedslære*.

Otto Fabricius (1744-1822) var prest og 45 år gammel. Som ung teolog ble han i 1768 sendt til Grønland som misjonær ved kolonien Frederikshaab, der han ble i fem år. Senere ble han sogneprest i Drangedal i Norge og flere steder i Danmark, før han i 1789 ble sogneprest ved Vor Frelses Kirke i København.

Fabricius var aktiv på mange områder. Han arbeidet med det grønlandske språk og ga bl.a. ut grønlandske oversettelser av det nye testamentet. I 1780 kom *Fauna Groenlandica* der han beskriver 470 dyrearter, hvorav 130 nye.

Lorenz Spengler (1720-1807) var tysk og direktør for det kongelige kunstkammer. Spengler var en betydelig samler, og hans store og verdifulle konkyliesamling ble senere innlemmet i Det kgl. naturhistoriske Museum. Han var internasjonalt kjent som en betydelig konkylilog og var medlem av Videnskabernes Selskab.

Johan von Bülow (1751-1828) var i 1789 hoffmarskalk hos kronprins Frederik, men i 1793 falt han i unåde. Han trakk seg da tilbake til Sanderumgaard på Fyn. Bülow støttet utrettelig vitenskapelige formål, og en rekke forskere, bl.a. Vahl, nøt godt av hans sjenerøsitet. Han fulgte etter Rothe som direktør i Naturhistorie-Selskabet i april 1791. Men et knapt år senere trakk han seg ut av direksjonen i selskapet, og ble erstattet av Christian A. Fabricius.

Christian Albrecht Fabricius (1734-1805) var 55 år og medlem av direksjonen i Naturhistorie-Selskapet fra 1792. Han var kommitert i Økonomi- og kommerskollegiet, og president i Landhusholdningsselskabet fra 1787 til 1797. I 1790 ble han medlem av den store landbokkommisjonen.

Adam Wilhelm Hauch (1755-1823) var sjef for den kongelige stalletat, medlem av direksjonen for veterinærskolen og sjef for det kongelige teater. I 1798 ble han utnevnt til overhoffmarskalk.

På sine utenlandsreiser var Hauch blitt interessert i fysikk og kjemi, og han skaffet seg en stor samling av vitenskapelige instrumenter. Han var tilhenger av Lavoisier, og foretok selv omhyggelige kjemiske forsøk til støtte for Lavoisiers teorier. Hauchs *Begyndelsesgrunde til Naturlæren* er en enkel og klar innføring i de viktigste deler av naturlæren. Hauch ble medlem av Naturhistorie-Selskabets direksjon i 1799.

Martin Vahl

Martin Vahl (1749-1804) var botaniker. Han var fra Bergen, og da han kom til København i 1766 for å studere medisin, fulgte han Johan Zoëgas forelesninger i botanikk. Da det var klart at det var botanikk han ville studere, reiste han tilbake til Norge, og oppholdt seg en tid hos Hans Strøm på Sunnmøre. I 1769 reiste han til Linné i Uppsala og studerte hos ham i flere år. I 1774 kom Vahl tilbake til København for å fortsette sitt medisinske studium, men i stedet fordypet han seg i plantebestemmelser i den botaniske have på Amalienborg.

Da haven var blitt flyttet til Charlottenborg ved Kongens Nytorv, ble Vahl i 1779 ansatt som lektor der. Etter konflikten med havens gartner ble Vahl sendt av regjeringen på en utenlandsreise som varte i flere år. Han kom så langt sør som til Sicilia, og reiste hjem over Sveits, Frankrike og England.

Da Otto Müller døde i 1784, søkte Tønder Lund om at Vahl måtte etterfølge ham som utgiver av *Flora Danica* en anmodning som ble tatt til følge. Vahl kom hjem i 1785, og året etter foretok han en reise i Norge for å samle planter for *Flora Danica*. Først i 1788 kom han tilbake til København, og da han var i ferd med å gifte seg, var behovet for flere inntekter stort. Det var derfor av stor viktighet for ham at han ble ansatt som lærer ved Naturhistorie-Selskabet.

Det er grunn til å anta at det ikke minst skyldtes Abildgaard at Vahl fikk reise ut for å studere botanikk, og at han ble utgiver av *Flora Danica* etter Müller. Abildgaard forsto at dersom naturvitenskapene skulle utvikle seg, måtte staten støtte de beste forskeremnene.

Vahl skrev da også til Bülow etter Abildgaards død: ”*Professor Abildgaards Død maa ieg ikke allene klage over i henseende til det Tab den var for Videnskaberne og mange som han baade ved Raad og Hielp befordrede uden de fortiente det, men ieg maa især for min egen Person sørge over denne Mands Dødfald [han] var i de sidste Aaringer min sande Ven. Hvor meget han har Tænkt og arbeydet for mig, har ieg flere Ganger efter hans Dødsfald erfaret, og ieg er vis om at ifald han havde levet, saa kunde ieg været ubekymret for min tilkommende Leve Tid.*”⁶⁸

⁶⁸ Brev nr. 20 fra Martin Vahl til Johan von Bülow 7.3.1801. Se appendiks s. 168.

Lokaler

Direksjonen ønsket at selskapet fikk staselige lokaler som kunne vise at selskapet hadde kronprinsens støtte. Riktignok stod det i *Indbydelsen* at læreren [dvs. Vahl] selv skulle "forsyne en Sal med Varme om Vinteren for sine Tilhørere" og at han for dette skulle ha 100 riksdaler i året "til Hielp til Huusleie".⁶⁹ Men dette var bare en nødløsning dersom offentlige lokaler ikke lot seg skaffe. Riktignok var selskapet privat, men det søkte likevel å knytte seg så tett som mulig til kongemakten.

Kronprinsens hoffmarskalk, Johan von Bülow, var villig til å skaffe fornemme lokaler, og selskapet ble tilbudt rom på Rosenborg slott. Men da slottet lå utenfor byen, var det ubrukelig av praktiske grunner.

Tyge Rothe skrev til Bülow at "Værelser på Rosenborg er som intet - Vi kunne ikke udbyde [invitere] til at gaae did for at høre Forelæsninger. Altsaa om vi fik dem, saa maatte vi dog leye Værelser her inde i Byen - ellers døde vort Selskab strax".

Han foreslo derimot Prinsens Palé (det nåværende Nationalmuseet): "Det var Kongelig; om os gaves Værelser paa Palajet - og da Haugen med."

Hvis ikke dette var mulig foreslo han at "da give Kongen os Penge til at leye for"⁷⁰.

Bülow klarte å skaffe rom på paléet, og noen dager senere underrettet en begeistret Rothe Tønder Lund og Abildgaard: "Bastholm sagde mig i aftes, at han havde talet med den mod os virkeligen velvillie Ober-hofmarskalk [dvs. Bülow] - denne havde handlet med Schultz og Henk, saa vi kunde faae Syngeskoele Stue som skal være rummeligt.

Men nu minder ieg og, at vi nødvendig maae have 3 Værelser - eet til Forelæsninger - eet til Museum, hvori for først den eene Lærere har sine Sager og Cabinet - eet til den anden Lærere, hvori det nødvendig maae være Skorsteen, saa vi kunne have en Ovn - "

Og de måtte ha "Rum til Brende, saa vi kunne have det under Laas [...] Gid vi dog kunde faaet Hauchs - men Numsen vil ey mediære dette - en Sehested har faaet Ord paa dem - det imod Nums. Villie. Sehet. skal være i mange Aar forpikket paa at faae. Kunde De maaskee tale med ham, faae ham til at gjøre sig Ære ved at bytte med Os?"⁷¹

Værelsene i Prindsens Palé ga en imponerende ramme, men var et absolutt minimum. Lesesalen, et gjennomgangsrom som ikke kunne benyttes de onsdager det var møte i

⁶⁹ Indbydelse, s. 15.

⁷⁰ Brev nr. 2 fra Tyge Rothe til Johan von Bülow 26.10.89. Se appendiks s. 136.

⁷¹ Brev nr. 1 fra Tyge Rothe til Niels Tønder Lund. Se appendiks s. 127.

Landhusholdningsselskabet, og kabinettet som huset naturalsamlingen, var de eneste selskapet fikk til disposisjon.

Høsten 1791 skrev Rothe til Bülow om plassproblemene og ba om flere værelser.

*"Altsaa: maae et par Værelser have - Selskabet har jo nu kun eet - thi Giennemgangs Stuen, der er aaben for hver Mand, som en Landevej, kan dog ikke regnes for meget - ej heller det mørke Hul."*⁷²

Noen dager senere forela han en idé for Bülow. *"Rygtet siger: at det rette nu skal skee, at Hof og Stads Retten vorder flyttet hen til anstendigere Vaaning. [...] Om slig Flytning skeede, da Deres Ex. lad det og skee, om mueligt er, at Naturhist. Selskabet faaer Værelser i den Hof og Stadsretts Gaard! Lad Selskabet med eet faa saa meget Rum, at det ej siden skal begiere meere. Sin Hauge beholde det, og den store Sael hvor igiennem Vej falder. Det var got til de botaniske Forelæsninger."*⁷³

Ved utgangen av 1791 var de trange lokalene i Prinsens Palé en hindring for selskapets virksomhet, og Rothe appellerer en siste gang til Bülow:

"Det er en Skam, at Naturhist. Selskabets Natural Samling ej kan staae til Skue og Belærelse for hver Mand - Der kan ikke være to Meeninger om at det var gavnligt, men man kan holde det for uværdt at have Meening om - Nu er det fast paa Prent i det sidste Blad fra Directionen, at Rum ikke have - Gud: hva vil man sige om vore Dages Charakter i Forhold med Videnskaberne - Naar eengang Historien tager ved at fortelle -

*Og nu til Ideen der ligger mig paa Sielen - Hof og Stads Retten flytter jo - Gaarden bliver da Kongens - Lad ham leye den anden Etage til Selskabet for taalelig Leye - da boer Vahl der - da kan Samlingen fremvises - da er dette Lycium midt i Staden - da kiendes, at man dog ikke foragter den ædle Videnskab, der, som retteligen behandlet kan saa kraftigen fremme national Vel og Ære."*⁷⁴

Bülow's velvilje var nok udiskutabel, men hans stjerne var dalende og kronprinsen selv hadde liten forståelse for vitenskapens behov. Bülow kunne derfor intet gjøre, og direksjonen, som Bülow nå var medlem av, ønsket nok en helt annen løsning på plassproblemet.

⁷² Brev nr. 6 fra Tyge Rothe til Johan von Bülow 29.8.91. Se appendiks s.141.

⁷³ Brev nr. 7 fra Tyge Rothe til Johan von Bülow 9.9.91. Se appendiks s. 142.

⁷⁴ Brev nr. 8 fra Tyge Rothe til Johan von Bülow 22.12.91. Se appendiks s. 142.

Theatrum naturæ

Universitetet⁷⁵ i København hadde ikke på noen måte klart å følge med utviklingen. De 14 faste lærerne hadde sin inntekt fra jordegods som var knyttet direkte til stillingen. De andre lærerne var alle lønnet av kongens kasse, og deres gasjer var langt lavere. Misnøyen med disse forholdene var stor, ikke minst i regjeringen, som gikk i gang med å modernisere lønnssystemet. Men man gikk forsiktig tilverks, og det var bare ved dødsfall at bindingen mellom stilling og jordegods ble opphevet. Det ble prinsen av Augustenborgs oppgave, som patron for universitetet, å gjennomføre den økonomiske omleggingen.

Grev A. G. Moltke hadde i 1759 opprettet et kongelig natural- og husholdningskabinett med mineraler, planter og dyrepreparater på Charlottenborg ved Kongens Nytorv. Peter Ascanius, professor ved kabinettet og Georg C. Oeder, bestyrer ved den botaniske have ved Amalienborg, hadde ønsket å samle de to institusjonene i et naturvitenskapelig fakultet. Det skulle underlegges universitetet, hvor de to så skulle bli professorer. Struensee bifalt denne planen, men etter hans fall ble haven og kabinettet overført til universitetet uten at stillingene fulgte med.

Morten Thrane Brünnich var i 1765, med lønn fra kongens kasse, blitt ansatt som lektor i naturhistorie ved universitetet. I de neste fire år besøkte han flere europeiske universiteter og skaffet seg en betydelig samling naturalier som kongen kjøpte av ham ved hjemkomsten. Brünnich bygget så opp universitetets nye naturalsamling, som under navnet Theatrum naturæ, fikk plass i en stor sal i 2. etasje i universitetets kommunitetsbygning.

Brünnich har selv gitt en beskrivelse av Theatrum naturæ (*Naturens Skueplads*)⁷⁶.

”Foran er en Koridor paa Ti Fag, 84 Fod lang, hvori rummes saadanne Dyr eller deres Dele, som Størrelsen ikke tillader anden Plads. Salen bestaaer af syv Fag Vinduer mod Østen og ligesaa mange mod Vesten, hvorimellem Breden udgiør 28 Fod, Længden, som er 62 Fod strækker sig fra Indgangen til den øverste Ende af Bygningen.”

”Mineralsamlingerne giemmes i nogle [...] Skabe og Skuffer i saadan Orden, at ethvert Riges, betydelige Landstræknings eller Øes Producter haves for sig samlede i en systematisk Orden.”

⁷⁵ Se appendiks s. 193.

⁷⁶ Morten Thrane Brünnich, *Dyrenes Historie og Dyre-Samlingen udi Universitetets Natur-Theater*. 1. Bind, Kbh. 1782, s. XXII-XXXIV.

I store "Glas-Skabe" stod utstoppete "Firefødde-Dyr", "Indianske" og "Europeiske Fugle". "Insekterne bevares paa Naale i Kasser, som dækkes med en veltilpassende Ramme og sit Glas." Og "Dag-Papilionerne, hvis Vinger formedelst deres smukke Malning [...] kunde sees paa begge Sider [...] Endeel af Konchylierne ere ordnede i Salens tvende Hiørneskabe [...] Koralsamlingen og de øvrige Søe-Væxter ere opsatte i et stort Skab." Dyrene ble oppbevart i "Viingeist" i "200 Glas-Flasker af første og middelmaadig Størrelse" og "500 mindre Glasflasker" plassert i store skap.

I Theatrum naturæ underviste Brünnich studenter i zoologi og mineralogi, og Abildgaard beskrev ham som "en meget arbeidsom og kundskabsfuld Lærer i Naturhistorien, hvis Fortienester ere kiendte i og uden for Fædrenelandet".⁷⁷

⁷⁷ Indbydelse, s. 7.

Kampen om Theatrum naturæ

Første forsøk på å la Naturhistorie-Selskabet få adgang til Theatrum naturæ fant sted i forbindelse med en mineralsamling som selskapet skulle motta.

Opprinnelig kom idéen om denne gaven fra T. Rothe. Han hadde tatt kontakt med Jørgen Hiorth ved bergverksdireksjonen og bedt om at Naturhistorie-Selskabet fikk overta den del av direksjonens mineralsamling som bergverksseminaret på Kongsberg ikke brukte.

Hiorth hadde lovet å ordne saken, og Rothe skrev til Tønder Lund:

"Jeg har sagt Dem forhen, goede Ven, at jeg har samhandlet med Hiorth om Mineral Samlingen - i Gaar fik ieg Brev fra ham - der i det behagelige, at han efter hans videtur [syn] behøver Seminaret kun lidet deraf - og at derfor Naturhistorie Selskabet kan gjøre Regning paa meere end det meeste.

Dette er den vakre Mand i egne Ord. Der hos lover han af ald Evne at føre Sagen til Endeskiel."

Mineralsamlingen var statens eiendom, så regjeringen måtte vinnes for saken:

"Nu staaer det da paa Gr[ev] Reventlov. Han har givet mig velvillige Ord i denne Fald [...] Tal selv til Revent[low] – vær nidkier".⁷⁸

I regjeringen var det ingen innvendinger, og der tenkte man at mineralsamlingen burde kunne brukes som døråpner for Naturhistorie-Selskabet til Theatrum naturæ. Bak denne planen stod nok grev Reventlow og prinsen av Augustenborg, tilskyndet av Abildgaard. Regjeringen foreslo derfor at universitetet skulle få mineralsamlingen, men på den betingelse at Naturhistorie-Selskabet fikk benytte Theatrum naturæ.

Abildgaard må ha trodd at universitetet ikke kunne avslå en kongelig gave, og dermed heller ikke hindre Naturhistorie-Selskabet adgang til universitetets naturalteater. Men det skulle vise seg at slik var det ikke.

I et offisielt brev til prinsen av Augustenborg, universitetets patron, og selv medlem av regjeringen, gjorde Reventlow rede for saken og kronprinsens beslutning:

Bergverksdireksjonen hadde henvendt seg til kongen og foreslått at 312 stuffer til en verdi av 421 riksdaler og 28 skilling skulle overlates naturhistorieselskapet *"til Brug ved dets Forelæsninger over Mineralogien, dog under Betingelsen at tilbagegive den"*, når selskapet *"ikke lenger var til offentlig og almindelig Nytte"*.

⁷⁸ Brev nr. 2 fra Tyge Rothe til Niels Tønder Lund 22.4.90. Se appendiks s. 128.

Kronprinsen hadde stilt seg positiv til at direksjonen ga bort en mineralsamling kjøpt for "Kongl. Regning", og ved "mundtlig allerhøyest Resolution" skulle denne "Samling af Mineralier [...] skienkes til Københ[avns] Natural-Theater, imod at Selskabet for Naturhistorie [...] tilstædes frie Adgang til Universitetets Natur Theater, og giver Tilladelse til ved dets Forelæsninger i Almindelighed at benytte Universitetets Natural. Samling".

Reventlow ba om patronens mening. "I Følge den mig ved allerhøjestbemeldte mundtlige Resolution tillige tillagt Befaling maae jeg altsaa nu herved underdanigst udbede at der naadigst maatte behage Deres højffyrstl[ige] Durchl[leuchtighed] at meddele Deres Meening om hvorvidt Selskabet for Natur-Historie til at befordre Hensigten af dets Opfyldelse kan forundes foranmeldte Adgang og Tilladelse til at benytte Universitetets Natura-Theater saavel som og om hva videre maatte ansees fornødent til nærmere Bestemmelse i den Henseende."

Prinsen hadde nok forlangt at universitetets konsistorium skulle høres i denne saken, men gitt Reventlow inntrykk av at det var en ren formsak. For Reventlows brev endte slik:

"Saasntart jeg har den Ære at modtage Deres Højffyrstelige Durchl[euchtighed]s Svar om denne Sag, kan samme igiennem Berg Verks Directorium blive Hs. Mai[estæt] forelagt til endelig allerhøjeste Resolution."⁷⁹

Saken syntes å være klappet og klar, men det var den slett ikke. Konsistoriet så ikke med blide øyne på en ordning som brakte Naturhistorie-Selskabet inn i Theatrum naturæ og besluttet å sette seg til motverge.

Den som best kunne forsvare universitetets interesser i denne saken, var naturalsamlingens skaper, professor Brünnich. Konsistoriet meddelte derfor patronen at man før noen beslutning ble tatt, måtte innhente Brünnichs mening. Erklæringen fra Brünnich kom pr. omgående, datert 14 dager senere.

Brünnich skjønte hva konsistoriet ventet av ham. Det var derfor om å gjøre å ramme selve påskuddet for naturhistorieselskapets adgang til Theatrum naturæ, nemlig gaven.

Brünnich hevdet at den omtalte samling var helt uten verdi for universitetet, pga. Brünnichs egen mineralsamling, som kongen i sin tid hadde kjøpt av ham. Bergverksdireksjonen hadde selv i sin tid fått mineraler fra denne, ved å "udtage den Deel af

⁷⁹ Reventlow til prinsen av Augustenborg 21.12.1790. Fra konsistoriets brev til Morten Brünnich 22.1.91. Se appendiks s. 54.

Mineral Samlingen som dertil fandtes nyttig". Ikke mindre enn "15 til 1600 St. af de rigeste og sieldneste Stuffer" ble valgt ut av "nu afdøde Etats Raad Holte".

Brünnich hevdet at hans samling var *"een af de fuldstændigste, i henseende en Svite af Mineralier og Urbergs Arter fra ethvert Stæd, hvor jeg havde reist, og desuden det, som jeg ved Korrespondenter havde erholdet."*

Brünnichs samling var blitt ordnet sammen med den *"forrige Charlottenborgske"* og det ble laget *"en systematisk Mineral Samling og fleere provinciale Samlinger"*.

Om de 613 Stuffer som utgjorde gaven fra bergverksdireksjonen, hadde han dette å si: *"Betydeligen vigtige kan disse ikke være for Natural Theatret; som ejer i begge forrige Samlinge, en meget fuldstandig systematisk Samling"*, men han tilføyde at det var umulig for ham å si *"hvor meget af den tilbudne Samling ville blive en virkelig Forbedring"*.

Når det gjaldt naturhistorieselskapets adgang til samlingen, så han dette som en fare pga at samlingen hadde en del svært *"kostbare og sieldne"* stykker og som *"ved en uheldig Haand aldeeles tabe deres Værdje"*.

Om Naturhistorie-Selskabet skulle få samme adgang til universitetets samlinger som universitetes lærer, så fryktet Brünnich for *"hva Sikkerhed for deres Istandholdelse og Bevaring, der da, med et saadan fælles Brug ville blive tilbage"*.

For at universitetet ikke skulle vise seg uvillig, men heller triumferende gavmild, foreslo Brünnich at konsistoriet kunne *"skienke det naturforskende Selskab"* en naturalsamling *"af Dyre- og Mineral-Riget, til liige eller større Værdje, end den anbudne"*.

Naturhistorie-Selskabet burde etter Brünnichs mening, ikke gis adgang til Theatrum naturæ. Istedet kunne selskapet få *"deels af de i Theatret selv befindende Dubletter, og dels udi de mange Kasser af Conchylier og Mineralier som paa Loftet ere hensatte"*.⁸⁰

Brünnich ønsket likevel at universitetet skulle motta de 613 stoffene, antakelig fordi det blant disse var noen *"Sølv-Stuffer"* som universitetssamlingen manglet.

Med dette brevet fra Brünnich ble saken henlagt. Og ved en kongelig resolusjon ble mineralsamlingen gitt til Naturhistorie-Selskabet.

Dette forsøket gjennom en gave å få adgang til naturalteateret strandet på Brünnichs motvilje. At han ikke ønsket en slik ordning for sitt museum er naturlig, men konsistoriet hadde gjort hans oppfatning til sin, uten å tenke på at Brünnich nok ikke kom tilbake til museet.

⁸⁰ Brev fra Morten Brünnich til konsistoriet 4.2.91. Se appendiks s. 54

Prinsen av Augustenborg, Reventlow og Abildgaard fikk erfare at universitetet var en tung politisk aktør.

Etter at universitetet hadde vurdert gaven fra kongen som uinteressant og dermed avvist den, slapp det å åpne sitt naturalteater for Naturhistorie-Selskabet.

Abildgaard, støttet av Reventlow og med prinsens godkjennelse, ga imidlertid ikke opp sin plan. Han fikk derfor direksjonen i Naturhistorie-Selskabet til å be kongen direkte om å få benytte Theatrum naturæ. Begrunnelsen for henvendelsen var plassmangel.

"De mange Natur-Ting, som i de sidste to Aar ere sammenbragte [...] kunne nu ikke meer finde Plads i Cabinettet. [...] Theatrum Naturæ har for Naturhistorie-Selskabets Samling for det første Plads nok," og "i de Værelser som Professor Brünniche forlod, kunde Naturhistorie Selskabets første Lærer, Professor Vahl, erholde frie Værelser, og saaledes være nær ved det Museum, han har at agte paa."

Når de to samlingene var forent og brakt i orden *"kunne de anstændigen aabnes og udsættes som et nationalt Museum til Skue og Granskning af enhver uden Forskiæl af Stand og Kiøn"*.

Her ville det også være utvidelsesmuligheter. *"Naar Procantslerinde Pontoppidan ved Døden afgaaer, og et Par af de til Salen nærmest grændsende Værelser vilde da afhielpe Selskabets hele Trang til Rum" da "Meget kan ventes fra de adskillige Steder, hvor Selskabets udsendte Reisende, eller dets Venner opholde sig"*.

Men betingelsen for at et slikt nasjonalt museum kunne opprettes, var at det ikke ble lagt under universitetet, for *"da Naturhistorie Selskabet er et privat Selskab, maatte det ikke have Anseelse af at det forenedes med Universitetet og ble et offentlig Insitut, i hvilket Fald Lemmenes Bidrag kunde udeblive"*.

"Theatrum Naturæ maatte altsaa henlegges til Naturhistorie Selskabet, uden at dette paa nogen Maade blev Universitetet undergivet, men for sine Foretagender allene staaer Deres Majestæt og det Offentlige til Regnskab."

Naturhistorie-Selskabets direksjon foreslo at selskapet også skulle få benytte *"det ved Studiigaarden værende Laboratorium"* og at dersom selskapet måtte se seg om etter en botanisk have, kunne få anvende *"den ved Universitetet værende Have, der i lang Tid var botanisk Have"*.

Det ble minnet om at det var kongens far som i sin tid fikk anlagt et naturalkabinett på Charlottenborg og *"en Professor derved beskikket. Læretimerne og Cabinettet vare efter deres Bestemmelse aabne for alle"*.

Fra *"Charlottenborg blev Cabinettet forflyttet til Universitetes Værelser paa Studiigaarden og har siden der, under navn af Theatrum Naturæ været bevaret af da værende Professor M. T. Brunniche"*.⁸¹

Igjen måtte universitetet forsvare Theatrum naturæ, og konsistoriet valgte å fremstille universitetet som et offer og appellerte til kongen om nåde.

Først minnet man om at Frederik 5. var *"bleven uforglemmelig ved den Mildhed og Naade, hvorved saavel Videnskaberne i Almindelighed som Natur-Videnskaberne i Særdeleshed"* ble understøttet.

Bl.a. hadde han *"ved et Kabinett paa Charlottenborg beskikket en Lærer i Natur-Historie [...] Men Deres Kongl[ige] Maj[este]t fandt det meere passende at foreene denne Lærersted med Universitetet"* og en del av samlingen på Charlottenborg ble *"ligeledes [...] hensat i foranmeldte Kommunitets Værelse"*.

Konsistoriet regnet opp alle bidrag som Kongen hadde gitt teatret, og det ble minnet om at tapet av Brünnich skyldtes regjeringens bestemmelse.

"Universitetet har udi ham tabt sin Lærer udi Natur-Videnskaberne, uden at nogen i hans Sted er bleven allernaadigst ansat."

Konsistoriet mente at det derfor var regjeringen som måtte sørge for å ansette en ny lærer.

"Ligesom vi allerund[er]danigst med Taknemlighed bestandig erindre Deres Kongelige Maj[este]ts Naade [...] venter vi allerunderdanigst Deres Kongl[ige] Maj[este]ts allernaadigste Beskyttelse [...] og allerunderd[anigst] bede Deres Kongl[ige] Maj[este]t igjen at beskikke ved Universitetet en i Natur-Historie duelig Lærer, som fremdeles kunne bruge Universitetets Theatrum naturæ til Nytte for de studerende Ungdom og Andre."

Naturhistorie-Selskabets nærvær i Theatrum naturæ ville også true universitetets egen undervisning. Kongen måtte derfor sikre *"at Universitetet fremdeles beholder og bruger det til samme engang skjenkte [...] Sælskabets Forelæsninger over Natur-Videnskaberne haver en for de akademiske Forelæsninger over samme Videnskaber aldeles særskildt Form og Hensigt, saa at Sælskabets Elever ligesaa lidt skulde kunde finde sig tiende med de akademiske, som den studerende Ungdom med Sælskabets Forelæsninge [...] Allernaadigste Konge! Tilgiv*

⁸¹ Brev fra Naturhistorie-Selskabet til kongen. Se appendiks s. 56.

at vi endog fra denne Synspunkt haaber at den offentlige Stiftelse nyder fortrinnet for den private”.

”Vi indstille saal[edes] allerund[erdanigst] disse vore Tanker Deres Kongel[ige] Maj[estet]s Rettferdighed og Naade, overbeviist om at Deres Kongel[ige] Maj[estets] allerund[erdanigst] tillader at Universitetet fremdeles beholder og bruger det til samme engang skjenkte og givne Theatrum naturæ.”⁸²

Ved å kaste seg for kongens føtter hadde konsistoriet trengt seg forbi patronen og appellert direkte til hans svigerfar. Prinsen måtte igjen se seg overkjørt av et målbevisst konsistorium.

Et kompromiss var nå nødvendig, og prinsen fikk selv den tunge oppgaven å utarbeide det. Det ble diktert ham av konsistoriet, som bare under svært strenge betingelser ville la Naturhistorie-Selskabet få benytte Theatrum naturæ. Kompromisset ble sendt Naturhistorie-Selskabet i mai 1792.

”Consistorium maae være bemyndiget at overdrage det i Communitetets Bygning værende Theatrum Naturæ med den dertil hørende Bogsamling til det naturforskende Selskabs Brug og Opsigt, saa længe som der ved Universitetet selv ingen Lærer i Natur-Historien er ansat.

I øvrigt maae Selskabet tillige overlades nogle af de i Nærheden af Kabinettet indrettede Værelser, for at kunde destobedre foranstalte et fuldstændig Coursus over alle Natur-Videnskabens Deelee, men som maae begyndes og endes paa samme Tiid, som de Academiske, og hvis dette forsømmes, skal det Heele igjen overleveres Universitetet.”⁸³

Abildgaard, Reventlow og prinsen av Augustenborg hadde ønsket å etablere et nasjonalt institutt for naturhistorie, uavhengig av universitetet, og direkte underlagt kongen.

Avslaget fra direksjonen i Naturhistorie-Selskabet var derfor ikke uventet.

”At modtage Cabinettet med Værelserne derved, som en Universitetet tilhørende Eiendom, kun [...] saa længe Universitetet saa finder for god [...] dertil troe vi os ikke bemyndigede.”

Vi ”ere bundne ved Selskabers Vedtægter, og kunne ikke, i det mindste uden Selskabets Samtykke, enten forlænge disse Ferier eller til Byrde for Lærerne forkorte dem”.

”Uden at underkastes Universitetets control, er det os nødvendig efter vor Pligt mot Selskabet og det Offentlige at drage Omsorg for at der læses fuldstændigen over Grundene til

⁸² Brev fra konsistoriet til kongen 22.4.92. Se appendiks s. 58.

⁸³ Brev fra kanselliet til Naturhistorie-Selskabet 16.5.92. Se appendiks s. 60.

Naturhistorien”.

Ordningen ville dessuten gi inntrykk av at Naturhistorie-Selskapet *"undergives Universitetet. Det vil synes, at Selskabet indlemmes i det allerede bemidlede Universitet, i det mindste underlegges dettes Opsyn, og det kan da vente forgieves fremdeles at nyde al den velvillige Understøttelse og i den Grad, som det nyder af Medborgere nu, da det er et frit og uafhængigt Selskab”.*

Naturhistorie-Selskabet kunne dessuten *"neppe haabe skaansom Udtolkning af Vilkaarene, paa hvilke Cabinettet maae overdrages, fra konsistoriet. Uden at være utidigen frygtsomme, have vi Grund til fra denne Side at vente Vanskeligheder lagt Selskabet i Veien”.*

Motstanden fantes på universitetet, siden selskapet *"ved det Kongelige Cancellie til alle Tider møde den Yndest, hvormed Videnskaber og Oplysning der fremmes, og hvorpaa dette Institut maae kunne regne, da det uden Hensigt til anden Fordeel end den at kunne udbrede gavnlig Kundskab vedligeholdes formedelst ædelmodigt Tilskud af Medborgere og i ingen anden Hensigt af os bestyres, og da det, vi tør saaledes smigre os, hidtil ikke ganske har forfeilet Øiemedet”.*

Det var viktig å få fram at patronen ikke var ansvarlig for det kompromiss han hadde formulert. *"Vi ere overbeviste om, at Universitetets høie Patron elsker og kraftigen beskytter Videnskaber og Bestræbelser til Oplysning ogsaa uden for Universitetets Mure, hvorpaa Naturhistorie-Selskabet har modtaget de meest afgjørende Prøver, og vi da altsaa fra begge disse Steder kunne haabe milden Fortolkning og Understøttelse, see vi os dog ikke i Stand til paa Selskabets Vegne at modtage paa de foranførte Vilkaar det af forrige Professor nu Ober-Bierg-Hauptmand Brünniche forladte Cabinet.*

Da Naturhistorie-Selskabet allerunderdanigst anholdte om, at Theatrum Naturæ maatte Naturhistorie Selskabet overdrages, troede vi, efter den Underretning vi havde, at Cabinettet ikke nu var mer Universitetets Eiendom, end da det bevaredes paa Charlottenborg.”

Det ble pekt på de uklare grenser mellom universitetets og det offentlige eiendom, og ironien er tydelig.

"Vi burde jo ikke misbruge Selskabets Navn for at erhverve hva der var andre skienket. Men Cabinettet var ubrugt, det stod unyttet tillige med Værelserne. Vi troede, at begge Dele vare Universitetet overflødige, og, da begge passede for Naturhistorie-Selskabet, anholdt vi allerunderdanigst derom. Ikke som noget der tilhørde Universitetet, men som noget der tilhørde det Offentlige, og nu som tilforn var Universitetet uvedkommende.”

Brevet endte med en ny bønn om å få overta *"Cabinettet og de dertil hørende i Nærheden indrettede Værelser"*.⁸⁴

Først utpå høsten kom svaret som tilkjennegav kongens, dvs. kronprinsens beslutning:

*"Efterat vi udførlig paa nye have ladet Os foredrage denne Sag, [finder] Vi Os ikke foranlediget at forandre Vores afgivne Resolution."*⁸⁵

Kronprinsen stilte seg altså bak universitetet og patronens kompromissforslag, og dermed var kampen om Theatrum naturæ over. Naturhistorie-Selskabet hadde tapt, mens universitetet sto seirende tilbake.

Kampen om Theatrum naturæ ble gjort offentlig kjent ved at direksjonen i Naturhistorie-Selskabet fikk generalforsamlingens godkjennelse til å trykke brevvekslingen med kanselliet.

"Selskabets General-Forsamling den 25 April sidstleden [forrige år] befalede ved de fleste Stemmer at det i denne Henseende brevvekslede, som da blev forelæst, skal til Efterretning for de fraværende Selskabs Lemmer ved Trykken bekiendtgiøres."

Samtidig godkjente generalforsamlingen at selskapet leide *"bequemme Værelser"* i *"Efterslægts-Selskabets Gaard N. 34 paa Østergade"*.

Direksjonen framholdt at *"Leiligheden er passende for Selskabets Hensigt, er saa stor, at Læreren Hr Prof Vahl kan boe ved Cabinettet, og Gaarden ligger midt i Byen. Ogsaa kunde det derved naaes, at Naturhistorie-Selskabets Forelæsninger kunne nyttes af Efterslægts-Selskabets ældre Lærlinge"*.⁸⁶

Da undervisningen begynte igjen høsten 1793, var forelesningene flyttet til *"Selskabets Værelser i Efterslægts-Selskabets Gaard paa Østergade. Opgangen til Læsesalene saa vel som til Natural-Cabinettet[...] er i Bagporten."*⁸⁷

I juli året etter, ble kabinettet åpnet for publikum noen timer i uken. *"I Overenstemmelse med Selskabets Love bliver[...] Selskabets Natural-Cabinet aabnet og fremstillet offentlig til Skue for enhver som vil tage samme i Øiesyn."*⁸⁸

Etter nederlaget med Theatrum naturæ mistet Abildgaard troen på Naturhistorie-Selskabet. Han reiste på en lengre tur i Europa, og da han kom tilbake i 1795, ble han sekretær i Videnskabernes Selskab.

⁸⁴ Brev fra Naturhistorie-Selskabet til kanselliet 31.5.92. Se appendiks s. 62.

⁸⁵ Brev fra kanselliet til Naturhistorie-Selskabet 6.10.92. Se appendiks s. 64.

⁸⁶ Regnskabsvæsenet 1792. Se appendiks s. 84.

⁸⁷ Adresse-Contoirs Efterretninger nr. 229, 1793.

⁸⁸ Adresse-Contoirs Efterretninger nr. 155 og 158, 1794.

Frihedsstøtten

31. juli 1792 var det folkefest i København. Kanonene drønnet, og kronprins Frederik la ned grunnsteinen til Frihedsstøtten.

*”Aar efter Christi Fødsel 1792, satte eenige Borgere en Støtte af Steen til Minde om deres Konges Christian d. Syvendes Velgierninger mod Danmarks Bondestand, og især ved at løse den fra Stavnsbaandet,”*⁸⁹ stod det på gullplaten inne i steinen.

Colbiørnsen talte om at mens mange land var i krig og troner vaklet, så var det danske folk enig og trofast mot kongehuset i takknemlighet over de velgjerninger som var vist *”vore Brødre”*.

Ved å reise Frihedsstøtten som et tegn på takknemlighet, ville den reformvennlige borgerstanden vise at den var lojal mot eneveldet; men også at den krevde større innflytelse, og fremfor alt trykkefrihet.

Støtten, som skulle koste 10 000 riksdaler, var bekostet ved subskripsjon, etter et initiativ støttet av Naturhistorie-Selskabet. Innbydelsen, som var blitt offentliggjort 23. april 1791, var underskrevet av Suhm og Tønder Lund, *”nuværende Formænd for Naturhistorie-Selskabet”*, foruten C.A. Fabricius, Ove Malling og Christian Colbiørnsen, *”nu Præsidenter i Landhusholdningsselskabet”*, og Nicolai Abildgaard, *”Directeur for Charlottenborg Kunst-Academie”*.⁹⁰ Tønder Lund som førte listen over subskribentene, var vel ansvarlig for å få samlet inn pengene.

Revolusjonskrigene gjorde det vanskelig å få marmor fra Italia, og støtten var derfor ikke ferdig før i 1797. Men det ble ingen feiring da Frihedsstøtten endelig var på plass. Henrettelsen av Ludvig 16. hadde snudd stemningen i København, og det var ikke tid for taler om borgerklassens frihet.

Men like fullt kneiste Frihedsstøtten utenfor vollene ved Vesterport, omgitt av et lavt gjerde og bevoktet av en soldat.

En høy obelisk av sandstein var omgitt av fire kvinnelige figurer. *”Obeliskens staaer paa et firkantet Postament af norsk Marmor [...] Paa de fire Hiørner af det firkantede Postament”* er *”fire Pidestaller”* med *”fire Figurer, hver 3 ½ Alen høi, af italiensk Marmor, som forestille Troskab, Tapperhed, Jorddyrknings Flid, Fædrenelands Kiærlighed med deres Attributter. Den Førstes Attributt er en Hund, den Andens mange Spyd indviklede i en Fane,*

⁸⁹ Karin Kryger, Frihedsstøtten. Kbh. 1986, s. 48.

⁹⁰ Ibid. s. 36

den Tredies en Plov og et Overflødigheds Horn, den Fierdes en Borgerkrone (CORONA CIVICA) og Fasces.”⁹¹

Især borgerkronen må det ha vært vanskelig å forsvare offentlig i 1797.

Tønder Lunds og Suhms deltakelse ved innsamlingen til Frihedsstøtten viser at Naturhistorie-Selskabet ikke var en institusjon som utelukkende hadde vitenskap og utdannelse for øye. Den sterke stillingen som selskapet hadde nettopp i 1791, gjorde det i stand til også å agere politisk. Dette var nok helt overensstemmende med hva flertallet av medlemmene ønsket.

At Tønder Lund og Suhm var store bidragsytere, var naturlig. Suhm ga 100 riksdaler, Tønder Lund 40. Sehested ga også 40 riksdaler. Men av de øvrige direktørene fins bare Spengler på listen over subskribentene. Verken Bastholm, O. Fabricius eller Tyge Rothe ser ut til å ha bidratt. At de godtok å bruke selskapets navn i denne saken, må skyldes respekten for de to formennene; men selv ville de ikke stå på en subskripsjonsliste, som etter planen skulle offentliggjøres.

100, dvs. 32 %, av medlemmene ga imidlertid sine bidrag til Frihedsstøtten.⁹² Men noen kan også ha meldt seg ut av selskapet etter en så klar politisk stillingtagen.

⁹¹ Ibid. s. 37

⁹² Se appendiks s. 191.

Medlemmene⁹³

I forordet til første bind av Naturhistorie-Selskabets skrifter skrev P.F. Suhm:

"Dette Selskab selv er et Beviis paa, hvor høit vort folk agter Naturhistorien, hvilken Priis det sættes derpaa; thi neppe var Indbydelsen udkommet, neppe havde vor værdige Professor Abildgaard, som med Rette kan kaldes Selskabets Stifter, bekendtgjort den, førend Personer af alle Stænder, fra de høieste til de lavere, strømmede til fra alle Kanter av Landet, for at tage Deel deri,"⁹⁴

At selskapet fikk støtte "fra de høieste Stænder", bekreftes av en uttalelse fra selskapets direksjon. *"Mellem Selskabets contribuerende Medlemmer ere Fem og Tresindstyve [65] Personer af de som adelige erkiendte Slægter, og blandt disse ere 4 Statsministere, de første af Collegierne, Hof-Etaternes Chefer o.s.v. Saa ere og mellem Selskabets contribuerende En og Tyve Geistlige og af dem 3 Biskopper."*⁹⁵

Medlemmene tegnet seg først og fremst i stiftelsesåret og i tiden fram til generalforsamlingen i 1790. Da innbydelsen ble offentliggjort, hadde den allerede en liste med 127 medlemmer. I juni 1790 hadde 142 nye kommet til, slik at medlemstallet var kommet opp i 269, det høyeste noensinne.

Statsministrene, grevene A.P. Bernstorff og E.H. Schimmelmann, var begge medlemmer; likeledes overhoffmarskalk C.F. Numsen, overhoffmester A.H. Moltke, marskalkene J. v. Bülow og A.G. v. Lowzow, kabinettsekretær J.T. Holmskiold, overkammerherre H.A. v. Brochenhuus, flere kammerherrer og kammerjunkere og også tre kammerfrøkner. Kammerherre Peter F. v. Suhm og konfesjonarius Christian Bastholm satt i selskapets direksjon.

De kongelige var ikke selv medlemmer, men forpliktet seg til årlige bidrag. Enkedronning Juliana Maria ga 80 riksdaler; mens arveprins Frederik, prins Christian av Augustenborg og prins Carl av Hessen ga 40 riksdaler hver.

Fra høyesterett var åtte høyesterettsassessorer, bl.a. brødrene Jacob og Christian Colbiørnsen, og flere høyesterettsadvokater medlemmer. I alt var det fjorten medlemmer fra høyesterett, 1/3 av alle som var tilknyttet domstolen.

Men det var først og fremst i sentraladministrasjonen i København at medlemmene av selskapet befant seg. Alle lederne, dvs. de deputerte, i finanskollegiet var medlemmer; grev

⁹³ Se lister over medlemmene i appendiks s. 4.

⁹⁴ Skriver af Naturhistorie-Selskabet. 1.B. 1.H. Kbh. 1790, s. 2.

⁹⁵ Annonce i Adresse-Contoires Efterretninger nr. 22, 1791.

Schimmelmänn som hadde tittelen stats-, finans- og kommerseminister, grev Christian D. Reventlow, sjef for rentekammeret, kammerherre Christian v. Brandt, sjef for kanselliet, og konferensråd Carl Wendt.

Statsminister Jürgen E. Scheel og kammerherre Poul Rosenørn, de to deputerte i det vestindiske-guineiske rente- og tollkammer var medlemmer, sammen med syv andre i kammeret. Blant dem kammerråd Niels Tønder Lund, som satt i selskapets direksjon.

I general-, land-, økonomi- og kommerskollegiet var alle de fire deputerte medlemmer. Kammerjunker Ove R. Sehestedt var dessuten en av selskapets direktører.

Det er verdt å legge merke til at de aller rikeste næringsdrivende, storkjøpmennene Frederik de Conick, Johan C. Ryberg og Johan L. Zinn og fabrikkeier Johan F. Classen, var alle medlemmer. Oppslutningen fra universitetet var også god, ved syv av de ordinære og tre av de ekstraordinære professorer.

Kvinner var også velkomne, selv om det ikke var uttrykkelig sagt i innbydelsen. Men i lovene stod det at et medlemskap i selskapet var ”uden Hensigt til Stand og Kiøn”⁹⁶. Så godt som alle de 14 kvinnelige medlemmene hadde ektefeller i selskapet. Unntakelsene var fire kammerfrøkner og grevinne Danneskiold.

Ikke uventet befant de fleste av medlemmene seg i hovedstaden. Det gjaldt de 127 som tegnet seg før innbydelsen ble sendt ut til offentligheten, og de andre, omkring 60, som pga sin stilling, må ha oppholdt seg i København.

Fra Norge kom det 41 innmeldinger, med et sterkt innslag av privat næringsdrivende, som Jørgen og Niels Aall, Løvenskiold på Fossum, Kaas på Bærums verk og storkjøpmennene Bernt Anker og Carsten Tank.

Fra Trondheim, Tønder Lunds hjemby, kom seks medlemmer, og elleve fra Bergen, hvor også *Bergenske nyttige Selskab* ble meldt inn.

Etter det første året kom det få nye medlemmer; 15 i 1791 og totalt for de resterende år, bare 26. Dette måtte gi som resultat at medlemsmassen skrumpet inn når medlemmene etter hvert falt fra.

⁹⁶ Love, s. 8.

Det var ikke helt uvanlig at kvinner av høy byrd støttet en forening ved et medlemskap. Også i Landhusholdningsselskabet var det kvinnelige medlemmer: "Gehejmerådinde v. Bülow's indmeldelse skal ses i forbindelse med en interesse, der på denne tid var blandt fornemme kvinder for at blive medlem af selskabet. I foråret 1781 var f.eks. grevinde Moltke til Bregentved, Wedel til Wedelsborg, Rantzau i Odense, kammerherreinde Suhm og gehejmerådinderne Schack-Rathlow, v. Lindstow, Høegh Guldberg blevet optaget." *For fædrelandets bedre flor. Bidrag til Det kgl. danske Landhusholdningselskabs historie 1769-1969*. Kbh. 1969. S. 38.

Undervisningen

Abildgaard hadde foreslått ”en Skole for Naturhistorien” der det ”frit og uden Betaling” skulle ”gives Undervisning i alle Historiens Deele”. Det skulle skje ”i Landets Sprog og paa en Maade” som passet ”baade for de saa kaldte Lærde, jeg mener dem, som forstaae de lærde Sprog, og for Ulærde”.⁹⁷

Den faste læreren skulle ti måneder i året holde åtte ukentlige forelesninger, som ”enhver Elsker af Naturhistorien uden nogen Udgift kan have frie Adgang”⁹⁸ til. Det vil si i de syv vintermånedene fra oktober til april og om sommeren i juni, juli og august. I mai og september var det ingen undervisning.

Zoologi

Mandag 4. januar 1790 begynte Vahl sin undervisning ”med et Collegium over Zoologien (Dyrelæren)”. Han foreleste fire dager i uken, fra 9 til 10. Og for at de som ”formedelst Forretninger ikke kunne bivaane disse Formiddags-Forelæsninger, ikke skulle tabe Nyttens deraf”⁹⁹, ble de gjentatt om ettermiddagen, fra 5 til 6.

Vahl startet antakelig med pattedyrene og fuglene, for han fortsatte om høsten med amfibiene og fiskene.¹⁰⁰ Våren 1791 foreleste han om insektene og vermes (ormene). Neste vinter blir det bare opplyst at det dreide seg om ”Dyrelæren”¹⁰¹, men vinteren 1792/93 begynte han ”med Læren om Blød Dyrene (Molusca) samt Læren om de Steenskallede Dyr (conchyl)”.¹⁰²

Høsten 1793 opphørte ordningen med å gjenta forelesningene om ettermiddagen. Vahl ville nå ”foredra en Deel av Dyrelæren i Formiddagstimerne og en anden Deel af samme Videnskab i Eftermiddagstimen”.¹⁰³ Dermed ble de åtte forelesningene brukt mer effektivt, og Vahl kunne gjennomgå hele ”Dyrelæren” i løpet av en vinter.

Fra 1798 er det tydelig at Vahl hadde begynt å forelese botaniske emner også i vinterhalvåret. Han opplyste at ”efter nogle af Tilhørernes Forlangende” ble det fortsatt undervist i den ”theoretiske Deel af Botaniken”¹⁰⁴ i formiddagstimene to dager i uken.

⁹⁷ Indbydelse, s. 8.

⁹⁸ Idem s. 15.

⁹⁹ A.C.E. nr. 280 1789.

¹⁰⁰ A.C.E. nr. 244 1790.

¹⁰¹ A.C.E. nr. 204 1791.

¹⁰² A.C.E. nr. 226 1792.

¹⁰³ A.C.E. nr. 229 1793.

¹⁰⁴ A.C.E. nr. 275 1798.

Botanikk

Lovene slo fast at botanikk skulle foredras om sommeren, og at det ved "*de botaniske Forelæsninger skulle foretages Exkursioner under den Læsendes [lærerens] Opsigt og Veileedning*".¹⁰⁵

I slutten av mai 1790 ble det annonsert at "*Hr Professor Vahl begynder næstkommende Onsdag den 2 Junii sine Forelæsninger over de første Grunde af Plante-Læren. Disse Forelæsninger, hvilke, ligesom de hidtil holdte, ere offentlige og uden Betaling kan høres af enhver, som behager at bivaane dem, holdes i Selskabets sædvanlige Læsesal paa det Kongl. Palais Mandag, Tirsdag, Onsdag og Fredag, om Eftermiddagen fra Kl. 5 til 6.*"¹⁰⁶

Vahl annonserte sine forelesninger stort sett som "*Forelæsninger over Botaniken (Plantelæren)*", men i 1796 ville han legge Willdenows lærebøker¹⁰⁷ i botanikk til grunn for undervisningen.¹⁰⁸ I 1798 skulle han holde "*botaniske Forelæsninger over Terminologia*".¹⁰⁹ Ved forelesningene brukte Vahl planter fra den botaniske haven som var blitt anlagt ved Prinsens palé.

I tillegg til forelesningene var det "*ugentlig hver Onsdag botaniske Excursioner*"¹¹⁰ under "*Opsigt og Veiledning*".¹¹¹ Opprinnelig var tanken at deltakerne skulle bevege seg til fots, men Vahl bad i 1791 om tillatelse til "*for Selskabets Regning, at leye Befordring hen til de Steder, hvor Plantene skulle samles*".

Grunnen var at dersom "*Tilhørerne*" "*naar de først havde gaaet til Fods 2 à 3 Miile ere ubequemme til at arbeyde med Nytte*".¹¹² Direksjonen var villig til å betale for skyss, men presiserte at det bare måtte dreie seg om 5 à 6 ganger.

Vahls undervisning

Botanikeren Jens Wilken Hornemann mintes flere år senere sin lærer.

"*Vahl som Lærer, virkede meget, og mer, end nogen før ham til Botanikens Fremme i Fædrelandet*"¹¹³. "*Vahl kom sædvanlig ind i Læsesalen nogen Tid førend Forelæsningerne*

¹⁰⁵ Love s. 25.

¹⁰⁶ A.C.E. nr. 125 1790.

¹⁰⁷

¹⁰⁸ A.C.E. nr. 154 1796.

¹⁰⁹ A.C.E. nr. 159 1798.

¹¹⁰ A.C.E. nr. 146 1794.

¹¹¹ Love s. 25.

¹¹² Bülow's etterlatte papirer. Se appendiks s. 131.

skulde begynde", og da ga han til beste sine mange inntrykk av "de store Mænd, de herlige Egne, de Haver, de sieldne Planter, han paa sine Reiser havde lært at kiende. Kort sagt, disse Forerindringer vare nesten lige saa lærerige som Forelæsningerne selv".¹¹⁴

På kateteret var Vahl *"tvungen og frygtsom"* og så bundet til sitt manuskript at han *"hævede endog ikke Øinene"*. Hans opptegnelser var *"Resultaterne af mange Aars Flid"*. De *"var Frugterne af hva han havde seet fra Nordcap til Tunis; og hva han havde overlagt og igiennemtænkt i sit heele, aldrig arbeidsløse Liv"*. Foredraget manglet derfor *"det Liv og den Varme, som man nødig savner ved den tørre Terminologie og den logisk strænge Systemlære"*. Det var som om en *"vis blyfærdig Frygtsomhed qvalte [...] den Ild, som var Drivefieren til hans Flid"*.

Fra Vahl kunne man ikke vente *"smukke Phraser og skiemtfulde Anekdoter"*, og hans auditorium bestod *"af faa, opmærksomme og videbegjerlige Tilhørere"*. De fikk lære *"hva de ønskede at lære"*, først og fremst til selv *"at undersøge Naturen"*. De ble innprentet å tro mer på naturen *"end Læremesterne"*. Men det utelukket ikke at Vahls egen autoritet ble sidestilt med egen erfaring. Hornemann mintes at et utsagn som *"Vahl har sagt det"*, omtrent var det samme som: Jeg har selv erfart det.¹¹⁵

På tross av *"sine paalidelige og kundskabsrige Forelæsninger"* var det *"naar han førte sine Lærlinger ud i Naturen"*, selv at de hentet det største utbytte.

"For her og i Studerekammeret var hans rette Hiem! Hist for at samle, der for at undersøge. Den Frygtsomhed, som hvilede over den fra Cathedret docerende var aldeles forsvunden fra den i Skove og Dale og paa Bakker; men overalt blandt Planter vandrende Lærer."

De botaniske ekskursjoner foregikk hver onsdag i sommermånedene, ofte med leiet skyss, for å komme lenger enn når man gikk til fots. Hornemann minte om at botaniske ekskursjoner er den beste måten å lære plantene å kjenne på. *"Man seer her Planten i sin naturlige Størrelse, i sine sædvanlige Forhold, i sine naturlige Omgivelser, i den Jordbund og den Stilling, den fordrer, kort sagt i alle dens cosmiske Momenter [og] man seer Plantens Metamorphose og dens forskjellige Deles successive Udvikling."*¹¹⁶

Vahl var ikke *"nogen slavisk Efterfølger af det linneiske System"*. Han gjorde mange *"Forbedringer i Henseende til Classer, Ordener og Slægter"*. Etter Hornemanns mening

¹¹³ Jens Wilken Hornemann, Om Martin Vahls Fortjenester af Naturkyndighed som Videnskabsmand og Lærer. Kbh. 1821, s. 20.

¹¹⁴ Idem S. 7.

¹¹⁵ Idem s. 5-6.

¹¹⁶ Idem s. 8.

"fulgte han [som systematiker] Linné, fordi han ansaae den sexuelle Metode for at være den letteste at lære og den nemmeste at bruge".¹¹⁷

Filosofen Henrich Steffens minnes i sin selvbiografi de botaniske ekskursioner som

"Jubelfeste for den Ungdom, der ledsagede ham, og ligesaa muntre som lærerige."
*"Den grundige Opsøgen af Planter hvor de voxde, den strængt nøiaktige Bestemmelse af dem, især naar der blev fundet af de Sjeldnere, led ingen Afbrydelse. Ingen grammatikalsk Undervisning i Skolen kunde være strængere, end hans i den lineiske Methode; ethvert vakkende ubestemt Udtryk blev strængt afviist. Naar vi under hans Veiledning skulde beskrive Planter fordrede han altid det fuldkommen nøiagtige, tekniske Udtryk. Erfarede han, at vi ved Bestemmelsen af Planter, fordi den lineiske Beskrivelse i de tekniske Udtryk ikke var os fortrolig nok, tog Afbildninger til Hjælp, viiste han os altid med Strænghed til rette. 'Her er Bogen' - sagte han da, og gav os Linné; - 'Planter er beskrevet her; her maa den opsøges; Børn amuser sig med Billeder.' - Hans Beredvillighed til at hæve enhver Vanskelighed, som Begynderne havde at kjæmpe med, hans Venlighed, der aldrig forlod ham endog naar han troede at maatte vise os til rette med Strænghed kjente ingen Grændser. Kun, hvor han saa at Uvidenhed var parret med Indbildskhed, blev han ironisk; og jeg maa dessverre bekjende, at jeg nogle Gange, ikke med Uret, har maattet lide denne haarde Straf. Han betragtede mig da med en fiffig Mine og lod mig roligt udtale og uddanne en falsk Paastand, naar jeg yttrede den med Selvtillid, indtil jeg selv var nødt til at erkjende min Vildfarelse, derpaa sagde han smilende: 'De er jo kommen ret vidt, og kan vel endog hjælpe Dem selv og undvære min Underviisning.'"*¹¹⁸

Om Vahls zoologi-undervisning skriver Steffens at *"et langt Bord stod midt i Salen, omgivet af Stole; paa Bordet laa der Pandeskaller af Dyr, og Afbildninger af Pattedyr af Schubers bekjendte Værk. Tilhørernes Antal var ringe, men disse vare unge Mænd der ligesom jeg, vare dragne hid af en indre Drift, ikke blot af ydre Forhold."*¹¹⁹

Men antall tilhørere må ha økt, for i januar 1799 skrev Vahl til Bülow:

"Jeg har endnu Aarsag at glæde mig over et anseeligt Auditorium. Over Botaniken havde ieg i Sommer henved 50, og i Vinter over Dyrene, 20 à 30. Det er meere end ieg kunde vente, der verken examinerer, eller læser over Ting der examineres [dvs ved universitetet]."

¹¹⁷ Idem s. 6.

¹¹⁸ Henrich Steffens, *Hvad jeg oplevede*. B. 1, s. 273-275.

¹¹⁹ Ibid. s. 272.

Årsaken mente han var at *"Videnskaben [er] virkelig bleven udbredet meere end forhen. Beviis derpaa er, at ieg aarligen faaer fra Provindserne nye Tilhørere, der allerede have nogen Kundskab, meddeelt dem af mine gamle Tilhørere som ere flyttede herfra og derhen"*.¹²⁰

Mineralogi

Med Vahl som fast lærer hadde selskapet sikret seg undervisning i zoologi og botanikk. Men "alle Naturhistoriens Deelee"¹²¹ skulle dekkes, og lærere i mineralogi og kjemi skulle engasjeres så snart selskapets økonomi tillot det. Abildgaard tilbød seg derfor, uten betaling, å forelese i mineralogi "indtil Selskabet bliver i Stand til at lønne en anden Lærer i Mineralogien".¹²²

I januar 1790 begynte Abildgaard *"et Collegium over Mineralogien og det dertil henhørende elementære af Chymien Mandag, Onsdag og Fredag fra Kl. 4 til 5"*¹²³ i Prinsens palé. Abildgaard fikk benytte lokaler hos apoteker F.H. Müller til sine kjemiske forsøk og installerte en ovn der for formålet.

Da han ønsket avløsning, ble Müller bedt om å ta seg av forelesningene, men han avsto. I stedet ser det ut til at Müller ville ha sin unge sønn, Frantz Henrik, plassert i den stillingen, noe direksjonen ikke ønsket.

Tyge Rothe beklaget, i et brev til Tønder Lund, direksjonens holdning og mente at man i alle fall skyldte apotekeren å la sønnen ta seg av forelesningene i kjemi. Abildgaard mente nok at den unge Müller ikke hadde de nødvendige kunnskaper,¹²⁴ men oppmuntret og støttet ham.

"Efter Prof. Abildgaards Plan studerer den unge Müller af alle Kræfter Physik og Mathematique hos Kæstner og Lichtenberg, thi hiin har givet denne Haab om det physiske Professorat i Kbhavn og tillige at blive ansat som Lærer i samme ved det naturforskende Selskab. Store Løfter af Abildgaard og et Herkulisk Arbeide af Müller, som tænker i eet Aar at blive færdig med et Videnskab, som er saa grændseløs, og hvori vi har saa dulige Mænd hos os. Men Müller er virkelig særdeles flittig; af mit Hjerte vil jeg ønske ham bestandig godt

¹²⁰ Se Bülow's etterlatte papirer. Se appendiks s. 131.

¹²¹ Indbydelse, s. 8.

¹²² Indbydelse, s. 15.

¹²³ A.C.E. nr. 264 1789.

¹²⁴ Brev nr. 3 fra Tønder Lunds etterlatte papirer. Se appendiks s. 128.

Helbred, som er meget blevet knækket ved de farlige Blodstyrtninger han et Par Gange har havt."¹²⁵

Brevet viser at Abildgaard var aktiv når det gjaldt rekruttering til stillingene i naturvitenskap, både ved universitetet og ved naturhistorieselskapet. Men Müller ble aldri professor ved universitetet i København, ei heller lærer ved selskapet. Han døde allerede året etter.

Forelesningene i mineralogi kom først i gang igjen fra nyttår 1791, da Heinrich C. Schumacher ble ansatt som lærer. Han underviste fire timer i uken:

*"Onsdag Eftermiddag fra 6 til 8 og Løverdag Eftermiddag fra 5 til 7 udi Selskabets sædvanlige Læsesal."*¹²⁶

Heinrich Chr. F. Schumacher (1757-1830) fra Holstein, var utdannet kirurg og lege, hadde studert anatomi, kjemi og botanikk i Paris og London og var lektor i kjemi ved Det kirurgiske akademi. Våren 1791 ba Abildgaard direksjonen om å ansette Schumacher som fast lærer i mineralogi.

Fra høsten 1791 var det også ansatt en lærer i kjemi, og Schumacher kunne derfor konsentrere seg om mineralogien. I 1793 annonserte han at han ville lese over "*Mineralogie forenet med ars docimatica*",¹²⁷ mens det et par år etter het at han ville begynne "*med de udvortes Kiendetegn af Mineralerne og derefter den systematiske Inddeling og Afhandling af samme*".¹²⁸

Året etter foreleste han "*over den Oryktognostiske forenet med den geognostiske Mineralogie*".¹²⁹

Kjemi

Gottfried Becker ble høsten 1791 ansatt som lærer i kjemi, og han skulle "*Mandag, Tirsdag og Fredag om Eftermiddagen fra Kl. 4 til 5 [holde] Forelæsninger over den saa kaldede tekniske Chemie (Haandværks- eller Nærings-Chemie), hvorved han foredrager og anvender Chemiens almindelige Grundsætninger paa de Operationer og Handlinger, som foretages i det daglige Liv, og i Særdeleshed med Hensyn paa Haandværker og Fabrikanter*".¹³⁰

¹²⁵ Brev fra Gregers Wad til Thomas Bugge, Berlin 3.11.1793 i Gregers Wad, Breve fra og til Gregers Wad, 1790-1812. Udg. af Ad. Clément. Kbh. 1928, s. 8.

¹²⁶ A.C.E. nr. 7 1791.

¹²⁷ A.C.E. nr. 240 1794.

¹²⁸ A.C.E. nr. 284 1795.

¹²⁹ A.C.E. nr. 259 1796.

¹³⁰ A.C.E. nr. 204 1791.

Dette må ha gjort Tyge Rothe tilfreds, som noen måneder tidligere hadde skrevet følgende til Bülow:

*"Skaf, at der til Vinter læses over den tekniske oekonomiske Chemie. Derunder sorterer Metal og Kalk, og Gips, og Farvernes Salter og Garverens Bark, og Bygning, og Brending og meget andet."*¹³¹

Forelæsnningene var alltid om ettermiddagen, nettopp av hensyn til håndverkere og næringsdrivende. Opprinnelig var det forelesninger tre timer i uken, men fra høsten 1794 ble timetallet fordoblet, ved at hver forelesning heretter omfattet 2 timer. Og det minnes om at *"Alle disse Forelæsninger ere offentlige og kunde uden Betaling bivaanes af enhver, som maatte finde det for godt"*.¹³²

Gottfried Becker (1767-1845) var ualminnelig godt kvalifisert for stillingen som lærer i kjemi. Han var utdannet apoteker og hadde etter farens død overtatt Elefantapoteket i København. I Tyskland hadde han oppholdt seg et år hos apoteker Wieglieb, og i Paris hadde han studert kjemi hos Antoine Lavoisier. At han var bror av Suhms unge hustru, har nok ikke spilt noen rolle for hans ansettelse.

¹³¹ Bülows etterlatte papirer. Se appendiks s. 131.

¹³² A.C.E. nr. 240 1794.

Selskapets botaniske have

For undervisning i botanikk er en botanisk have en nødvendighet. Det er derfor merkelig at det ikke er nevnt en slik have i innbydelsen til selskapet. Antakelig har man sett det som en selvfølge at selskapet fikk benytte den kongelige botaniske have for undervisningsformål.

Men fra et praktisk økonomisk synspunkt, og botanikk ble jo betraktet som et økonomisk fag, var den botaniske have ved Charlottenborg lite egnet for økonomisk-botanisk undervisning. Det var derfor svært gunstig at selskapet, samtidig med at det fikk undervisningslokale i Prinsens palé, også fikk retten til å benytte paléets have.

Til Prinsens palé hørte det et haveanlegg, og dette ble stilt til disposisjon for Naturhistorie-Selskapet, som derved kunne anlegge en botanisk *Hauge*. Lovene slo fast at "*Selskabets Hauge*" skulle være "*økonomisk-botanisk*". Haven skulle først og fremst inneholde innenlandske planter som tilhørte "*et nordlig Klima*", men også "*fremmede, som ved Kultur kunne ventes at blive indenlandske*". I "*Særdeleshed, saadanne Vexter*", som kunne "*bringe Nytte i de borgerlige Haandteringer og Næringsveie*".

Haven skulle også sørge for de nødvendige planter til botanikkforelesningene. Og den ansvarlige kunne også få dyrke "*fremmede Planter og Vexter, dersom de kunne tiene til Brug og særdeles Oplysning ved Forelæsningerne*". Men dette skulle "*ansees som en Biesag og ikke udkræve nogen betydelig Bekostning*". "[T]il *Haugens Istandsættelse maae intet anvendes til Pragt; men til dens nødvendige Vedligeholdelse maa aarlig anvendes 100 Rigsdaler. Skulde mere behøves, da indhentes Selskabets Beslutning derom i en Generalforsamling*".¹³³

Beretningen for året 1790 opplyser at "*Haven var, da den blev Selskabet overlevert, ganske begroet og øde. Den maatte da reoles, omlægges og forsynes med en Drivbænk og et Materialhuus. Denne Indrætning har kostet en Deel, men Bekostningen er kun engang for alle*".

Haven hadde "*efter Fortegnelse, fremlagt ved sidste Generalforsamling [i 1790] i alt 1061 Plantearter, og deraf 305 Arter indenlandske*".¹³⁴ De innenlandske var skaffet til veie ved "*den Karl, som har fulgt Excursionerne, og har optaget indenlandske Planter for Haven*". Når det gjaldt de utenlandske plantene var "*intet udbetalt for Frøe*" da Vahls "*udenlandske Venner*" hadde forsynt ham med dem.

¹³³ Love, s. 31-32.

¹³⁴ Regnskabsvæsenet, 1790.

I 1791 var *"Bekostningen ved Haven er ikke betydelig. Frøe er dertil sendt af Hr. Oberst-Lieutenant von Rohr fra St. Croix, af Hr. Daldorf fra det Gode Haabs Forbiereg. [...] Ogsaa levende Planter, har Oberst-Lieutenant v Rohr hiemsendt, hvilke dog ikke kom til Nytte, da de deels døde underveis, deels ere udgangne i denne Vinter."*¹³⁵ Og i 1792 mottok haven *"levende Planter, sendte fra Vestindien af Hr. Rector West"*.¹³⁶

Det var lagt vekt på at selskapets botaniske have skulle være økonomisk-botanisk, men Tyge Rothe var likevel ikke tilfreds med haven og den generelle botanikkundervisningen. Han skrev derfor i april 1791 til Bülow og bad ham, som medlem av direksjonen, om å sørge for *"at der indbydes til en Forelæsning over Græs og Foederarter, og Kornarter, og Træer, og Buske til Hegn, og hva andet af Planterigets Produkt Jordbrugeren kan tage ved at behandle. Lad derved blive forbundet hva der bruges til Farverne og s.v."*

Skulle selskapet ta på seg en slik oppgave trengtes en utvidelse av den botaniske have. Rothe foreslo derfor *"at Kongen laaner Selskabet et Stykke Land til dette. Samme maae ej ligge langt borte. Mig synes et par Pletter Jord, som den, der ligger under Volden for enden af Palaisgaden, hvor i fior skulde været bygget Stykhestestald, kunde i ald Fald bruges. Kongen loed det indhegne, og sagde saa, hvortil han ønskede at det skulde bruges - Det forstaaer sig, at dette er kun en Nødhielp; med Tiden maae det blive anderledes"*.¹³⁷

Men det ble med ønsket. Botanikkundervisningen ble aldri rettet mot praktisk nytte, og det trengtes derfor ingen utvidelse av selskapets botaniske have.

Regnskapene for årene 1791-1799 viser at utgiftene til *"Havens Vedligeholdelse"* årlig beløp seg til ca. 50 riksdaler. Posten ble etter 1792 ikke spesifisert, og utgiftene for årene 1797-99 er bokført samlet for året 1798, uten at det er gitt noen forklaring. Dette kan imidlertid bety at driften av haven var satt bort til en anleggsgartner, mot et fast årlig beløp.

¹³⁵ Regnskabsvæsenet, 1791, s. 13.

¹³⁶ Regnskabsvæsenet, 1792, s. 9 Hr. Rector West er vedbleven at meddele, især en betydelig samling af St. Croix Planter.

¹³⁷ Bülows etterlatte papirer. Se appendiks s. 131.

Naturalmuseet

I Abildgaards forslag stod det at selskapet skulle opprette "*en Naturalsamling, under Navn af National Museum, hvor fornemmeligen Fædrenelandets Naturproducter af alle tre Naturens Riger skulde findes*".¹³⁸ Lovene slo fast at det skulle "*tjene til Nytte og Undervisning mere end til Pragt og Skue*".¹³⁹

Selskapet fikk et værelse på palæet for sin naturalsamling. En skillevegg ble fjernet, og det ble kjøpt inn to bokreoler og to hjørnereoler, åtte bord og åtte benker. Det ble anskaffet et glasskap til fuglene og et til konkyliene. De to skapene til mineralene ble montert foran vinduene. Senere ble det anskaffet tre nye skap til mineralene og tre små skuffer til konkylieskapet. Dessuten ble det, for naturalier på sprit, kjøpt inn glass, korker og "*20 Potter Brændevin [...] Fødder eller Postamenter til Fugle*" og koraller, og "*1538 Papiir Æsker*".¹⁴⁰

Abildgaard antok at "*mange af vore Naturelskere, som besidde Samlinger*" med fornøyelse ville "*meddeele af deres Forraad*" slik at museet raskt ville være "*i Stand bragt*".¹⁴¹ I lovene stod det at museet skulle være "*aabent to Gange om Ugen, to Timer ad Gangen*", og at selskapets lærer ville gi "*de tilstedeværende, hva Oplysninger eller Forklaringer*" de måtte ønske. Der skulle det også være en protokoll med en fortegnelse over gjenstandene, og "*hvori tillige meldes, hva af een eller anden til Selskabet maatte være skienket*".¹⁴²

På generalforsamlingen i 1791 ble det lagt fram en liste over den zoologiske del av naturalsamlingen. Listen som er bevart,¹⁴³ viser at samlingen allerede hadde 601 gjenstander, hvorav 262 var kjøpt og 339 var gaver. I tillegg til disse var "*Tvende Skabe med Insekter skænkede til Sælskabet av Hr. Kammerh[erre] Sehested, Hr. Kammerraad Lund og Hr. Colbjørnsen*".

Den største bidragsyter var Abildgaard, som hadde forært samlingen 8 fugler, 20 amfibier, 7 fisker og 14 pattedyr eller deler av pattedyr. Rektor West på St. Croix, dr. Mynter og grevinne Danneskiold Laurvig var ivrige givere, hovedsakelig av bløtdyr.

Zoologiundervisningen krevde demonstrasjonsmateriale, og det ble derfor kjøpt inn fugler og konkylier, dessuten et "*Cranium af en Biørn*" og et hvalrosshode.

¹³⁸ Indbydelse, s. 9.

¹³⁹ Love, s. 27.

¹⁴⁰ Regnskabsvæsenet 1791.

¹⁴¹ Indbydelse, s. 9.

¹⁴² Love, s. 29.

¹⁴³ Se appendiks s. 34.

Samlingen vokste raskt, og årsberetningene lister opp gavene og giverne. For 1790 nevnes at *"En ganske sielden Samling af Kongsbergske Biergarter blev ved det daværende Ober-Biergværks Direktoratium overladt Naturhistorie-Selskabet"*.¹⁴⁴

Rektor West på St. Croix var en betydelig bidragsyter, og det kom gaver fra *"Regieringsraad Colbjørnsen i Vestindien, Etatsraadene Rothe og Trant, Professorene Abildgaard, Vahl, Münter, Treschow, Kancellieraad Evald, Grevinde Danneskiold Laurvig, Kammerherrinde Baronesse Løvenskiold, Geheime-Conferensraad Numsen, Student Hornemann, Sekretair Agerskow, Konsul Buch"*.¹⁴⁵

I 1791 forærte Bülow *"en smuk samling Stuffer fra Cornwallis og endeel Kobolt-Stuffer fra Norge"*. *"Kaptein Mourier beriget"* kabinettet med en *"Samling af udstoppede Fugle"* fra Kina. Og da generaladjutant Løwenørn kom hjem fra Marokko, forærte han til kabinettet *"de Samlinger han underveis har giort"*. Når det gjaldt naturalsamlingen, hadde selskapet nådd sitt mål. For *"[s]ammentagne vilde de i Selskabets Kabinet værende Ting vel nu kunne udsættes til offentlig Skue visse Dage, for at enhver Medborger deraf kunde hente Fornøielse og Kundskab. [...] Men Mangel paa Plads hindrer det"*, da værelset på paleet *"er ganske opfyldt"*.¹⁴⁶

Abildgaard hadde hatt rett i at givergleden var stor, og *"det nationale Museum"*¹⁴⁷ reiste seg ved hjelp av de mange bidragsytere.

Tanken var at naturalsamlingen skulle være selskapets ansikt utad og reklamere for selskapets virksomhet. Men det forutsatte at publikum hadde anledning til å besøke samlingen. Dette var ikke mulig så lenge selskapet ikke fikk bedre lokaler. For værelsene i Prinsens palé kunne ikke brukes for offentlig fremvisning.

Tyge Rothe skrev flere ganger om dette problemet til Bülow i 1791:

"Der staaer Naturalierne i det smule Kammer, og kunne ikke rummes." Og han minner om at det står i selskapets lover at naturalsamlingen skulle *"blive til Skue visse Dage om Ugen. [...] Dette vilde være overmaade gavnligt; om det end kun var aabent een Dag om Ugen."* *"Det vilde drage Hierter til Selskabet, det viiste at man tragtete efter at fornøye Publicum"*.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Regnskabsvæsenet, 1790, s. 13.

¹⁴⁵ Idem, s. 14.

¹⁴⁶ Regnskabsvæsenet, 1791, s. 11.

¹⁴⁷ Indbydelse, s. 9.

¹⁴⁸ Bülows etterlatte papirer. Se appendiks s. 131.

Først i juli 1794, etter at selskapet hadde flyttet inn i nye lokaler, kunne dørene til naturalsamlingen åpnes for publikum.

I Adresse-Contoirets Efterretninger ble det bekjentgjort at i "*Julii Maanedes Begyndelse*" "*bliver Selskabets Natural-Cabinet aabnet og fremstillet offentlig til Skue for enhver som vil tage samme i Øiesyn.*" Kabinettet ville være åpent to dager i uken, "*Tirsdag og Fredag om Formiddagen fra Kl. 10 til 12*".

Men ingen kunne komme inn i kabinettet uten billett. "*Til hver af de foran bestemte Dage udleveres 10 Billetter til de første 10 Personer, uden Forskiel som derom melde sig. Disse Billetter afhentes Dagen forud hos Hr Professor Vahl og afleveres igien ved Indgangen.*"

Begrunnelsen for en så omstendelig ordning var "*at Pladsen og Tiden og de tilstædeværende Lærere kunne være tilstrekkelige for dem som vilde besøge Kabinettet*". Og "*For dem som vilde betiene sig af de i Cabinettet værende Naturalier, til en nøiere Undersøgelse*" ville "*Hr. Professor Vahl udlevere [...] hvad af Samlingen der begieres til Undersøgelse, hvilke der ved bortgaaen igien tilbageleveres*".¹⁴⁹

¹⁴⁹ A.C.S. nr. 155 og 158 1794.

De reisende

Abildgaard hadde foreslått at naturhistorieselskapet skulle sende ut "*Studerende*" for "*at bereise Rigernes forskjellige Provindser*". De skulle "*opsøge, beskrive og for Nationens Museum samle disse Steders Naturproducter*". Hvert "*tredie Aar*" skulle "*tre eller flere udsendes*". "*Til Understøttelse paa disse Reiser maatte de af Stiftelsen nyde 2 til 300 Rdl. aarlig i trende Aar.*"

Etter tre år skulle altså andre sendes ut. Meningen var ikke å utdanne noen få erfarne forskere, men at mange skulle kunne nyte godt av ordningen. Dermed ville en "*faae et Antal af duedige Borgere til Landets Tieneste, som kiendte noget meere af deres Fædreneland, end den Bye, i hvilken de ere fødte*".¹⁵⁰

Kartleggingen av naturforekomstene i de danske besittelsene ville bringe fram nye arter av planter, bløtdyr og insekter, og gi viktige bidrag til den internasjonale forskning. Dette ville styrke kontakten til andre lands forskere. Den reisende skulle derfor "*hvert Fierdingaar [...] indlevere til Directionen deres Beretninger om alt, hvad de i det forbigagne Fierdingaar havde iagttaget*". Beretningene skulle, dersom de ble "*fundne værdige til Trykken*", inngå i selskapets skrifter.¹⁵¹

For å sikre at den reisende hadde de nødvendige kvalifikasjoner, måtte han bestå en eksamen som selskapet arrangerte og som var offentlig.

"*Ved denne Examen, som forrettes af Stiftelsens Lærere, skal sees paa, at Kandidaten har saadanne Kundskaber om alle tre Naturens Riger, at han ikke udi nogen Deel af Videnskabten er fremmed.*"¹⁵²

Allerede på nyåret 1790, straks etter at selskapet var kommet i gang, ble det annonsert etter kandidater som kunne reise for selskapet, etter å ha underkastet seg en offentlig prøve.

Daldorf

Flere hadde meldt seg, "*men ingen havde endda tilbudt at underkaste sig den dertil fornødne Examen, uden en, i Insektlæren fortrinligen bekiendt, Naturkyndig fra Holsteen, Hr. Daldorff, Discipel af Professor Fabricius i Kiel, som var sindet for Selskabet at tiltræde en Reise til*

¹⁵⁰ Indbydelse, s. 8-9.

¹⁵¹ Idem. s. 16

¹⁵² Love, s. 34.

Norge, da ham ble aabnet Leilighed til at gjøre en for ham og Videnskaben fordeelagtigere Reise til Ostindien”.

*”Det hører til Selskabets Øiemed ogsaa at udsende Naturkyndige til de danske Besiddelser udenfor Europa. Men ikke kan en saadan Reise foretages uden betydelig Bekostning, og den duelige og kyndige Mand er ikke altid tilrede at opfylde Selskabets Ønske, om endog den til Reisen fornødne Bekostning haves. For Selskabets Kabinet og dets øvrige Øiemed kunde det da ikke andet end være gavnligt og antagelig, at Hr. Daldorff var villig til med Selskabet at indgaae den Forbindelse at samle for det, at meddele af alt hva han finder det andet Exemplar og at meddele de Iagttagelser, han paa Stederne maatte gjøre, mod at nyde i 3 Aar 200 aarligen. En saadan Forbindelse har derfor Direktionen paa Selskabets Vegne med ham indgaaet.”*¹⁵³

I oktober 1790 reiste Dagobert Daldorf (-1802), som var fra Holstein, med et dansk handelsskip til Trankebar, uten å ha underkastet seg den offentlige eksamen. Man fant det vel upassende å undersøke om en av professor Fabricius’ elever hadde tilstrekkelige kunnskaper for en naturvitenskapelig reise.

Reisen til Trankebar tok 7 måneder, og Daldorf samlet det han fikk tak i av fisk, insekter, planter og fugler og sendte det til naturhistorieselskapet sammen med sin dagbok fra sjøreisen. En del av dagboken ble trykt i 2. bind av selskapets skrifter.¹⁵⁴

Daldorf oppholdt seg en tid på Trankebar og sendte selskapet naturalier derfra. I 1792 opplyses det at *”Fra Hr. Daldorf i Ostindien ere hidsendte endeel Ting af Dyre-Riget, Slanger, Krabber, Fugle, og ogsaa nogle fireføddede Dyr”*. Av regnskapet fremgår det at han sendte naturalier også i de neste årene, da han fikk utbetalt i alt 623 riksdaler for 1792, 1794 og 1795, i tillegg til 60 riksdaler da han begynte sin reise.

Daldorfs dagbok fra reisen til Trankebar ble i 1990-årene funnet blant Jens Rathkes papirer i Nasjonalbiblioteket i Oslo.

Pålsson

Først i 1791 ble det gjort kjent at det skulle holdes en offentlig eksamen.

”Den i Selskabets Love anordnede Examen eller Prøve, hvilken de, som attraae at reise paa Selskabets Bekostning, skulle underkaste sig, og til hvilken paa nærværende Tid en

¹⁵³ Regnskabsvæsenet, 1790, s. 10.

¹⁵⁴ Skrifter af Naturhistorie-Selskabet, B. 2, h. 2, s. 147-173.

Candidat har meldt sig, holdes næstkommende Onsdag den 1 Junii om Formiddagen Kl. 9 i Selskabets sædvanlige Læsesal paa det kongelige Palais. De af Selskabets Herrer Medlemmer som ville anhøre denne Examen, indbydes herved at møde paa anførte Tid og Sted."¹⁵⁵

Kandidaten var medisineren og islendingen Sveinn Pálsson (1762-1840).

Pálssons dagboksnotater ble trykt i tre deler i selskapets skrifter under tittelen: *Udtog af Hr. Paulsens Dagbog paa hans Rejse i Island fra Begyndelsen af Majmaaned 1792.*¹⁵⁶

Anmelderen i *Lærde Efterretninger* stilte seg kritisk til Pálssons observasjoner, og skrev at når man "*veed, at Forfatteren rejser for det naturforskende Selskab, at Naturhistorien er hans Maal [...] saa synes dette Udtog ikke at tilfredsstille Forventningen*".

"*Planternes Blomstrings- og Fuglenes Æglegnings-Tid har Hr. Paulsen temmelig flittig iagttaget, og Ornithologien faaer*" dermed "*adskillige Tillæg; men naar man undtager disse Anmærkninger, noget om Fiskerierne, nogle meteorologiske Observationer og nogle Sygehistorier [...] findes forresten meget lidet interessant heri*".¹⁵⁷

Steffens

Den eksamen vi vet litt mer om, fant sted 25. april 1794 "*om Formiddagen [...] i Naturhistorie-Selskabets Læsesal paa Østergade*".¹⁵⁸ Kandidaten, Henrik Steffens (1773-1845), minnes i sin selvbiografi sin eksamen ved Naturhistorie-Selskabet.

"*Imidlertid kom Tiden, da jeg skulde underkaste mig den offentlige Prøve. Vahl havde haabet at uddanne mig til en dygtig Botaniker; han troede, at jeg besad tilstrækkelige Kundskaber i Zoologien for at adskille nye Dyr fra de Bekjendte og at beskrive dem med Nøiagtighed. Han havde taget feil. Mine Kundskaber i Botaniken og Zoologien vare ingenlunde betydelige; jeg manglede al Sikkerhed.*

Prøven fandt Sted i en stor Sal; jeg var den Første, der underkastede sig en Saadan; Nysgjærrigheden drev en Mængde Mennesker derhen, og jeg stod nu ligeoverfor min elskede og ærede Lærer, omgivet af udstoppede Dyr, Insecter, Fiske, Mollusker i Spiritus og af Planter. Jeg skulle bestemme, og naar de vare nye, betegne og beskrive deres Sted i Systemet. Prøven havde et taaleligt Udfald, den varede længe, og jeg maatte tilsidst tilstaae, at jeg var udmattet. Den holdt op, jeg havde med en ængstlig Opmærksomhed betragtet enhver Gjenstand, som jeg skulde bestemme og beskrive, og min Lærer maatte selv tilstaae, at et

¹⁵⁵ A.C.E. nr. 117 1791.

¹⁵⁶ Skrifter af Naturhistorie-Selskabet. B. 2, h. 1, s. 222-234; b. 2, h. 2, s. 122-146; b. 3, h. 1, s. 157-194.

¹⁵⁷ Kjøbenhavnske Lærde Efterretninger. 1794, nr. 14, s. 217 f.

¹⁵⁸ A.C.E. nr. 102 1794.

*meget ringere Antal Planter og Dyr, naar de bleve grundigt behandlede, fordrede et fuldkommen roligt, uforstyrret og eensomt Studium; dog erklærede han, at han var tilfreds med mig. Schumacher examinerede i Mineralogien; her kom jeg nu fuldkommen til mig selv igjen; det var mere en venskabelig Samtale, end en Examen. Det Rygte som jeg havde erhvervet mig som Mineralog ble bekræftet ved denne Prøve."*¹⁵⁹

Steffens forteller i sin selvbiografi om sin reise for Naturhistorie-Selskabet til Norges vestkyst. Formålet med reisen var å studere egnens geologi og å samle mollusker.

Den første tiden oppholdt han seg i Bergen. Her deltok han i byens selskapsliv og *"benyttede enhver klar Dag til Bjærgundersøgelser. Vel vare disse mig meget lærerige, men de kunde ikke strække sig vidt, og Geognosterne er det nu tilstrækkeligt bekjendt, at selv en Naturforsker, der besidder langt større Kundskaber end jeg, kunde, indskrænket til den Halvø, hvorpaa Bergen ligger, kun erholde meget ringe Oplysninger om det Eiendommelige ved den skandinaviske Bjærgformation."*¹⁶⁰ *"Geognosien, som den paa den Tid havde dannet sig ved Werner, frembød ingen Hjælp; syv eller aatte forskjellige Bjærgarter kjendte jeg vel; jeg vidste hvorledes Granit- Gneis- Glimmerskifer- Hornblende-Dannelser afvexlede med hverandre, og vel efter bestemte Love laae i Lag paa hverandre; jeg saae hvorledes de forskjellige Lag hist og her, mere eller mindre vare rettede eller hævede efter de Lodrette, efter de forskjelligste Verdens egne; men at opdage en Orden i denne Forvirring, var mig umueligt."*¹⁶¹

*"Mig foresvæver denne Egn, som en af de frygteligste jeg kiender. Urbjærglagenes Retning vinder sig i Labyrinther; næsten lodrette Lagflader styrte, i det de falde i en fuldkommen modsat Retning, mod hinanden og danne de gyseligste Afgrunde. Kjæmpemæssige Ruiner bedække de nøgne Bjærge og de vildt nedstyrtende Bække skjule sig bag Ruiner og trænge sig igjen skummende frem. Det Hele frembyder en rædselsfuld Blanding af chaotisk Stivhed og vild Uro. Af dette vilde Chaos syntes ethvert spor af Sammenhæng forsvundet, og Egnens Beboere, der ere vante til disse Bjærges Rædsler, kalde dog et Sted midt iblandt dem, Rædseldalen."*¹⁶²

¹⁵⁹ Henrich Steffens, *Hvad jeg oplevede*. B. 2, s. 213-214.

¹⁶⁰ *Idem* B. 3, s. 55.

¹⁶¹ *Idem* s. 100.

¹⁶² *Idem* s. 101f.

"En af mine Hovedbeskjæftigelser i Norge skulde være at samle Mollusker." Steffens leide derfor en liten båt og to roere "for at beskjæftige mig med Molluskfangste paa Vestkysten. Det Apparat, der behøvdtes dertil, og som, om jeg ikke tager Feil var bleven benyttet af O.F. Müller og Vahl, var endnu i brugbar stand." ¹⁶³

Reisen gikk "ind i det Inderste af de to store Fjorde Hardanger- og Sogne-Fjord." ¹⁶⁴
Og med bunnskraperen hentet han opp "Den virkelige phantastiske Vrimmel af Muslinger, Sneglehuse, Søegræs, Koraller, der laae iblandt hinanden, være voxede paa og til hverandre, medens selsomtdannede geleeagtige Mollusker bevægede sig imellem dem, aabnede mig en Verden af den selsomste Art". ¹⁶⁵

"Iblandt den Mængde Mollusker, som jeg bragte med Hjem, var der mange Nye, men jeg manglede de Hjælpemidler, der ere nødvendige for at adskille dem fra de Bekjendte. Den gmelinske Udgave af Linnées System, det eneste Værk, der stod til min Tjeneste, formerede min Forvirring, istedet for at hæve den. Jo mere Umage jeg gjorde mig, desto mere forvirret syntes mig Alt, og min Tilstand var virkelig trøstesløs." ¹⁶⁶

Der maatte fattes en Beslutning, det indsaae jeg; min Reise forekom mig aldeles mislykket; af det jeg vilde udrette, var der, saaledes troede jeg, intet skeet; at vise mig igjen i København med det ubetydelige Resultat af mine Undersøgelser, var mig utaaleligt, Da opstod den beslutning at reise til Tyskland. ¹⁶⁷ [...] Den 15de October forlod jeg Bergen." ¹⁶⁸

Skipet kom ut i en veldig storm og havarerte foran Elbens munning. Med nød og neppe berget mannskapet og passasjerene livet. Steffen mistet hele sin bagasje og dermed også alt han hadde samlet på sin reise i Norge. Dette skulle han ha sendt til København, men nå hadde han ingen konkrete resultater å vise for seg; ingen dokumentasjon på det arbeid han hadde gjort.

Dypt nedtrykt trakk han seg tilbake til farens hus i Rendsburg og oppholdt seg der et års tid.

¹⁶³ Idem s. 66.

¹⁶⁴ Idem s. 67.

¹⁶⁵ Idem s. 67.

¹⁶⁶ Idem s. 99.

¹⁶⁷ Idem s. 101.

¹⁶⁸ Idem s. 109.

Men i København arbeidet Vahl for å redde sin elev for naturvitenskapen. Han sørget for at Steffens kom til professor Fabricius i Kiel, hvor han ble engasjert som foreleser i naturhistorie.

Regnskapet viser at naturhistorieselskapet utbetalte Steffen 40 riksdaler i 1796, og han blir betegnet som reisende. Selv om Steffens ikke reiste i den opprinnelige mening av ordet, så viser bidraget at selskapet ønsket å støtte ham. I 1797 trykket han i Altona en liten avhandling med tittel *Über Mineralogie und das mineralogische Studium*, og det er mulig at pengene var ment å skulle dekke trykkeutgiftene.

Rathke

Cand.theol. Jens Rathke avla eksamen 17. januar 1794 og i slutten av mai, eller i begynnelsen av juni, forlot han København for "*at gjøre en Reise ved Norges vestlige Søkyst*". Han skulle "*iagttage de Deelee af Naturen som han derved møde*" og "*indsamle Bidrag til Naturhistorie Selskabets Cabinet og Skriver*". Han var lovet "*en Understøttelse af 25 rdr Maanedlig*" i det året han skulle være borte.¹⁶⁹

I midten av juli var Rathke ankommet Bergen etter en sjøreise som hadde tatt syv uker. Av en eller annen grunn valgte han nemlig å starte reisen med en tur i de danske farvann, men den hadde kostet ham både tid og penger.

"*Det Uheld med den langvarige Reise smerter mig saa meget mer da jeg nu hører jeg kunde gjort den langt kortere og med mindre Bekostning [...] umulig havde jeg troet den lille Omvei skulle røvet mig saa lang Tid.*"¹⁷⁰

I Bergen oppholdt han seg over vinteren, og i februar 1796 skriver han til Vahl:

"*Mit Ophold i Bergen blev længere, end det kanskee burde været, da Storm og Uveir har været Aarsagen venter jeg Tilgivelse.*"¹⁷¹ I mai skriver han fra Kristiansund: "*Med første Leilighed reiser jeg til Nordlandene og længes ret derefter.*"¹⁷²

I september var han kommet sørover igjen og skriver til Vahl fra Trondheim at han på sin reise hadde besøkt prost Mathias Bonsak Krog i Vågan i Lofoten.

Rathke var vinteren over i Trondheim og foretok en reise til Ørlandet og Stadsbygd. Han ønsket å avslutte sitt Norges-opphold med en reise over land og søkte selskapet om

¹⁶⁹ Se appendiks, s. 100.

¹⁷⁰ Brev nr. 1 fra Jens Rathke til Martin Vahl 18.7.1795. Se appendiks s. 112.

¹⁷¹ Brev nr. 2 fra Jens Rathke til Martin Vahl 6.2.1796. Se appendiks s. 113.

¹⁷² Brev nr. 3 fra Jens Rathke til Martin Vahl 31.5.1796. Se appendiks s. 115.

*”Tilladelse at faa 3 Maaneder til denne Landreise for herfra over Fieldene at komme ned i Hallingdal ned til Grevskaberne og derfra til Khavn.”*¹⁷³

Da Rathke sommeren 1795 forlot København hadde han bare tilsagn fra selskapet om støtte til en reise på et halvt år. Men han søkte stadig om forlengelse, og hans reise kom til å vare i omtrent 2 ½ år. Regnskapet viser at Rathke på denne reisen mottok 895 riksdaler i støtte fra selskapet.

Rathkes ønsker om forlengelse av reisen, ble stadig innfridd, og skyldtes nok at Vahl var meget fornøyd med hans innsats. Rathke sendte flere brev der han underrettet Vahl om hva han arbeidet med og hvilke resultater han oppnådde. Og Vahl svarte begeistret: *”Af mit Hierte ønsker ieg Dem derfor Helse fornøyet Sind og alt hva der kan biedrage til at fuldende en saa lykkelig begyndt Reyse.”*¹⁷⁴

Ved sin avreise fra København var Rathke utstyrt med en instruks¹⁷⁵ som kunne ta motet fra enhver ung forsker. Men Vahl, som ikke hadde hatt noe med den endelige utformingen å gjøre, beroliget Rathke.

”Angaaende Instruksen, saa behøver De ey at bekymre Dem stort om det. En deel er tillagt af Folk der aldrig har reyst, aldrig samlet aldrig undersøgt Naturen, sikkert tør ieg paastaae endskiøndt ieg ey har seet de, at en deel deraf tilhører Kraftmanden.” Og om Rathke selv skrev Vahl at *”det smigrer mig overmaade at dog engang her hos at have funden en der har sand Kierlighed for Videnskaben, undersøger Naturen i Naturen og ey i Tydske Bøger”*¹⁷⁶.

Selv om instruksen påla Rathke å *”beskrive alt hvad der synes fremmet eller tvilsomt”* i *”Dyre Riget, liigesom af de andre Riiger”*, så viser brevene til Vahl at Rathke konsentrerte oppmerksomheten om maritime undersøkelser. I Bergen hadde han båt og fiskeredskaper som *”Madam De Beche var saa god strax at overlade mig”*.¹⁷⁷ Og han fulgte gjerne med silden og *”Torskefisker da jeg har merket der kommer et og andet op med Garnene som jeg forgiæves har soknet efter med Glipan”*.¹⁷⁸ Han samlet, studerte og beskrev det han fanget av mollusker, polypper, spongier, fuci og annet. Ved fiskene interesserte han seg spesielt for tennene og høreorganet.

¹⁷³ Brev nr. 5 fra Jens Rathke til Martin Vahl 25.3.1797. Se appendiks s. 115.

¹⁷⁴ Brev fra Martin Vahl til Jens Rathke. Se appendiks s. 103.

¹⁷⁵ Instruction ... Se appendiks s. 101.

¹⁷⁶ Brev fra Martin Vahl til Jens Rathke. Se appendiks s. 103.

¹⁷⁷ Brev nr. 1 fra Jens Rathke til Martin Vahl 18.7.1795. Se appendiks s. 112.

¹⁷⁸ Brev nr. 2 fra Jens Rathke til Martin Vahl 6.2.1796. Se appendiks s. 113.

Etter hjemkomsten høsten 1797 la han fram sine resultater i avhandlingene *Iagttagelser henhørende til Indvoldsormenes og Bløddyrenes Naturhistorie,*”¹⁷⁹ *Entomologiske Iagttagelser og Iagttagelser angaaende Dyrplanterne.*¹⁸⁰ Avhandlingene ble trykt i selskapets skrifter og vitnet om at Rathkes reise hadde gitt verdifulle vitenskapelig resultater.

Rathke ble i 1810 utnevnt til professor i zoologi i København og i 1814 til professor i naturhistorie ved Det kongelige Frederiks Universitet i Kristiania.

¹⁷⁹ Skrifter af Naturhistorie-Selskabet. B. 5, h. 1, s. 61-148.

¹⁸⁰ Ibid. s. 208-221.

Vitenskapelige møter

Abildgaard hadde foreslått at *"Saa mange af de Naturkyndige Medlemmer, som vare nærværende, skulde i de 6 Vintermaaneder engang maanedlig paa en bestemt Dag forsamles og efter en antagen Orden imellem sig forelæse en Afhandling over noget til Naturhistorien henhørende."*

*"De Naturkyndiges Vintermaanedlige Forsamlinger skulde være offentlige, ikke aleene for alle Selskabets Medlemmer, som vilde bivaane samme, men det maatte endog være ethvert Medlem tilladt at tage en fremmed Ven med sig i disse Samlinger."*¹⁸¹

Lovene slo fast at *"Skulde een eller anden forefallende Hindring gjøre det umueligt, at holde Samling i den eene Maaned, da holdes i den derpaa følgende Maaned to Samlinger, saaledes at der stedse i Aarsløbet bliver holdt sex Samlinger, hvori der forelæses."*

De månedlige forsamlinger skulle *"bekiendtgiøres tre à fire Dage forud i Aviserne"*.¹⁸²

Den første forsamling ble holdt i februar 1790. I *"Overensstemmelse med den trykte Plan for Selskabet, i Følge hvilken Selskabets naturkyndige Medlemmer skulle i de 6 Vinter-Maaneder eengang maanedlig forsamles, og da en Afhandling forelæses over noget til Naturhistorien henhørende, bliver en saadan Samling holdt Fredag den 26. Febr. om Aftenen Kl. 6."* Medlemmene var *"berettigede til hver at tage en fremmed Ven med"*.¹⁸³

De vitenskapelige samlinger var forbeholdt de *"naturkyndige"* medlemmer; som etter lovene bestemte at *"Enhver af Selskabets Medlemmer som til Direktionen indgiver een til Trykken værdig Original-Avhandling, angaaende een eller anden til Naturhistorien henhørende Ting, faaer Sted blant Selskabets Naturkyndige Medlemmer"*.¹⁸⁴

Programmet for møtet ble ikke bekjentgjort, men framkom i et referat noen dager senere:

"Udi Selskabets videnskabelige Møde den 2. Febr. sidstleden blev forelæst

1) En Afhandling om Arterne af Cinchoea eller Chinabark-Treet af Hr. Professor Vahl

2) En Afhandling om Indvolds-Ormene, med Beskrivelse af endeel nye Arter, ved Hr.

*Professor Abildgaard.*¹⁸⁵

¹⁸¹ Indbydelse, s. 12.

¹⁸² Love, s. 26-27.

¹⁸³ A.C.E. nr. 39 1790.

¹⁸⁴ Love, s. 9.

¹⁸⁵ A.C.E. nr. 47 1790.

Fra høsten 1791 gikk man imidlertid over til å offentliggjøre programmet i forbindelse med innkallingen til møtet, og referatet forsvant.

De vitenskapelige medlemmene hadde plikt til å legge fram avhandlinger.

Lovene fastsatte nemlig at "*Selskabets naturkyndige Medlemmer, saavel i som udenfor Direktionen, skulle i de sex Vintermaaneder [...] forsamle sig, og hver Gang, een eller flere af dem, forelæse en Afhandling over een til Naturhistorien henhørende Gienstand*".

Det ble Martin Vahl og direksjonens medlemmer som fikk byrden med å legge fram stoff på de vitenskapelige møtene.

Vahl	forela	24	avhandlinger
Spengler		9	
O. Fabricius		9	
Abildgaard		8	
Tønder Lund		4	
Rothe		4	

Selskapet kunne ikke konkurrere med Videnskabernes Selskab om vitenskapelige bidrag, og de som ikke tilhørte Naturhistorieselskapets indre kjerne, glimret med sitt fravær. Men to svensker, Thunberg og Paykull, bidro.

Det ble i alt holdt 48 møter

I 1790	var det	6 møter
1791		6
1792		5
1793		6
1794		5
1795		4
1796		4
1797		4
1798		4
1799		3
1800		3

Skriftene

Avhandlingene som ble lagt fram på de vitenskapelige møtene, ble kort tid etter trykt i selskapets skrifter. Tønder Lund som redaktør ”*besørgede altid Samling, Correctur; Stikning og Kobbertrykning*”¹⁸⁶, og han satte alt inn på å få avhandlingene publisert så fort som mulig. Mens det gikk flere år mellom hver gang vitenskapsselskapet i København hadde et nytt nummer av sine skrifter ferdig, utkom naturhistorieselskapets skriftserie, i den første tiden, med ett bind i året, bestående av to hefter.

Tanken var at disse heftene skulle selges, men avsetningen må ha gått dårlig, for i januar 1791 opplyses det ”*for de Herrer Medlemmer af Naturhistorie-Selskabet, at det udkomne Hæfter af Selskabets Skrifter, som hidtil har været averteret til Salg, nu af Selskabets Medlemmer kan afhentes uden Betaling hos Hr. Agent Gyldendal*”.¹⁸⁷

Skriftene kom i alt i 6 bind, det siste først i 1818. Bind 6 inneholder et register for skriftene, og viser hvem det var som bidro med avhandlinger.

Lærerne ved selskapet:

Martin Vahl	26 avhandlinger
Christian F. Schumacher	7
Gottfried Becher	3

Medlemmer av direksjonen:

P.C. Abildgaard	11
Otto Fabricius	10
Lorenz Spengler	9
N. Tønder Lund	4
Tyge Rothe	4

De reisende:

Jens Rathke	6
Svenn Pålsson	2
Dagobert Daldorf	1

¹⁸⁶ C. Rothe til Niels Hofman Bang 4.12.1819. Se appendiks s.

¹⁸⁷ A.C.E. nr. 1 1791.

Andre:

Carl P. Thunberg	7
Hans Strøm	5
J.C. Fabricius	4
H.C. v. Holten	3
Peder K.A. Schousboe	2
A.J. Retzius	2
Niels D. Riegels	1
Franz W. Troyel	1
J. v. Rohr	1
Gustav Paykull	1
J. Bang	1
Nic. Thychsen	1
Capt. Born	1
A.A.H. Lichtenstein	1
Joh. P. Røttler	1

Heftene ble etter hvert som de utkom, grundig anmeldt i *Kjøbenhavnske lærde Efterretninger*.

En brysom anmelder

Det første heftet av selskapets skrifter ble anmeldt i *Nyeste Københavnske Efterretninger om lærde Sager*. Anmeldelsen var grundig og utgjorde hele 12 sider. Men direksjonen, som må ha vært svært fornøyd med en så kvalifisert anmelder, ble imidlertid bestyrtet. Anmelderen som priste selskapet som noe staten ville få en "*betydelig Nytte og Fordeel af*", stilte følgende spørsmål:

"Hvem kunne vi takke for dette værdige Selskabs Oprettelse i blandt os?"

Og han ga selv svaret:

*"De Maaskee ophøiede Folk, Adels- eller Statsmand? - Nei, langt fra! thi omendskiøndt disse ophøiede Folk tiltroe sig Alt, og derfor kaste Foragt paa de ringere Stænder, ja glæde sig vel stundom ved at sætte de Lærde i Strafbøder, som ei vilde tiltroe dem stor Indsigt og Lærdom, ere de dog ikke de, af hvilke man kunde vente saadane, og de have virkeligen heller ikke mindste Deel deri; [...] lad være, man efter Statens trange Omstændigheder billigen kunde formode, og med al Ret kræve fornemmeligen i de sidste forløbne 30 Aar, da Naturhistorien har været meer, end forhen, bekiendt for os, lærde Mænd, hvis Indsigter og Dueligheder Statsmanden sielden kiender og belønner, og hvis Lyst til at gavne vi kunne tilskrive de almeennyttige Opfindelser, ere de, som eenstemmigen have befæstet dette Selskab, og i blandt disse vores velfortiente Hr. Professor Abildgaard ansees for at være dets virkelige Stifter da han først har givet Forslag dertil. Ham, og de øvrige gode Mænd, kunne vi altsaa takke for denne nyttige Stiftelse; deres Navne ville ogsaa blive i evig Erindring hos Efterkommerne, og deres Minde varigere end alle Kobber- og Marmorstøtter for adelige og uadelige Mennesker."*¹⁸⁸

Alarmen gikk i direksjonen, og sekretæren, A.B. Rothe, kontaktet Nyerup,¹⁸⁹ redaktøren i *Kjøbenhavnske Efterretninger*, for å få trykket en protest mot disse påstandene. Men Rothe skrev til Tønder Lund at "*Nyrup vægrer sig ved at indrykke Avertissementet i sit Blad*".

Grunnen var at "*Forfatteren af Recensionen har protestert derimod, og truet med ikke at ville meere levere Recenciones dersom den [Avertissementet] blev indført.*"

¹⁸⁸ *Nyeste Københavnske Efterretninger om lærde Sager*. No. 52. Kbh. 1790.

¹⁸⁹ Brev til Tønder Lund fra A.B. Rothe. Se appendiks s.

Nyerup "som ey kan undvære hans Hielp ved Bladets Udgivelse har, skiønt mod sin Villie, maattet love at ey skulde skee".

Rothe foreslo at man fikk "lade sig nøje med at indføre Avertissementet i den sædvanlige berlingske Avis; hvilket efter mine Tanker er nødvendigt da denne Avis meest læses i Provindsen".¹⁹⁰

"Avertissementet" kom ikke på trykk i den "berlingske Avis", men i *Adresse-Contoirets Efterretninger*:

"Directionen for Naturhistorie Selskabet har, for at afværge urigtige Forestillinger, som maaskee kunde anlediges ved de i Recensionen over Selskabets Skrifter udi de kiøbenhavnske Efterretninger om lærde Sager No. 52 for 1790 brugte Udtalelser om ophøide Personer og Adelen samt Geistligheden, anseet det som sin Pligt at giøre Publicum opmerksomt paa følgende. Af Hendes Majestæt Enkedronningen, Hans Kongelige Høihed Arveprindsen, Hans Durchlaughtighed Prinzen af Augustenborg, Hans Durchlaughtighed Prinz Carl af Hessen Cassel bidrager aarlig anseeligt til Selskabet. Hans Majestæt Kongen har, paa Hans Excellence Oberhofmarschallens Forestilling, allernaadigst tilstaaet Selskabet frie Værelser paa det Kongelige Palais. Hans Kongelige Høihed Kronprindsen har skienket til Selskabet en Samling af betydelige Verker, henhørende til Naturhistorien. Ved de Kongelige Collegier har Selskabet allerede havt adskillige Prøver paa Gunst og Beskyttelse. Mellem Selskabets contribuerende Medlemmer ere Fem og Tredsindstye Personer af de som adelige erkjendte Slægter, og blandt disse ere 4 Statsministere, de første af Collegierne, Hof-Staternes Chefer o.s.v. Saa ere og mellem Selskabets contribuerende Medlemmer En og Tyve Geistlige og af dem 3 Biskopper. Af alle disse Personer havde fleste strax ved Indbydelsens Bekjendtgjørelse med samme Beredvillighed som de øvrige af Medlemmerne anmeldt sig som contribuerende, og have altsaa lige med Selskabets øvrige Medlemmer Deel i Stiftelsens Tilværelse, hvilken altsaa ikke kan tilskrives nogen enkelt Stand eller Klasse af Nationen.

Efter Directionens Beslutning

*A.B. Rothe, Selskabets Secretair*¹⁹¹

Kort etter opplyste anmelderen i et brev i *Lærde Efterretninger* at hans uttalelser var blitt misforstått av direksjonen i naturhistorieselskapet. Han hadde bare omtalt hvordan

¹⁹⁰ Brev fra A.B. Rothe til N. Tønder Lund. Se appendiks s. 126.

¹⁹¹ A.C.E. nr. 22 1791.

"dette Selskab er opstaaet, og hvem det kan tilskrive sin Stiftelse og Oprettelse, nemlig lærde Naturkyndige allene." Direksjonens *"Opregning af de contribuerende Personer, saasom af Kongelige, og 65 af de, som adelige erkiendte Slægter, af 21 Geistlige, og af dem 3 Bisper m.m."* var alle *"indtraadte"* personer og ikke stiftere. Derfor hadde direksjonen *"misforstaaet Recensentens Udtryk og Mening ved de i Recensionen fremsatte Tanker"*.¹⁹²

Den anonyme anmelder fortsatte å levere anmeldelser av selskapets skrifter til *Lærde Efterretninger* fram til 1797. Av de første syv heftene anmeldte han seks, idet han hoppet over 2. binds 2. hefte. Anmelderen var grundie; tok for seg den enkelte artikkel, refererte innholdet og supplerte med egen viten. Ikke mange, om noen i Danmark, besatt så store kunnskaper i naturhistorie og medisin som denne anmelderen. Abildgaard kunne ha levert noe liknende, men at han skulle gå ut mot selskapets medlemmer som anmelderen hadde gjort, er jo ikke tenkelig.

Det gjenstår da bare en person, og det er professor J.C. Fabricius i Kiel. Som anmelder var han, for å bevare sin anonymitet, tvunget til også å bemerke sine egne artikler, noe han gjorde ved et kort referat av innholdet. At han ikke anmeldte 2. binds 2. hefte, kan skyldes at det var i dette hefte at hans elev Daldorf fikk sin dagbok trykt. Fabricius kan ha vært misnøyd med Daldorfs arbeid; eller tvert imot, så fornøyd at han ikke ville rose den mens han kritiserte Pálssons reisedagbok, som ble trykt i samme hefte.

¹⁹² A.C.E. nr. 5 1791.

En blomsterglad mesen

Bülow trakk seg ut av direksjonen i Naturhistorie-Selskabet i 1792, antakelig som en følge av at selskapet ikke hadde vunnet fram overfor kronprinsen i saken om universitetets naturalsamling. Han var overhoffmarskalk hos kronprinsen, og hans engasjement i et selskap som ikke lenger kunne regne med kronprinsens velvilje, kunne tolkes som illojalitet. Men han unnlot ikke å vise at han fremdeles var en trofast venn av selskapet og botanikken.

Allerede i desember 1792 foreslo han for selskapet at han skulle bekoste en botanisk pris, dersom direksjonen ville ta seg av det praktiske.¹⁹³ Prisen ble annonsert i *Adresse Contoirets Efterretninger* i februar 1793.

Det dreide seg om ”*En Botanikk for Landmænd*” en ”*Dansk systematisk Beskrivelse af de i Danmark vildt voxende og dyrkede Vexter med korte Anmærkninger om sammes Nytte, Brug og Anvendelse*”.

Forfatteren måtte gi plantene ”*systematiske danske Navne [...] samle saa mange danske Synonymer, som mueligt*” og nevne stedene ”*hvor Planten er bekiendt under dette eller hiint Navn*”.

De ”*concurerende Udarbeidelser*” skulle innleveres til Naturhistorie-Selskabets direksjon ”*inden December Maanedes Udgang dette Aar*”. Premien var på ”*Hundrede Rigsdaler [...] for den bedste Udarbeidelse*” og ”*for den næst beste Tredive Rigsdaler*”.¹⁹⁴

Resultatet ble offentliggjort i mars 1795. To arbeider var blitt innlevert, ”*det ene med Devise: C’est la botanique de son pays qu’on doit le plus étudier, det andet med Devise: Agerdyrkningen er Rod, er Livs, er Kraftes Kilde for Statens Almeenvel. Efterat det første var tilkiendt Prisen 100 Rdl. og det andet den næst beste Priis 30 Rdlr fandtes ved Sedlernes Aabning, at Hr. Jens Wilken Hornemann, studerende Lægekonsten, var det førstes Forfatter, og Hr. Carl Gotlob Rafn, Lærer i Naturhistorien ved Borgerdyds Skolen, Forfatter til det andet Priis-Arbeide*”.¹⁹⁵

Hornemanns arbeid ble året etter trykt med tittel *Forsøg til en dansk oeconomisk Plantelære*. Rafns bidrag ble publisert i 2 bind i 1796 og 1800 som *Danmarks og Holsteens Flora, systematisk, physisk og oekonomiske bearbejdet. Et Priisskrift*.

¹⁹³ Naturhistorie-Selskabet til Johan von Bülow 6.1.1793. Se appendiks s. 131.

¹⁹⁴ A.C.E. nr. 47 og 52 1793.

¹⁹⁵ A.C.E. nr. 61 1795.

Administrasjon

Administrasjonen av selskapet var lagt i hendene på direksjonen, men den daglige drift var det sekretæren som hadde ansvaret for. Dessuten var det en kasserer som tok seg av innkrevingen av medlemskontingenten og utbetalingene. Regnskapet ble revidert av revisorer valgt på generalforsamlingen.

Direksjonen bestod av syv direktører, og det var en stabil forsamling. Suhm og Tønder Lund, henholdsvis første og annen direktør, var selskapets ansikter utad. Mens Suhm var relativt passiv innad, selv om hans ord sikkert hadde stor vekt, var det Tønder Lund som hadde ansvaret for selskapets drift.

Tyge Rothe trakk seg snart ut av direksjonen, muligens for å gi plass for Bülow som ved sin nære tilknytning til kronprinsen, ville kunne gjøre en viktig innsats for selskapet. Men også Bülows tid som direktør ble av kort varighet; han trakk seg ut i 1792 og ble erstattet av C.A. Fabricius.

Bastholm gikk ut av direksjonen i 1796, og da hans etterfølger skulle velges, var uenigheten stor blant de gjenværende direktører. Deliberasjonsprotokollen refererer det som foregikk:

”Den 15 Decbr. s. A. var Directionen forsamlet for at vælge Directeur, i Stedet for Herr Dr. Bastholm som er udgaaet af Directionen. Da Herr Kammerherre Suhm, Herr Justitsraad Lund og Herr Kammerherre Sehestedt ikke vare mødte kunde intet Bestemt Valg foretages; Men det blev besluttet at udvælge trende af Selskabets indenbyes Medlemmer og da overlade til nærmere Afgiørelse ved Circulation i Directionen hvem af dem der skal tilbydes at være Selskabets Med-Directeur.

Saaledes bleve vedtaget:

Herr Conference Raad Colbiørnsen Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie

Herr Assessor Rothe og

Herr Conference Raad Carsten Ancker.

Datum ut supra

O Fabricius, Spengler, Fabricius”¹⁹⁶

Dagen etter ble deliberasjonsprotokollen sendt rundt til samtlige direktører som så hver skulle velge blant de tre foreslåtte. Protokollen kom først til Tønder Lund som skrev:

¹⁹⁶ Deliberations Protocol 16.12.1796, sak nr. 34. Se appendiks s. 90.

”Mit Valg falder paa Hr Assessor Rothe”

Suhm samtykket: *”Jeg er og enig i Valget af Hr. Assessor Rothe”*

Da også Otto Fabricius, som hadde vært til stede på møtet, skrev: *”Mit endelige Valg ligesaa”* fulgte de andre opp, og assessor Anders Biørn Rothe, den tidligere sekretæren, ble valgt enstemmig.¹⁹⁷

Å velge assessor Rothe i stedet for Christian Colbiørnsen, viser at Tønder Lund og hans nærmeste blant direktørene foretrakk en de kjente, fremfor en som kunne gi selskapet glans utad. Selskapets situasjon var langt fra god og dette var noe man ville holde for seg selv.

Da Suhms etterfølger skulle velges, måtte man imidlertid ha en offentlig person med høy status til å erstatte ham. Valget falt på overhoffmarskalk Adam Hauch, som selv drev med kjemiske og fysiske eksperimenter.

Sekretæren stod for det daglige praktiske arbeid, og var derfor lønnet med 200 riksdaler i året. Tyge Rothes sønner, først Andreas Biørn Rothe og senere Christian Rothe, innehadde sekretærstillingen så lenge selskapet bestod. Kassererstillingen var ulønnet, og kansellisekretær David E. Bradt var kasserer fram til sin død i 1793. Etter ham overtok tollinspektør Hans Muus inntil 1801, da han ba seg fritatt.

I den første tiden ble alle beslutninger gjort på såkalte direksjonsmøter. Men da selskapet var godt i gang og hadde funnet sin form, ble enkelte spørsmål avgjort ved at direktøren uttalte seg i forhold til saker som sekretæren lot sirkulere. For det hadde man en egen protokoll, en deliberasjonsprotokoll, som på mirakuløst vis er bevart. Antakelig var den i den siste sekretærens etterlatte papirer, og dermed ikke i selskapets arkiv som ble destruert av universitetets naturhistoriske lærere i 1826. Deliberasjonsprotokollen ble tatt i bruk i 1792, og den siste innførselen er datert 11. mars 1803. Her diskuterte man riktignok de mindre viktige sakene, men protokollen vitner om en direksjon som hadde felles mål og ikke er særlig uenig om hvordan det skal nås. Det hendte at Tønder Lund ikke fikk gjennomslag for sitt syn, men av konflikter er det lite spor. Det eneste oppsiktsvekkende i så måte var valget av Bastholms etterfølger. Saken resulterte i at Tønder Lund fikk sin vilje, men middelet som ble brukt, kan vel ikke kalles demokratisk.

Nei, demokratisk i moderne forstand var selskapet ikke, i og med at direksjonen supplerte seg selv. En som ønsket at selskapet skulle gå foran også når det gjaldt organisasjonsformen, var Niels D. Riegels.

¹⁹⁷ Deliberations Protocol, sak 35. Se appendiks s. 90.

Før generalforsamlingen i mai 1791 gjorde Riegels sine ønsker kjent i en liten trykksak med tittel: *Noget at overveje for Directionen og Medlemmerne i Natur-Historie Selskabet til forestaaende General-Forsamling paa Onsdag*.¹⁹⁸

Riegels ville at generalforsamlingen skulle ha større innflytelse, og at medlemmene måtte være vel informert om saker som var til behandling. Han ønsket derfor ”at Extracter af Directionens Protocoller maatte aftrykkes i Convocations-Sedler, og en Maaned i Forvejen bekendtgjøres, at de ere til Afhenting, enten hos Secretairen eller Cassereren; at oplyste Medlemmer kan saaledes grundigen overveje, og man igjen beslutte det, Directionen vil have Stadfæstelse paa ”.

Og han stilte følgende spørsmål: ”Hvorledes kan en Directeur indsættes eller gaae ud af Directionen uden ved General-Forsamling?”

Riegels krevde endringer som i dag er selvsagte for slike selskap. Men et så radikalt eksperiment våget man seg ikke på. Direksjonen skrev at spørsmålene fra ”Hr. Riegels, hvis Deeltagelse i Selskabets Vel vi med Taknemmelighed erkiende”, var blitt besvart på generalforsamlingen. Altså ble det ingen forandringer. I 1792 meldte Riegels seg ut av selskapet.

I 1796 meldte sekretæren at han hadde laget en ny liste over medlemmene som bare omfattet dem som hadde betalt sin kontingent. Alle med restanser var blitt fjernet, da man mente at de i praksis hadde utgått. I alt dreide det seg om ca. 60 personer som på denne måten ble fjernet som medlemmer.¹⁹⁹ For et selskap som eksisterte ved medlemmenes bidrag, var dette et alvorlig tegn på at dets dager var talt, og ble det alminnelig kjent, ville de øvrige medlemmene, som trodde de støttet et livsdugelig prosjekt, snart forsvinne. På denne bakgrunn kan man også se det faktum at det ikke ble holdt generalforsamlinger i årene fra 1794 til 1798.

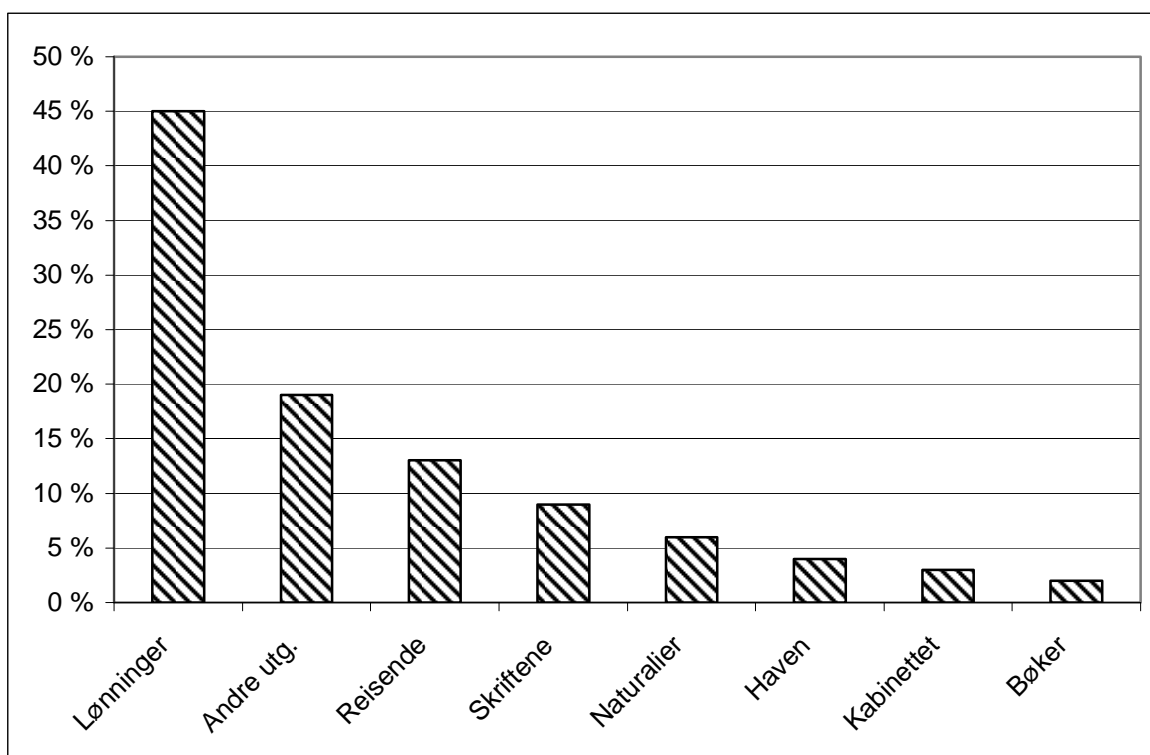
¹⁹⁸ N.D. Riegels, *Noget at overveje for Directionen og Medlemmerne i Natur-Historie Selskabet til forestaaende General-Forsamling paa Onsdag*. Kbh. 1791.

¹⁹⁹ Meddelt av sekretær C. Rothe i Deliberations-Protocollen 16.12.1796, sak nr. 36. Se appendiks s. 90.

Økonomien

Naturhistorie-Selskabets regnskap foreligger trykt for årene 1790-1798, dvs. for 9 av de 15 årene selskapet bestod. Regnskapene for 1790, 1791 og 1792 foreligger i egne trykksaker sammen med årsberetningene. For årene 1793-1798 er det bare en felles utgivelse fra 1799, og uten årsberetninger.

Figur 1 viser utgiftene i prosent for de 9 årene.

Figur 1. Utgifter i prosent

Den største utgiftsposten var lønninger til tre lærere.

Vahl fikk utbetalt 500 riksdaler, Schumacher 200, Becher etter hvert også 200.

Sekretæren Rothe ble lønnet med 200 riksdaler årlig, og budet Nepperschmidt med 100.

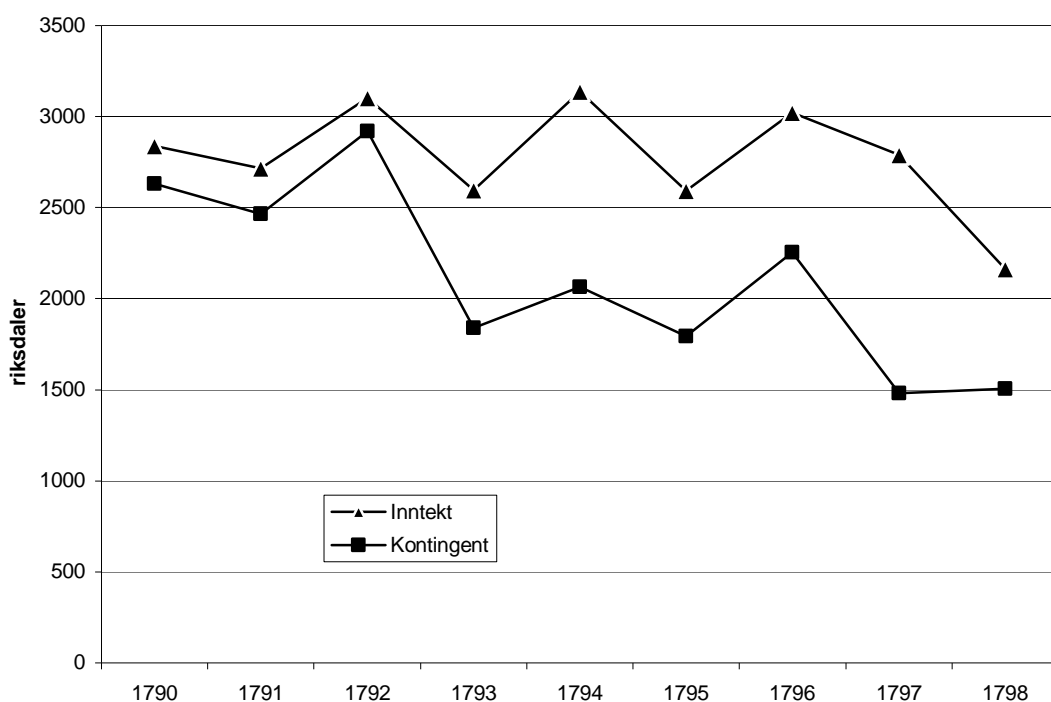
”Andre utgifter” omfattet husleie, brensel, lys, transport, møbler, skrivesaker og porto.

Inntektene var svært gode det første året. ” *De Kongelige og Førstelige Personer*” bidro med 210 riksdaler, og fra medlemmene kom i alt 2360 riksdaler. 1000 av disse ble brukt til kjøp av en kongelig obligasjon.

Men selv om inntektene holdt seg på et høyt nivå de første årene, var tendensen hele tiden at inntektene minket. Det høye medlemstallet lot seg ikke opprettholde, og som det står i den siste trykte meddelelse fra direksjonen fra 1799:

”Indtægterne have i de sidste Aar aftaget. Ikke faa Selskabets Lemmer og Befordrere ere blevne det ved Døden berøvede; blant disse Hendes Majestæt, Enkedronningen, som dertil aarligen bidrog 50 Rigsdaler. Endeel have udmeldt sig af Selskabet. Indfordringen af Tilskudene, især hos nogle udenbyes boende, har været langsom.”

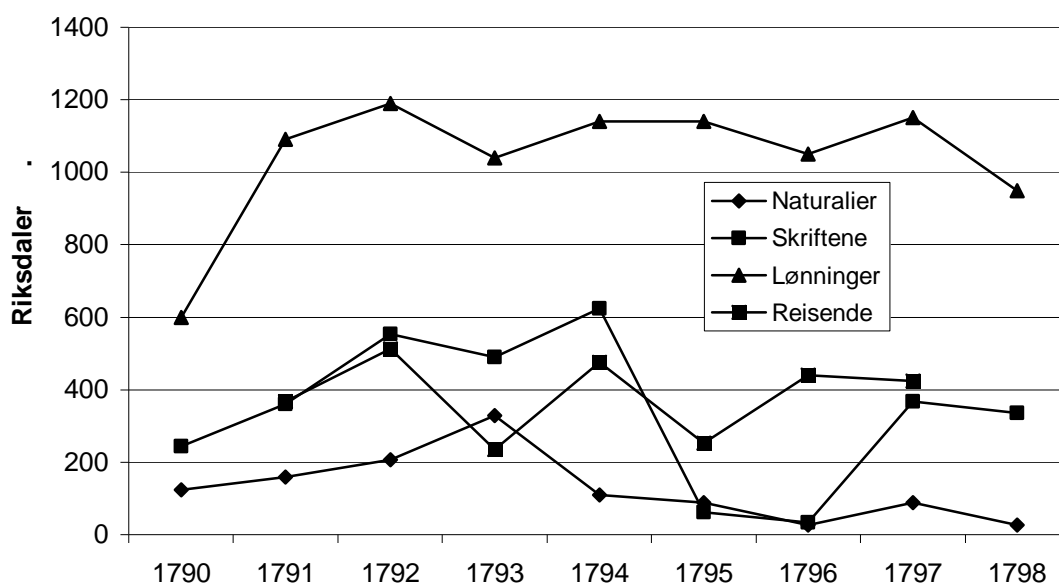
Figur 2 viser inntekt og kontingent.

Figur 2. Inntekt og kontingent.

Utgiftene måtte følge inntektene, og den vitenskapelige virksomhet som krevde penger, ble etter hvert innstilt. Det gjaldt reisene og kjøp av naturalier. Skriftene ble, om enn redusert, opprettholdt, mens undervisningen i kjemi ble innstilt.

Figur 3 viser de viktigste utgiftspostene over tid.

Figur 3. De største utgiftspostene

I januar 1804 skrev Vahl til Bülow om den vanskelige situasjonen i selskapet:

”Naturhistorie Selskabet frygter ieg for vel snart vil gaae under.” Han betrodde ham at konferenseråd Classen ønsket å overta selskapets naturalsamling, plassere det i en egen bygning utenfor Østerport og ansette Vahl *”som Over Inspektør med 400 Rd Aarlig Løn, frie Boepæl og nogle andre Fordeele”*.

Vahl fant at dette var et tilbud han ikke kunne avslå. *”Jeg troer at ieg ikke bør undslaae mig herfor deels for at en Samling kand vedvare, som ieg dog saa at sige har været Stifteren til, deels for min Private Interesse at miste 500.”*²⁰⁰

²⁰⁰ Brev nr. 26 fra Martin Vahl til Johan von Bülow 23.1.1804. Se appendiks s. 177.

Abildgaard og Det Kongelige Naturhistoriske Museum

I 1796 ble det nedsatt en kongelig kommisjon for opprettelsen av ”*et Museum for Naturvidenskaberne til offentlig Brug og Nytte*”.²⁰¹

Medlemmene var prinsen av Augustenborg, grev Schimmelmann og grev Reventlow, og Abildgaard ble engasjert som sekretær. Forslaget om å etablere et *kongelig* naturalmuseum kom antakelig fra Abildgaard.

Abildgaards plan hadde vært å få etablert ”*en Naturalsamling, under Navn af National Museum*”,²⁰² men da Naturhistorie-Selskabet ikke fikk overta Theatrum naturæ, skjønte han at han måtte endre taktikk. Han foreslo derfor et *kongelig* naturalmuseum.

I prinsen av Augustenborgs papirer fins et notat på tysk uten underskrift og datering, og som Gosch mener må være forfattet av Abildgaard en gang i 1795/96.

Det er et forslag om et naturhistorisk museum som ”*måtte være kongens eiendom og ikke plasseres i en bygning som tilhørte universitetet*”. En kommisjon burde nedsettes for å planlegge museet, for universitetet måtte ikke få ansvaret.

”*At professoren i naturhistorie ved universitetet skal ha den oppgaven ex officio, vil jeg holde for betenkelig da det lett i fremtiden kunne skje at samlingen ble betraktet som universitetets eiendom og rives vekk fra kongen og den almennyttige bruk.*”

Ikke alle kongens samlinger kunne innlemmes i museet.

”*Blant disse regner jeg veterinærskolens dyreskjelett- og preparatsamling, den botaniske samling, også en del av universitetets samling, dvs. slike samlinger som er nødvendige for disses forelesninger og som brukes daglig. [...] Om det også kan bli tale om den egentlige universitetssamling, makter jeg ikke å vurdere.*”

Til dette hadde prinsen av Augustenborg tilføyd: ”*Dette kan jeg bifalle dog med den begrensning, at universitetssamlingen likeledes blir innlemmet i museet.*”²⁰³

Museumskommisjonen arbeidet for å skaffe lokaler, men det viste seg vanskelig i en tid med trang økonomi. Det ble imidlertid kjøpt inn flere naturalsamlinger til det planlagte museum; blant annet Holmskiolds mineralsamling og Lorenz Spenglers konkyliensamling.

²⁰¹ C.C.A. Gosch, *Jørgen Christian Schiødte. B.I.* Kbh. 1898, s.12.

²⁰² Indbydelse, s. 9.

²⁰³ C.C.A. Gosch, *Jørgen Christian Schiødte*, s. 10-11. Min oversettelse.

I juni 1804 sendte direksjonen i Naturhistorie-Selskabet et brev til kommisjonen for det kongelige naturalmuseum, og underrettet om at ”*Det Classenske Fideicommis*” hadde ”*begjært at overtage Selskabets Samlinger [...] imod at paatage sig for Fremtiden at lønne Professor Vahl for hans Forelæsninger og Opsyn med Cabinettet*”.

Men før man tok imot dette tilbudet, ville selskapet ”*tilbyde dets Samling af Naturalier til Indlemmelse i det Kongelige Museum [...] hvortil dog den Betingelse tør føies, at Professor Vahl for Fremtiden holdes skadesløs for de idetmindste 500 D.*”.²⁰⁴

En slik ordning var nok avtalt på forhånd mellom Tønder Lund og museumskommisjonen, for allerede et par måneder senere fastslo en kongelig resolusjon at det kongelige museum skulle erverve Naturhistorie-Selskabets naturalsamling og ansette Martin Vahl som museumsinspektør.

Da det kongelige museum ennå ikke hadde noe eget hus, overtok museet ikke bare selskapets samling, men også lokalene på Østergade.

Dermed var med ett Det kongelige Naturaliemuseum en realitet. Det oppstod i lokalene til Naturhistorie-Selskabet og med selskapets naturalsamling som basis.

Naturhistorie-Selskabet kunne dermed legge seg selv ned, i og med at Abildgaards plan var nådd. Det var endelig blitt opprettet ”*en Naturalsamling, under Navn af National Museum*”.

²⁰⁴Ibid. s. 21-23.

Naturhistorie-Selskabet legges ned

Nå gjensto det bare å få avviklet Naturhistorie-Selskabet. 24. november 1804 var det generalforsamling, og ”*samtliche indenbyes Medlemmer indkaldte til at møde ved trykte Convocations-Biletter*”.

Det ble enstemmig besluttet at naturalsamlingen skulle overføres til det kongelige museum, men på det vilkår ”*at hr. Professor Vahl fremdeeles beholder hans hidtil havte 500 Rdlr Aarlig*”. Dessuten ble det enstemmig besluttet ”*At Selskabet skal nytte Leiligheden til at opløse sig*”.

Christian Rothe forklarte nedleggelsen ved at ”*Selskabet døde den naturligste Død af Verden. Mangel paa at kunde leve! Midt under den kraftigste Virksomhed aftog dets Resourcer*”.

”*Selskabets Bøger fik Vahl, og de faae Stole og Borde, en Bagatel, arvede nok Budet.*”

205

²⁰⁵ C. Rothe til Niels Hofman Bang 4.12.1819. Se appendiks s. 106.

Fortalen

Kort tid etter at Naturhistorie-Selskabet var lagt ned, døde plutselig Martin Vahl. Tønder Lund ønsket da å innlemme selskapets og Martin Vahls historie i siste bind av skriftene, som han var iferd med å redigere. Men da kongen befalte ham å reise til Norge som medlem av regjeringsskommisjonen der, overlot han dette arbeidet til Jens Rathke.

Rathke fortalte at Tønder Lund hadde sagt at *”der er Papirene”* og at han måtte *”skrive Naturhistorie Selskabets og Vahls Skiæbne, De kiender det, skriv De den Fortale”*.

”[P]aa Spørsmålet, vil De tillade at Udkastet sendes til Dem til Norge, var Svaret ja.” Men Tønder Lund nådde aldri Norge; skipet gikk ned utenfor Arendal i januar 1709. Rathke stod nå *”med et Løfte som jeg efter Samvittighed maatte holde. Da jeg viste Sehested og Malling Correctur Arket, og dette ligesom Manuskriptet, hadde disse sande Dommeres Bifald ansaae jeg mig sikker”*.²⁰⁶

Bindet ble trykt i 1810, og den tidligere sekretæren for selskapet, Christian Rothe, skulle besørge utsendelsen. Men ingen ting skjedde, og i 1813 reiste Rathke til Kristiania.

Fortalen hadde falt Rothe tungt for brystet, for den brakte på banen de konfliktene som Vahl hadde vært innviklet i. Det ferdigtrykte bindet ble derfor bare liggende.

Niels Hofman Bang, Vahls elev og gode venn, tok da affære:

*”Da ieg sidst var i Byen havde ieg en alvorlig Samtale med Rothe i Anledning af det sidste Hefte af N H S Skrifter - Rothe blev heftig og forlangte en Forandring i Fortalen, ieg paastod den uforandret, da det Du skrev var Sandheden.”*²⁰⁷

Etter å ha rådført seg med tidligere medlemmer av Naturhistorie-Selskabet, fjernet Rothe fortalen,²⁰⁸ og bind 10 av skriftene ble avertert i avisene i mai 1818.

Niels Hofman Bang var rasende og ville trykke fortalen for egen regning. Men Rathke ville ikke sende ham noe eksemplar av den trykte fortalen og påla vennen ikke å rippe opp i de vonde minnene.

”Fremgangsmaaden er her saa skjændig at jeg ønsker kun at glemme hva dine og mine Hjertens Venner den brave Tønder Lund og Vahl maatte døie medens de levede og at det her ikke engang skulde kunne hedde at Forfølgelsen ophørte ved deres ulykkelige Død.”

²⁰⁶ Jens Rathke til Jens W. Hornemann 3.1.1819. Se appendiks s. 106.

²⁰⁷ Niels Hofman Bang til Jens Rathke 24.12.1815. Se appendiks s. 105.

²⁰⁸ Ett eksemplar av *Fortalen* er kjent; det fins på Botanisk museum i København. Se appendiks s. 184.

”Uagtet det er dit eget Forlangende og uagtet jeg aldrig har kjendt dit Lige i sand og redelig Vedholdenhed for den gode Sag, saa ønsker jeg at skaane dig for at indvikles i denne odiøse Sag hvori det forekommer mig som om selv din ellers i enhver Henseende saa brave Svigerfader²⁰⁹ ja selv vor hiertensgode Hornemann spiller en alt for tvetydig Rolle.”²¹⁰

Hofman kom ikke til å trykke fortalen separat. Men i sin anmeldelse av siste bind av Naturhistorie-Selskabets skrifter i *Litteratur-Tidende*, er han meget skarp.

”Da Naturhistorie-Selskabets Skrifter sluttes med det nærværende Bind, havde det været passende om man i en Fortale havde givet en kort Efterretning om hvad Selskabet havde virket, og især hva dets afdøde Medlemmer Vahl, Tønder-Lund, Abildgaard, Rothe, Spengler o. fl. havde, hver i sit Fag, bidraget til at fremme Naturvidenskabernes Studium.

Det er Anmelderen sagt, at en Fortale ledsagede de faa Exemplarer som uddeeltes i Aaret 1810, men i det Hæfte han har for sig, findes ingen, ei heller nogen Oplysning om Aarsagen, hvorfor den er udeladt.”²¹¹

Ikke bare den manglende fortalen har blitt husket i ettertid. Det gjelder også destruksjonen av selskapets arkiv.

Gosch skriver: ”Det meste af Selskabets Archiv bestod af Regnskaber, som man mente nu ikke havde videre interesse, og det hele ble tilintetgjort med Undtagelse af Selskabets Protocol, som man meente passende kunde opbevares i Commissionens Archiv eller ved Botanisk Have.”²¹²

Gosch mener at destruksjonen ble foretatt av professorene Schumacher og Hornemann i 1826.²¹³ At det stort sett skulle ha dreid seg om regnskaper, virker underlig, tatt i betraktning at lovene for Naturhistorie-Selskabet påla sekretæren å holde ”En General-Forsamlings Protokol [...] En Directions-Protokol [...] En Journal over alle Selskabets Handlinger og Expeditioner” og ”En Kopie-Bog”.²¹⁴

Den ”Selskabets Protocol” som Gosch nevner, er den såkalte *Deliberations Protocol*. Den ble påbegynt i 1792 og er ikke nevnt i lovene.

Dersom Gosch har rett i at arkivet i 1826 for det meste bestod av regnskaper, må noen ha fjernet de interessante kildene på et tidligere tidspunkt. Å destruere hovedprotokollene

²⁰⁹ Niels Hofman Bang var gift med datter av Ove Malling.

²¹⁰ Jens Rathke til Niels Hofman Bang 8.9.1821. Se appendiks s. 110.

²¹¹ Anonymt, Skrifter af Naturhistorie-Selskabet. 6te Bd. Kjøbenhavn 1810. Trykt hos Hof- og Universitetsbogtrykker Møller, i *Danske Litteratur-Tidende for 1820*.

²¹² C.C.A. Gosch, Jørgen Christian Schiødte. *Et Bidrag til Naturvidenskabens Historie i Danmark i det nittende Aarhundrede*. 1. D. Kbh. 1898, s. 66.

²¹³ C.C.A. Gosch, Jørgen Christian Schiødte, s. 66-67.

²¹⁴ Love, s. 21f.

samtidig som en tok vare på deliberasjonsprotokollen virker ulogisk. Antakelig har deliberasjonsprotokollen dukket opp lenge etter at arkivet var destruert og i motsetning til alt annet, blitt tatt vare på.

Fjernelsen av fortalen og destruksjonen av arkivet har skapt et inntrykk i ettertid av at noen aktivt ønsket å fjerne alt etter Naturhistorie-Selskapet. Men det kan også tenkes at man lot ting forsvinne bare for å unngå minnet om en konflikt de fleste vel ønsket å glemme.

Etterord

Naturhistorie-Selskabet hadde en strålende start. Blant medlemmene var statens fremste embetsmenn og representanter for hoffet, og de kongelige støttet med årlige beløp.

Selskapet fikk dermed inntekter nok til å bygge opp en naturalsamling, sette i gang undervisning i zoologi, botanikk, mineralogi og kjemi og gi ut en vitenskapelig skriftserie. Reisende ble sendt til Norge, Island og Trankebar for å beskrive naturforekomster og samle naturalier.

I flere år var virksomheten blomstrende, men så begynte medlemmene å falle fra og inntektene minsket. Nedgangen tiltok, og i 1804, etter 15 års drift, ble selskapet lagt ned.

Gosch mente også at selskapet hadde nådd sitt mål og at medlemmene derfor mistet interessen for selskapet.

*”Tilgangen af nye Medlemmer blev mindre og mindre, medens de oprindelige efterhaanden faldt fra, tildeels ved Dødsfald og andre tilfældige Omstændigheder, men især ved, at man blev træt af at betale det betydelige Contingent (10 D.), efter at Sagen ikke mer havde Nyhedens Interesse.”*²¹⁵

Den nye *Dansk naturvidenskabs historie* forklarer imidlertid nedleggelsen slik:

*”Skønt det naturhistoriske selskab var en aktiv og gandske betydningsfuld institusjon, var dets levetid kort. Midlerne stod ikke mål med ambitionerne og hele selskabets eksistensgrundlag var knyttet til mangelen på naturhistorisk undervisning på universitetet. Da undervisningen fra Brünnichs tid i 1795 ble gjenoptaget med ansættelsen af Gregers Wad som ekstraordinær professor i naturhistorie, var det derfor et slag mod selskabets fortsatte eksistens.”*²¹⁶

Men det er vanskelig å skjønne at ansettelsen av Wad skulle ha hatt noen betydning for selskapets liv. Dets ambisjon hadde vært å skape en naturhistorisk institusjon med et omfang som gikk langt utover hva en enkelt universitetslærer kunne utrette. Dessuten ble det undervist på dansk, og forelesningene var åpne for alle. At man brukte Brünnichs reise til Norge som et påskudd for selskapets dannelse, må ikke forstås slik at selskapets hensikt bare hadde vært å erstatte Brünnich.

²¹⁶ Helge Kragh, *Dansk naturvidenskabs historie*. B. 2. Århus 2005, s. 87.

Hva var da årsaken til selskapets korte liv? Var det den franske revolusjons terror som trakk selskapet med seg ned? Om kildene er sparsomme, er i alle fall selskapets medlemmer kjent. Her kunne forklaringen på selskapets korte liv muligens finnes. Selskapet ble jo opprettet i 1789, noen måneder etter stormen på Bastillen, og mens revolusjonsbegeistringen i København var på sitt høyeste.

Hvis dannelsen av Naturhistorie-Selskabet var å betrakte som en lokal ”revolusjon”, skulle medlemmene ha forsvunnet som en reaksjon på henrettelsen av Ludvig 16. Men det er ikke noen markant nedgang i medlemstallet fra 1793. Dessuten støttet de kongelige hele tiden selskapet økonomisk. Ingen revolusjonsfrykt ser ut til å ha forårsaket selskapets ”tidlige” død.

Men var selskapets 15 år egentlig en kort levetid? Det kommer helt an på hvor lenge det var tanken at det skulle eksistere. Kildene selv nevner ikke noe om varighet.

Hvordan kunne det ha seg at selskapet ikke gjorde noe for å opprettholde medlemstallet etter 1790? Og hvorfor ba man ikke landets rikeste menn om økonomisk støtte? Tvert imot var det bare de kongelige som fikk bidra med mer enn den faste årsavgiften.

Hensikten med Naturhistorie-Selskabet ble klar da selskapet søkte å erverve universitetets naturalsamling. Abildgaards ambisjon var å etablere en naturvitenskapelig institusjon med museum, innsamling, forskning og undervisning. Han gjenopplivet dermed den planen Struensee i sin tid hadde støttet, om et eget naturvitenskapelig fakultet, men denne gangen uavhengig av universitetet, som *Jardin des plantes* i Paris. Universitetet fikk imidlertid stoppet det hele.

Abildgaard gikk da i gang med å planlegge et *statlig* naturalmuseum. Det ble opprettet i 1804, samtidig med at Naturhistorie-Selskabet ble lagt ned.

Naturhistorie-Selskabet var ikke konstruert for å vare mer enn en kortere periode. Utifra Abildgaards erfaringer med veterinærskolen, skulle det ikke gå lang tid fra Naturhistorie-Selskabet var etablert, til staten hadde overtatt virksomheten.

Men da konsistoriet klarte å forpurre prinsen av Augustenborgs tilsagn om at Naturhistorie-Selskabet skulle få overta Theatrum naturæ, fikk ikke selskapet kontroll over all naturhistorisk virksomhet, og vokste dermed ikke så hurtig som Abildgaard hadde regnet med.

Det nye museet fikk, på grunn av statens finansielle krise, ikke de midler Abildgaard hadde håpet på, og virksomheten kunne derfor lenge ikke måle seg med selskapets i dets beste år. Men langsamt bygget museet videre på det grunnlaget som Naturhistorie-Selskabet hadde

lagt. Og mange år etter at det var lagt ned, ble Abildgaards plan med Naturhistorie-Selskabet endelig realisert.

Appendiks
til
Naturhistorie-Selskabet
i
København

Innhold

Medlemmene	4
alfabetisert	5
etter stilling	12
Medlemstall	20
Medlemmenes bidrag til Frihedsstøtten	21
Direksjonen	24
Forelesningene	25
Zoologi	25
Botanikk	26
Mineralogi	27
Kjemi	28
Undervisningens omfang	29
Zoologiundervisningen	29
Botanikkundervisningen	30
Mineralogiundervisningen	31
Kjemiundervisningen	32
Den samlede undervisningen	33
Naturalier	34
Martin Vahls liste over Naturhistorie-Selskabets naturalsamling	34
Mineraler	45
Vitenskapelige møter	48
Skriftene	52
Naturhistorie-Selskabets brevveksling med kanselliet	54
Brev til Morten Thrane Brünnich fra universitetets konsistorium	54
Brev fra Morten Thrane Brünnich til universitetets konsistorium	54
Brev fra Naturhistorie-Selskabet til kongen	56
Brev fra universitetets konsistorium til kanselliet	58
Brev fra kanselliet til Naturhistorie-Selskabet	60
Kongelig reskript	61
Brev fra Naturhistorie-Selskabet til kanselliet	62
Brev fra kanselliet til Naturhistorie-Selskabet	64
Redegjørelse fra Naturhistorie-Selskabets direksjon	66
Deliberasjonsprotokollen	68
Selskapets diplom	99
Nepperschmiths brev	100
En Botanik for Landmænd	101
Jens Rathkes papirer	102
Brev fra Naturhistorie-Selskabet	102
Brev fra Martin Vahl	105
Utdrag av brevveksling med Niels Hofman Bang og Jens Wilken Hornemann	107
Martin Vahls papirer	114
Brev fra Jens Rathke	114
Niels Tønder Lunds papirer	121
Brev til Naturhistorie-Selskabets direksjon	121
Bemerkninger ved Udkast til Lovene	122
Presentasjon av Naturhistorie-Selskabet	126
Brev fra Andreas B. Rothe	127

Brev fra Christian Rothe	127
Brev fra Jens Rathke	128
Brev fra Tyge Rothe	129
Johan von Bülow's papirer	133
Brev fra Naturhistorie-Selskabet	133
Brev fra Tyge Rothe	137
Brev fra Martin Vahl	146
Brev fra Tyge Rothe til P.C. Abildgaard	182
Brev fra Tyge Rothe til P.F. Suhm	184
Brev fra Gregers Wad til Thomas Bugge	184
Fortalen	185
Memorandum om et kongelig naturmuseum	189
Direksjonens tilbud	190
Frihedsstøtten	192
Universitetet	193
Theatrum naturæ	194
Naturhistorie-Selskabets bekjendtgørelser i	
Københavns Adresse Contours Efterretninger	196
Bibliografi	198

Medlemmene

Bare i de første årene offentliggjorde Naturhistorie-Selskabet fullstendige lister over sine medlemmer. Første gang var ved utsendelsen av innbydelsen, høsten 1789¹, neste gang i 1790 sammen med de nye lovene² og siste gang i selskapets årsberetning for 1791.³ Senere ble nye medlemmer bare bekjentgjort i avisene.

Medlemmene kan deles i fire grupper. De som var oppført allerede i innbydelsen (1), de som var kommet til da lovene ble trykt i 1790 (2), de som var innmeldt i løpet av 1791 (3) og de som kom til etter den tid (4).

I 1789 var det 127 medlemmer

I 1790 var det 269 medlemmer

Medlemslistene var ordnet alfabetisk, og den i 1791 startet slik:

Hr. Aall (Niels) i Porsgrund.

" Aall (Jørgen) Sammesteds.

" Aaskow, Liv-Medicus.

" Abildgaard (N.) Justitsraad.

" Abildgaard, Professor.

" Adeler, Baron til Adlersborg, og Kammerjunker.

" Agerskow, Secretair og Committeret i Gen.Toldkammeret.

" Ancker (C) Conferenceraad.

" Ascanius, Berghauptmand.

Medlemmene var oppført med etternavn og tittel, men det var nødvendig å undersøke nærmere hvem de var.

Da det dreide seg om samfunnets elite, lot de fleste seg gjenfinne i biografiske oppslagsverk, først og fremst i Dansk Biografisk Leksikon, hvor 86 var oppført. Også andre oppslagsverk ble benyttet, men å identifisere alle, ville være unødvendig tidkrevende. I alt er 192 (62 %) gjenfunnet, og disse er påført fødsels- og dødsår og stilling. Av de gjenfunne var 34 (18 %) avgått ved døden før 1800. Hvis dødeligheten var den samme blant de øvrige, kan selskapet ved dødsfall alene ha mistet ca. 56 av sine medlemmer.

I den følgende liste er alle medlemmene ordnet alfabetisk med fødsels- og dødsår.

Tallet til høyre angir tidspunktet for innmeldelsen.

1: medlemskapet er registrert i Innbydelsen

2: medlemskapet er registrert i Love for Naturhistorie-Selskabet

3: medlemskapet er registrert i Regnskabsvæsenet for 1791

4: medlemskapet er registrert i Adresse-Contoirets Efterretninger etter 1791

X angir at medlemmet er oppført i Dansk Biografisk Leksikon.

¹ Innbydelse til et Selskabs og en National Stiftelses Oprettelse for Naturhistorien, især Fædrelandets. Kbh. 1789.

² Love for Naturhistorie-Selskabet, vedtagne i General-Forsamlingen den 7. Junii 1790. Kbh. 1790.

³ Om Regnskabsvæsenet og Bestyrelsen i Naturhistorie-Selskabet for 1791. Kbh. 1792.

Medlemmene, alfabetisert⁴

1	Aagaard, Peter Hersleb	sekretær i høyesterett	1765-1791	1	X
2	Aall, Jørgen	kjøpmann	1771-1833	2	
3	Aall, Niels	godseier	1769-1854	2	
4	Aasheim, Arendt Nicolai	professor i medisin	1749-1800	2	X
5	Aaskow, Urban B.	livmedikus hos dronning Juliane Marie	1742-1806	1	X
6	Abildgaard, Nicolai	maler og professor	1743-1809	1	X
7	Abildgaard, Peter Christian	professor	1740-1801	1	X
8	Adler			3	
9	Agerskow, Christian	sekretær i generaltollkam.		1	
10	Ancker, Carsten	deputert i bergverksdirekt.	1747-1824	1	
11	Anker, Bernt	handelsmagnat	1746-1805	4	
12	Ascanius, Peder	zoolog og berghauptmann	1723-1803	1	X
13	Baagøe	redaktør	1766-1829	2	
14	Baden, Jacob	professor i veltalenhet	1735-1804	1	X
15	Balle, Nicolai Edinger	biskop i Sjælland	1744-1816	2	X
16	Bang, Carsten	generalmajor i Trondheim	1756-1825	3	
17	Barner, Friedrich Holger	auskultant i generaltollkam.		2	
18	Bast, Paul Danchel	prest og professor	1747-1803	1	X
19	Bastholm, Christian	konfesjonarius	1740-1819	1	X
20	Beck, Jens Michelsen	plantasjeeier på St. Croix	1721-1791	2	
21	Beck, Carl			2	
22	Beck, Friedrik			2	
23	Becker, Gottfried	apoteker	1767-1845	3	
24	Bendsen, Carl C.	kapellan	1745-1809	2	
25	Bernsdorff, Andreas Peter	greve og statsminister	1735-1797	2	X
26	Bertelsen, Lorenz	revisor	-1833	2	
27	Birch, Hans J.	prest, forfatter	1750-1795	1	X
28	Birch, Christian	sekretær i finanskollegiet	1760-1829	1	X
29	Birch, Knud J.			2	
30	Bloch, Tønne	biskop i Fyn	1733-1803	2	
31	Bluhme, Johan	sekretær	1764-1819	1	
32	Bluhme, Johannes B.	fullmektig	1760-1796	1	
33	Blücher, Friedrich v.	kammerjunker hos arveprinsen		2	
34	Blücher, Conrad D	kammerjunker hos enkedronningen		2	
35	Bodendick, Johan C.	livlege	1735-1818	1	
36	Borgen, Peter			4	

⁴ Indbydelse til et Selskabs og en National Stiftelses Oprettelse for Naturhistorien, især Fædrenelandets. Kbh. 1789.
Love for Naturhistorie-Selskabet, vedtagne i General-Forsamlingen den 7. Junii 1790.
Kbh. 1790.

Om Regnskabsvæsenet og Bestyrelsen i Naturhistorie-Selskabet for 1791. Kbh. 1792.

Enkelte nr. av Adresse-Contoirets Efterretninger.

Dansk biografisk leksikon. 27 bind. Kbh. 1933-1944.

De danske Apotekers Historie, 3 bind. Kbh. 1925-1933.

Ovenstad, Olai, Den norske hærs officerer fra 18. januar 1628 til 17. mai 1814. 1-2. Oslo 1948-1949.

37	Borse	generalmajor i Bergen		2	
38	Brackel, Abraham A.	kammerherre		1	
39	Bradt, David E.	kansellisekr. i bergverkskont.	-1793	1	
40	Brahe, Preben B.	kammerjunker		3	
41	Brandt, Christian	direktør for kanselliet	1735-1805	2	X
42	Brockenhuus, Henrik A.	overkammerherre	1720-1803	2	X
43	Brockenhuus, Johan L.	kammerjunk. hos kronprinsen		1	
44	Brock, Niels	grosserer	1731-1802	2	X
45	Bruun, Constantin	justisråd	1746-1836	1	X
46	Bræstrup, Tycho	lege	1756-1814	2	
47	Bugge, Thomas	professor i astronomi	1740-1815	1	X
48	Buchwald, Friedrich	stiftamtman i Fyn	1747-1814	2	X
49	Buchwald, Peter M.J. v.	hoffmester hos kronprinsen	1754-1825	1	
50	Büchner, Johan A.W.	stadsfysikus i Bergen	1730-1815	2	
51	Bülöw, Johan v.	marskalk hos kronprinsen	1751-1828	1	X
52	Bülöw, Else M. f. Hoppe	gift med nr. 51	1767-1834	1	
53	Bülöw, Engelke H. v.	kammerpasje hos arveprinsen		2	
54	Bergenske nyttige Selskab			2	
55	Callisen, Henrich	professor i medisin	1740-1824	1	X
56	Calmette, Gerard P.	amtman på Møn	1752-1803	1	X
57	Cappe, Gerhard	kjøpmann i Bergen		2	
58	Carstens, Adolph G.	direktør i det tyske kanselli		2	
59	Castenschiold, Joachim M.H.	generalmajor og godseier	1743-1817	1	X
60	Christensen, M.C.			2	
61	Christensen, Knud	grosserer		2	
62	Classen, Johan F.	fabrikk- og godseier	1725-1792	2	X
63	Colbjørnsen, Jacob E.	assessor i høyesterett	1744-1822	2	X
64	Colbjørnsen, Christian	assessor i høyesterett	1749-1814	2	X
65	Colbjørnsen	regjeringsråd på St. Croix		2	
66	Conick, Frédéric de	kjøpmann	1740-1811	1	X
67	Cortright	kaptein i Vestindia		4	
68	Cortsen, Stephan H.	assessor i høyesterett	1727-1810	2	
69	Dahl, Bendt			2	
70	Damkiær, Jacob	bankkommissær	1740-1813	1	
71	Danneskiold-Laurvigen, Anna J. f. Ahlefeld	grevinne		2	
72	Dernath, Magnus v.	deputert i kommerseskoll.	1765-1828	1	X
73	Deurs, Jacob F. v.	auskultant i kommerseskoll.		1	
74	Dresler	superkargo		4	
75	Drewsen, Jørgen C.	høyesterettsassessor	1746-1801	1	
76	Drewsen, Christian	eier av papirmølle		1	
77	Dungfeldt	agent		4	
78	Døring, Ernst A. v.	auskultant i rentekammeret		1	
79	Eggers, Christian v.	professor i jus	1758-1813	1	X
80	Erichsen, Erik	kjøpmann	1752-1837	2	
81	Erichsen	grosserer		2	
82	Eickstedt, Hans H. v.	generalmajor og godseier	1715-1801	2	
83	Essen, Michael v.	kommittert i rentekammeret		2	
84	Ewald	kanselliråd		1	
85	Fabricius, Otto	prest og naturhistoriker	1744-1822	1	X

86	Fabricius, Christian A.	direktør for tallotteriet	1734-1815	2	X
87	Falck	grosserer		1	
88	Fasmer, Hans	hoffagent		2	
89	Feddersen, Peter	assessor i høyesterett	1750-1822	1	X
90	Ferral, James S.	lege på St. Croix	1753-1812	4	
91	Fichs	guvernør		2	
92	Fogh, Envold B.	justitiarius i hoff- og stadsrett.		4	
93	Friedrichsen, Friedrich	sorenskriver i Mandal	1735-1799	2	
94	Frimann, Johan C.	stadsfysikus i Trondheim	1751-1826	2	
95	Fuglsang	superkargo		1	
96	Føns, Peter S.	landsdommer i Jylland	1764-	2	
97	Giedde	kammerherre		2	
98	Graah, Peter H.	høyesterettsassessor	1750-1830	4	
99	Gram, J			4	
100	Groos, Peter A.	byskriver i Ringkøbing	1762-1818	3	
101	Grove, Emanuel R.	kommittert i kommerseskoll.	1756-1847	1	X
102	Guldbrand, Johan W.	livlege ved hoffet	1744-1809	1	X
103	Gyldendal, Søren	bokhandler	1742-1802	1	X
104	Hage	kjøpmann på St. Croix		4	
105	Hammelef, Nis	kommittert i rentekammeret	1735-1801	1	
106	Hansen, Jens	kansellist i høyesterett		2	
107	Harboe	kammerjunker		1	
108	Harboe, Peder H.	amtman i Nordre Bergenhus	1755-1794	2	
109	Hartvig, Christian F.	regimentskirurg	1742-1809	2	
110	Haxthausen, Gregers C.	greve og diplomat	1733-1802	2	X
111	Hayssen			2	
112	Hauch, Adam W.	sjef for stalletaten, fysiker	1755-1838	1	X
113	Hauch, Frederik	amtman i Søndre Bergenhus	1754-1839	2	
114	Hiorth, Jørgen	oberberghauptmann	1737-1804	2	
115	Hofgaard	assessor		2	
116	Hofman Bang, Niels	proprietær	1776-1855	4	
117	Hoftvedt, Niels	sekretær	1762-1815	2	
118	Holm	etatsråd i Kristiansand		2	
119	Holm, (R)	kommerseråd		1	
120	Holmskiold, Johan T.	kabinettssekretær	1731-1794	2	X
121	Hoppe v.			2	
122	Hornemann, Hans	major	1743-1816	1	
123	Hornemann, Christian	pasjeinformator	1759-1793	1	
124	Høegh, Jørgen	landfysikus i Holbæk	1735-1813	2	
125	Hvitfeldt, Henrik J.	major	1756-	4	
126	Høyer, Christian	prost	1739-1797	2	
127	Jansen, Herman	kjøpmann i Bergen		2	
128	Jensenius, Carl	livlege	1726-1795	2	
129	Juel, Jens	professor, maler	1745-1802	1	
130	Jürgensen, Jürgen	hoffurmaker		1	
131	Jürgensen, Geert D.	bokholder i Den kgl. Mynt		1	
132	Kaas, Frederik C.	sjøoffiser, sjef for Holmen	1727-1804	3	X
133	Kaas, Frederik J.	eier av Bærums Verk	1758-1827	1	X
134	Koustrup, Jørgen	agent		2	
135	Kieding, Jørgen	kjøpmann i Bergen	1733-1800	4	

136	Kielland (Skanke)	i Stavanger		2	
137	Klou	premierløytnant i Stavanger		2	
138	Knudtzon, Hans C.	viseborgermester i Trondh.	1751-1823	2	
139	Knuth, Johan H.	stiftamtman i Sjælland	1746-1802	2	
140	Knuth, Conrad D. v.	assessor i høyesterett	1730-1805	1	
141	Knuth, Frederik	deputert i admiralitetskoll.	1760-1818	2	
142	Koefoed, Hans H.	direktør i generalpostamtet	1720-1796	2	
143	Koefoed	krigskansellisekretær		1	
144	Koefoed, Børge P.	slottsprest		1	
145	Koss, Peter T. v.	justitiarius i overhoffretten i Kristiania	1755-1793	3	
146	Krogh, Morten	generalløytnant i Trondheim	1726-1797	2	
147	Krogh, Nicolai F.	veimester, Trondheim	1732-1801	2	
148	Krohn, Danckert	kjøpmann i Bergen	1726-1795	2	
149	Krohn, Hans	kjøpmann i Bergen		2	
150	Kølpin	ved tollkammeret i Norge		2	
151	Lange, Rasmus	høyesterettsadvokat	1752-1829	2	
152	Lassen, Nicolai C.W.	generaltollforvalter i Bergen	1748-1818	2	
153	Lautrup, Hans C.	landsdommer i Viborg	1752-1808	2	
154	Lawætz, Christian Otto	kommittert i kommerseskoll.		1	
155	Lewetzow, Hans C.D.V. v.	stiftamtman på Island	1754-1829	1	
156	Linzow, Ludvig v.	kammerherre		2	
157	Liungberg, Jens M.	kommittert i kommerseskoll.		4	
158	Lowzow, Adam G. v.	marskalk hos arveprinsen	1750-1816	1	
159	Lowson			2	
160	Lund, Niels Tønder	kommittert i generaltollkam.	1749-1809	1	
161	Lunding, Mathias	auskultant i kommerseskoll.		1	
162	Lyhe, Carl G. v.d.	kammerjunker hos enke- dronningen		3	
163	Læssøe, H.	rådmann		3	
164	Løwenskiold, Michael H.	amtman i Holbæk	1751-1807	1	
165	Løwenskiold, Frederikke f. Knuth	gift med nr. 160	1755-1804	1	
166	Løwenskiold, Søren (Severin)	til Bolvig og Fossum	1743-1818	2	
167	Mac Envoy, Michael	planter på St. Croix		4	
168	Malling, Ove	kommittert i generaltollkam.	1747-1829	1	X
169	Malling, Iver C.	sekr. hos arveprins Frederik	1745-1806	1	
170	Manderfeldt	landråd		1	
171	Mandix, Jacob	revisor i rentekammeret	1758-1831	2	X
172	Mangor, Christian E.	stadsfysikus	1739-1801	2	X
173	Mansbach, Johan F. v.	generalmajor	1744-1803	2	
174	Manthey, Johan G.L.	apoteker	1769-1842	3	X
175	Meincke, Lorenz A.	kommittert i rentekammeret		1	
176	Menz	legasjonssekretær		4	
177	Moldenhauer, Daniel G.	professor i teologi	1753-1823	2	X
178	Moltke, Adam F.	kontreadmiral, greve	1748-1820	3	
179	Moltke, Anton H.	overhoffmester hos enke- dronningen	1734-1792	1	X
180	Moltke, Frederik v.	stiftamtman i Akershus	1754-1836	2	
181	Moltke, Joachim G.	geheimeråd, greve	1746-1818	4	

182	Monrad, Johan	kopist i kanselliet	1763-1847	1	X
183	Mou	kopist		2	
184	Mourier, Pierre P.F.	superkargo i Asiatiske komp.	1746-1836	1	
185	Mourier, fru f. Herbst	gift med nr. 184		1	
186	Mumsen, Jacob	lege i Altona	1737-1819	1	
187	Munthe, Eiler	lærer for pasjene	1759-1814	1	X
188	Muus, Hans	renteskriver i generaltollkam.	1758-1841	1	X
189	Muusmann	administrator		2	
190	Mühlensteth, Johannes A.	apoteker	1746-1819	1	X
191	Müller, Friedrich A.	stempelpapirforvalter	1725-1795	1	X
192	Müller, Frantz H.	apoteker	1732-1820	1	X
193	Müller			2	
194	Müller, Carl D.	Porsgrunn		2	
195	Münther, Friedrich	professor i teologi	1761-1830	1	X
196	Münther, Balthasar	prest for den tyske menighet	1735-1793	1	X
197	Møller, Nicolaus	hoffboktrykker	1733-1806	1	X
198	Møsting, Johan S.	amtmann i Haderslev	1759-1843	1	X
199	Møsting, Sophie C. v.	kammerfrøken hos kron- prinsessen		1	
200	Møsting, frøken	hoffdame		1	
201	Neblung, Kristian F.	apoteker i Bergen	1754-1789	2	
202	Neergaard, Tønnes			4	
203	Nested	kanselliråd		1	
204	Nielsen	konferensråd		1	
205	Norman	kaptein		2	
206	Nørregaard, Lauritz	assessor i høyesterett	1745-1804	1	X
207	Numsen, Christian F.	overhoffmarskalk	1741-1811	1	X
208	Numsen, Margrethe, f. Holck	komtesse, gift med nr. 207	1741-1826	1	
209	Oldenburg	hoffjunker		4	
210	Olufsen, Oluf C.	jurist og forfatter	1763-1827	2	X
211	Otte	grosserer		1	
212	Oxholm	løytnant		2	
213	Paludan, Johan	prest	1756-1821	2	X
214	Peckel, Frantz	apoteker i Kra., bosatt i Kbh.	1748-1821	2	
215	Petersen	revisor		2	
216	Pontoppidan, Carl	medl. av Islands-kommisjon.	1748-1822	1	
217	Pauelsen	litteratus		2	
218	Paulsen	faktor ved Adresse-Contoirtet		2	
219	Pram, Christen	fullmektig i kommerseskoll.	1756-1821	1	X
220	Prehn	justisråd		2	
221	Ranøe, Andreas B.	lege	1751-1801	2	
222	Ranzow	løytnant i garden		2	
223	Reinhard, Johan C.	kommittert i kommerseskoll.		1	
224	Reventlow, Charlotte A. f. Holstein	grevinne, enkefrue	1736-1792	2	X
225	Reventlow, Christian D.	president i rentekammeret, greve	1748-1827	1	X
226	Riegels, Niels D.	historiker og litterat	1755-1802	1	X
227	Riisbrigh, Børge	professor i filosofi	1731-1809	1	X
228	Rosencranz, Marcus G.	assessor i overhoffr. i Kra	1762-1838	4	X

229	Rosencranz, Frederik C.	tidl. statsminister	1724-1802	2	X
230	Rosencrone	greve		2	
231	Rosenstand-Goiske, Peder	høyesterettsadvokat	1752-1803	1	
232	Rosenstand-Goiske, Johan P.	fullmektig i generaltollkam.	1815	1	
233	Rosenørn, Sophia v.	hoffdame		1	
234	Rosenørn, Poul R.	deputert i generaltollkam.	1756-1829	1	
235	Rothe, Thyge	filosof og forfatter	1731-1795	1	X
236	Rothe, Andreas B.	assessor i hoff- og stadsretten	1762-1840	1	X
237	Rothe, Kristian	fullmektig i rentekammeret	1770-1852	4	
238	Ruch	superkargo		1	
239	Ryan, John	planter på St. Croix		4	
240	Ryberg, Engelke C. f. Falbe	gift med nr. 241	1771-1846	2	
241	Ryberg, Johan C.	kjøpmann	1767-1832	2	X
242	Ryberg	assessor		2	
243	Rørbye, Johan H.	kapellan	1739-1802	2	
244	Saabye	grosserer		1	
245	Samsøe, Ole J.	lærer for pasjene	1759-1796	1	X
246	Saxdorff, Mathias	professor i medisin	1740-1800	1	X
247	Schavenius	fra Ostindia		4	
248	Schack, Engel	overpresident i Kiel	1750-1811	2	X
249	Scheel, Jørgen E.	deputert i generaltollkam.	1737-1795	2	
250	Scheel	greve		3	
251	Schildrup, Andreas	prest i Norge		2	
252	Schifman	legasjonsråd		1	
253	Schifter, Jens	assessor i hoff- og stadsretten	1739-1801	2	
254	Schimmelmänn, Ernst	greve og statsminister	1747-1831	1	X
255	Schimmelmänn	generalmajor		2	
256	Schimmelmänn, fru	generalmajorinne		2	
257	Schmettau, Margaretha W.,	kammerfrøken hos arveprinsen		1	
258	Schlanbusch, Theodor G.	amtman i Rendsborg	1756-1829	2	
259	Schlaff, von	chargé d'affaires		2	
260	Schow	professor		4	
261	Schumacher			3	
262	Schydts, Jørgen L.	assessor i hoff- og stadsretten	1756-1832	2	
263	Schydts	grosserer		2	
264	Sehested, Niels	stiftamtman i Viborg	1756-1821	2	
265	Sehestedt, Ove Ramel	deputert i kommerskoll.	1757-1838	1	
266	Seidelin, Peder S.	distriktslege	1748-1817	2	
267	Sewel	professor	1746-1820	1	
268	Skibsted, Poul	generalfiskal	1753-1812	2	X
269	Sneedorff, Frederik	professor i historie	1760-1792	2	X
270	Sontum	kommuneråd i Bergen		2	
271	Spengler, Lorenz	kunstammerforvalter og konkyliolog	1720-1807	1	X
272	Stampe, fru	geheimerådinne		2	
273	Stampe	kansellisekretær		1	
274	Stanley, esqvr.			2	
275	Strøm, Hans	prest og naturhistoriker	1726-1797	2	
276	Suhm, Peter F.	kammerherre og historiograf	1728-1798	1	X
277	Suhm, Christiane Becker	gift med nr. 276	1764-1799	1	

278	Svanenskiold, v.	hoffjunker		4	
279	Sølling, Peter N.	sjøoffiser i Asiatiske komp.	1758-1827	4	
280	Tank, Carsten	kjøpmann i Halden	1766-1832	2	
281	Tetens, Johan N.	assessor i finanskollegiet	1736-1807	2	X
282	Thaarup, Frederik	statistiker og historiker			
		kopist i rentekammeret	1766-1845	2	
283	Thagaard, Lauritz	fullmektig		2	
284	Thestrup, Ole	assessor i hoff- og stadsretten		2	
285	Thorstensen, Peter	bergmedikus i Kongsberg			
		professor	1750-1792	2	
286	Trant, Frederik C.	kommittert i rentekammeret	1738-1798	1	
287	Thorkelin, Grimur J.	geheimarkivar og professor	1752-1829	3	
288	Treschow, Herman	prest og professor	1739-1797	1	
289	Thybring, Hans H.	biskop i Kristiansand	1732-1798	2	
290	Uldahl, Peter	advokat i høyesterett	1743-1798	2	X
291	Uldahl	cand.jur	1781-1852	4	
292	Vahl, Martin	botaniker	1749-1804	1	
293	Vorndran, Peter K.	kommittert i rentekammeret	-1822	1	
294	Voss, Joachim A.	renteskriver		1	
295	Walker	grosserer		4	
296	Walleur			2	
297	Wendelboe, Andreas L.	kommittert i kommerseskoll.		1	
298	Wendt, Carl	deputert i finanskollegiet	1731-1815	2	X
299	Weidenhaupt, Andreas	billedhugger	1738-1805	1	X
300	Wexelsen	direktør for grønlandshandel	1755-1835	2	
301	Viborg, Erik N.	lektor ved veterinærskolen	1759-1822	3	
302	Winsløw, Friderich C.	professor ved kirurgisk akad.	1752-1811	1	X
303	Wissing	rådmann		2	
304	With	kaptein		1	
305	Wittrup, Lorentz	prest i Trondheim	1742-1811	2	
306	Wiwet, Peter B.	høyesterettsadvokat		2	
307	Wleugel, Peter J.	lærer på sjøkadettakademiet	1766-1835	1	X
308	Wormskiold, Peder	kommittert i rentekammeret	1750-1824	2	X
309	Zeuthen, Peter C.	sekretær for landbokommisj.	1755-1823	1	
310	Zinn, Johan L.	grosserer	1734-1802	2	X
311	Æreboe	etatsråd		2	

Medlemmene etter stilling

Men hvordan analysere medlemsmassen, utover å bemerke det klare faktum at her dreide det seg om en elite?

Naturhistorie-Selskabet hadde medlemmer som stod høyt plassert i samfunnet, dvs. de var kongelige embetsmenn. Mange av dem hadde universitetsutdannelse, men å telle opp hvor mange jurister, teologer eller medisiner det var, gir liten mening. Det som er viktig er hvor disse medlemmene hadde sin ansettelse, og i den sammenheng er statskalenderen til stor hjelp, men den omfatter for eksempel ikke prester og slett ikke folk i ulike private næringer.

Plassering etter statskalenderen⁵

Kongens hoff

Andreas P. v. Bernsdorff (1735-1797)	2
Ernst H. v. Schimmelmann, greve (1747-1831)	1
Christian F. Numsen, overhoffmarskall (1741-1811)	1
Henrik A. v. Brochenhuus, overkammerherre (1720-1803)	2
Ludvig v. Linztow, kammerherre	2
Abraham A. Brackel, kammerherre	1
Svanenskiold, v. hoffjunker	4
Peter F.v. Suhm, kammerherre og historiograf (1728-1798)	1
Urban B. Aaskow, livlege (1742-1806)	1
Johan W. Guldbrand, livlege (1744-1809)	1
Christian Bastholm, konfesjonarius (1740-1819)	1
Børge Koefoed, slottsprest	1
Ole J. Samsøe, pasjeinformator (1759-1796)	1
Christian Hornemann, pasjeinformator (1759-1793)	1
Eiler Munthe, pasjeinformator (1759-1814)	1
Lorenz Spengler, bestyrer for kongens kunstkammer (1720-1807)	1
Jens Juel, hoffportrettmaler (1745-1802)	1
Andreas Weidenhaupt, hoffbilledhugger (1738-1805)	1
Erik Erichsen, hoffagent (1752-1837)	2
Constantin Bruun, hoffagent (1746-1836)	1
Søren Gyldendal, hoffagent, bokhandler (1742-1802)	1
Jørgen Koustrup, hoffagent	2
Hans Fasmer, hoffagent	2
Jürgen Jürgensen, hoffurmaker	1
Nicolaus Møller, hoffboktrykker (1733-1806)	1

Hos Juliana Maria:

Anton H. Moltke, overhoffmester (1734-1792)	1
Johan T. Holmskiold, kabinettsekretær (1731-1794)	2
Carl G. v.d. Lyhe, kammerjunker	3

⁵ Königlich-Dänischer Hof- und Staats-Calender aufs 1790 Jahr Christi Altona 1790.

Conrad D. Blücher, kammerjunker	2
Hos kronprins Frederik:	
Johan v. Bülow, marskalk (1751-1828)	1
Johan L. v. Brockenhuus, kammerjunker	1
Johan C. Bodendick, livlege (1735-1818)	1
Hos arveprins Frederik:	
Adam G. v. Lowzow, marskalk (1750-1816)	1
Friederich v. Blücher, kammerjunker	2
Iver C. Malling, kabinettsekretær (1745-1806)	1
Engelke H. v. Bülow, kammerjunker	2
Hos prinsesse Sophia Frederica:	
Wilhelmina v. Schmettau, kammerfrøken	1
Sophia v. Rosenørn, hoff-frøken	1
Hos prinsesse Louise Auguste:	
Sophie C. v. Møsting, kammerfrøken	1
Peter M. J. v. Buchwald, hoffmester (1754-1825)	1
Høyesterett	
Conrad D. v. Knuth, assessor (1730-1805)	1
Jacob E. Colbiørnsen, assessor (1744-1822)	2
Jørgen C. Drewsen, assessor (1746-1801)	1
Peter Feddersen, assessor (1750-1822)	1
Christian Colbiørnsen, assessor (1749-1814)	2
Peter H. Graah, assessor (1750-1830)	4
Stephan H. Cortsen, assessor (1727-1810)	2
Jens Hansen, justissekretær	2
Lauritz Nørregaard, assessor (1745-1804)	1
Peter Uldahl, advokat (1743-1798)	2
Rasmus Lange, advokat (1752-1829)	2
Peder Rosenstand-Goiske, advokat (1752-1803)	1
Peter B. Wivet, advokat	2
Peter H. Aagaard, sekretær (1765-1791)	1
Hoff- og stadsretten	
Envold B. Fogh, justitiarius	4
Ole Thestrup, assessor	2
Andreas B. Rothe, assessor (1762-1840)	1
Jens Schifter, assessor (1739-1801)	2
Jørgen L. Schydts, assessor (1756-1832)	2
Peter C. Zeuthen, assessor (1755-1823)	1
Det danske kanselli	
Christian Brandt, direktør for kanselliet (1735-1805)	2
Stampe, kansellisekretær	1
David Monrad, kopist i kanselliet (1763-1847)	1

Adolph G. Carstens, direktør i Det tyske kanselli 2

Finanskollegiet

Carl Wendt, deputert (1731-1815) 2
Johan N. Tetens, assessor (1736-1807) 2
Christian Birch, sekretær (1760-1829) 1
Johannes B. Bluhme, fullmektig (1760-1796) 1
Geert D. Jürgensen, bokholder 1

Rentekammeret

Christian D. Reventlow, president (1748-1827) 1
Peder Wormskiold, kommittert (1750-1824) 2
Michael v. Essen, kommittert 2
Lorenz A. Meincke, kommittert 1
Nis Hammelef, kommittert (1735-1801) 1
Peder K. Vorndran, kammersekretær (-1822) 1
Ernst A. v. Døring, auskultant 1
Friedrich Thaarup, kopist (1766-1845) 2
Jacob Mandix, revisor (1758-1831) 2

Friedrich A. Müller, stempelpapirforvalter (1725-1795) 1

Det vestindiske-guineiske rente- og general tollkammer

Jørgen Erik Scheel, deputert (1737-1795) 2
Poul R. Rosenørn, deputert (1756-1829) 1
Frederik C. Trant, kommittert (1738-1798) 1
Ove Malling, kommittert (1747-1829) 1
Niels Tønder Lund, kommittert (1749-1809) 1
Christian Agerskow, sekretær 1
Friedrich H. Barner, auskultant 2
Hans Muus, renteskriver (1758-1841) 1
Johan Rosenstand-Goiske, fullmektig (-1815) 1
Kristian Rothe, fullmektig (1770-1852) 4

General-, land-, økonomi- og kommerskollegiet

Ove R. Sehestedt, deputert (1757-1838) 1
Magnus v. Dernath, deputert (1765-1828) 1
Johan Reinhard, kommittert 1
Christian O. Lavætz 1
Christian A. Fabricius, kommittert (1734-1815) 2
Andreas L. Wendelboe, kommittert 1
Emanuel R. Grove, kommittert (1756-1847) 1
Mathias Lunding, auskultant 1
Jacob F. v. Deurs, auskultant 1
Jens M. Liungberg, kommittert 4
Christen Pram, sekretær (1756-1821) 1
Joachim A. Voss, renteskriver 1

Carsten Anker, deputert i bergverksdirektoriet (1747-1824)	1
David E. Bradt, sekretær i bergverkskontoret (-1793)	1
Jørgen Hiorth, oberberghauptmann (1737-1804)	2
Peder Ascanius, berghauptmann (1723-1803)	1
Poul Skibsted, generalfiskal (1753-1812)	2
Carl Pontoppidan, medlem av Islands-kommisjoner (1748-1822)	1
Frederik Knuth, baron, deputert i admiralitetskollegiet (1760-1818)	2
Frederik C. Kaas, generaladjutant i sjøetaten (1727-1804)	3
Hans H. Koefoed, direktør i generalpostamtet (1720-1796)	2

Peter C. Abildgaard, professor på veterinærskolen (1740-1801)	1
Erik Viborg, lektor på veterinærskolen (1759-1822)	3
Adam W. Hauch, sjef for stalletaten, fysiker (1755-1838)	1

Universitetet

Thomas Bugge, professor i astronomi (1740-1815)	1
Daniel G. Moldenhauer, professor i teologi (1753-1823)	2
Mathias Saxdorph, professor i medisin (1740-1800)	1
Henrich Callisen, professor i medisin (1740-1824)	1
Arent N. Aasheim, professor i medisin (1749-1800)	2
Børge Riisbrigh, professor i filosofi (1731-1809)	1
Jacob Baden, professor i veltalenhet (1735-1804)	1

Frederik Münther, professor i teologi (1761-1830)	1
Christian v. Eggers, professor i juss (1758-1813)	1
Frederik Sneedorf, professor i historie (1760-1792)	2

For de følgende benyttes ikke statskalenderen

Friderich Winsløw, professor ved Det kirurgiske akademi (1752-1811)	1
Nicolai Abildgaard, professor ved malerskolen (1743-1809)	1

Torkelin, Grimur J., geheimearkivar (1752-1829)	3
Schouw, professor	4
Tønnes Neergaard	4
Sewel, professor (1746-1820)	1
Uldahl, cand.jur. (1781-1852)	4

Frederik C. Rosencranz, tidl. statsminister (1724-1802)	2
Adam F. Moltke, kontreadmiral, greve (1748-1820)	3
Schimmelmann, generalmajor	2
Hans Hornemann, major (1743-1816)	1
Henrik J. Hvitfeldt, major (1756-)	4
Oxholm, løytnant	2
Ranzow, løytnant i garden	2

Gerard P. Calmette, amtmann på Møn (1752-1803)	1
Hans C.D.V. v. Lewetzow, stiftamtmann på Island (1754-1829)	1
Michael H. Løwenskiold, amtmann i Holbæk (1751-1807)	1

Johan S. Møsting, amtmann i Haderslev (1759-1843)	1
Theodor G. Schlanbusch, amtmann i Rendsborg (1756-1829)	2
Frederick Buchwald, stiftamtmann i Fyn stift (1747-1814)	2
Johan Knuth, stiftamtmann i Sjælland stift (1746-1802)	2
Niels Sehested, stiftamtmann i Viborg (1756-1821)	2
Nicolai E. Balle, biskop i Sjælland (1744-1816)	2
Tønne Bloch, biskop på Fyn (1733-1803)	2
Hans J. Birch, prest (1750-1795)	1
Otto Fabricius, prest og naturforsker (1744-1822)	1
Balthasar Münther, tysk prest i Kbh. (1735-1793)	1
Carl C. Bendsen, kapellan (1745-1809)	2
Johan Paludan, prest på Møn (1756-1821)	2
Johan H. Rørbye, kapellan (1739-1802)	2
Christian F. Høyer, prost (1739-1797)	2
Herman Treschow, prest og professor i teologi (1739-1797)	1
Paul D. Bast, prest og professor i teologi (1747-1803)	1
Peter A. Groos, cand.jur., byskriver i Ringkøbing (1762-1818)	3
Peter S. Føns, landsdommer i Jylland (1764-?)	2
Hans C. Lautrup, landsdommer i Viborg (1752-1809)	2
Lauritz Thagaard, fullmektig på amtstuen i Thisted	2
Peter J. Wleugel, lærer på sjøkadettakademiet (1766-1835)	1
Cortright, kaptein i Vestindia	4
Schumacher, kammerherre	3
Giedde, kammerherre	2
Harboe, kammerjunker	1
Preben B. Brahe, kammerjunker	3
Oldenburg, hoffjunker	4
Menz, legasjonssekretær ved det danske hoff	4
Schifman, legasjonsråd	1
v. Schlaff, chargé d'affaires	2
Stanley, esqvr.	2
Fichs, guvernør	2
Engel Schack, overpresident i Kiel (1750-1811)	2
Koefoed, krigskansellisekretær	1
Wexelsen, direktør for grønlandshandelen (1755-1835)	2
Johan Bluhme, sekretær (1764-1819)	1
Lorenz Bertelsen, revisor i det slesv.-holst. brannforsikringskontor (-1833)	2
Martin Vahl, professor i botanikk (1749-1804)	1
Jacob Mumsen, lege i Altona (1737-1819)	1
Tycho Bræstrup, lege (1756-1814)	2
Christian F. Hartvig, regimentskirurg (1742-1809)	2
Jørgen Høegh, landfysikus i Holbæk (1735-1813)	2
Carl Jensenius, livlege (1726-1795)	2
Christian E. Mangor, stadsfysikus (1739-1801)	2

Andreas B. Ranøe, lege i Kbh. (1751-1801)	2
Peder S. Seidelin, distriktslege i Kbh. (1748-1817)	2
Johannes A. Mühlensteth, apoteker (1746-1819)	1
Frantz H. Müller, apoteker (1732-1820)	1
Gottfried Becker, apoteker (1767-1845)	3
Johan G. L. Manthey, apoteker (1769-1842)	3
Frantz Peckel, apoteker (1748-1821)	2
Else M. Bülow, f. Hoppe (1767-1834)	1
Anna J. Danneskiold-Laurvigen	2
Frederikke Løwenskiold, f. Knuth (1755-1804)	1
Fru Mourier, f. Herbst	1
Margrethe Numsen, f. Holck, komtesse (1741-1826)	1
Charlotte A. Rewentlow, f. Holstein, grevinne (1736-1792)	2
Engelke C. Ryberg, f. Falbe (1771-1846)	2
Fru Schimmelmänn, generalmajorinne	2
Fru Stampe, geheimrådinne	2
Christiane B. Suhm (1764-1799)	1
Frøken Møsting, hoffdame	1
Frederik de Conick, storkjøpmann (1740-1811)	1
Johan C. Ryberg, storkjøpmann (1767-1832)	2
Falck, grosserer	1
Otte, grosserer	1
Saabye, grosserer	1
Niels Brock, grosserer (1731-1802)	2
Erichsen, grosserer	2
Knud Christensen, grosserer	2
Schydts, grosserer	2
Johan L. Zinn, grosserer (1734-1802)	2
Walker, grosserer	4
Christian Drewsen, eier av papirmølle	1
Johan F. Classen, fabrikk- og godseier (1725-1792)	2
Dungfeldt, agent	4
Niels D. Riegels, historiker (1755-1802)	1
Tyge Rothe, filosof (1731-1795)	1
Oluf C. Olufsen, jurist, forfatter (1763-1827)	2
Muusmann, administrator	2
Pauelson, litteratus	2
Baagøe, redaktør (1766-1829)	2
Paulsen, faktor ved Adresse-Contoirt	2
Peter N. Sølling, sjøoffiser i Asiatiske kompani (1758-1827)	4
Fuglsang, superkargo	1
Ruch, superkargo	1

Dresler, superkargo	4
Norman, kaptein	2
Mourier, Pierre P.F, superkargo i Asiatiske kompani (1746-1836)	1
With, kaptein	1
Colbiørnsen , regjeringsråd på St. Croix	2
James S. Ferral, lege på St. Croix (1753-1812)	4
Michael Mac Envoy, planter på St. Croix	4
John Ryan, planter på St. Croix	4
Jens M. Beck, plantasjeeier på St. Croix (1721-1791)	2
Schavenius, fra Ostindia	4
Hage, kjøpmann på St. Croix	4
Rosencrone, greve	2
Joachim G. Moltke, greve (1746-1818)	4
Gregers C. Haxthausen, greve og diplomat (1733-1802)	2
Hans H. v. Eickstedt, generalmajor og godseier (1715-1801)	2
Niels Hofman Bang, proprietær	4
Scheel, greve	3
Joachim M.H. Castenschiold, generalmajor og godseier (1743-1817)	1
Hofgaard, assessor	2
(R.) Holm, kommerseråd	1
Niels Hoftvedt, sekretær	2
Jacob Damkiær, bankkommissær (1740-1813)	1
Ewald, kanselliråd	1
Petersen, revisor	2
Nielsen, konferensråd	1
Ryberg, assessor	2
Prehn, justisråd	2
H. Læssøe, rådmann	3
Nested, kanselliråd	1
Manderfeldt, landråd	1
Mou, kopist	2
v. Hoppe	2
Walleur	2
Wissing, rådmann	2
Æreboe, etatsråd	2
Carl Beck	2
Friedrik Bech	2
M.C. Christensen	2
Bendt Dahl	2
Hayssen	2
Lowson	2
Adler	3
Peter Borgen	4
Müller, sønn av apoteker Franz H. Müller?	2

Norge

Carsten Bang, generalmajor i Trondheim (1756-1826)	3
Johan C. Frimann, stadsfysikus i Trondheim (1751-1826)	2
Hans C. Knudtzon, viseborgermester i Trondheim (1751-1823)	2
Morten Krogh, generaløytnant i Trondheim (1726-1797)	2
Nicolai F. Krogh, veimester i Trondheim (1732-1801)	2
Lorenz Wittrup, prest i Trondheim (1742-1811)	2
Borse, generalmajor i Bergen	2
Johan A.W. Büchner, stadsfysikus i Bergen (1730-1815)	2
Gerhard Cappe, kjøpmann i Bergen	2
Herman Jansen, kjøpmann i Bergen	2
Jørgen Kieding, kjøpmann i Bergen (1733-1800)	4
Dankert Krohn, kjøpmann i Bergen (1726-1795)	2
Hans Krohn, kjøpmann i Bergen	2
Nicolai C.W. Lassen, generaltollforvalter i Bergen (1748-1818)	2
Kristian F. Neblung, apoteker i Bergen (1754-1789)	2
Sontum, kommuneråd i Bergen	2
Bergenske nyttige Selskab	2
Peder H. Harboe, amtmann i Nordre Bergenhus (1755-1794)	2
Frederik Hauch, amtmann i Søndre Bergenhus (1754-1839)	2
Kielland (Skanke) i Stavanger	2
Klou, premierløytnant i Stavanger	2
Holm, etatsråd i Kristiansand	2
Hans H. Thybring, biskop i Kristiansand (1732-1798)	2
Friedrich Friedrichsen, sorenskriver i Mandal (1735-1799)	2
Jørgen Aall, kjøpmann (1771-1833)	2
Niels Aall, godseier (1769-1854)	2
Søren (Severin) Løwenskiold, eier av Bolvig og Fossum (1743-1818)	2
Carl D. Müller i Porsgrunn	2
Bernt Anker, handelsmagnat (1746-1805)	4
J. Gram	4
Frederik J. Kaas, eier av Bærums verk (1758-1827)	1
Johan T. v. Mansbach, generalmajor (1744-1803)	2
Frederik Moltke, stiftamtmann og amtmann for Akershus (1754-1836)	2
Peter T. v. Koss, justitiarius i overhoffretten i Christiania (1755-1793)	3
Marcus G. Rosencranz, assessor i overhoffretten i Christiania (1762-1838)	4
Hans Strøm, prest i Eiker, naturforsker (1726-1797)	2
Peter Thorstensen, bergmedikus i Kongsberg (1750-1792)	2
Carsten Tank, storkjøpmann og fabrikkieier (1766-1832)	2
Kølpin, ved tollkammeret i Norge	3
Andreas Schieldrup, prest i Norge	2

Medlemstall

Men noen meldte seg også ut. Disse ble bare bekjentgjort ved *en* anledning, i årsberetningen for 1792. Denne listen ser slik ut:

Af Selskabets Medlemmer, hvorover en trykt Liste ved Regnskabet for 1791 blev fremlagt ere i Aaret 1792 døde og udgangne:

Hr. Secretair Agerskow, udmeldt.

" Berghauptmand Ascanius, ligeledes.

" Canselliraad Bech, død.

" Kammerjunker Blücher, hos Hds. M. Enkedronningen, udmeldt.

" Agent Bruun, ligeledes.

" Justitsraad Bugge, ligeledes.

" Hofmester Buchwald, ligeledes.

" Kammerjunker Harbou, ligeledes.

" Geheimeraad Oberhofmester Moltke, død.

" Fuldmægtig Mau, udmeldt.

" Major Norman, ligeledes.

" Amtsforvalter Petersen, død.

Enkefrue Grevinde Reventlow, død.

Frue General-Majorinde Schimmelmänn, udmeldt.

Hr. Assessor Schüdtz, ligeledes.

" Professor Sevel, ligeledes.

" Professor Sneedorff, død.

" Stanley, udmeldt.

" Professor Torstensen, død.

" Etatsraad Æreboe, udmeldt.

" N. R. Riegels, ligeledes.

Inn i 1792:

Hr. Kiøbmand Hage, paa St. Croix, den 11 Sept.

Regnskapene for årene 1793-1798 opplyser om betalt medlemskontingent, og disse viser følgende tall:

1793	-	184	kontingenter
1794	-	206	"
1795	-	179	"
1796	-	225	"
1797	-	148	"
1798	-	150	"

Medlemmenes bidrag til Frihedsstøtten⁶

4	Aasheim, Arendt Nicolai	professor i medisin	5 riksdaler
5	Aaskow, Urban B.	livmedikus hos dronning Juliane Marie	10
7	Abildgaard, Peter Christian	professor	10
10	Ancker, Carsten	deputert i bergverksdirektoriet	5
11	Anker, Bernt	handelsmagnat	100
14	Baden, Jacob	professor i veltalenhet	5
15	Balle, Nicolai Edinger	biskop i Sjælland	20
16	Bang, Carsten	generalmajor i Trondheim	5
18	Bast, Paul Danchel	prest og professor	10
20	Beck, Jens Michelsen	plantasjeeier på St. Croix	10
25	Bernsdorff, Andreas Peter	greve og statsminister	100
26	Bertelsen, Lorenz	revisor	5
30	Bloch, Tønne	biskop i Fyn	50
35	Bodendick, Johan C.	livlege	10
39	Bradt, David E.	kansellisekr. i bergverkskontoret	50
41	Brandt, Christian	direktør for kanselliet	50
44	Brock, Niels	grosserer	100
47	Bugge, Thomas	professor i astronomi	10
48	Buchwald, Friedrich	stiftamtman i Fyn	30
51	Bülow, Johan v.	marskalk hos kronprinsen	50
55	Callisen, Henrich	professor i medisin	40
61	Christensen, Knud	grosserer	20
63	Colbjørnsen, Jacob E.	assessor i høyesterett	100
64	Colbjørnsen, Christian	assessor i høyesterett	100
66	Conick, Frédéric de	kjøpmann	100
68	Cortsen, Stephan H.	assessor i høyesterett	50
70	Damkiær, Jacob	bankkommissær	10
76	Drewsen, Christian	eier av papirmølle	20
77	Dungfeldt	agent	10
79	Eggers, Christian v.	professor i juss	5
80	Erichsen, Erik	kjøpmann	100
81	Erichsen	grosserer	10
82	Eickstedt, Hans H. v.	generalmajor og godseier	50
86	Fabricius, Christian A.	direktør for tallotteriet	10
89	Feddersen, Peter	assessor i høyesterett	30
91	Fichs	guvernør	100
92	Fogh, Envold B.	justitiarius i hoff- og stadsretten	20
96	Føns, Peter S.	landsdommer i Jylland	50
98	Graah, Peter H.	høyesterettsassessor	20
103	Gyldendal, Søren	bokhandler	10
106	Hansen, Jens	kansellist i høyesterett	50
123	Hornemann, Christian	pasjeinformator	10
126	Høyer, Christian	prost	10
130	Jürgensen, Jürgen	hoff-urmaker	10
131	Jürgensen, Geert D.	bokholder i Den kgl. Mynt	10

⁶ Fra "Liste over abonnenter til Frihedsstøtten" i Karin Kryger, Frihedsstøtten. Kbh. 1986, s. 165f.

129	Kaas, Frederik J.	eier av Bærums Verk	20
146	Krogh, Morten	generalløytnant i Trondheim	10
151	Lange, Rasmus	høyesterettsadvokat	10
160	Lund, Niels Tønder	kommittert i generaltollkammeret	40
161	Lunding, Mathias	auskultant i kommerskollegiet	10
163	Læssøe, H.	rådmann	5
164	Løwenskiold, Michael H.	amtman i Holbæk	60
168	Malling, Ove	kommittert til generaltollkam.	30
169	Malling, Iver C.	sekretær hos arveprins Frederik	20
175	Meincke, Lorenz A.	kommittert i rentekammeret	20
177	Moldenhauer, Daniel G.	professor i teologi	10
188	Muus, Hans	renteskriver i generaltollkammeret	20
190	Mühlensteth, Johannes A.	apoteker	10
191	Müller, Friedrich A.	stempelpapirforvalter	20
195	Münther, Friedrich	professor i teologi	5
196	Münther, Balthasar	prest for den tyske menighet	10
197	Møller, Nicolaus	hoffboktrykker	5
206	Nørregaard, Lauritz	assessor i høyesterett	30
216	Pontoppidan, Carl	medl. av Islands-kommisjonen	10
220	Prehn	justisråd	50
221	Ranøe, Andreas B.	lege	10
227	Riisbrigh, Børge	professor i filosofi	15
231	Rosenstand-Goiske, Peder	høyesterettsadvokat	80
236	Rothe, Andreas B.	assessor i hoff- og stadsretten	5
238	Ruch	superkargo	50
241	Ryberg, Johan C.	kjøpmann	100
242	Ryberg	assessor	50
243	Rørbye, Johan H.	kapellan	10
244	Saabye	grosserer	50
245	Samsøe, Ole J.	lærer for pasjene	5
246	Saxdorff, Mathias	professor i medisin	5
248	Schack, Engel	overpresident i Kiel	100
249	Scheel, Jørgen E.	deputert i generaltollkammeret	50
253	Schifter, Jens	assessor i hoff- og stadsretten	10
254	Schimmelmänn, Ernst	greve og statsminister	100
255	Schimmelmänn	generalmajor	25
262	Schydts, Jørgen L.	assessor i hoff- og stadsretten	5
264	Sehested, Niels	stiftamtman i Viborg	30
265	Sehestedt, Ove Ramel	deputert i kommerskollegiet	40
267	Sewel	professor	5
268	Skibsted, Poul	generalfiskal	10
271	Spengler, Lorenz	kunstammerforvalter	20
276	Suhm, Peter F.	kammerherre og historiograf	100
283	Thagaard, Lauritz	fullmektig	10
284	Thestrup, Ole	assessor i hoff- og stadsretten	10
287	Thorkelin, Grimur J.	geheimarkivar og professor	10
288	Treschow, Herman	prest og professor	10
297	Wendelboe, Andreas L.	kommittert i kommerskoll.	5
298	Wendt, Carl	deputert i finanskollegiet	20
303	Wissing	rådmann	10

306	Wiwet, Peter B.	høyesterettsadvokat	10
307	Wleugel, Peter J.	lærer på sjøkadettakademiet	10
309	Zeuthen, Peter C.	sekretær for landbokommisjonen	50
310	Zinn, Johan L.	grosserer	50
311	Æreboe	etatsråd	5

100 dvs. 32 % av medlemmene bidro.

Direksjonen

Peter Suhm	1789	til	1798
Niels Tønder Lund	1789		1804
Ove Ramel Sehestedt	1789		1804
Otto Fabricius	1789		1804
Lorenz Spengler	1789		1804
Tyge Rothe	1789		1791
Christian Bastholm	1789		1795
Christian Albrecht Fabricius	1792		1804
Adam Wilhelm Hauch	1799		1804

Forelesningene⁷

Temaene slik de ble beskrevet ved annonseringen av forelesningene i Adresse-Avisen. Til venstre står undervisningsåret, avisens nummer og årgang.

Zoologi

- Foreleseren er Martin Vahl
- 1790
264/89 Collegium over Zoologien
Det samme Collegium
- 1790/91
219/90 Forelæsninger over Zoologien (Dyrelæren)
Det samme Collegium
- 1791/92
204/91 Forelæsninger over Zoologien (Dyrelæren)
Det samme Collegium, men skulle det være saa at Eftermiddagstimen var bequem for de fleste af Tilhørerne til denne Forelæsning over Dyrelæren, og at altsaa kuns faa vilde besøge Formiddags-Forelæsningen, da vil Professor Vahl anvende Timer fra 9-10 paa foranførte Dage til at give Veiledning i at undersøge og efter Systemerne beskrive Naturalier af Dyreriget
- 1792/93
226/92 tilendebringe de i forrige Aar begyndte Forelæsninger over Dyrelæren og begynde med Læren om Blød Dyrene (Mollusca) samt Læren om de steenskallede Dyr (Conchyl)
Da Forelæsningerne over denne Deel af Systemet er til Ende, skal nærmere vorde bekendtgjort hvad der læses over den øvrige Tid af Vinteren.
Da denne Formiddags Læsning muelig ikke er bequem for alle Tilhørere, saa læses det samme Collegium igien
- 1793/94
229/93 foredrager Zoologien (Dyrelæren). Ved hvilken Forelæsning han følger den Orden, at en Deel af Dyrelæren foredrages om Formiddagstimen og den anden Deel af samme Videnskab i Eftermiddagstimen
- 1794/95
224/94 læser over Pattedyrene, Fuglene, Fiskene og Amphibierne
læser over Insekterne og Bløddyrene
- 1795/96
284/95 Forelæsninger over Dyrelæren.
For at kunne tilendebringe i en Cursus den hele Dyrelære, læser han over nogle Dele deraf. Det overlades Tilhørerne selv at bestemme hvilke Dele de paa nævnte Tider helst ønske afhandlede
- 297/95 Tilhørerne have forlangt at han istedet for at læse i den bekendtgjorte Formiddagstime over Dyrelæren skulle læse over Klassen Cryptogami
- 1796/97
259/96 afhandles de bløde Dyr (Vermes) der ere tilbage fra forrige Aars Forelæsninger
Naar Forelæsningerne over disse ere tilendebragte, begyndes med

⁷ Københavns Kongelig allene privilegerede Adresse-Contoirs Efterretninger. Kbh. 1790-1804.

de firefødde Dyr, eller ifald Tilhørerne skulle forlange det, med en eller anden selvvalgt Klasse af Dyrene, hvilket nærmere skal blive bekendtgjort

læses enten over nogen enkelt Klasse af Dyrene eller og en Deel af Botaniken, hvilket overlades at bestemmes af dem der ville bivaare samme Forelæsning

1797/98

263/97

foredrages Læren om Dyrene (Zoologie)

læses over en særskilt Klasse af Dyrene efter nærmere bestemt Aftale, om hvilken Klasse af Dyrene de ønske afhandlede, og i Henseende til den siste Forelæsning om de maaskee heller ønske, at endee af Plante-læren afhandles

1798/99

275/98

begynder med Afhandlingen om Pattedyrene

fortsættes efter nogle af Tilhørernes Forlangende

Da han er villig til at rette sig efter Tilhørernes Ønsker, saavel i Henseende til Dagene og Timerne som og om andre Dele af Naturhistorien heller ønskedes afhandlet

1800/01

374/00

Forelæsninger over Pattedyrene

læses enten over nogen enkelt Klasse af det øvrige Dyr-Rige, eller og over nogen naturlig Familie af Væxtriget

1801/02

385/01

læses over de koldblodige Dyr og de som ere forsynede med varmt Blod

1802/03

413/02

læses over de varmblodige Dyr og over de koldblodige Dyr

1803

1804

449/04

Da Hr. Professor Wahl agter nu at begynde sine zoologiske og botaniske Forelæsninger for denne Vinter, saa vilde de Herrer som ønske at benytte sig af dem, behage at indfinde sig for at aftale om Timerne

Botanikk

1790

125/1790

Forelæsninger over de første Grunde af Plantelæren

1791

Forelæsninger over Botaniken, hvilke i Hr.Professor Vahls Fraværelse holdes af Hr.Schumacher

1792

136/92

Forelæsninger over Botaniken (Plantelæren) og bliver ligesom afvigte foretagne botaniske Excursioner med Tilhørere

1793

135/93

Botaniske Forelæsninger, hvilke for i Aar holdes af Regimentsfeldskiær i Hr.Professor Vahls Fraværelse. En Dag hver Uge foretages Excursioner i

	Marken for at indsamle Planter
1794	
146/95	Botaniske Forelæsninger Foretages ugentlig botaniske Excursioner
1795	
153/95	Regimentsfeldskiær Schumacher begynder sine botaniske Forelæsninger
1796	
154/96	Botaniske Forelæsninger ved hvilke Wildenows Lærebog i Botaniken lægges til Grund
1797	
165/97	Professor Schumacher i Prof. Vahls Fraværelse Forelæsninger over Botanic.
1798	
159/98	Botaniske Forelæsninger over Terminologia, som sædvanlig foretages en gang ugentlig botaniske Excursioner
1799	
180/99	Herr Professor Schumacher, i stedet for Hr. Professor Vahl, den botaniske Forelæsning
1801	
194/01	Forelæsninger over Termini botanici, Wildenows Lærebog lægges til Grund for Forelæsningen. Skulde Tilhørerne finde nogen anden Formiddag Time bekvemmere, saa er han villig til at rette sig derefter

Mineralogi

1790	
264/90	Hr. Professor Abildgaard læser et Collegium over Mineralogien og det dertil henhørende elementære af Chymien
1791	
7/91	Hr. Schumacher, Adjunctus ved det kongel. chirurgiske Akademie begynder Forelæsninger over Mineralogie og det dermed forbundne Elementære af Chymien
1791/92	
204/91	Hr. Schumacher holder Forelæsninger over Mineralogien
1792/93	
226/92	Hr. Regimentsfeldskiær Schumacher holder Forelæsninger over Mineralogien
1793/94	
229/93	Hr. Regimentsfeldskiær Schumacher foredrager Mineralogie
1794/95	
240/94	Hr. Regimentsfeldskiær Schumacher holder Forelæsninger i Mineralogien forenet med ars docimatica
1795/96	
284/95	Hr. Regimentsfeldskiær Schumacher holder mineralogiske Forelæsninger

- med de udvortes Kiendetegn af Mineralerne og derefter den systematiske Inddeling og Afhandling af samme
- 1796/97
259/96 Hr.Professor Schumacher holder Forelæsninger over den Oryktognostiske forenet med den Geognostiske Mineralogie
- 1797/98
289/97 Hr.Professor Schumacher holder Forelæsninger over Biergarter og derefter Fossiliernes udvortes Kiendetegn efter Werner
- 1798/99
325/98 Efter Aftale imellem Professor Schumacher og hans Tilhørere, holder han sine mineralogiske Forelæsninger [...] istædet for i de forhen bekendtgiorte Timer
- 1799/00
318/99 Professor Schumacher begynder sine oryktognostiske mineralogiske Forelæsninger
- 1800/01
390/00 Hr.Professor Schumacher begynder Selskabets mineralogiske Forelæsning

Kjemi

- 1791/92
204 /91 Hr.Becker holder Forelæsninger over den saa kallede techniske Chemie (Haandværks- eller Nærings-Chemien), hvorved han foredrager og anvender Chemiens almindelige Grundsætninger paa de Operationer og Handlinger, som foretages i det daglige Liv, og i Særdeleshed med Hensyn paa Haandværker og Fabrikanter
- 1792/93
226/92 Hr.Hof-Apotheker Becker holder Forelæsninger over den techniske Chymie (Haandværks- eller Nærings-Chemien)
- 1793/94
229/9 Hr.Hof-Apotheker Becker holder Forelæsninger over den techniske Chemie (Haandværks- eller Nærings-Chemien)
- 1794/95
240/94 Hr.Hofapoteker Becker læser over den techniske Chemie eller Haandværkschemien
- 1795/96
284/95 Hr.Professor Becker holder Forelæsninger over den techniske Chemie og fortsætter den forrige Aar ei fuldendte Cursus
- 1796/97
153/97 Professor Becker holder sin Forelæsning over den techniske (Haandværks) Chemie efter Aftale imellem ham og Tilhørerne

Undervisningens omfang⁸

Zoologiundervisningen		antall timer i uka
1790: 1. halvår	mandag, tirsdag, onsdag og fredag kl. 9-10, gjentatt kl. 5-6 Prinsens palé startet 4.1.90	8
1790/91:	mandag, tirsdag, onsdag og fredag kl. 9-10, gjentatt kl. 5-6 Prinsens palé startet 4.10.90	8
1791/92	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 9-10, gjentatt kl. 5-6 Prinsens palé startet 3.10.91	8
1792/93	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 9-10, gjentatt kl. 4-5 Prinsens palé startet 1.10.92	8
1793/94	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 9-10, gjentatt kl. 4-5 Østergade startet 14.10.93	8
1794/95	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 4-5 mandag og torsdag kl. 9-10 Østergade startet 6.10.94	8
1795/96	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 4-5 og kl. 9-10 Østergade startet 12.10.95	8
1796/97	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 4-5 og kl. 9-10 Østergade startet 19.10.96	8
1797/98	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 4-5 mandag og fredag kl. 9-10 Østergade startet 16.10.97	6
1798/99	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 4-5 mandag og torsdag	6

⁸ Københavns Kongelig allene privilegerede Adresse-Contoires Efterretninger. Kbh. 1790-1840.

	kl. 9-10 Østergade	startet 15.10.98	
1800/01	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 4-5 mandag og torsdag kl. 9-10 Østergade	startet 13.11.00	6
1802	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 4-5 mandag og torsdag kl. 11-12 Østergade	startet 1.11.02	6
1803			
1804	?		?

Botanikkundervisningen

1790	mandag, tirsdag, onsdag og fredag kl. 5-6 Prinsens palé	startet 2.6.90	4
1791	tirsdag kl. 6- Prinsens palé		?
1792	mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 5-6 Prinsens palé	startet 11.6.92	4
1793	mandag, tirsdag og torsdag kl. 5-6 Prinsens palé	startet 10.6.93	3
1794	mandag, tirsdag og torsdag kl. 4-5 Østergade	startet 17.6.94	3
1795	mandag, tirsdag og torsdag kl. 4-5 Østergade	startet 22.6.95	3

1796	mandag, tirsdag og fredag kl. 4-5 Østergade	3 startet 20.6.96
1797	tirsdag og lørdag kl. 4-6 Østergade	4 startet 27.6.97
1798	mandag, torsdag og fredag kl. 11-12 Østergade	3 startet 11.6.98
1799	lørdag? kl. 5-6 1/2 Østergade	3? startet 13.7.99
1801	torsdag ? kl. 11 Østergade	3? startet 18.6.01

Mineralogiundervisningen

1790 1. halvår	mandag, onsdag og fredag kl. 4-5 Prinsens palé	3 startet 4.1.90
1791 1. halvår	onsdag kl. 6-8 lørdag kl. 5-7 Prinsens palé	4 startet 15.1.91
1791/92	onsdag og lørdag kl. 4-6 Prinsens palé	4 startet 3.10.91
1792/93	onsdag og lørdag kl. 4-6 Prinsens palé	4 startet 1.10.92
1793/94	onsdag og lørdag kl. 5-7 Østergade	4 startet 14.10.93

1794/95	onsdag og lørdag kl. 5-7 Østergade	startet 6.10.94	4
1795/96	onsdag og lørdag kl. 5-7 Østergade	startet 12.10.95	4
1796/97	onsdag og lørdag kl. 5-7 Østergade	startet 17.10.96	4
1797/98	onsdag og lørdag kl. 12-2 Østergade	startet 11.11.97	4
1799/1800	onsdag og lørdag kl. 12-2 Frederiks Hospital	startet 3.11.99	4
1800/1801	onsdag og lørdag kl. 12-2 Frederiks Hospital	startet 29.11.00	4

Kjemiundervisningen

1791/92	mandag, tirsdag og fredag kl. 4-5 Prinsens palé	startet 3.10.91	3
1792/93	mandag, tirsdag og fredag kl. 5-6 Prinsens palé	startet 1.10.92	3
1793/94	mandag, tirsdag og fredag kl. 5-6 Østergade	startet 4.10.93	3
1794/95	mandag, tirsdag og fredag kl. 5-7 Østergade	startet 6.10.94	6
1795/96	mandag, tirsdag og fredag kl. 5-7 Østergade	startet 12.10.95	6
1796/97	tirsdag og lørdag		4

kl. 4-6
Østergade startet 13.6.96

Den samlede undervisning

	Zoologi	Botanikk	Mineralogi	Kjemi	Totalt
1790	8	4	3	-	15
1790/91	8	?	4	-	12 +?
1791/92	8	4	4	3	19
1792/93	8	3	4	3	18
1793/94	8	3	4	3	18
1794/95	6	3	4	6	19
1795/96	6	3	4	6	19
1796/97	8?	4	4	5	21?
1797/98	6	3	4	-	13
1798/99	6	?	4	-	10 +?
1799/00	-	-	4	-	4
1800/01	6	-	4	-	10 +?
1801/02	-	-	-	-	-
1802/03	6	-	-	-	6
1803/04	?				?

Naturalier

Martin Vahls liste over Naturhistorie-Selskabets naturalsamling fra 1792⁹

Giverne¹⁰

A	Hr. Professor Abildgaard
Ag	Hr. Secretair Agerskow
B	Consul Buch
D	Hr. Dahldorph
Da	Fru Grevinde Danneskiold-Laurvigen
E	Just. Ewald
F	Hr. Fabricius
H	Hr. Hornemann
L	Hr. Kammerraad Lund
M	Dr. Mynter
N	Hr. Geheimraad Numsen
R	Etatsraad Rothe
S	Hr. Konstforvalter Spengler
St	Hr. Professor Strøm
T	Hr. Professor Treschow
Tr	Hr. EtatsRaad Trant
V	Professor Vahl
W	Hr. Rector West
Wa	Hr. Guverneur Waltersdorf
k	kiøbt

Pattedyr

1	En ung Abe i spiritus		A
2	Vespertalis auritus, tørret	Den langørede Flagermuus	A
3	Ubekiendt i sp.v.		W
4	2 ^{de} Horn af Rhinoceros unicornis	Det asiatiske Næsehorn	A
5	Hovedet af Trichechus rosmarus	Den egentlige Hvalros	k
6	Bradypus tridactylus i sp.v.	Ai	A
7	Myrmecophaga didactyla i sp.v.	Den lille Myresluger	A
8	Manis tetradactyla, udstopet	Skiældyr	A
9	Toctus af en Bradypus tridact.	Ai	A
10	Dasypus novem cinctus i sp.v.	Armadille	A
11	Phoca vitulina, udstopet	Den almindelige Sælhund	A
12	4 Cranier		F
13	Mustela erminea	Hermelin	B
14	1 Cranium af Ursus arctos	Den sorte Bjørn	k

⁹ Supplert av meg med danske navn hentet fra Gregers Wads *Begyndelsesgrunde i Dyrhistorien af Georg Cuvier*. Kbh. 1801-1803.

¹⁰ Forkortelsene er innført av meg.

15	En Unge af <i>Ursus maritimus</i> , udstoppet	Den hvide Bjørn	R
16	<i>Ursus lotor</i>	Den sorte Bjørn	L
17	<i>Ursus meles</i>	Grævling	A
18	En <i>Didelphus</i> i sp.v.	Posedyr	A
19	<i>Talpa europæa</i>	Den almindelige Muldvarp	H
20	<i>Sorex araneus</i>	Den almindelige Spidsmus	D
21	<i>Erinaceus europæus</i>	Den almindelige Igle	A
22	<i>Erinaceus ecaudatus</i>	Tenrek	D
23	<i>Mustela martes</i>	Skovmaaren	A
24	<i>Mus lemmus</i>	Lemænd	A
25	<i>Mus terrestris</i>		H
26	<i>Mus amphibius</i>	Vandrotte	k
27	Cranium af <i>Lepus timidus</i>	Den almindelige Hare	k
28	Cranium af <i>Mus lemmus</i>	Lemænd	k
29	<i>Moschus savaenus</i>	Moskus	V
30	Hoverne af <i>Cervus dorcas</i>	Hoverne af Hiort	L
31	Cranium af <i>Cervus dama</i>		k
32	Cranium af <i>Ovis aries</i>	Det almindelige Faar	k
33	Cranium af en Kalv		k
34	Cranium af en <i>Sus serofa</i>	Vildsvin	k
35	<i>Priapus ceti</i>		

Fugle

1	<i>Vultur albiulla</i>	Grib	R
2	<i>Falco haliæetus</i>	Fiskegiøen	k
3	<i>Falco buteo</i>	Den almindelige Hønsehøg	k
4	<i>Falco nesus</i>	Spurvehøgen	R
5	<i>Falco pondicenisianus</i>		A
6	<i>Falco ærginosus?</i>	Den rustfarvede Høg	H
7	<i>Strix ulula</i>	Kirkeuglen	k
8	<i>Lanius collaris mas</i>	Den rødhovede Tornskade	k
9	<i>Psittacus macao</i>	Papegøye	k
10	<i>Corvus corax</i>	Ravn	k
11	<i>Corvus corona</i>	Blaaraagen	R
12	<i>Corvus glandarius</i>	Skovskaden	k
13	<i>Corvus frugilegus</i>	Raagen	k
14	<i>Corvus pica</i>	Skaden	k
15	<i>Coracias garrulla</i> , udstoppet efter Schæff. ¹¹ Maade		T
16	<i>Coracias garulla</i>		k
17	<i>Paradisea apoda</i>	Den egentlige Paradisfugl	A
18	<i>Cuculus canorus mas</i>	Den almindelige Giøg	k
19	<i>Picus major</i>	Træspetten	k
20	<i>Sitta europæa</i>	Den almindelige Spetmeise	k
21	<i>Upapa epops</i>	Den almindelige Hærfugl	R
22	<i>Certhia familiaris</i>	Den almindelige Træpikker	k
23	<i>Trochilus mellisugus</i>		A

¹¹ Jacob Christian Schäffer ?

24	Cranium af Corvus coracias		-
25	Anas tadorna mas	Brandgaasen	k
26	Anas tadorna foemina	"	k
27	Anas fusca mas		k
28	Anas fusca foemina		k
29	Anas nigra mas	Den sorte And	k
30	Anas clangula		k
31	Anas marilla		k
32	Anas fuligula mas	Topanden, Troidanden	k
33	Anas circia		k
34	Anas hyemalis mas		k
35	Anas hyemalis mas		F
36	Anas hyemalis foemina		F
37	Anas spectabilis mas		F
38	Anas spectabilis foemina		F
39	Anas histrionica		F
40	Anas ferina		k
41	Mergus serrator 2 ^{de}	Skrækker	k
42	Alca artica	Den egentlige Søepapegøie	k
43	Alca torda	Den lille Pigvin	k
44	Pelecanus carbo	Den almindelige Skarv	k
45	Colymbus grylle		k
46	Colymbus troile		k
47	Colymbus septentrionalis mas		A
48	Colymbus septentrionalis foemina		A
49	Colymbus urinator		k
50	Colymbus auritus		k
51	Larus fuscus	Den brune Maage, Sildmaagen	-
52	Larus ridibundus		R
53	Larus parasiticus	Struntjægeren	R
54	Larus canus	Den graa Maage	k
55	Sterna hirundu	Søesvalen	k
56	Sterna nævia		k
57	Sterna minuta		k
58	Næbbet af Platalla leucordia	Den hvide Skuffelnebb	-
59	Ardea pavonina	Krontranen	A
60	Ardea ciconia		k
61	Ardea stellaris	Rørdrummen	k
62	Scolopax arquata	Regnsproven	k
63	Scolopax calidris		k
64	Tringa pugnax	Brushane	R
65	Tringa vanellus	Vibe	R
66	Tringa varia		R
67	Tringa hypoleucos affinis		D
68	Charadrius hiaticula	Regnpiber	R
69	Charadrius pluvialis	Brokfuglen	k
70	Recurvirostra avocetta	Klyden	F
71	Hæmatopus ostralegus	Strandskaden	-
72	Tulica atra		H
73	Tulica atemima		k

74	Tulica fusca		k
75	Scolopax limosa	Sneppe	k
76	Scolopax totanus	Rødbenen	k
77	Thallus aquaticus		k
78	Tetrao tedna	Aarfugl	k
79	Colomba cucullata		k
80	Columba coronate		A
81	Alauda arvensis	Sanglærke	R
82	Sturnus vulgaris	Den almindelige Stær	R
83	Turdus torquatus		k
84	Turdus iliacus	Viinkramsfuglen	k
85	Turdus musicus	Den egentlige Kramsfugl	k
86	Turdus merula	Soelsorten	R
87	Turdus arundinaceus		k
88	Ampelis garrulus	Den almindelige Sdensvands	R
89	Loxia pyrrhula mas	Den almindelige Dompap	R
90	Loxia pyrrhula foemina		R
91	Loxia cocothraustes, cranium		
92	Emberiza schæniclus	Værling	k
93	Fringilla amandava		A
94	Fringilla linaria		R
95	Fringilla carduelis	Stilits	R
96	Fringilla coelebs	Finke	R
97	Fringilla montfringilla	Quæker	R
98	Fringilla spinus	Sisgen	R
99	Fringilla canaria	Kanarifugl	k
100	Motacilla alba		R
101	Motacilla flava		R
102	Motacilla regulus	Fuglekongen	R
103	Motacilla ficedula	Spidslærken	R
104	Motacilla oenanthe	Steenpikkeren	R
105	Parus caudatus	Den langhalede Meise	R
106	Hirundo apus	Den sorte Kirkesvale	L
107	Hirundo riparia	Digsvale	k
108	Hirundo urbica	Byesvale	k

Fugle Eg

1-5	ubekiendte	
6-8	Tringa	Strandløber
9	Tringa pugmax	Brushane
10-11	af Tringa vanellus	Viben
12	af en Lanius	Tornskade
13-18	af adskillige Lanius	
19	af Montacilla oenanthe	Steenpikker
20	af en Alauda	Lærke
21-24	af ubekiendte	

Amphibia

1	Testudo imbricata Skall	Karetten	A
2	Testudo mydas Skall	Den grønne Skildpadde	R
3	Testudo geometrica Skall	Den geometriske Skildpadde	A
4	Testudo græca Skall	Den grønne Skildpadde	A
5	Testudo græca NB ? Dyret		L
6	Testudo græca sceleteret		L
7	Cranium af Testudo mydas		S
8	Rana bombina	Frø	V
9	Lacerta alligator	Krokodile	W
10	Lacerta 2 crocodilus i spir.v.	Nilkrokodile	E+A
11	Lacerta mauritanica		Tr
12	Lacerta ameiva		A
13	Lacerta calotes		A
14	Lacerta principalis		W
15	Lacerta principalis vanitas		W
16	Lacerta iguana 2 ^{de} udstopped	Leguanen	W
17	Lacerta salamandra	Landsalamanderen	A
18	Lacerta agilis	Den graa Firbeen	A
19	Lacerta apicauda		E+A
20	Lacerta gecko		A
21	Lacerta chamælon		Tr
22	Lacerta 4 ubekiendte		W
23	Draco volans	Dragen	A
24	Coluber berus var	Hugormen	A
25	Coluber chersæa		St
26	C Georges Louis Leclerc, Coluber maja 2 ^{de}	Brilleslange	Tr+A
27	Coluber lemmiscatus		A
28	Coluber mycterizans		Tr+A
29	Coluber seba Tom 2 tab.1.fig.6 ¹²		A
30	Coluber seba Tom 2 tab.2.fig.4		A
31	Coluber seba Tom 2 tab.12.fig.2-3		A
32	Coluber seba Tom 2 tab.16.fig.3		A
33	Coluber seba Tom 2 tab.14.fig.1		A
34	Coluber jaculatrix		A
35	9 ubekiendte		W+Tr+A
36	Coluber anguis		W
37	Coluber anguis scutale		A
38	Amphis bæna varia	Ringslanger	A

Fiske

1	Petromyzon fluriabilis	Lampret	k
2	Raja	Rokke	W
3	Halen af en Raja		Ag
4	Squalus tigrinus		A

¹² Georges Louis Leclerc Buffon, Histoire naturelle des quadrupèdes, Oiseaux, minéraux avec les suppléments & l'histoire des quadrupèdes ovipares par la Cèpèdes, 38 Vol. fantes i selskapets bibliotek.

5	<i>Squalus acantea</i>		A
6	Lænderne af en <i>Squalus</i>		W
7	<i>Accipenser sturio</i>	Den almindelige Stør	k
8	Næbbet af en <i>Squalus pristis</i>	Saugfisken	Ag
9	<i>Lophius</i>	Havtasker	L
10	<i>Lophius histrio</i>	Søetudse	R
11	<i>Cyclopterus lumpus</i>	Rognkex	k
12	<i>Balistesmonoseros</i>	Eenhiørningsfisk	A
13	<i>Sygnatus typhle</i>	Naalefisk	R
14	<i>Sygnatus 5 hippocampus</i>	Søhest	W
15	<i>Diodon atinga</i>	Den langagtige Pindefisk	W
16	<i>Ostracion triqueter</i>	Den glatte Trekant	W
17	<i>Ostracion bicandalis</i>		W
18	<i>Ostracion turnitus</i>		L
19	<i>Muræna helena</i>	Aal	W
20	<i>Gymnotus electricus</i>	Zitteraal	Wa+A
21	<i>Ammodytes tobianus</i>	Tobisen	k
22	<i>Gadus morrhua</i>	Kabliauen	k
23	<i>Gadus molva</i>		k
24	<i>Echeneis remora</i>	Skibsstandser	E+A
25	<i>Cottus cataphractus</i>	Knurhane	k
26	<i>Cottus scorpius</i>	Søeskorpion	k
27	<i>Pleuronectes hippoglossus</i>	Flyndre	k
28	<i>Pleuronectes maximus</i>	Pigvaren	k
29	<i>Pleuronectes platessa</i>	Rødspetten	k
30	<i>Chætodon lanceolatus</i>	Klipfisk	W
31	<i>Chætodon saxatilis</i>		W
32	<i>Chætodon striatus</i>		W
33	<i>Perca 1</i>	Abor	k
34	<i>Perca 2</i>	Abor	k
35	<i>Perca fluviatilis</i>	Ferskvands Abor	k
36	<i>Perca lucioperca</i>	Sandarten	k
37	<i>Sparus novus</i>	Havbrase	W
38	<i>Sparus capistratus</i>		W
39	<i>Gasterosteus spinachia</i>		k
40	<i>Trigla gurnardus</i>	Søehane	k
41	<i>Loricaria cataphracta</i>	Pantserfisk	A
42	<i>Atherina menidia</i>	Axfisk	W
43	<i>Clupea harengus</i>	Den egentlige Sild	k
44	<i>Clupea thrissa</i>		W
45	<i>Tistularia chiruensis</i>		W
46	<i>Cyprinus</i>	Karpe	k
47	<i>Cyprinus aphyia</i>		A
48	<i>Chyprinus wimba</i>		Tr

Insekter

Tvende Skabe med Insekter skænkede til Selskabet af Hr.Kammerh. Sehested,

Hr.Kammerraad Lund og Hr.Colbiørnsen foruden disse findes følgende.

1	Scolopendra morsitans 3 stykker	Den amerikanske Skolopender	W
2	Julus fuscus 2 ^{de}	Tusindbeen	W
3	Scorpeo americanus 2.	Den amerikanske Skorpion	W
4	Aranea avicularia? 2	Fugleedderkoppen	W
5	Cancer maculatus		W
6	Cancer defensor		W
7	Cancer depurator		W
8	Cancer araneus	Søeedderkop	k
9	Cancer maja mas		k
10	Cancer maja foemina		k
11	Cancer tabrici		k
12	Pagarus beo[...]hardus 3		k
13	Scyllarus Brown hist. of Jam. tab.41.fig.1. ¹³ 2 ^{de} Stykker	Bredkrebs	W
14	Astacus marinus 2 ^{de}	Hummer	k

Vermes

1	Aphrodita aculeata	Den almindelige Søemuus	k
2	Scyllæa pelagicum	Tangvrag	R
3	Ascidia boltenii	Søeblærer	R
4-8	Asterias ophiura	Søestierne	V
9	Echinus esculentus	Den spiselige Sødegle	k
10	Echinus saxatilis?		k
11	Echinus cidaris	Turbanigle	W
12	Echinus spatagus		W
13	Lepas fintinabulus	Søetulipan	Da
14	Donax pubescens	Kilemusling	k
15	Donax scripta 8		k
16	Donax muricata affinis		k
17	Donax rugosa		k
18	Tellina Martin.conch. fig. 74 ¹⁴	Tellin	W
19	Tellina 2		k
20	Tellina 3		k
21	Cardium muricatum 3	Hjertemusling	k
22	Cardium lævigatum		k
23	Cardium fragum		k
24	Cardium ignotum		k
25	Cardium medium		W
26	Tellina radiata	Telliner	W
27	Tellina camaria		W
28	Arca ? 5	Arkmuslinger	k

¹³ Patrick Browne, The Civil and Natural History of Jamaica: the Whole illustrated with Fifty Copper-Plates: In which the most curious Productions are represented of the Natural Size, and delineated immediately from the Objects.

¹⁴ Friedrich H.W. Martini, Neues systematisches Conchylien-Cabinet geordnet und beschrieben. 12 b. Nyrnberg, 1769-1829.

29	<i>Arca barbata</i> 3		k
30	<i>Arca tortuosa</i> 2		k
31	<i>Mactra violacea</i> 2	Trugmusling	k
32	<i>Mactra glatiata</i>		k
33	<i>Venus</i> ? 2	Venusmusling	k
34	<i>Venus pectinata</i> 2		k
35	<i>Venus cancellata</i>		k
36	<i>Venus prostrata</i>		k
37	<i>Venus prostrata affines</i>		k
38	<i>Venus litterata</i> 2		k
39	<i>Venus deflorata</i>		k
40	<i>Venus gallina</i>		k
41	<i>Venus meroe</i>		k
42	<i>Venus Martin coch</i> fig. 390 4 Stk		W
43	<i>Venus indeterm</i>		W
44	<i>Venus meretrix</i>		k
45	<i>Venus indeterm</i>		M
46	<i>Ostrea lima</i>	Østers	k
47	<i>Ostrea radula</i>		k
48	<i>Ostrea ignota</i> 3 Styk.		k
49	<i>Ostrea gibba</i>		W
50	<i>Ostrea ephippium</i> 2		k
51	<i>Ostrea malleus</i>		k
52	<i>Ostrea elongata</i>		k
53	<i>Ostrea pleuronestes</i>		M
54	<i>Anomia placenta</i> 2	Boremusling	k
55	<i>Mytillus cristagalli</i>	Blaamusling	k
56	<i>Mytillus margaritiferus</i>	Perlemusling	k
57	<i>Mytillus margaritiferus</i>		L
58	<i>Mytillus bilocularis</i> 3		k
59	<i>Mytillus planatus</i>		k
60	<i>Mytillus viridis</i> 8		k
61	<i>Mytillus Mart. conch.</i> fig. 757		W
62	<i>Pinna Mart. conch.</i> fig. 776	Viftemusling	W
63	<i>Solen vagina</i> 7	Skedemusling	k
64	<i>Solen radiatus</i> 3		k
65	<i>Mya pictorum</i>	Malermusling	M
66	<i>Chama</i> 3	Koemusling	W
67	<i>Mactra plicata</i> 3 Stykker	Straalemusling	k
68	<i>Nautilus spirula</i> 6	Skibssnekke	W
69	<i>Nautilus pompilius</i>	Den almindelige Art	M
70	<i>Cypræa tigris</i> 7	Tigersnekke	M+6k
71	<i>Cypræa mus</i>		M
72	<i>Cypræa vitellus</i> 7		4M+3
73	<i>Cypræa varitas</i>		
74	<i>Cypræa talpa</i> 9		7M+2k
75	<i>Cypræa cervus</i> 2		W
76	<i>Cypræa lynx</i> 3		1M+2k
77	<i>Cypræa caput serpentis</i> 4		1Da+1M+2k
78	<i>Cypræa erosa</i> 3		k

79	Cypræa moneta 3	Myntsnekke	1M+2k
80	Cypræa annulus 2		1M+1k
81	Cypræa cerones 5		1M+4k
82	Cypræa cribraria 5		1M+4k
83	Cypræa isabella 2		M
84	Cypræa vitella affinis		M
85	Cypræa varietas creonus		M
86	Cypræa mauritania 2		k
87	Cypræa asellus 5		k
88	Cypræa arabica 4		k
89	Cypræa af finis succincta 2		k
90	Cypræa helvola 4		k
91	Cypræa pediculus 4		W
92	Genus virgo 3		1W+2k
93	Genus betulinus 2		k
94	Genus capitaneus		k
95	Genus miles		k
96	Genus imperialis 2		k
97	Genus imperialis minor 2		k
98	Genus hlercus muscamon 2		k
99	Genus litteratus 3		1M+2k
100	Genus snalus		M
101	Genus textile		M
102	Genus varius		Da+W
103	Genus Mart.conch. fig. 335 3		3W
104	Genus 6 cynoti		W
105	Genus 5 ebræus		M
106	Genus 6 pesticus		M
107	Buccinum pomum		k
108	Buccinum areola 5		3W+2k
109	Buccinum patulum 4		k
110	Buccinum vittatum 2		k
111	Buccinum glabratum 2		k
112	Buccinum hecticum 2		k
113	Buccinum harpa 5	Den almindelige Harpe	2M+3k
114	Buccinum spiratum 5	Trappesnekke	2Da+3k
115	Buccinum dollum 2		1Da+1k
116	Buccinum perdix 4	Agerhønesnekke	2W+2k
117	Buccinum testiculus 5	Den sribede Hielmsnekke	1M+4W
118	Buccinum dollum maculatum		k
119	Buccinum cynotum		k
120	Buccinum duplicatum	Den dobbelte straalende Skrue	k
121	Buccinum undatum		k
122	Buccinum undosum		2k
123	Buccinum cynotum		k
124	Buccinum nitidulum		k
125	Buccinum tuberosum	Den trekantede Hielmsnekke	W
126	Buccinum plicatum		W
127	Buccinum 5 ?		W
128	Buccinum Mart.conch.146.2.2.Stykker		W

129	Buccinum cappilus		W
130	Buccinum Mart.957		W
131	Cypræa Mart. conch.fig.254		-
132	Bulla ficus /4/		2Da+2k
133	Bulla rapa		k
134	Bulla cypræa		W
135	Bulla gibbosa ?	Belteblære	1Da+1W
136	Bulla ampulla		M
137	Voluta	Valtsesnekke	W
138	Voluta oliva 24 par forskjellige Varieteter		W
139	Voluta oliva 12 par forskjellige Varieteter		W
140	Voluta 2 Styk		Da
141	Voluta pyrum		Da
142	Voluta mitra episcopalis 2	Bispehuen	M
143	Voluta musica	Nodesnekken	M
144	Voluta vespertilio		M
145	Strombus lambis 2	Vingesnekke	k
146	Strombus varietas 2		k
147	Strombus urceus 5		k
148	Strombus epidromis 2		k
149	Strombus gibberulus 4		k
150	Strombus pugilis	Kiødsnekke	M
151	Strombus lentiginosus		M
152	Strombus pes pelecani		M
153	Strombus fusus	Spindelsnekke	M
154	Murex ramosus 5	Pigsnekke	1L+1W+1M+2k
155	Murex brandaris		M
156	Murex nebecula 7		1M+6k
157	Murex dolarium		M
158	Murex granulatus		M
159	Murex vertagus 6	Den halvstribe Hornsnekke	1M+5k
160	Murex javanus 2		k
161	Murex rana 4		2Da+2k
162	Murex rana vaneta 8		4Da+4k
163	Murex anus		k
164	Murex nodus 2		k
165	Murex trapezium 3		k
166	Murex affinis arcano 3		k
167	Murex pilare 2		k
168	Murex pyrum		k
169	Murex cynotus		k
170	Murex femorale		k
171	Murex tulipa		k
172	Murex craticulatus		W
173	Murex babylonius		Da
174	Murex cygnotus 2		Da
175	Murex colus	Tragtsnekke	M
176	Turbo acutangulus 2	Hvirvelsnekke	k
177	Turbo cochlus		k
178	Turbo tectum persicum		W

179	turbo calcar 2	Sporin	W
180	Turbo duplicatus	Skruesnekke	M
181	Turbo terebra		Da
182	Turbo pica 2	Enkesnekke	M
183	Turbo petholatus		M
184	Turbo argyrostomus 2	Sølvmond	M
185	Trochus delphinus	Topsnekke	M
186	Trochus maculatus 4		k
187	Trochus telescopium 5		1Da+2M+2k
188	Trochus niloticus 2		k
189	Trochus perspectivus 4	Perspectivsnække	1Da+3k
100	Motacilla alba		R
190	Trochus marmoratus affinis 2		k
191	Trochus personatus 4		4k
192	Trochus labio? 3		k
193	Trochus lapillegus		W
194	Trochus dolabratus 4		W
195	Trochus cynotus 5		W
196	Trochus tuber 2		W
197	Trochus zizyphinus		Da
198	Trochus Mart.conch.13		
199	Trochus Mart.conch.fig.1775		
200	Helix janthina 2	Landsnekke	k
201	Helix haliotoidea		k
202	Helix ampullbeca		k
203	Helix zignata 5		k
204	Helix mamilaris 4		k
205	Helix unguina 5		k
206	Nerita carena /6/	Svømmesnekke	2Da+3W+1M
207	Nerita glaucina /4/		2Da+2k
208	Nerita mammilaris 2		k
209	Nerita canrena minor 3		k
210	Nerita vitellus	Æggeblomme	k
211	Nerita virginea		W
212	Nerita viridis		W
213	Nerita sulicate		W
214	Nerita cynota 2		W
215	Nerita cynota		W
216	Nerita albumen		M
217	Strombus giga 2	Vingesnekke	W
218	Strombus lucifer 2		W
219	Patella Mart.conch.101 11		W
220	Serpula anguina	Ormrør	k
221	Serpula penis 3		1M+2k
222	Madrepora virginea	Stiernekorall	W
223	Madrepora porites		W
224	Madrepora astroites		W
225	Madrepora fungites 3	Søesvamp	1Tr+2k
226	Madrepora gallaxa		W
227	Madrepora angulosa		W

228	Madrepora alcuornis	W
229	Madrepora compressa	W
230	Gorgonia flabellum	W
231	Gorgonia flabellum vanetas 2	W
232	Gorgonia anceps	W
233	Gorgonia verrucosa	Tr
234	Corallina opuntia	W
235	Corollina penicillus	W
236	Corollina corniculata	W
237	Corollina fragilissima	W
238	Pennatula phosphora 2	k

Mineraler¹⁵

Kjøpt

1791	Sekretair Bradts Mineralie Samling	85 Rd
1792	/do/	85 Rd
	Stuffer fra Mineraliehandler Gottlieb	35 Rd
1793	Mineralier	62 Rd
1794	/do/	10 Rd
1795	/do/	25 Rd

1790

En ganske sielden Samling af Kongsbergske Biergarter bleve giennem daværende Ober-Biergværks Direktorium overladt Naturhistorie-Selskabet.

Hr. Rector West¹⁶ paa St. Croix har ... i Aaret 1790 og siden ... hidsendt ypperlige og sieldne Ting.

Endnu maa det være os tilladt blandt dem, som i Aaret 1790 have bidraget til Kabinettet, at nevne (S.T.) Regjeringsraad Colbjørnsen i Vest-Indien, Etatsraadene Rothe og Trant, Professorene Abildgaard, Vahl, Münther, Treschow, Kancelliraad Evald, Grevinde Danneskiold-Laurvig, Kammerherreinde, Baronesse Løvenskiold, Geheime-Conferensraad Numsen, Student Hornemann, Sekretair Agerskow, Konsul Buch.

1791

Kabinettet har [v. Bülow] at takke især for en smuk Samling Stuffer fra

¹⁵ Regnskabsvæsenet, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795.

¹⁶ Rektor West på St. Croix hjemsendte store samlinger av planter og dyr, som Vahl bestemte og West senere offentliggjorde i sin beskrivelse av de vestindiske øyer. Meddelt meg av dr. Peter Wagner.

Cornwallis, endeel Kobolt-Stuffer fra Norge ... En Samling udstoppede Fugle har Capitain Mourier ladet komme fra China ... Rector West ... har hiemsendt til Selskabet mange nye Ting. Hr.Byefoged Stenersen paa St.Thomas har erindret Selskabet med endeel Naturalier.

Hr. Capitain Giødsen har ved sin Tilbagekomst fra Ostindien beriget Selskabets Samling, især med Conchylier.

Capitain Kock fra Guinea har og dertil foræret.

Hr.Professor Abildgaard, Etatsraad Trant, Professor Vahl ere vedblevne dertil at bidrage. Regiments Feltskiær Schumacher har skienket adskilligt; von Saldern ved det Chirurgiske Akademie har meddeelt et Par smukke Skeletter af Fugle

Dr. og Professor Strøm i Norge, Auditeur Troyel i Odsherred, Admiralitets-Kommisair i Helsingør Tuxen har erindret Selskabets Kabinet og dertil hidsendt.

Hr.General-Adjutant Løvenørn har [ved sin Hiemkomst fra Maroko] foræret de Samlinger han underveis har gjort.

1792

General-Adjutant Løvenørn havde ved sin Hjemkomst fra Maroko skienket Selskabet det underveis samlede, især en betydelig Samling Fiske, ogsaa Fugle og andre til Dyre-Riget henhørende Ting. Selskabets Bud Nepperschmidt var af ham til dette Øiemed bleven medtagen.

Fra Hr.Daldorf i Ostindien ere hidsendte endeel Ting af Dyre-Riget, Slanger, Krabber, Fugle, ogsaa nogle fireføddede Dyr.

Fra Kommandanten, Hr.Kapitain Born, paa Færøe, som desuden har beriget Selskabets Skrivter med Iagttagelser ved Basalterne, fra Præsten Hr.Landt paa Færøe, af Præsten Hr.Ginge fra Grønland har Selskabets Kabinet modtaget gode Bidrag.

Hr.Rector West¹⁷ er vedbleven at meddele, især en betydelig Samling af St.Croix Planter. Hr.Kammerherre Stibolt har forsynet Selskabet med en Samling af Jord-, Leer- og Steenarter fra Bornholm.

Hr. Hornemann, Hr.v.Holten, begge flittige Tilhørere ved Forelæsningerne i Selskabet, har forsynet dets Samling med Adskilligt.

Told- og Consumtions-Casserer Lund i i Christiansund i Norge har sendt Selskabet endeel Coraller m.v.

Hr.Prof. Abildgaard, Vahl, Subrektor Ferslew paa St.Thomas, Hs.E.Geheimeraad Bülow, Hr.Hofjunker Paykull, Frue Etatsraadinde Trant, Hr.Regiments-Chirurgus Schumacher tæller Selskabets Cabinet end videre blandt dets Velgiørere.

Vitenskapelige møter¹⁸

1790

26.2	Vahl Abildgaard	Arterne af Cinchoea eller Chinabark-Treet Indvolds-Ormene
26.3	Tønder Lund O. Fabricius	Cicindela aptera Om de Grønlandske Sæle
3.5	Spengler	Lepas
29.10	Vahl Strøm ” ”	Perdicium og Rohria Om en rød Materie Coluber Chersea Om nogle rare Mosarter
26.11	Troyel Tønder Lund	Om en Svamp Om den rette Qvassia amara
30.12	O. Fabricius	Om de Grønlandske Sæle

1791

28.1	Vahl	Iagttagelser paa en Reise giennem Norge
25.2	Spengler	Lepas
8.4	Abildgaard Thunberg Riegels	Drypformige Calcedon Dahlia chrinita Sælhundens Anatomie
28.10	Rothe Strøm Tønder Lund Vahl	en stor Steen om et par Fiske Insecternes Historie 2 nye Planter
25.11	Vahl ” ” v. Rohr	Clavaria Pericum og Rohria Søe-Svamp endeel nye Planter
30.12	O. Fabricius ” ” Paykull Rothe	Den pukkelnibbede Edderfugl Grønlændernes Edderfugle Fangst Blennius punctatus 5 nye Arter af Insecter Et Brev fra Captain Born paa Færøe, angaaende

¹⁸ ACE 1790-1800.

nogle der værende Basalt-Bierge

1792

27.1	Schumacher	Om en Tungspats Undersøgelse
	”	Om Planteslægten Bobartia
	”	Beskrivelse af et nyt Insect
24.2	Spengler	Slægt af de toskallede Conchylier
	”	Mya
30.3	Abildgaard	Infusions Dyrene
16.10	Schumacher	Om Planteslægten Paullinia og en Beskrivelse af Haar-Zeolith
	Tønder Lund	forelæser en Afhandling af Hr.Dr.Thunberg om nogle nye Arter af Planteslægten Rohria samt nogle Bemærkninger af Hr. Daldorff og Paulson paa deres Reiser.
10.11	Vahl	Nogle Anmærkninger paa en Reise til Norge
	”	Beskrivelse af nogle Fugle
	Spengler	Lepas

1793

4.1	O. Fabricius	Om Snylteormenes Historie
25.1	Rothe	Brevvexling imellem Captain Born og Rothe om de færøiske Basalt-Bierge
	”	Om en ny Calcedon som er kiendelig crystalliseret
	Strøm	Norske Petrefakter
22.2	Spengler	Solen
	Vahl	En Fisk
5.4	Abildgaard	2 nye monoculi
	”	Nye Igle
	”	En Gielle-Orm, Lernæa, funden paa Brasens Krop
	”	En Snylte-Orm, funden paa Hornfiskens Gieller
	”	Aftegning af Müllers Plumas-Neride
	Vahl	En nye Fiskeslægt
25.10	Vahl	2 nye Arter Fugl
	Retzius	Pentapetes suberosa
	I.C. Fabricius	Sukker- og Bomulds-Orm
	”	Zygæna Pugiones
	”	Cachrys
	Daldorff	Den hvide Lak-Insect

	”	Chinesiske Talgræ
	”	Nogle nye Capske Insekter
	v. Holten	Filaria Chrysomelæ
	Poulson	Reise-Journal i Island
6.12	Vahl	Nogle nye Arter Flaggermus
	”	Lophius
	”	2 nye Fugle-Arter af Giøgeslægten
1794		
31.1	O. Fabricius	2 færøiske Bløddyr
	Rothe	Om en pyramidalsk tilspidset Basalt-Støtte
	”	Fortsættelse af Brevvexling
28.2	Spengler	Om den linneiske Slægt Chiton
26.3	Schumacher	Nogle Produkter fra Island
10.12	Rathke	Dammuslingen
	Vahl	2 nye Pattedyr
	”	En nye Fiskeart
19.12	O. Fabricius	Tillæg til Concyliæslægterne Lepas, Pholas,
	”	Mya og Solen
	”	2 siældne grønlandske Fiske
		Bekiendte Fladorme
1795		
30.1	Paulsen	Udtog af Indberetning
6.3	Spengler	Telina
17.4	Schumacher	Om grønlandske Mineraler og islandske Zeoliter
13.11	Schumacher	Oryctognostisk Fortegnelse over nogle norske Mineralier fornemmelig fra Egnen omkr. Arendal
1796		
8.1	Vahl	Tvende Fugle
	J. Bang	Om nogle inden i Stammen af et Træ indvoxede Bogstaver
4.3	Becher	Grønne Granater fra Norge
	Vahl	Udtog af nogle Breve fra Rathke
25.4	Spengler	Den linneiske Slægt Cardium
18.11	Tychsen	Om de nærende Dele af Lichen proboscideus

	Vahl	Og Lichen rangiserinus (Reensdyrsmoser) En Lepas
1797		
12.1	Vahl	Pipra barbata
	”	Tvende Fiske af Slægten Polymenus
	”	Nogle nye Planter fra Grønland
31.3	Schumacher	Grønlandske og norske Mineralier
2.11	Rathke	Foredrager sine paa en Reise langs Norges Søekyster gjorde Iagttagelse, henhørende til Indvolds Ormenes og Bløddyrenes (intestina & molusca Linné) Naturhistorie
30.11	O. Fabricius	Betragtninger over Nereideslægten og nøiere Beskrivelse over nogle sieldne Grønlandske Arter
1798		
4.1	Schumacher	Fortsættelsen over Norges Oryctographie og Mineraliernes oryctognostiske Beskrivelse
	”	Patella ambigua Chemnitzii Conclyie Slægten Voluta Linn. Og nogle nye Arter til same Slægt henhørende
30.3	Rathke	Iagttagelser, henhørende til Plantdyrene og Nogle Insect-Slægters Naturhistorie
27.4	Thunberg	6 nye Arter af Planteslægten Rohria
25.5 utsatt	Becker Rathke	Adskillige af ham gjorde chymiske Iagttagelser Om de norske Fiskerier
1799		
8.2	Vahl	Garcia
	”	Kryptogamiske Planter fra St. Croix
8.3	Schumacher	Forsøg til en Fortegnelse over de af Norges Metalarte som findes i Christiansand og i Christiania Stifter
24.5	Lund Schousboe Holten	Nogle Arter af Insectslægten Brentus Tvende sieldne Krebsarter fra Middelhavet En forhen ubeskreven Fisk fra Portugal
1800		
16.5	Missionær	Efterretning om Maaden paa hvilken de ostindiske Sirtser farves og skildres

Rathke

Bidrag til nogle af de for Sædearterne skadelige
Insecters Naturhistorie med Forslag til at indskrænke
Deres Skadelighed

Skriftene

1. bind	1. hefte	1790
	2. hefte	1791
2. bind	1. hefte	1792
	2. hefte	1793
3. bind	1. hefte	1793
	2. hefte	1794
4. bind	1. hefte	1797
	2. hefte	1798
5. bind	1. hefte	1799
	2. hefte	1802
6. bind	har 1810 som trykkeår, men kom først ut i 1818	

Bind 6 innholder et register og viser hvem det var som bidro med avhandlinger.

Lærerne ved selskapet:

Martin Vahl	26	avhandlinger
Christian F. Schumacher	7	"
Gottfried Becher	3	

Medlemmer av direksjonen:

P.C. Abildgaard	11	"
Otto Fabricius	10	"
Lorenz Spengler	9	"
N. Tønder Lund	4	"
Tyge Rothe	4	"

De reisende:

Jens Rathke	6	"
Svenn Pålsson	2	"
Dagobert Daldorf	1	

Andre:

Carl P. Thunberg	7	"
Hans Strøm	5	"
J.C. Fabricius	4	
H.C. v. Holten	3	
Peder K.A. Schousboe	2	
A.J. Retzius	2	
Niels D. Riegels	1	
Franz W. Troyel	1	
J. v. Rohr	1	
Gustav Paykull	1	
J. Bang	1	
Nic. Thychsen	1	

Capt. Born	1
A.A.H. Lichtenstein	1
Joh.P. Røttler	1

Dessuten kom det ut ett bind på tysk i 1793:

Schriften der Naturforschenden Gesellschaft zu Kopenhagen. B.1. Kbh. 1793.

Det bestod av 2 hefter og hadde 16 av avhandlingene fra selskapets skrifter i tysk oversettelse. Avhandlingene var av Vahl, Abildgaard, Tønder Lund, O. Fabricius, J.C. Fabricius, H. Strøm,, F.W. Troyel og O.F. Müller.

Anmeldelsene i Lærde Efterretninger

Første bind	Første hefte	anmeldt i nr. 52/1790	12 sider
Første bind	Annet hefte	anmeldt i nr. 3-4/1792	8 sider
Annet bind	Første hefte	anmeldt i nr. 4/1793	5 sider
Tredje bind	Første hefte	anmeldt i nr. 14/1794	9 sider
Tredje bind	Annet hefte	anmeldt i nr. 24/1795	4 sider
Fjerde bind	Første hefte	anmeldt i nr. 5/1798	4 sider

Naturhistorie-Selskabets brevveksling med kanselliet

Brev til Morten Thrane Brünnich fra universitetets konsistorium

No 85¹⁹

Secretair Skrivelse til Prof. Brünniche

Serenissimus Patronus haver forlanged Consistorie Betænkning over følgende Skrivelse til ham fra Hr. Exel Grev Reventlow.

Til Brug for Bergverks Directorio er i sin Tiid for Kongl. Regning indkøbt en Samling af Mineralier. Af denne Samling som siden fandtes mindre fornøden for bemte Collegio, ere, efter en allerhøjeste Resolution af 23 Dec. forrige Aar, til det paa Kongsberg oprettede Berg-Seminarium overladede saa mange Stuffer, som ej tilforn fandtes ved Seminariet og som av Seminarii Direktion bleve anseete for at være lærerige for Seminaristerne. I henseende til den øvrige Deel af Bergværks Directorii Samling der, efter hoslagte Fortegnelse, bestaaer af 312 Stuffer taxeret til en Værdje af 421 rd. 28 s. har nysmeld Collegium nu ved allerunderdanigst Forestilling foreslaaet at samme maatte overlades Selskabet for Naturhistorie til Brug ved dets Forelæsninger over Mineralogien, dog under Betingelse at tilbagegive den, naar med Selskabet indtraf saadan Forandring, at dets Formaal ikke længere kunne skiønnes at være til offentlig og almindelig Nytte. Dog er herpaa falden mundtlig allerhøjest Resolution, at denne Samling af Mineralier maae skiænkes til Kiøbhvn Natural-Theater, imod at Selskabet for Naturhistorie, efter foregaaende Korrespondanse med Deres højfyrst. Durchl., tilstædes frie Adgang til Universitetets Natur Theater, og giver Tilladelse til ved dets Forelæsninger i Almindelighed at benytte Universitetets Natural-Samling. - I Følge den mig ved allerhøjstbemeldte mundtlige Resolution tillige tillagt Befaling maae jeg altsaa nu herved underdanigst udbede at det naadigst maatte behage Deres højfyrstl. Durchl. at meddeele Deres Mening om, hvorvidt Selskabet for Natur-Historie til at befordre Hensigten af dets Opfyldelse kan forundes foranmeldte Adgang og Tilladelse til at benytte Universitetets Natural-Theater saavel som og om hva videre maatte ansees fornødent til nærmere Bestemmelse i den Henseende. – Saasnart jeg har den Ære at modtage Deres Højfyrstl Durchls Svar om denne Sag, kan samme igiennem Berg Verks Directorium blive Hs. Maj forelagt til endelig allerhøjeste Resolution. – Kiøbhvn den 21 Dec. 1790.

Reventlow.

Men da Ansvaret for Natural-Theateret er overdraget Deres Velb.hed – har Consistorium tilmeldt Hs Durch. at man først vilde derom indhente Deres Erklæring og desaarsag skulde jeg herved paa Consistorii Vegne tienstl. have samme udbeded saasnart mueligt. – Kiøbenhavn den 22 Januarii 1791

Wøldine.

Til

Hr Ober Berg Comis. Brünniche

Brev fra Brünnich til universitetets konsistorium

¹⁹ [1] Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. Københavns universitets arkiv. Konsistoriets kopibog 1790-95. S. 79-81.

Prof. Brünnichs Erklæring paa Consistorii Skrivelse af 22 Januarii d.a. angl Mineral Samlingen.

Efter det højlovlige Consistorii Forlangende, ved høystærede P.M. af 22 Jan. d.a. fra dets Secetaire højædle og velbyrdige Hr. Prof. Wøldine giver jeg mig den Ære at afgive følgende min ydmygste Erklæring angl det Tilbud og de Vilkaar, som ved samme ere forbundne, hvorefter Universitetets Natural Theater skulle erholde en Mineral Samling af 613 St. til Værdi 421 rd. 28 s. Men for at forklare denne Samlings Beskaffenhed og hvorvidt den, i Henhold med Vilkaarene, er at ansee vigtig eller nyttig for Natural Theatret, maatte en liden Digression tillige tillades mig. -

Natural Theatrets Værelse blev mig ved Kongl. Resolution i Aaret 1769 overdraget til mine da egende betydelige Naturalsamlinger, og i Aaret 1770 og 1771 ved sl. Geh. Raad Greve Totts Foranstaltning, med omtrent 1100 rdr, af mig indrettet med Gibs-Loft, Skabe, Paneel, Glarmester, Maler og Smedd-Arbeyder, næsten alt i den nu værende Tilstand. Regningen blev af det Kongl. Danske Cancellie modtaget og betalt. 1771 fik Berghauptmand Anscanius [sic.] en Kongl. Ordre at aflevere de Charlottenborger Samlinger, og jeg en anden at modtage dem. – Siden om Vinteren, da hans Exæl. General Eichstedt var de Værelser tiltænkt, blev Universitetet anmodet om at borttage Samlingerne; Propositionen blev til mig, hvor de kunde placeres. Jeg foreslog, som en Billighed Natural Theatret paa Kongl. Bekostning indrettet. Nu var min betydelige Samling i et og samme Værelse med Universitetets, hvilket jeg dog befandt ikke at være ordentlig, for den eene eller den anden Samling. – Forrige Hrr Deputerede i Berg Verks Directorium ansaae det nyttig at eje en Mineral Samling, jeg foreslog min, men den fandtes for stor og udstrakt til flere Deelee. Forslaget blev resolvered, at Kongen vilde købe den Heel, og at Berg Verks Directorium deraf maatte udtage den Deel af Mineral Samlingen som dertil fandtes nyttig. – Mineral Samlingen var een af de fuldstændiste, i henseende en Svite af Mineralier og Gebirgs Arter fra ethvert Stæd, hvor jeg havde rejst, og desuden det, som jeg ved Korrespondenter havde erholdet. Heraf udsøgte Berg Verks Directorium ved nu afdøde Etats Raad Holte 15 til 1600 St. af de rigeste og sieldneste Stuffer tilligemed de, som man i Systematisk Sammenhæng fornøder. Resten blev tilbage ved Universitetets Samlinger og udgiorde en meget større Deel af Mineralier, Petrefakter, Søe-Træer, Dyr [ec.] som jeg efter haanden maatte bringe i Orden og Foreening med de forrige Charlottenborgske, der af blev tillige gjort en systematisk Mineral Samling og fleere provinciale Samlinger foruden en liden daglig Samling ved Brug til Forelæsningerne i Laboratoriet, da en udvalgt Samling derved hastigere maatte tabe sig. Mineralierne og Forsteeningerne i Natural Theatret ere alle udførligen ved ethvert Stykke af mig beskrevet og Insekterne benævned.

Af bemte Berg Verks Directorii Samling har Kongsbergs Seminarii Direktion, deraf jeg nærværende har den Ære at være Medlem, udtaget alt hvad man af Kataloget kunne formode at mangle her og ansaae at være sieldne. Paa denne maade ere de 613 Stuffer bleven tilbage. – Betydligene vigtige kan disse ikke være for Natural Theatret; som ejer i begge forrige Samlinger en meget fuldstændig systematisk Samling, og saa meget i Provinds Samlingene, at man, uden at udskyde en Deel andet, vanskelig kunne rumme den tilbudne Samling, men umueligt er det mig at siige: hvor meget af den tilbudne Samling ville blive en virkelig Forbedring. Universitetets Samlinger eje mange kostbare og sieldne Stykker, endskiøndt den mangler riige Sølv-Stuffer. Endogsaa enkelte Stykker af denne Natural Samling kan ansees i Værdje for den taxerede Sum af de tilbudne Mineralier. Den Polske

²⁰ [2] Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. Københavns universitets arkiv. Konsistoriets kopibog 1790-95. S. 165-169.

hvide Hammer som i Europa er et meget sieldent Stykke, og i Paris kostede for flere Aar siden 1200 rd. De 2 arabiske muscies som ikke have deres Liige hos os, og mange adskillige flere og sieldne Stykker Conchyliæ, foruden de andre Klasser, kan ved en uhædlig Haand aldeles tabe deres Værdje. – Alt dette, som jeg med meget Omhue, Arbejde og Hengivenhed har bragt i Orden, og tildeels selv besørget anskaffet ved Ombytning af Doubletter og for det, som fra andre Udgivter kunne af de aarl. 100 rd, som ere Natural Theatret tillagde, blive tilovers, foreviiste jeg saavel mine Tilhørere, som andre, der meldte sig at see Theatret uden for Forelæsningerne, men for ikke at udsætte alting for enhvers nysgierrige og uvante Haand-Greeb, som endog kan feyle for en kyndig Mand, maatte jeg holde Forelæsninger over Natur Historien i et særskildt Værelse, dette udkrævede ofte en Time forud og en Time efter, allene til at udsøge og tilbagebringe de fornødne Naturalier, hvorved jeg dog maae tilstaae, at uagtet al Forsigtighed, endda kunne skee Skade. –

Heraf vil højlovlig. Konsistorium behagelig erfare hvorvidt dette Tilbud kunde være vigtigt og nyttig for Natural Theatret. Skulde de hvis Adgang dertil gives for det natur-forskende Selskab og Tilladelse at benytte Universitets Samlinger ved Forelæsninger, lige med Universitetets Lærer, som Samlingerne anbetroes, saa indseer jeg ikke hva Sikkerhed for deres Istandholdelse og Bevaring, der da, med et saadant fælleds Brug ville blive tilbage, med mindre dertil kunne føjes andre Anstalter og Indretninger, end de nærværende.

Skulle det derimod behage Konsistorium at skienke det natur-forskende Selskab, ligesom forhen det Kielske Universitet, en Natural Samling af Dyr- og Mineral-Riget, til liige eller større Værdje, end den anbudne, da mener jeg at Natural Theatret burde afsee en saadan, deels af de i Theatret selv befindende Doubletter, og dels udi de mange Kasser af Conchyliæ og Mineralier, som paa Loftet ere hensatte, og alle af mig igiennemgaaede, derover jeg har gjort de fornødne Designationer. –

Kongsberg d. 4 Febr 1791

Brünnich

Til
Det Højlovlige
Consistorium.

Brev fra Naturhistorie-Selskabet til kongen

Til Kongen.²¹

Da Naturhistorie-Selskabet sidst i Aaret 1789 indrettedes, behagede det Deres Majestæt allernaadigst at tilstaae det Brugen af et Værelse paa Palaiet til dets Cabinet, og af et andet, Forkammeret nemlig til Videnskabernes Selskabs Værelser, til dets Læsesal, og end videre at forunde Selskabet Benyttelse af Palaiets Have.

De mange Natur-Ting, som i de sidste to Aar ere sammenbragte og for største Delen skyldes Medborgernes Yndest for Indretningen, kunne nu ikke meere finde Plads i Cabinettet. Meget kan ventes fra de adskillige Steder, hvor Selskabets udsendte Reisende, eller dets Venner opholde sig. Men Nytten deraf forsvinder, naar det ei kan holdes i Orden.

Det hører til Selskabets Øiemed, at Cabinettet maatte til visse Tider være aabent, for at alle og enhver der kunde faae et Begreb om Naturens Forskielligheder og om hva der er Maalet for Videnskaben. Men Mangel paa Plads hindrer dette.

²¹ Om Regnskabsvæsenet og Bestyrelsen i Naturhistorie-Selskabet for 1792. Kbh. 1793. S. 11-14.

I allerunderdanigst Tillid til Deres Majestæts Yndest for Videnskaberne og for det danske Folks Oplysning, hvilken vi allerede skyldte de Værelser, Selskabet nu har, er det vi vove at henstille Følgende:

Af Deres Majestæts Fader. Høil. Ihukommelse, blev et Natural-Cabinet anlagt paa Charlottenborg og en Professor derved beskikket. Læretimerne og Cabinettet vare efter deres Bestemmelse aabne for alle.

Fra Charlottenborg blev Cabinettet forflyttet til Universitetets Værelser paa Studiegaarden, og har siden der, under Navn af Theatrum Naturæ været bevaret af da værende Professor M.T. Brünniche.

Professor Brünniche er nu bleven ansat til Ober-Berghauptmand. De Værelser, han beboede, ere da ledige og Theatrum Naturæ uden Lærer.

Naturhistorie-Selskabets Mangel paa Værelser kunde ved disse afhielpes. Theatrum Naturæ har for Naturhistorie-Selskabets Samling for det første Plads nok, og, naar disse to Samlinger forenedes og vare bragt i Orden, hvorfor det i saa Fald bliver en Pligt at sørge, kunne de anstændigen aabnes og udsættes som et nationalt Museum til Skue og Grandskning af enhver uden Forskiel af Stand og Kiøn. Under Anviisning af en tilstedeværende Lærer kunde dette Musæum, tildeels liigt det brittiske, blive en rig Kilde til Oplysning, hædre Landet og gavne meget.

I de Værelser, som Professor Brünniche forlod, kunde Naturhistorie-Selskabets første Lærer, Professor Vahl, erholde frie Værelser, og saaledes være nær ved det Musæum, han har at agte paa.

Forelæsninger over alle Naturens Riger, aabne for alle, holdes i Naturhistorie-Selskabet, og ere i Universitetets Værelser nærmere for den studerende Ungdom. Ved saaledes allernaadigst at overlades de af Prof. Brünniche forhen beboede og nu ledige Værelser, tilligemed de paa Theatrum Naturæ bevarede Naturalier, komme baade Naturhistorie-Selskabet og det paa Theatrum Naturæ bevarede Cabinet, der først indrettedes paa Charlottenborg, altsaa deres Øiemed nærmere og blive det Almindelige nyttigere.

Men da Naturhistorie-Selskabet er et privat Selskab, maatte det ikke have Anseelse af at det forenedes med Universitetet og blev et offentlig Institut, i hvilket Fald Lemmernes Bidrag kunde udeblive. Theatrum Naturæ maatte altsaa henlægges til Naturhistorie-Selskabet, uden at dette paa nogen Maade blev Universitetet undergivet, men for sine Foretagender allene staaer Deres Majestæt og det Offentlige til Regnskab.

Længe vil det vel ikke vare, før Salen blev for liden for Samlingen, da Selskabet har Grund til at haabe betydelige Bidrag til dets Cabinet. Men ogsaa er der Leilighed til at erholde flere Værelser, naar Procantslerinde Pontoppidan ved Døden afgaaer, og et Par af de til Salen nærmest grændsende Værelser vilde da afhielpes Selskabets hele Trang til Rum.

Bliver Theatrum Naturæ allernaadigst overdraget Naturhistorie-Selskabet, maatte det vel skee efter en Optegnelse, ligesom og i den Catalog, hvilken Naturhistorie-Selskabet agter at trykke over Cabinetkets Indhold til Veiledning for dem, som tage det i Øiesyn, de Stykker, som hørde til det forrige Theatrum, kunde betegnes med et Mærke. Men forresten, for ikke at hindre Ordenen i Cabinettet, kunde ikke Samlingerne holdes særskilte, ei heller kan Direktionen være videre for disse Naturalier ansvarlig, i Tilfælde af at Selskabet ophørde, end for saavidt almindelig Omsorg for det betroede er Pligt.

Nogle Bøger, skiønt ikke mange, høre til Theatrum; ogsaa skulle 100 Rdlr. være henlagte til Vedligeholdelse deraf. Da Vedligeholdelse er en Byrde, som Naturhistorie-Selskabet paatager sig, tør det allerunderdanigst haabe, at og disse 100 Rdlr. blive det til Deel.

Endnu tør det udbede sig Brug af det ved Studiegaarden værende Laboratorium i de Timer, det ei af Universitetets Lector Chemiæ bruges.

Og i Fald at over den Have, Selskabet nu har ved Palaet, i Tiden annerledes maatte blive disponeret, haaber Selskabet, at, naar den ved Universitetet værende Have, der i lang Tid var botaniske Have, men nu bruges af de derved boende, enten ganske eller tildeels bliver ledig, den da maa blive til Brug for Selskabet, hvis dette ikke imidlertid ellers med Have er blevet forsynet.

Uden at ville gribe nogen ind i Rettighed, men i det Øiemed at gavne det Offentlige, er der, at vi i dybeste Underdanighed saaledes for Naturhistorie-Selskabet og paa dets Vegne anholde om:

At de Værelser, som Professor Brünniche hidtil har beboet i Studiigaardens Bygning, og Salen for Theatrum Naturæ maatte tilligemed de deri bevarede Naturalier paa foranførte Vilkaar overdrages Naturhistorie-Selskabet til Afbetiening med Haab om i Tiden, naar Leilighed dertil maatte tilbyde sig, at faa dem forøgede med et par dertil grændsende Værelser; At de paa Theatro Naturæ værende Bøger maatte følge det, og om mulig tilligemed de 100 Rdlr., som til Cabinetts Vedligeholdelse i sin Tid skulle være henlagte; og at Selskabet maatte tilstaaes Brug af Universitetets Laboratorio i de Timer det ei af Universitetets chemiske Docent afbenyttes.

Brev fra universitetets konsistorium til kanselliet

No 312²²

Consistorii Erklæring paa det Naturhistoriske Selskabs Ansøgning. –

Blant de mange Kongelige Velgjerninger mod Fædrelandet, ved hvilke Frederik den Femte er bleven uforglemmelig, regnes Kiøbenhavns Universitet som stor, den Mildhed og Naade, hvorved saavel Videnskaberne i Almindelighed som Natur-Videnskaberne i Særdeleshed ere i deres Drift bleven understøttede og forfremmede. – Natur Videnskaberne vare neml. i denne Kongens Regierings Tiid meest trængende. – De bleve ophiulpne, og fra dem er siden ikke allene udbredet Lys i Konsterne og Huusholdnings Videnskaberne, men Akademiet har og vundet derved den Deel af Hæder, som det forhen manglede ved Siden af andre Akademier i Europa. – Ved samme Tiid havde Videnskabernes Selskab begynt at samle Islandske Natur-Produkter, af hvilke endeel endog vare sieldne i de ellers meest fuldstendige Kabinetter. Disse bleve modtagne og bevarede i et af Kommunitetets paa den Tiid ledigt Værelse.

Hs Majt havde ved et Kabinett paa Charlottenborg beskikket en Lærer i Natur-Historie. Dette Kabinet stod ikke i nogen Forbindelse med Konst Akademiet, men havde sin egen særskilte Indretning og en for dennes Stiftelse særskildt *trykt* Fundatz. –

Men Deres Kongl. Majt fandt det meere passende at foreene denne Lærerstoel med Universitetet, som endnu fattedes en egen Lærer i dette saa vigtige Fag. Og ligesom Videnskabernes Sælskab skiænkede endeel af dets Samling til Universitetet, saa forøgede og Deres Kongl. Majt. denne Samling med endeel af de paa Charlottenborg hidtil værende Naturalier, der ligeledes blev hensat i foranmeldte Kommunitets Værelse – Ja Deres Kongl. Majts Gavmildhed og Yndest for Videnskaberne gik endog saa vidt, at da Universitetet ingen Fond havde; hvoraf en Lærer i Natur-Videnskaberne kunne lønnes, afhjalp Deres Majt denne Mangel dels ved at bestemme af den Kongl Kasse Løn for en saadan Lærer, dels ved at tillade at han i Kommunitetets Bygning forundtes frie Bolig, hvortil kom, at Deres Majt desuden henlagde en Fond af 100rd aarl. til Natural-Samlingens Vedligeholdelse. –

²² [3] Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. Københavns universitets arkiv. Konsistoriets kopibog 1790-95. S. 410-415.

Foruden altsaa at Universitetets nærværende Theatrum naturæ for endeel skyldes Videnskabernes Selskab sin første Oprindelse, saa har det især Deres Kongl. Majts Gavnildhed at takke for sin videre Forøgelse deels af den Charlottenborgske Samling, deels af de Mineralier, som Prof. Brünnich paa sine Reiser i Ungarn, Engeland, Tydskland ec. med megen Fliid og Bekostning havde erhvervet hvortil kommer hans bekiendte Insekt Samling, samt det de i Arabien Reisende havde hiemsendt, hvilket Alt Deres Kongl Majt af særdeles Kongel. Naade har skjenket og givet Universitetet. – Herforuden regne vi op hva Samlingen siden efter er beriget med ved Kiøb, Ombytning p.p. af Prof. Brünnich f.E. Islandske Fugler ec. Prof. Brünnich har bestandig som ansat Lærer ved Universitetet med Aar arbeidet i det ham betroede Fag, han har holdt Forelæsninger som ere blevne besøgte og nyttede af adskillige af de udi de nu værende fornemste og værdigste Statsmænd f.E. Grev Chr. Reventlow som hos ham har hørt en heel Cursus, anføre begyndere og andre Natur Historiens Elskere, og Universitetets Theatrum naturæ kan altsaa paa ingen Maade siges i hans Tiid at have været uden Nytte.

Uheldigviis for Universitetet er Prof. Brünnich allernaadigst bleven beskikket til Ober Berg Hauptmand. Universitetet har udi ham tabt sin Lærer udi Natur-Videnskaberne, uden at nogen i hans Sted er bleven allernaadigst ansat -

Denne Universitetets nærværende Forfatning har forebudet for det Naturforskende Selskab en Omstændighed af hvilken det har taget Anledning til at ansee Universitetets Theatrum Naturæ, dets liden Fond, Værelser og endnu en stor Deel af Kommunitetets øvrige Bygning som en forladt Ting, og paa Grund heraf er det at bente Selskab allerund. søger at tilvende sig alt dette m.m. og saal. at bringe Universitetet i Natur-Videnskaberne til sit gamle Intet. Men allernaadigste Konge! Ligesom vi allerundd. med Taknemmelighed bestandig erindrer Deres Kongl. Majts høisalige Faders og Deres egen Kongl Naade, hvorved en for Universitetet betydelig Mangel blev afhiulpen, saa gjøre vi os og nu aller underdanigst vor Forhaabning om, at Deres Kongl Majt ikke vil tillade, at Universitetet paa Grund af det Naturforskende Selskabs Forestilling, lider noget Skaar i sin Fuldstændighed, og i noget af det, som biedrager til dets Anseelse og Hæder. – Tvertimod venter vi aller underdanigst Deres Kongl Majts aller naadigste Beskyttelse i Henseende til de for Natur-Videnskaberne ved Universitetet hidtil giorte Indretninger, især da de første Vandskeligheder og Bekostninger ere bestridede. Derfor vi og allerunderd. bede Deres Kongl. Majt igien at beskikke ved Universitetet en i Natur-Historie duelig Lærer, som fremdeles kunne bruge Universitetets Theatrum naturæ til Nytte for de studerende Ungdom og Andre.-

Men skulde endog Deres Majt ikke allernaadigst finde for Godt at den Kongl Kasse strax bar Udgivten af en saadan extraordinær Lærers Lønning; (som vi dog formode ei at kunne blive betydelig, naar denne Lærer forundtes frie Bolig og gives Leilighed til at viise seg offentlig i den Videnskab, som han havde lagt sig efter) Saa haabe vi dog allerunderd. at det imidlertid bliver Universitetet tilladt mod den lille Løn Prof. Brünnich hidtil har havt af Universitetets egen Fond at beskikke en duelig Mand der ikke alleene kunde have Opsigt med og være ansvarlig for Samlingen, men og holde Forelæsninger over Natur-Historien samt være forbunden til at foreviise Samlingen for dem, som maatte ønske at see, hvad samme indeholder, og villig til at udlevere til Naturforskende Selskab saadanne Stykker, som ere af den Natur at kunne udlaanes. – Til denne Post findes hos os adskillige duelige Mænd af hvilke vi allerundd. giver os den Frihed at nævne Hr. Prof. Wahl, der allerede noksom er bekiendt, Stud. Wad som i Prof. Brünnichs Fraværelse har havt Opsigt med Samlingen og over samme forfærdiget en fuldstændig Katalog; Stud. Schowboe der af Lyst til Natur-Historie er i Marocco, samt er en os bekjent duelig Mand, og Stud. Bokn²³. –

²³ Ingen student med dette navnet. Kan kopisten ha lest navnet Bohr feil?

Som nu altsaa de egentlige Grunde paa hvilke det Naturforskende Selskab begiærer Universitetets Theatrum naturæ fornemmelig ere byggede paa den Sætning, at Universitetet for nærværende Tiid ei kan gjøre nogen Brug af sin Samling; Saa formeene vi allerundd. at Deres Kongl Majt allernaadigste vil biefalde Vores paa Universitetets Vegne her giorte Forslag, naar disse Grunde af sig selv aldeles bortfalde. – Ligesom vi ej heller behøve her at berøre det øvrige af Ansøgningen, da det Theologiske Fakultet i vedlagte dets Erklæring ydermeere haver viist Ubilligheden af Selskabets Begiering i hensig til Universitetet. –

Dog maatte det allerunderdanigst tillades allerundd. at bemærke:

1. At ligesaavel som den akademiske Ungdom skulde kunne betjene sig af Selskabets Forelæsninger, saal. kunde og Selskabets Elever benytte sig af de akademiske Forelæsninger, der staar aabne for alle. – Men

2. haver Selskabets Forelæsninger over Natur-Videnskaberne en fra de akademiske Forelæsninger over samme Videnskaber aldeles særskildt Form og Hensigt, saa at Selskabets Elever ligesaa lidt skulde kunde finde sig tiende med de akademiske, som den studerende Ungdom med Selskabets Forelæsninger; saa kunde vist Universitetet siges at friste en haard Skjæbne om det skulde see sin studerende Ungdom skilt saavel ved Theatrum naturæ, som ved Lærer i Natur-Historien; Herligheder det engang havde været i Besiddelse af, og vanskeligen, ja maaskee aldrig meere faaes tilbage. Allernaadigste Konge tilgiv at vi endog fra denne Synspunkt haaber at den offentlige Stiftelse nyder Fortrinet for den private. –

Ved Gøttingen og alle andre Akademier saavel i Tyskland, Sverrig og fleere Lande bestræber mand sig af alle Kræfter med at faae indrettet Natur-Samlinger til Brug ved de akademiske Forelæsninger. Tungt vilde det derfor være om Universitetet her til samme Tiid skulde miste sin istandbragte Natur-Samling og derved sættes uden for andre Akademier, naar Forelæsninger over Natur-Videnskaberne ikke meere kunde holdes af Mangel paa samme Lærer, som Natur-Samling. –

3. Det Naturforskende Selskab er et privat Selskab, hvis Tilværelse og Vedligeholdelse er aldeles précair, da samme beroer paa dets Lemmers frivillige Tilskud; Universitetet kan altsaa ikke vente fra dette Selskabs Side nogen Sikkerhed for at Samlingen bestandig blev bevaret, vedligeholdt og benyttet. – Selskabet haer selv indseet dette, og derfor i dets allerundd. Ansøgning med Forord søgt at frietage sig for vedbørl. Ansvar og Regnskab i Tilfælde af dets Undergang.

Vi indstille saal. allerunderdd. disse vore Tanker Deres Kongl. Majts Retferdighed og Naade, overbeviiste om at Deres Kongl. Majst allerundd. tillader at Universitetet fremdeles beholder og bruger det til samme engang skjente og givne Theatrum naturæ –

Kiøbenhvn, den 4 April 1792

L. Nørregaard
Wøldine.

Brev fra kanselliet til Naturhistorie-Selskabet

Pro Memoria.²⁴

Til behagelig Efterretning skulde man herved tjenstligst tilstille de Herrer Directeurer for det her i Staden værende Naturhistorie-Selskab Gienpart af en til Rektor og Professores ved

²⁴ Om Regnskabsvæsenet og Bestyrelsen i Naturhistorie-Selskabet for 1792. Kbh. 1793. S. 11-14.

Kiøbenhavns Universitet under Gaars Dato allernaadigst ergangen Befaling, hvorved Hans Majestæt har bifaldet et fra Patronen for Universitetet indkommet Forslag i Anledning af velbemeldte Directeurers Ansøgning om at de Værelser, som Professor Brünniche har beboet i Studiigaardens Bygning, saavel som Salen for Theatrum Naturæ, tilligemed de deri bevarede Naturalier, maatte overdrages bemeldte Selskab til Afbetiening m.v.

Det Kongelige Danske Cancellie den 16 May 1792.

C. v.Brandt

Schow. Colbiørnsen. Rejersen.

Til

De Herrer Directeurer for det her i Staden værende Naturhistorie-Selskab

Det Kongelige Rescript til Rector og Professorer ved Kiøbenhavns Universitet.

Christian den Syvende,²⁵

Af Guds Naade Kongen til Danmark og Norge,

de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig,

Holsteen, Stormarsken, Dytmarsken og Oldenborg:

Vor synderlige Bevaagenhed tilforn! Eftersom Directeurerne for det her i Staden værende Naturhistorie-Selskab for Os allerunderdanigst have andraget, at de mange Natursager, som i de sidste 2 Aar er sammenbragte, og som for største Delen skyldes Medborgeres Yndest for Indretningen, nu ikke meere kunde finde Plads i det Kabinet, som Vi udi Palaiet dertil have ladet anviise, meget mindre altsaa det, som endnu kan ventes fra de adskillige Steder, hvor Selskabets udsendte Reisende eller dets Venner opholde sig; Og bemeldte Directeurer derhos have anholdt om at de Værelser, som Professor Brünniche, der nu af Os er beskikket til Over-Berg-Hauptmand ved Vort Sølv-Værk Kongsberg, hidtil har beboet i Studii-Gaardens Bygning, saavel som Salen for Theatrum naturæ, tilligemed de deri bevarede Naturalier, siden derved ingen Lærer nu er ansat, maatte overdrages Naturhistorie-Selskabet til Afbetiening, med Haab om i Tiden, naar Leilighed dertil gives, at faae dette Antal Værelser forøgede med et par dertil grændsende, samt at de paa Theatro Naturæ værende Bøger maatte følge det, og, om mueligt, tillige de 100 Rdlr., som til Vedligeholdelse af Theatro Naturæ ere henlagte, endelig ogsaa at Selskabet maatte tilstaaes Brug af Universitetets Laboratorio i de Timer det ei af sammes Chemiske Docent afbenyttes.

Saa ville Vi, efterat denne Sag omstændeligen er bleven Os foredragen tilligemed det Theologiske Facultets over Ansøgningen indhentede Erklæring, saavel som Eders Betænkning, herved allernaadigst biefalde det af Universitetets Patron, Vores elskede Sviger-Søn, Hans Durchlaughtighed Hr. Friderich Christian, Arve-Printz til Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Augustenburg, i den Henseende giorte Forslag saaledes at Consistorium maae være bemyndiget at overdrage det i Communitetets Bogsamling til det naturforskende Selskabs Brug og Opsigt, saa længe som der ved Universitetet selv ingen Lærer i Natur-Historien er ansat, men dog bør denne Overdragelse skee efter en nøie Fortegnelse, og i al Fald Taxation, hvorefter Afleveringen i lige saa god Stand igien i sin Tid gaaer for sig; I øvrigt maae Selskabet tillige overlades nogle af de i Nærheden af Kabinettet indrettede Værelser, for at kunne destobedre foranstalte et fuldstændig Cursum over alle Natur-

²⁵ Om Regnskabsvæsenet og Bestyrelsen i Naturhistorie-Selskabet for 1792. Kbh. 1793. S. 15.

Videnskabens Deele, hvilke Forelæsninger efter Patronens Forslag maae begyndes og endes paa samme Tiid, som de Academiske, og hvis dette forsømmes, skal det Heele igien overleveres Universitetet. Derefter I Eder allerunderdanigst have at rette; befalende Eder Gud! Skrevet paa Vort Slot Christiansborg i Vores Kongelige Residentz. Kiøbenhavn d.15 Maj 1792.

Under Vor Kongelige Haand og Signet.

C. Rex.

C. v.Brandt.

Schow. Colbiørnsen. Rejersen.

Brev fra Naturhistorie-Selskabet til kanselliet

Directionens Svar til det Kongelige Danske Cancellie af 31 Maj 1792.²⁶

Med allerunderdanigst Taknemmelighed erkiende vi, som have den Ære at være Direktører for Naturhistorie-Selskabet her i Staden, den Gunst Selskabet er bleven tiltænkt ved det allernaadigst Rescript af 15 dennes, som det Kongelige Danske Cancellie har behaget at tilkiendegive os, om, at Universitetet er blevet bemyndiget at overdrage det i Communitetets Bygning værende Natural-Cabinet til Selskabets Brug og Opsigt, med nogle af de i Nærheden af Cabinettet indrettede Værelser, saa længe som ved Universitetet selv ingen Lærer i Naturhistorien er ansat; videre under Vilkaar, at Overdragelsen skeer efter nøie Fortegnelse og i al Fald Taxation, hvorefter Afleveringen i lige saa god Stand igien i sin Tid gaaer for sig, samt at Naturhistorie-Selskabet foranstalter et fuldstændigt Cursum over alle Natur-Videnskabernes Dele, hvilke Forelæsninger skulle begyndes og endes paa samme Tid, som de Academiske, og at, hvis dette forsømmes, det Hele da igien skal overleveres Universitetet.

Var det vor egen Sag her handledes om, kunde vi ubetinget modtage Cabinettet paa disse Vilkaar, og ikke bringe det Ansvar, den Fortrædelighed og Uleilighed, vi udsættes ved kun en Tid for Universitetet at føre Opsigt med de paa Communitetet værende Naturalier, i Beregning mod vor allerunderdanigste Hengivenhed til Hans Majestæts Villie. Men da det er os Pligt at sørge for Naturhistorie-Selskabets Bedste, og da vi ere den Deel af Medborgere, som dertil bidrage, offentlig Regnskab skyldige for hva vi paa dets Vegne indgaae og foretage, haabe vi, at det ikke mistydes, naar vi underdanigen fordriste os at ommelde, hva der forkommer os at disse Betingelser indbefatte for Selskabet lidet gavnligt eller mindre bestemt.

At modtage et Cabinet efter Fortegnelse, hvilken maaskee endda ikke er der, men maatte forfærdiges, er intet ringe Arbeide. Flytning af de Naturalier, hvilke Selskabet allerede besidder, er forbunden med Bekostning. Naar disse vare flyttede, og Theatrum Naturæ var modtaget, maatte begge disse Samlinger bringes i Orden, for efter Selskabets herved følgende Vedtægters 8 Cap. til visse Tider at stilles offentlig til Skue, for at de, som ellers ikke have Leilighed til at forfølge Videnskaben i alle dens Forbindelser, dog der maatte kunne faae et Begreb om hva Naturhistorie er, og i det mindste faae Lyst til at agte paa Naturen. For til

²⁶ Om Regnskabsvæsenet og Bestyrelsen i Naturhistorie-Selskabet for 1792. Kbh. 1793. S. 17-22.

dette Øiemed anstændigen at fremstilles, maatte Samlingen være nogenledes i systematisk Orden; de paa Universitetets Sal nu værende Ting kunde da ikke holdes adskilte fra det til Selskabet tilhørende, og nogle flere og andre Skabe og Indretninger maatte bekostes. Skeer det nu, at Universitetet strax efterat dette er istandbragt, finder Udveie til en Lærers Lønning, hvilket vel, naar det ønskes, ikke kan blive Consistorium vanskelig, og det troes, at kun Mangel af Løn kan være til Hinder for en Lærers Ansættelse ved Universitetet i denne Videnskab, er al denne Møie og Bekostning spildt, og der aabner sig nyt og detsamme Arbeide ved at tilbageføre det Modtagne, flytte det Selskabet tilhørende, og igien ordne dette, hvor det da maatte blive Selskabet mulig at finde Plads. Ei allene denne Bekostning spildes for Selskabet, men og den Tid, som Lærerne og de Naturkyndige Directeurer derpaa maae anvende, hvilken Tid til Selskabets Øiemed nærmere kunde bruges.

Afleveringen i lige god stand er et Ansvar, som vi hverken kunne paabyrde Selskabet eller dem, som efter os maatte blive dets Directeurer. Ingen Flid er det mulig at hindre især ting af Dyreriget at forderves, da de dertil have alt for mange Fiender i de smaa Insekter. Ogsaa ved Brugen, derved at Tingene medens Forelæsningerne forevises eller til nøie Beskuelse ombringes mellem Tilhørerne, kan adskillige beskadiges. Det Ansvar ved Afleveringen, som allerhøistbemeldte Rescript synes at paalægge, udelukker da ikke alene al Brug, men gjør og Opsigten med og Omsorgen for disse Direktionen betroede Ting alt for besværlig.

Hvorledes det skal forholdes med Forelæsningerne er i Selskabets Vedtægters 6te Cap. i det 4de Cap. 2 Afd. og 5 Cap. 2 Art. bestemt. Denne Selskabets Bestemmelse er en Lov for Lærerne og for os. Derefter holdes Forelæsninger fra October Maanedes Begyndelse til April Maanedes Udgang, og om Sommeren fra Junii Maanedes Begyndelse til August Maanedes Udgang. Om Vinteren er hidtil blevet læst af een Lærer over Dyrelæren, og af en anden over Mineralogien med det Elementare af Chymien. Desuden i den sidste Vinter af den tredie over den tekniske eller Haandværks-Chymien. Om Universitetets Ferier passe og ere lige med Selskabets vide vi ikke, men vi ere bundne ved Selskabets Samtykke, enten forlænge disse Ferier, eller til Byrde for Lærerne forkorte dem.

Til fuldstændigen at foredrage Mineralogien, som nu ikke ganske kan adskilles fra Chymien, er et Laboratorium fornødent, og vi søgde derfor om at tilstedes Brug af Universitetets i de Tider, det kan undværes af Academiets Lærer i Chymien. Men omendskiønt intet i allerhøistbemeldte Rescript derom er blevet udtrykt, tør vi ikke falde i Tvivl, at jo denne Brug, som nødvendig til at foredrage alle Naturhistoriens Dele, ogsaa er deri bestemt.

Ved den tilføjede Clausul, at det Hele igien skal tilbageleveres Universitetet, naar noget af det Anførte om Forelæsningerne forsømmes, frygte vi, vil det synes, at Naturhistorie-Institutet undergives Universitetet. Det vil synes, at Selskabet indlemmes i det allerede bemidlede Universitet, i det mindste underlægges dets Opsyn, og det kan da vente forgieves fremdeles at nyde den velvillige Understøttelse og i den Grad, som det nyder af Medborgere nu, da det er et frit og uafhængig Selskab.

Ved Consistorium, eller ved Communitetets Forstandere kan Naturhistorie-Selskabet, for saavidt vi af Rygtet have erfaret, neppe haabe skaansom Udtolkning af Vilkaarene, paa hvilke Cabinettet maae overdrages. Uden at være utidigen frygtsomme, have vi Grund til fra denne Side at vente Vanskeligheder lagte Selskabet i Veien, naar disse ved Rescriptets Ords strænge Udtolkning kunne nogenledes hiemles. Og omendskiønt vi ingenlunde tvivle om, at jo dette Selskab vil ved det Kongelige Cancellie til alle Tider møde den Yndest, hvormed Videnskaber og Oplysning der fremmes, og hvorpaa dette Institut maae kunne regne, da det uden Hensigt til anden Fordeel end den at kunne udbrede gavnlig Kundskab vedligeholdes formedelst ædelmodigt Tilskud af Medborgere og i ingen anden Hensigt af os bestyres, og da det, vi tør saaledes smigre os, hidtil ikke ganske har forfeilet Øiemedet; og omendskiønt vi ere

overbeviiste om, at Universitetets høie Patron elsker og kraftigen beskytter Videnskaber og Bestræbelser til Oplysning ogsaa uden for Universitetets Mure, hvorpaa Naturhistorie-Selskabet har modtaget de mest afgjørende Prøver, og vi da altsaa fra begge disse Steder kunne haabe mildere Fortolkning og Understøttelse, see vi os dog ikke i stand til paa Selskabets Vegne at modtage paa de foranførte Vilkaar det af forrige Professor nu Ober-Bierghauptmand Brünniche forladte Cabinet, med de derhen ved Communitetet hørende Værelser.

Da vi allerunderdanigst anholdte om, at Theatrum Naturæ maatte Naturhistorie-Selskabet overdrages, troede vi, efter den Underretning vi havde, at Cabinettet ikke nu var mer Universitetets Eiendom, end da det bevaredes paa Charlottenborg. Vi burde jo ikke misbruge Selskabets Navn for at erhverve hva der var andre skienket. Men Cabinettet var ubrugt, det stod unyttet tillige med Værelserne, Vi troede, at begge Dele vare Universitetet overflødige, og, da begge passede for Naturhistorie-Selskabet, anholdte vi allerunderdanigst derom, ikke som noget der tilhørte Universitetet, men som noget der tilhørte det Offentlige, og nu som tilforn var Universitetet uvedkommende.

At modtage Cabinettet med Værelserne derved, som en Universitetet tilhørende Eiendom, kun for en Tid, og da imidlertid, og saa længe Universitetet saa finder for godt, ved og for Universitetet, under dets Opsyn, men uden dets ringeste Bekostning, at besørge Forelæsninger holdne over Natur-Historien, denne i vore Dage udbredte og vigtige Kundskabs Deel, og imidlertid bevogte og være i den nøieste Meening ansvarlige for Cabinettet, ligeledes uden nogen Udgift for Universitetet, dertil troe vi os ikke bemyndigede, efter det vi før underdanigen have anført. Vi indsee da ikke, at Selskabet kan med den tiltænkte Maade være tient paa andre Vilkaar, end at beholde Cabinettet til Brug, saa længe Selskabet er til, og det, som Selskabets vedtægter i Henseende til Forelæsningerne paalægge Directionen og Lærerne, troligen opfyldes.

Men Opfyldelsen af disse Pligter kunne vi ikke underkaste Universitetets Dom aleene. Det er Selskabet og det Offentlige, som derom kan fordre Regnskab.

Det er efter den Orden og den Bemyndigelse, Selskabet foreskrev og gav, at Forelæsningerne maae holdes. For Universitetet, under dette og i dettes Sted kunne vi da intet paatage os, uden at tabe den Selvstændighed og Uafhængighed, som med Selskabets Lemmers frie Tilskude maae være forbunden, og som behøves for fremdeles at fortiene det Almindeliges Opmærksomhed.

Men skulde Selskabet ophøre, bliver det Pligt at aflevere Cabinettet, hvor hen det befales, og det maae paaligge imidlertid enhver, som dermed har at bestille, for dets Bevarelse at anvende al mulig Flid, og al den Flid han for en lige Ting, om den var hans Eiendom, vilde anvende. Control hermed bliver saa meget lettere, da Catalog over all Selskabet givne og betroede Ting, som besørges trykt, kan af enhver sammenholdes med Tingene selv i det til visse Tider aabne Cabinet.

Den Yndest vi endnu underdanigen tør udbede os, er at blive underrettet om Selskabet kan haabe saaledes at forundes Brugen af oftommeldte Cabinet og de dertil hørende i Nærheden indrettede Værelser.

Brev fra kanselliet til Naturhistorie-Selskabet

Det Kongelige Danske Cancellies Svar af 6 October 1792.²⁷

²⁷ Om Regnskabsvæsenet og Bestyrelsen i Naturhistorie-Selskabet for 1792. Kbh. 1793. S. 22-23.

Pro Memoria!

Efterat Cancelliet havde modtaget De Hrr. Formænd for Naturhistorie-Selskabet deres hertil indgivne Forestilling, i Anledning af den samme tilmeldte Kongelige Resolution af 11te næstforhen, i Henseende til Overdragelsen af Theatrum Naturæ med dertil hørende Bogsamling til det naturforskende Selskabs Brug og Opsigt, under de deri befalede Bestemmelser, har Man derover indhentet Patronen for Universitetet, Hans Durklauchtighed Prindsen af Augustenborgs Betænkning; og, efterat have erholdet samme, har man omstændeligen foredraget hans Kongelige Majestæt denne Sag.

Allerhøistsamme har derpaa under 28de forrige Maaned allernaadigst behaget at resolve saaledes:

”Efterat vi udførlig paa nye have ladet Os foredrage
Denne Sag, [seer] vi os ikke foranlediget at forandre
Vores afgivne Resolution af 11te May dette Aar.”

Hvilken allerhøieste Resolution Man herved tjenstligst skulde tilmelde Velbemeldte Formænd til behagelig Efterretning.

Det Kongelige danske Cancellie den 6 October 1792.

C. v.Brandt

Schow. Colbiørnsen. Rejersen.

Til

Formændene for Naturhistorie-Selskabet.

Redegjørelse fra Naturhistorie-Selskabets direksjon²⁸

Det blev da nødvendig at leie beqvemme Værelser. Saadanne havde Direktionen allerede fundet i Gaarden paa Østergade, som tilhører Selskabet for Efterslægten. Leiligheden er passende for Selskabets Hensigt, er saa stor, at Læreren Hr. Prof. Vahl kan boe ved Cabinettet, og Gaarden ligger midt i Byen. Den tilhører et offentlig Institut, og det kan ventes at Selskabet længe kan nyde den uopsagt.

Ikke enhver Gaard har den til Selskabets Hensigt fornødne Leilighed. Selv at købe en Gaard og indrette den efter Øiemedet maatte være forbundet med megen Vanskelighed. Muligheden at faae Værelser til Leie i Efterslægts-Selskabets Gaard kunde da ikke andet end være kierkommen. Ogsaa kunde det derved naaes, at Naturhistorie-Selskabets Forelæsninger kunde nyttes af Efterslægts-Selskabets ældre Lærlinge, og derved gjøre Smag for og Lyst til denne Kundskabs og Videnskabs Green almindeligere. Contrakt blev altsaa sluttet med Direktionen for Efterslægts-Selskabet, saa lydende:

Contract,

Hvorefter Vi Underskrevne, som Befuldmægtigede af Selskabet for Efterslægten, bortleie til Selskabet for Naturhistorien, eller De Hrr. Directeurer for samme paa Selskabets Vegne, følgende Værelser og Beqvemmeligheder, udi Efterslægts-Selskabets Gaard No. 34. paa Østergade her i Staden beliggende.

1

- a) I den høire Side-Bygning 2^{den} Etage, hvortil Opgangen bliver fra Porten ved Tverhuset, een Sal paa 6 Fag uden Kakkellovn, det derved værende Værelse paa 2de Fag med Kakkellovn og en bag ved samme værende Afdeling ud mod Hof- og Stads-Rettens Gaard.
- b) Udi Tverhuset ligeledes i 2^{den} Etage, eet Værelse paa 2de Fag med Udsigt til Haugen uden Kakkellovn; I Henseende til hvilket Værelse det er vedtaget, at Naturhistorie-Selskabet der maa lade indrette en Camin, og til den Ende lade giennembyde Muren til den op til dette Værelse staaende Skorsteenspipe. Dernæst et Værelse paa 3de igiennemgaaende Fag med en to Etage Kakkellovn.
- c) I den vestre Sidebygning et Værelse paa 3de Fag med en 2 Etage Kakkellovn og det derudenfor værende Kiøkken, samt Afdelingen paa Gangen til Fadebur og Spisekammer.
- d) En Combinationsgang, som leder fra sidstmeldte Sidehuus og til det i Baggaarden værende Bindingsværks Huus. Sammesteds i 2^{den} Etage 2de Sale, hver paa 2 Fag, begge betrukne og malede, samt hver forsynede med en 2 Etage Kakkellovn. Dernæst et Værelse paa 2de Fag med hvide Vægge og Kakkellovn, derved en Trappegang. Og endelig et stort Værelse sammesteds paa 3de Fag, panelet og tapetseret, samt forsynet med en 1 Etage Kakkellovn, og 5 Fag Loftsrum over samme Huus.
- e) Videre bekommer Selskabet et Aflukke i den gamle Staldbygning i Baggaarden til omtrent 24 Favne Brænde; en Kielder til Kul og Sand, samt fælles Vasker-Kielder med Hr. General-Auditeur Nørregaard, hvortil bekommes en Nøgel, som dog vel bevares, siden Hr. General-Auditeuren i samme har til eene Brug et Aflukke; saa overlades og Selskabet Loftet over Tverhuset fra Trappegangen og hen til Loftet i Sidehuset, som er bortleiet til General-Auditeur Nørregaard og derfra aflukket, til at tørre Klæder paa.

2

For disse Værelser og Beqvemmeligheder forpligte Vi Underskrevne som nuværende Directeurer for Naturhistorie-Selskabet, herved bemeldte Naturhistorie-Selskab aarlig fra

²⁸ Om Regnskabsvæsenet og Bestyrelsen i Naturhistorie-Selskabet for 1792. Kbh. 1793. S. 23-28.

næstkommende Paaske Flyttetid og saa længe denne Contracten vedvarer, at betale i Huusleie til Selskabet for Efterslægten eller sammes Direction Tre Hundre og halvtredsindstyve Rigsdaler, hvoraf det halve betales hvert Aars Michaelis, og det andet Halve til Paaske Flyttetid, og skal til enhveraf de her bestemte Betalingstider Naturhistorie-Selskabets daværende Directeurer (hva enten det maatte være os underskrevne eller andre vore Eftermænd i Directionen) een for alle og alle for een være ansvarlige for den accorderede Leies rigtige Betaling.

3

Værelserne tiltrædes i den Stand de nu ere og forefindes, hvidtede og forsvarligen istandsatte. De Forandringer, som Naturhistorie-Selskabet maatte finde for got til noget særeget Øiemed at indrette, bliver for sammes egen Regning, men Afleveringen skeer i sin Tid ved Flytning i samme Stand som de nu modtages og her ere beskrevne, med hele Vinduer, Laase, Nøgler og Betrækker, rene og ryddiggjorte, uden Bekostning for Efterslægts-Selskabet.

4

Denne Lei-Contract maa ikke fra nogen af de contraherende Selskabers Side opsiges i Sex paa hinanden følgende Aar. Dog skal det efter Forløb af Tre Aar fra denne Contracts Oprettelses Dato være Naturhistorie-Selskabet eller dets Direction uformeent at opsige Contracten, dersom et af følgende Tilfælde skulde indtræffe; enten

1) at Naturhistorie-Selskabet blev ophævet, saaledes at det hverken under dette eller et forandret Navn meer var til, som et forenet Selskab, eller:

2) At bemeldte Selskab fra Regieringen eller paa andre Maader fik fornødne Værelser til Brug, uden at betale Leie. Men dersom ingen af disse Tilfælde indtræffe, da skal denne Contract forblive uopsagt fra Naturhistorie-Selskabets Side i forbemeldte Sex Aar, ligesom den uden nogen betingelse forbliver uopsagt fra Efterslægts-Selskabets Side i samme Tid. I alle Tilfælde af Opsigelse skal samme skee fra det opsigende Selskabs Direction til det andet Selskabs Direction et halvt Aar før Flyttedag.

5

Den originale Leie-Contract paa det behørige stemplede Papiir forbliver i Efterslægts-Selskabets bevaring, hvorimod Naturhistorie-Selskabet meddeles en bekræftet Gienpart af samme.

Kiøbenhavn den 4 April 1793.

Malling.
Bertelsen.

Zeuthen.
Rosenstand Goiske.

Kierulf.
Lange.

Meyn.

Suhm.
Bastholm.

Lund.
Spengler.

Fabricius.
Fabritius.

Sehestedt.

Deliberationsprotokollen²⁹

Deliberations Protocol
for
Directionen for Naturhistorie Selskabet.
Den 1te January 1792

[1]³⁰

Til Circulation i Directionen har jeg den Ære at sende

- 1) Et P.M. fra JustitsRaad Lund, hvormed følger Udkast til et Diplom for Selskabets udenlandske Medlemmer. Over de i bemeldte P.M. fremsatte Spørsmåle udbedes Directionens Beslutning. (N 76.)
- 2) Et Brev fra Præsten Suhr i Callundborg til Professor Vahl. I Anledning af hvilket forespørges om samme af Directionen skal besvares, naar Leer-Arterne ere undersøgte. - (N 77.)

d 27 February 1792

A B Rothe

Ad 1um Jsteden for disse Ord i Hr JustitzRaad Lunds Udkast til Diplomet: Paa det her i Staden værende Naturhistorieselskabs Vegne etc. ville ieg foreslaae, at sætte: Paa det her oprettede Naturhistorie Selskabs Vegne etc. Det er Skade at det Ord Dansk udelukker Norge, det ville ellers **lade** smukkere, at der stod det Danske Naturhistorie Selskab.

Ogsaa isteden for de Ord: den Ære at indbyde Herr N.N. til at være etc. ville jeg foreslaa at sætte, den Ære herved at forkynde, at Herr N.N. er bleven valgt til at være bemeldte Selskabs udenlandske Medlem formedelst Deres Fortieneste etc. thi det kunde ellers blive anseet som en blot Indbydelse, hvorpaa efter bejaende Besvarelse kunde nærmere ventes Diplomet.

Naar det blev trykt med smukke cursive Lettere midt paa et halvt Ark Papir med Marg paa begge Sider af Colonnen kunde det see høytidelig nok ud.

Secretairens Udkast til Diplomet vedfulgte icke.

ad 2^{dum} Da jeg icke har seet de af Herr Suhr indsendte Leer-Prøver, saa kan ieg ved Brevet ikke have noget at bemærke. Herr Schumacher vil vel derom give fornøden Underretning.

d.28de Febr.

Abildgaard

Hr Professor Abildgaards Anmærkninger ved Diplomet synes mig rigtige og ligeledes hvad Hr Justitie Raad Lund har erindret i henseende til at det burde stikkes i Kobber o.s.v.

De af Hr Suhr sendte Leerarter findes hos mig hvor vidt de kand fortjene Opmærksomhed, maae ieg overlade til den som Directionen behager at udnævne til at undersøge dem.

d 29 Febr.1792

MVahl

I Henseende til Diplomet synes mig Hr Prof. Abildgaards Anmærkninger meget rigtige; og synes med Hr Just.Raad Lund og Hr Prof. Vahl at det burde stikkes i Kobber.

De af Hr Suhr sendte Leerarter har jeg ikke seet og følgelig kan jeg ikke dømme om deres Duelighed.
d 29. Febr.

H C Schumacher

²⁹ I Zoologisk Museum, Københavns Universitet.

³⁰ Henviser til siden i kilden.

Af lige Meening med Hr. Professor Vahl
d. 1 Mart

D E Bradt

[2]

Kunde man ikke i Diplomet sige: det her oprettede Dandske og Norske Naturhistorie Selskab? og i Steden for vi have den Ære, at forkynde, blot, vi forkynde. I Henseende til de af Hr. Suhr indsendte Leerarter, da bliver det nok enten Herr Professor Abildgaard eller Herr Schumacher, der maae udnævnes til at undersøge dem. Jeg foreslaaer Hr. Prof. Abildgaard dertil

CA Fabricius

J henseende til Selskabets Diplome bifalder jeg herr Prof. Abildgaards Bemærkninger.

L. Spengler.

J Henseende til Conceptet for Diplomet maa jeg tage mig den Frihed at erindre følgende:

1, Kunde det vel best begynde saaledes: Paa det i Kiøbenhavn oprettede Naturhistorie Selskabs Vegne - 2, at citere for de udenlandske Medlemmer cap. og art. i vore Love eller Vedtægter, hvor efter de antages er vel ikke nødvendigt, saa meget meere, som det ikke staaer i Vedtægterne, at man just skal vælge Thunberg eller Paykull, som de næsten kunde falde paa at troe. - 3, indbyde maaskee bedre: udnævne - 4, dertil anledigede, maaskee bedre: saa vel i Betragtning af etc. som i den Overbeviisning etc. 4, hædre og gavne og bidrage - disse og og saa strax oven paa hinanden gjør en dictia jejuna. Jeg ville give det saaledes: deres Deeltagelse i Selskabet vil ikke aleene befordre dets Hæder, men og bidrage til dets Hensigt etc.

J Henseende til Formerne, er jeg meest for, at det stikkes i Kaaber, med cursiv Bogstaver, paa et HalvArk median Papier, langs med Arket, uden nogen Stads - men Pladen maa da være større end Papiret, at Randen af den ikke skal sees, hvilket etter mine Tanker **lader** ilde.

Angaaende Herr Suhrs Leerarter maa jeg overlade Bedømmelsen til de Herrer Naturkyndige Medlemmer.

d.4 Martii

C Bastholm

Hr Professor Abildgaards foreslagne Forandringer i Diplomet synes mig rigtige. Med Hr Confessionarius Bastholm troer jeg og at det maaske kunde være overflødigt at cit. Cap. og Art. i Selskabets Vedtægter. At det stikkes i Kobber skulde jeg meene var det smukkeste, og meget bekosteligt kan det ikke blive, da Diplomet kun er kort.

Om Leerarterne vilde maaskee samme Hr Professor Abildgaard, som Hr. Schumacher findes villige at afgive deres Tanker.

d. 5te Martii 1792

O R Sehestedt

[3]

Ad 1um Ere mine Tanker derfor 1, Naar Diplomet dateres Kjøbenhavn, bliver det nok at sætte i Begyndelsen: Paa det her oprettede Naturhistorie etc. 2, Citationen af Selskabets Vedtægter kan udelades 3, indbyde N.N. til at være bemeldte Selskab etc. Kunde vel bedre lyde: erklære N.N. valgt til dette Selskabs etc. 4, For at undgaae de tvende saa nær paa hinanden følgende Og, kunde det sidste af dem forandres til samt. 5, Det øvrige i Udkastet kunde blive uforandret 6, Kaaberstik med cursiv Bogstaver midt paa et halvt Ark blev nok den bedste Form at give det.

Ad 2^{dum} Da Hr Suhr har tilskrevet Prof.Vahl om Leerarterne, er det vel meest passende, at han igjen svarer ham angaaende Resultatet, enten han saa selv eller og at de Hrer Professor Abildgaard og Schumacher, anstiller Undersøgningen; thi saa vente just Manden det.

Efter forestaaende Erindringer kunde da Diplomets Ord lyde saaledes ”Paa det her oprettede Naturhistorie Selskabs Vegne, haver vi, som dets Direktører, den Ære herved at tilkiendegive, at N.N. P.T. er bleven valgt til at være bemeldte Selskabs udenlandske Medlem baade i Betragtning af Deres Iver for Naturhistorie, og i den Overbeviisning, at Deres Deltagelse i Selskabet ikke kan andet end blive det til gavnlig Heder, og virke (bidrage til), at det meere nærme sig dets Maal, Naturhistoriens Udvidelse og Udbredelse.” forkynde synes mig for højtideligt, erklære er ikke ganske dansk. Paa det her oprettede etc. passer godt i Begyndelsen og naar Selskabet er ungt, men naar det ældes, lader det endnu som det først begyndte i Gaar.

Maaskee da bedre, paa det Danske og Norske Naturhistorie Selskabs Vegne, omendskiønt Naturhistorien aldrig kan eller bør indskrænkes til Danmark og Norge. - Jeg indseer ikke hvorfor det ej maatte staae det her værende. - I Betragtning af har jeg beholdt, fordi anledigede ikke er godt Dansk og stod desuden lidt for langt fra dets Substantivum, men derfor og for at undgaae 2 af af har jeg maattet sætte Iver i stedet for Fortienesten.

Til at undersøge Leerarterne maatte vel hr Prof. Abildgaard og hr Adj Schumacher enedes, hvo af dem har bedst Lejlighed.

Den 6 Mart. 1792

N Tønder Lund

[4]

Jeg bifalder diplommet saaledes som J R. Lund sidst har [uleselig] stikkes i Kobber. J henseende til Leerarterne er jeg og af hans meening.

Khavn d 6 martii 1792

P F Suhm

I Diplomet, synes mig kunde man sette: Paa det i Kiøbenhavn oprettede Nat. Hist. Selskabs Vegne kan vi som dets Directører lade N.N. vide at De er valgt etc. etc. Det, synes mig og, at Bekostningen kan ikke være saa stor om Dipl. blev stukket i Kobber. I henseende til Leer Arternes Undersøgning; saa er der Aarsag nok for at anmode enten Hr Professor Abildgaard eller Hr Adj. Schumacher derom og vente Deres Hielp.

Christiansborg d.7.Marty 1792

Bülow

Herved har jeg den Ære at sende til Circulation:

1) et Brev fra Hr Secretair Bradt hvorved han paa Oberberghauptmand Brünnichs Vegne tilbyder Selskabet en, bemeldte Oberberghauptmand Brünnich tilhørende Bogsamling m.m. N° 79 - med bielaag -

2) et P.M. fra JustitsRaad Lund angaaende Hr. Riegels Afhandling om Sælhunden - N° 80 med bielaag -

Over hvilke begge Poster jeg udbeeder mig Directionens Beslutning -

d. 24 Marz 1792 -

A B Rothe

[5]

Ad 1^{mum} jeg har igiennemseet Fortegnelsen paa de Bøger som Herr Secretair Bradt foreslaaer Selskabet at kiøbe, og finder at det indeholder mange vigtige Bøger og en Deel, som ikke ere let at overkomme og som det især for Selskabets Lærere vilde være nyttigt at forøge den allerede begyndte Bogsamling med, men der ere og en Deel mindre nødvendige.

Prisene ere ganske billige. Men for at kunne bestemme om Selskabet bør kiøbe denne Samling og hvorvidt det kunne være tilladeligt for Directionen at kiøbe den uden først at indhente Selskabets Biefald i en General Forsamling, maa man adspørge Lovene og betragte i hva Hensigt Selskabet har foresat sig, at anskaffe en Bogsamling.

Det 8de Kapitel 9de Art. berettiger Directionen ikun til at kiøbe Bøger i de første Aar for 200 Rd, og siden aarlig for 100de Rd og naar det behøvede at kiøbe Bøger for en større Sum, skal Selskabets Beslutning derom tages i General Forsamling. Ogsaa bestemmer den 7de Artikel i samme Kapitel i

Henseende til Valget udtrykkeligen hva Bøger der maa kjøbes, nemlig: ingen andre end de til Naturhistorien henhørende klassiske Bøger, som ved Forelæsningerne kunne bruges. Denne Bestemmelse grunder sig uden Tvivl paa den billige Betragtning, at endskiønt det vel bør være Lærernes Sag at forskaffe sig til eget Brug de behøvende Bøger, saa vilde det dog være formeget fordret, at de skulde lade deres egne, ofte formedelst Kaaberne meget kostbare Bøger løbe om ved Forelæsningerne; thi om det endog blev fordret, saa var det naturligt, at det vilde skee med en Sparsomhed, der ikkun kom Tilhørerne og Hensigten til Gavn.

Spørgsmaalet kan altsaa efter mine Tanker blive om Forslaget skal forelægges Selskabet i General Forsamling, og herved vovedes vel intet; men jeg tvivler om at Selskabet indvilligede.

Det være mig tilladt at gjøre mig det Spørsmaal i den Anledning, om Selskabet ikke snart skal sammenkalde til en General-Forsamling? See Lovenes 3 Cap. 3 Art.

Ad 2^{dum} da biefalder jeg gandske Hr Justitzraad Lunds Forslag. Men Directionen haver allerede befattet sig for meget med Rettelser i dette Skrift, til at kunne være aldeles uden for al Tilsvær for dets Indhold - Det kunde hende sig at just disse Rettelser, ihvor vigtige, og i en hvis Henseende nødvendige, de end kunne være, vil foraarsage Directionen Ubehageligheder.

Kjøbenhavn d.26 Marty 1792

Abildgaard

[6]

Endskiøndt at den Samling af Bøger, som her tilbydes Selskabet, indeholde fleere kostbare, sieldne og gode Værker, som ieg skulde ønske allerede tilhørte Selskabet, saa er det dog langt fra at den fortjener Navn af en fuldstændig, i den Fald at den var Selskabets kunde den allene ansees for en god Grundvold til et Bibliothek i Naturhistorien. Adskillige Skrifter, der ere meere uundværlige end mangan af de som findes i den medfølgende Fortegnelse, savner ieg deri for ex. Latham³¹ over Fuglene, De Geer³² og Rosel³³ over Insekterne foruden andre, som enskiønt mindre kostbare, dog af Betydenhed. Hva der findes i henseende til en saa betydelig Deel af Naturhistorien som Væxtriget, er saa saare ubetydelig, at det neppe fortjener at nævnes, og denne Deel af Videnskab fortjener dog ligesaavel sted i et Bibliotek tilhørende et Selskab for Naturhistorien som Bøger om Dyr og Steene. Af Hortus Malabaricus³⁴ findes en enkelt Deel, saaledes næsten det samme som intet. For at anskaffe det manglende og nye i ethvert Fag af Videnskaben fordres næsten samme Sum som den hvorfor den heele Samling tilbydes Selskabet. Men skulde det skee naar en Sum skulde aarligen udreedes for at afbetale en Gield man ved denne Samlings Indkiøb paadrager sig overstiger hva man i Følge Loven har bestemt til Bøgers Anskaffelse. Udkom imidlertid noget Værk, som kunde være af Vigtighed at eye, maatte man i lang Tid af den Aarsag undvære det. Anvendes den bestemte Kapital til Bøgers Indkiøb aarligen, saa vil Selskabet inden faa Aar blive Eyer af de nødvendige Værker, som Lærerne formedelst deres Kostbarhed ikke har Leylighed at anskaffe sig. Behøvede man dem inden den Tid, saa findes de fornemste deraf paa meere end et Bibliothek her i Byen. Rigtignok er den anførte Priis ved mange ganske billig, men dette troer ieg ikke kand siges om alle, da nogle ere satte for Boglade Priis, andre noget meere og nogle for den gangbare Priis paa alle Auctioner. Lettere troer ieg den burde være, naar man paa engang kjøbte den heele Samling. Marsilli Danubus³⁵ og Aldrovandi Opera har ieg næsten aldrig seet gaee høyere paa Auctioner end hva de her anføres for. Sloanes history of Jamaica³⁶ ligeledes. Catesby³⁷ er ikke den gode Edition, den der findes i Fortegnelsen har man næsten for samme Priis i Engeland. Solvanus Piscibus er beregnet til 40 R i Engelske

³¹ , John Latham A General Synopsis of Birds. 1781-1787.

³² Charles de Geer, Mémoires pour servir à l'histoire des insectes. 1752-1778.

³³ August Johan Rösel von Rosenhof, Der monatlich herausgegebenen Insectenbelustigung. Nürnberg 1746-61.

³⁴ Heinrich Adrian van Rheede tot Drakenstein, Hortus indicus malabaricus. 12 b. 1678-1703.

³⁵ Luigi Fernando Marsilli, Danubius Pannonico-Mysicus, observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis, perlustratus et in sex tomos digestus/ ab Aloysio Ferd. Com. Marsili. 1726.

³⁶ Hans Sloane, A voyage to the islands of Madera, Barbados, Sieves, S. Christophers and Jamaica with the natural history of the herbs and trees ... in two volumes. London 1707-1725.

³⁷ Mark Catesby, The natural history of Carolina, Floride and the Bahama islands ... 1731-33.

Cataloguer staaer den for 5 Rd og 5 Sk. Notton³⁸ de differentiis animalium koster i Engeland 5 Skilling Eng. og er i Fortegnelsen ansat til 3 R. Bloch om Fiskene, Buffon, Martini Conchyliæ Værk har man lige saa billig paa Bogladen. Selskabet eyer allerede, efter den i Fortegnelse anførte Priiser, for 374 R af disse Skrifter, en Summa som man neppe ville bringe ind deraf om Selskabet ville skille sig dermed som overflødige. Havde Selskabet Lejlighed til at anvende en Kapital af nogle 1000 R, saa var mit Ønske at de heller anvendtes til Naturaliers Indkiøb. En Samling deraf vilde være ligesaa nyttig og lærerig, som en lige kostbar Samling Figurer og Bøger, og maaskee skaffe Videnskaben flere Dyrkere. Bøger savner vi paa nærværende ikke Adgang til, men alt hva Selskabet endnu har af Pattedyr, Fugle, Amfibier, Fiske o.s.v. kan ikkun ansees for ubetydelig til at man ikke skulde være paatenkt at anskaffe flere deraf. Ved Foreviisning af Tingen selv, gavner man uden Tvivl meere end ved alle Figurer.

2de Jfald Hr Schumacher finder noget der burde forandres i Hr Riegels Afhandling, saa er ieg forvisset om at Forfatteren har intet derimod. Hvorvidt deri bør skee nogen Forandring inden den trykkes, maae ieg overlade til meere kyndige.

Kjøbenhavn d 29 Marti 1792.

M Vahl

[7]

1^{mum} J Henseende til Oberberghauptmand Brünniches Bogsamling har Hr Prof. Abildgaard og Vahl allerede anført saa meget at det næsten ikke behøves meere ret beraabe sig paa dem, men dog maa jeg tage mig den Frihed at erindre naar Selskabet var ældre og havde allerede de nødvendige Bøger af Nyudkomne; naar der var en tilstrækkelig Samling af Naturalier anskaffet, naar det havde et bestemt Fond, saa at naar det paafordredes at kunde til Nød hielpe sig, naar det havde bestemt Boepæl, da ønskede jeg gierne at Selskabet havde denne Samling af Bøger, men da der behøves meere nødvendig de nyere Skrifter, og at man kan undvære til nød de Gamle i en Samling, da her ingen Leilighed mangler at kunde faa dem til Laans naar behøves, saa ere de for nærværende Tid overflødig - Prisen er forresten taalelig saa at hva der er sat ved forskiellige for høyt, er hos andre desto mindre sat, men i Henseende med Betaling naar det skulde afbetales for Aar med 500 Rigsdaler, hvad blev da til nye Bøgers Afkastning? Og til Naturaliesamlingens Forbedring? - J Henhold til de rare Bøger saa har Selskabet allerede en Deel af dem og følgelig skulde disse sælges igien, og hva mon Selskabet erholder af ufuldkomne Værker ved Salg? - og tilsidst kan Directionen for sig selv, udenfor en General Forsamling ikke give en Beslutning i saadan en betydelig Sag.

2do da Hr Riegels Afhandling blev mig given af Hr JustR. Lund for at igiennemses og om muelig forkortes da har jeg gjort dette, men finder at enten maa den heel og holden omarbeides (og da er ikke auctorens Ord meere der, følgelig ikke meere Hr Riegels Afhandling) eller ogsaa trykkes som den er - Og hvorfor skulde ikke dette lade sig gjøre? Skulde det være en Skam for Selskabet at have en Afhandling i sin Samling trykket, som kappes med den største Zoolog i henseende til den nøye Beskrivelse af et Dyr, hvoraf saavidt mig bekiendt er, endnu ikke existere en nøyagtigere Beskrivelse? Jeg tænker meere Ære for Selskabet - og hva Theorien i det Physiologiske angaaer, da har enhver Anatom Rettighed

[8]

at angive efter hans anatomiske Undersøgelser (og da priser jeg Anatomen, naar han gjør dette, og ikke blot allene efter tomme Indbildninger og [...] Spøgelser frembringer, som et Foster sin Theorie) og Opdagelser sine physiologiske Theorier - og til at kritisere dette til Skam for Selskabet hører Undersøgelser af flere end en Sælhund og saa snart som recensenten ikke kan beviislig godgiøre det, men aleneste med latterlige Gloser maaskee, saa kan Selskabet lee af ham - Altsaa i Følge det anførte synes mig at den burde trykkes helt og holden.

[...] d. 5te App 92.

H C Schumacher

³⁸ , Edward Wotton, De differentiis animalium libri decem: cum amplissimis indicibus, un quebus primum authorum nomina, unda quæquæ desumpta sunt, singulis capitibus sunt notata et designata: deinde omnium recensentum tam græcem quam latine. Paris 1552.

Efter det de Herrer Abildgaard, Vahl og Schumacher i forestaaende har anført finder ieg ikke, at Selskabet kan købe Herr Oberberghauptmann Brünniches Bogsamling; og i Henseende til Herr Riegels Afhandling formeener ieg, at den bør trykkes som den er, og Autor saaledes selv, at være ansvarlig for JndHolden.

Den 6 April 1792

C A Fabricius

Da saavel angaaende om det foreslagne Bøger Indkiøb som Trykningen af Hr. Riegels Afhandling, allerede noksom er bleven sagt, saa finder jeg intet videre at erindre, men er aldeles af samme Tænkemaade.

d April 1792

L. Spengler

Der er i det foregaaende saa meget grundig sagt imod Modtagelsen af Oberberghauptmand Brünnichs Bogsamling, at jeg finder intet at tilføye - Naar de naturkyndige Herrer Medlemmer ansee Herr Riegels Afhandling for værdig til Trykken, har jeg intet derimod. Men interessant maa den i det mindste i det Heele, være for Naturkyndige; thi, at det gaaer for Forfatterens egen Regning om den ikke er vigtig, det undskylder ikke os, naar vi besvære Læserens Pung med den. Efter mine Tanker, bør i vore Skrifter intet indlemmes, som er sagt og læst ligesaa godt tilforn; om dette gjelder her, kan jeg ikke dømme om.

d 7 April 1792

C Bastholm

Jeg er fuldkommen af samme Mening at vi ey kan befatte os med at købe Hr Oberberghauptmand Brünniches Bogsamling. Om den og var anslaaet langt under dens Værdi ere vi ikke berettigede at købe for saa betydelig en Sum; jeg veed desuden ikke,

[9]

hvorledes vi skulde finde Udveie til at betale den, da Udgivterne vil stige ligesom fleere Reysende blive antagne, ey at tale om at Husloci skal anvendes hvis frie Værelser efter vor allerunderdanigste Ansøgning til Kongen ey bliver os tilstaaet.

Efter det af Hr Schumacher anførte tror jeg at Hr. Riegels Afhandling bør trykkes saaledes som den er.

d.9de April 1792.

O R Sehestedt

Hva af alle foregaaende Hrr saa eenstemmig er antaget, kan jeg ej andet end bifalde i Begge Henseende.

d 10de Apr. 1792

O Fabricius

Ligesaa

N Tønder Lund

Jeg bifalder den eenstemmige mening i henseende til Oberberghauptmand Brynnichs samling, og i henseende til hr. Riegels piece hr. Schumachers.

d.11 Apr. 1792

P F Suhm

Ligesaa

Bülow

Diplomet for Selskabets udenlandske Medlemmer er nu ferdig fra Kobberstikkeren og er allerede aftrykt. Det bliver nu at afgjøre til hvem det skal sendes. Udi sidste Directions Forsamling blev foreslaaet at sende det til Ridder Thunberg, Hofjunker Paykull og Sr. Joseph Banks. Det blev i sidste Directions Forsamling foreslaaet at Selskabets Skrifter skulde gratis udleveres til offentlige Skole-Bibliotheker i Danmark og Norge. Af Oplaget er en anseelig Beholdning. - Over begge disse Poster udbeedes Directionens Beslutning.

d. 22 May 1792

Rothe

Jeg ønsker ligeledes at Selskabets Diplom maatte sendes til Ridder Thunberg, Sr. Joseph Banks og Hofjunker Paykull. Jeg synes ogsaa at Selskabet icke kan gjøre verdigere Brug af sine Skrifers Oplag, som ere til overs, end det foreslagne. Dog synes mig tillige at for denne Post, skulde tages Selskabets Beslutning i Generalforsamling.

d.23 May 92

Abildgaard

[10]

Jeg er aldeles af Mening med Hr Prof. Abildgaard; det sidste kunde altsaa foreslaaes i næste generalforsamling.

O Fabricius

Jeg er i samme Mening med foregaaende i Henseende til de tvende Mænds Valg. Jeg finder det og at være en værdig Brug af vore Skrifter at uddeele dem til Skole-Biblioteker, efterat Selskabets approbation er indhentet, naar der ikkun bliver endda nok tilbage for Liebhabere, som endnu maatte indfinde sig, hvilket jeg formoder.

C Bastholm

Jeg ligedan [...]

P Suhm

Imod foregaaende har ieg intet at indvende.

M Vahl

Af samme Mening

O R Sehestedt

Jeg har intet at indvende

C A Fabricius

Aldeles af samme Mening

H C F Schumacher

Herved har jeg den Ære at sende til Circulation

Et P. M. fra Neppersmith den ældre om igien at antages i sin Tieneste som Bud ved Selskabet - N 87 - 92.

d. 5 Juny 1792

A B Rothe

Jeg erindrer icke paa hva Vilkaar Nepperschmidt forloed Selskabets Tieneste, hvad Directionen har lovet ham, da han gik bort, bliver naturligviis opfyldt, nu han fremstiller sig igien, dog maatte vel især og førend nogen bestemt Beslutning kan tages, de Herrer Secretairens og Casserers Betenkning høres, da de have meget med ham at bestille.

Abildgaard

Da Nebberschmidt ikke meere indkræver Pengene hos Medlemmerne for Kassereren og hans Forretninger for Secretairen bestaaer blot i at ombære Portefeullien, saa ere paa nærværende Forretningerne for Kassereren ingen, og de han har for Secretairen ubetydelige. Hans betydeligste Forretninger ere ved Kabinettet og for dettes Skyld troer ieg at han fornemmelig blev antaget i Selskabets Tieneste. Da Directionen har behaget at anfortroe mig Kabinettet, saa troer ieg at det ikke kand blive mig ilde optaget ifald ieg ønskede at Directionen vilde beholde hans Broder, der har forrettet Tienesten for ham under hans Fraværelse. Aarsagen til dette mit Ønske behøver ieg ikke at anføre, da ieg troer at de ere flere af de Hr Directeurer bekiendte. Hva Løfter Directionen har givet ham inden at han reyste, ere mig ubekiendte. Skulde de være af den Beskaffenhed at Directionen er

forbunden til at paanye antage ham, saa nødsages ieg til at udbede mig saadanne Anstalter indrettede ved Kabinettet, at han bliver

[11]

ganske udelukket derfra, da ieg ikke vover at paatage mig at sørge for at intet forkomme af Samlingen med mindre at Directionen ansætter saadanne Folk til min Hielp, til hvilke ieg kan have fuldkommen Fortroende. At tilbringe heele Dage, enten naar hvad der findes i spiritus vini skal eftersees, eller og Fuglene og Dyrene eftersees, haaber ieg at Directionen ikke paalegger mig. En saadan Byrde befris ieg lettelig fra, naar Directionen vælger en til at forrette det Haandarbeyde som forefaller ved Kabinettet om hvis Redelighed man er forvisset, aller helst naar han besidder samme Færdighed som en Anden.

Kiøbenhavn d 9. Juni 1792

M Vahl

Jeg har aldeles ikke det ringeste imod Hr Prof. Vahls Forslag, og i det modsatte ønskede Hr Prof. V. Ønske opfyldt.

d 12te Juni 1792

H C F Schumacher

Jeg har haft mange Prøver paa og betydelig Tab ved J C E Nepperschmidt Uefterrettelighed I den Tiid jeg maatte bruge ham til Penge Indcassationer hos Selskabets Medlemmer, hvorimod jeg har fundet Broderen meget accurat og redelig i det lidet jeg siden har brugt ham, troer derfor at Selskabet best er tient med ham.

D E Bradt

Det er mig ikke bekiendt, at den ældre Nepperschmidt har faaet Løfter af Directionen, at han ved hans Tilbagekomst kan paastaae, at forblive i Selskabets Tieneste, og da hans Broder viiser sig fortrinnelig ærlig og skikkelig, saa formeener ieg, at man maae beholde ham. Skulde det være, at den ældre har saadan engagement ved Selskabet, at man ikke saa strax kan lade ham gaae, saa var det bedst, at affinde sig med ham io før io heller, da hans, efter det af Hr. Professor Vahl og Hr Secretaire Bradt i det forestaende anførte, ikke kan være Selskabet til fuld Nytte.

C A Fabricius

Herr Nepperschmidts Ansøgning om at gjøre Reisen til Marocco, og indtil hans Tilbagekomst lade sin Broder forrette hans Tieneste ved Selskabet, gav ham Directionen Tilladelse, og var dermed fornøyet. Det vilde være meget haard for ham, om han nu ved sin Tilbagekomst skulde see sin Tieneste berøvet og ud af Brød sat; om so meere da han nu staaer i Begreb at givte sig, og uden mindste Mistanke allerede afgangne Fredag har holdt Trolovelse. Vel er det sandt at de af Herr Prof. Vahl fremgiorde Bebreidelser ere meget imod ham, men man tenke sig at dette Menneske forinden sin Afreise var i meget vidløftige Omstændigheder hvilke han havde tiltroket sig formeedelst sin Spillesyge. Han forsikkre derimod nu helligt og dyrt, at han herefter aldrig vil tage Kaart meere i Hænder.

Og saa den fortrøstelige Recomandation Hr. Gener. Adj. v.Løwenørn giver ham i hans Brev til Directionen, kunde vel og tages i betragtning, at Nepperschmidt paa heele Reisen har tient ham som Kammertiener (siden hans egentlige Kammertiener var bestandig syg) og det med største Troeskab og Nykierhed

[12]

og kan man altsaa haabe at han vil opføre sig saaledes at man i Fremtiden ikke meere ville kunde gjøre ham slige Bebreydelse. Det er langt fra at hans Broder besidder de Fuldkommenheder i at udstoppe og conserveere Fugle, Fiske, Krebs og Crabber etc. og hva ellers henhører til at forskiønne visse Naturalier.

Imidlertid maa Hr. Prof. Vahl bestemme om det ikke lod sig gjøre at man endnu engang gjorde et Forsøg med ham, førend man saa pludseligen forstøtte ham fra sit Brød og gjør ham for bestandig ulykkelig?

L. Spengler.

Jeg vilde nødig, at man skulde haste med at gjøre en Mand ulykkelig; man kunde vel først sige ham, at Prof. Vahl havde været misfornøyet med ham, og tilkiendgive ham, at, om flere grundede Klager kom ind over ham, han da mistede sin Tieneste. Vil denne Advarsel ikke frugte, da haver jeg intet imod, at han gaaer af.

C Bastholm

Jeg mindes ej rettere, end Nebberschmidt fik Tilladelse at rejse paa Vilkaar at tiltræde sin Plads igien ved Tilbagekomsten, hvilket Hr Secretairen vil kunne oplyse af Deliberations Protocollen; Og dersom det har sig saa, maa dette Vilkor vel opfyldes, da det ellers havde været bedre at give ham sin Afskied ved Rejsens Tiltrædelse. Nu med eet at udstøde ham var at lade Hr General-adjutant Løvenørns Recommendation faae en stridig Virkning. Desuden har Selskabet jo Penger til gode hos ham, som først maatte aftienes. Broderen er vel meere paapassende men ikke saa duelig, hvorom Hr Kunstforvalter Spengler er en competent Dommer. Imidlertid maa Hr Prof. Vahl betrygges, dersom ikke saadan Betyggelse er skeet med Caution for Nebberschmith, da han antages hvilket forekomme mig at være skeet. Har Hr Prof. Vahl intet uden Forsømmelse at bebryde ham, da kunde hans Forhold heri vel forandres efter given Irettesættelse og Trusel med afsættelse. Men er han bleven truffen i Utroeskab, og nogle af Cabinetkets Sager forkommen, da er det verre, thi Lysten vil da vel oftere indfinde sig; Da hr Prof. Vahl icke tydelig har udladt sig herom, maatte hans gode Betænkning først indhentes, som best skee i en Directions Forsamling. Overalt meener jeg det icke at være saa vigtig, at et Bud har frie Adgang saavel til Cabinettes som dito Skabe, da det altid bliver en stor Fristelse for en Person af hans Stand, især saalænge Sagerne icke ere i den Orden, at Savnet strax kunde mærkes, og i denne Henseende blev hr Prof. Vahl da aldrig ved nogen at betrygge. Kunde icke den Indretning træffes, at naar ingen var tilstæde af Professores eller Directeurer, kun Budet fik Sager under Hænder efter Fortegnelse? Vanskelig er det, men blev dog vel icke umueligt. Den yngre Broder er vist meget at ynde, og maaskee han siden i Tilfælde af Vacance vanskelig erholdes, men den ældre kan icke heller uden tilstrækkelig Aarsag forskydes; alting beroer derfor paa nærmere Oplysning om, hva i hans Fraværelse til [uleselig] for ham maatte være opdaget. Det faaer bestemme, om han kan tages paa Prøve igjen eller ej.

O Fabricius

[13]

Da Meningerne ere saa delte angl. den ældre Nepperschmidt troe jeg det bedst at følge Hr Fabricius Forslag, og at samles for mundtlig at afgjøre denne sag. Har Nepperschmidt imidlertid Directionens Løfte igien at tiltræde sin Tieneste efter Tilbagekomsten, hvilket jeg ikke erindrer mig, saa maa det vel holdes, eller og maae man paa en anden Maade affinde sig med ham. For øvrig nægter jeg ikke at det af Hr Professor Vahl anførte er et vigtigt Argument mod Nepperschmidts Antagelse.

d. 19de Junii 1792

O R Sehestedt

At samles derom og da afgjøre det, er vel det rigtigste. At bringe alt i Kabinettet under Laas er nu ganske urimeligt, og vil aldrig blive ganske mueligt. - Troskab fra den, som har med Kabinettet at gjøre, er saa meget vigtigere, da det som bortkommer ikke altid strax kan savnes. - Skal den ældre Nepperschmidt igien antages, maae Nogle til Kabinettet fratages ham, og Lærerne forbinde seg til selv at udtage og tilbagebringe Sagerne i Kabinettets Lukker. - Anderledes kan jeg ikke give min Stemme til hans Antagelse.

Directionens Løfte m.v. siger her intet, thi han kan afgaae efter fierdings Aars Afsigelse, og Affindelse med ham er da Stræg over den Gield, som aldrig hos ham faaes.

Den 19 Juni 1792

N Tønder Lund

Herved har jeg den Ære at sende til Circulation: Udkastet til det offentlige Regnskab for Aaret 1791.
d.26 Juny 1792

A B Rothe

Med Herr Justitsraad Lunds Udkast til det offentlige Regnskab er jeg fuldkommen fornøyet
C Bastholm

Ligeledes

O R Sehestedt L. Spengler. O Fabricius C A Fabricius

Ligeledes

P F Suhm

Herved har jeg den Ære at lade circulere

Et Brev fra Justitsraad Knudsen hvormed følge et Brev fra Justitsraad Hammer med Bielag. N 98 -
92

d 20 September 1792

A B Rothe

[14]

Jeg skiønner icke ret hva det er som Herr Justitsraad Hammer egentlig vil af Directionen. Er det hans Hensigt at erholde en Erklæring fra Samme som skulde tilintetgøre Herr Professor Vahls riktige, meget skaansomme og i venskabelig Aabenhjertighed yttrede Tanker over hans saa kaldte Norske Flora, hvilke han med saa meget ubillig Bitterhed og ganske ufortient Uartighed har besvaret, saa seer jeg ikke at Directionen kan føye ham. Men da jeg formoder at Directionen vil behandle denne skrøbelige Mand med mueligste Skaansel, endskiønt han har saa meget Uret saa foreslaaes til nærmere Bedømmelse følgende Udkast til Brev:

P.M.

Paa Herr Justitsraads P.M. af 8de f. M. hvori de begierer vores Beslutning angaaende de af Herr Professor Vahl yttrede Betænkninger over Deres indgivne Manuskript til en Norsk Flora, hvilken De ved forhen indgiven P.M. af d..... til Naturhistorie Selskabets Direction havde begiert at faa trykt paa bemeldte Selskabs Bekostning, skulle vi til tjenstligt Giensvar melde: At hvad Herr Professor Vahl endog havde erklæret i Henseende til den videnskabelige Værd af Herr Justitsraads udarbeidede Norske Flora, saa havde Directionen været nødt til at undslaae sig for at paatage sig dens Udgave, da et saadant Opus var meget for stort til at kunne indrykkes i Selskabets aarligen udgivende Skrifter, og Selskabets Love icke authoriserer Directionen til at udgive andre Skrifter i Naturhistorien paa Selskabets Bekostning. Da Her Professor Vahl icke herom er uvidende, og hans Anmærkninger ingenlunde kunde forhindre Deres Velbyrdighed at udgive Deres Flora paa anden Maade, saa er det os icke mueligt at tænke, at Hr. Prof. Vahl har gjort disse Anmærkninger i den Hensigt, som Deres Velbyrdighed mistænker, at kunde trykke ovenmeldte Værk, hvis Bekiendtgjørelse aldeles icke kunde skade ham i ringeste Maade. Vi finder meget mer, at Hr Professor Vahls Anmærkninger ere skrevne paa den Maade, som det sømmes sig for en Videnskabs Mand, at yttre sine Meninger til en anden Videnskabs Mand i videnskabelige Ting, naar han dertil bliver opfordret. Det stoed da ganske til Deres Velbyrdigheds frie Valg, at forkaste disse Anmærkninger, naar De icke bifaldt dem, og lade Deres Flora beholde sin Form uforandret. Den videnskabelige Værd af Hr Justitsraads Norske Flora og af Herr Professor Vahls Anmærkninger over samme indlade vi os icke i at bedømme, da bemeldte Flora af foranførte Aarsager bliver Naturhistorie Selskabet uvedkommende.

d 21de Sept.1792

Abildgaard

[15]

I Henseende til Hr Justitie Raad Hammers Brevvexling om hans Flora Norvegii med Hr Professor Vahl, synes mig at man tydelig nok kan see at hans Forespørgsel meer har været for at faae Leylighed at sige ham, nogle tiltænkte Grovheder og Ubluheder, end at han virkelig vilde have spurgt sig til Raads mod ham; for aldrig skulde man troe at en Mand som Videnskabs Mand og Elsker

kunde være henlagt af sig selv at begaae saadanne sanne Daarekistestreger, som klare og reene viste sig i begge Hr Justitie Raadens Krav, og jeg veed ikke ihvorvidt Directionen kunde engang indlade sig i Brevvexling med saadan en Mand, og da naar dette skeede, om han da skiønt hans Alder betragtet burde behandles med Skaansel; vil man betragte det som om Manden gikk i Barndom, strax er det en anden Sag.

Kiøbh. d 27de Sept. 1792

H C F Schumacher

Jeg er gandske af Hr. Professor Abildgaards Meening og troer at det af ham opsatte Brev bør uforandret afgaae til Justice-Raad Hammer.
datum ut supra.

D E Bradt

Jeg finder det af Herr Professor Abildgaard opsatte Svar meget rigtig og passende.
Den 27 Sept 1792.

C A Fabricius

Det af Hr. Professor Abildgaard forfattede Svar til Hr. Justitz-Raad Hammer synes mig at være aldeles ypperligt, og nødvendig for at ræde den Gode Hr. Prof. Vahls Ære, der saa ufortient og skammelige er bleven Angrebet.

L. Spengler.

Det første Stykke af Herr Prof. Abildgaards Concept, som viiser Aarsagen, hvorfor vi ikke kunne paatage os omskrevne Floras Trykning, finder jeg meget godt; det sidste, som skal tiene til et slags Forsvar for Herr Prof. Vahl, troer jeg, man kunde gandske udelade, og blot svare at man ikke kunde indlade sig i deres private Correspondanse, som en Sag, der er os gandske uvedkommende. Med en Mand, af den Tænkemaade, som Herr Justitsraad Hammer ytrer, er det vel klogest ikke at indlade sig mer. Vi ere heller ikke beskikkede til at være Dommere i Sagen.

C Bastholm

Med det af Hr Professor Abildgaard foreslagne Brev til Justitsraad Hammer finder jeg intet at indvende, det synes mig meget passende.

O R Sehestedt

Saavidt jeg indseer har Justitsr. Hammers første Hensigt icke været anden end at Naturhistorie-Selskabet skulde, efter Hr Prof. Vahls forventede gunstige Dom anprise

[16]

offentlig (maaskee i en Fortal eller og i Selskabets Skrifter) for Medlemmerne og de øvrige Publikum hans Flora til desbedre Afsætning, men ej just, at Selskabet skulde forelægge Skriftet. Jeg erindrer icke heller at have havt noget Brev fra Justitsraaden, som skal have forlangt dette af Directionen, skjønt Hr Prof. Abildgaard i det udkastede Brev henviiser til et saadant. Naar dette da blev iagttaget, og det foruden desaarsag rettet, er jeg af de Tanker, at Prof. Abildgaards forslagne Brev i det øvrige er uforbilderligt; Og dersom dette paaberaabte pro memoria virkelig skulde existere i Selskabets Arkiv, kan det forslagne Brev følges uforandret.

d 2^{den} Oct. 92

O Fabricius

Ganske enig med hr. Fabricius; og bifalder altsaa Udkastet til Svaret paa Begyndelsen nær, som kunde forandres, efterdi intet brev om Sagen før fra Hammer ere beskrevet Directionen.
3 Oct. 1792

N Tønder Lund

Herved har jeg den Ære at sende til Circulation

1) Et P. M. fra Hr. Justitsraad Lund angaaende Jllumineringen af en KobberPlade til det Hefte af Skrifterne som nu er under Arbeyde. - Tegningen følger med.

2) Et P. M. fra Budet Nepperschmidt

A B Rothe

Naar de Herrer naturkyndige Med-Directeurer anseer det nødvendigt at gjøre saadan Bekostning for at lade medfølgende Anas illuminere, er jeg med dem enig.

I Henseende til Nepperschmidts Regning er jeg af den Formeening, at, naar nogen paa Selskabets Bekostning vil underviises af ham, bør han skriftlig forlange det af Directionen; naar Nepperschmidt paa egen Haand paatager sig saadant, bliver det hans egen Sag. Dette synes mig at være Tilfældet her, da jeg intet haver hørt til denne Olrik. Ligeledes burde den, som paa Selskabets Bekostning vilde underviises, give til Løfte at bidrage noget til Selskabets Fordeel; om dette ere skeet, veed jeg ikke heller; i saa fald kunde Nepperschmidt vel faae 1 rd som vel kan være tilstrækkeligt for 1 Times Information, i hvilken der dog ikke kunde læres meget.

C Bastholm

Baade er det smukkere og meere lærerigt, naar Kobberet af de Naturprodukter, hvis Former ere vanskelige at beskrive, bliver illuminerede, men fra den anden Side bliver og Bekostningen betydelig. Saa sielden som mueligt kan det derfor efter mine Tanker skee; J dette Tilfælde er jeg enig med Hr. Justitsraad Lund.

[17]

Hva Nepperschmidts Regning betreffen, saa troer jeg 1 a 2 rd er vel betalt for en Times Underviisning. Forøvrigt formoder jeg, at Hr Major Olrick har lovet ved Leylighed at sende Selskabet noget fra det paa Naturalier saa rige Guinea.

O R Sehestedt

Da Herr Fabricius ønsker, at Kortet maatte illumineres, og de Herrer Naturkyndige Meddirecteurer finder det nyttigt, saa kan ieg ikke have noget derimod, da det hvorudi Nepperschmidt har underviist Herr Major Olrick, er en Konst eller en Videnskab der ikke er almindelig, og da denne Underviisning formodentlig er forlangt af nogen i Selskabet, for derved at gavne Selskabet, saa formeenes at Nepperschmidt vil kunde gives 2 rd som en Douceur.

C A Fabricius

Hva Fuglen angaaer, som hører til min Afhandling, da kan jeg icke andet end ønske den illumineret, da just Farven er det fornemste Skjælnemærke for Edderfuglens Hun, hvormed den jevnlig bliver confunderet. Imidlertid var jeg af mig selv aldrig faldet paa at foraarsage Selskabet denne Bekostning, thi jeg erindrer icke rettere, at det eengang er blevet vedtaget, at slet ingen Kobber skulde i Selskabets Skrifter illumineres, paa hvilken Grund og intet tilforn er bleven illumineret, skjønt, om jeg mindes ret Hr Konstforvalter Spengler har attraaet det. Men da Kobberstikker Müller skulde tegne Fuglen og sendte mig Prøvetegningen, spurgde han mig tillige, om den skulde illumineres, da det var best at tegne den strax med culeur ligesom i dette Hefte nogle Insekter bliver illuminerede; Jeg svarede ham, at det vist var en Feyltagelse (paa Grund af overanførte) Men da jeg Dagen derpaa kom til ham at minde om noget, som jeg havde glemt, fik jeg flere disse Insecter at see, som hørte til Hr Paykuls Afhandling, og en Spindel, uden Tvivl hørende til en Afhandling af Hr Just. Lund, alle stukne i Kobber og illuminerede, og da jeg nu troede, at min Fugl ligesaavel kunde behøve illumination, som disse Insekter, ej heller vidste hva seenere Resolution, der kunde være falden i Directionen i den Tid jeg var absens, formodede jeg, den ene maatte have samme Ret som den anden, og bad derfor Kobberstikker Müller sige Hr Justr. Lund, at dersom den illuminerede Insectplade ikke var nogle faa, der skeed uden Selskabets Bekostning for enkelte Personer, men virkelig skeede med alle Kobberne og det paa Selskabets Bekostning, da vilde jeg og til mer Tydelighed forlange min Fugl illumineret. Hermed troer jeg intet kan indvendes. Og jeg mener det

var got, at dette skeede i flere Tilfælde, naar Illuminationen kunde hjælpe til Tydelighed og agtes
fornødent; dog at Directionen tog Beslutning i hvert enkelt Tilfælde, før det skeede.
Angaaende Nepperschmidts Fordring er jeg af Tanker med Hr Confess. Bastholm.

O Fabricius

[18]

Mig synes at Fuglen bør illumineres, og [uleselig] er bedre og nødvendig til Videnskabens
Befordring. Med Nepperschmidt kan det passere dennegang, men herefter bør han ei gjøre det uden
Tilladelse.

Khavn d.4 Decbr.1792

P F Suhm

Nepperschmidt har ikke paataget sig dette Arbejde af sig selv, men han er dertil af mig bleven
anviist, da Gouverneuren ønskede det. Forinden at indhente Direktionens Samtykke var der ikke Tid
til, og at underrette Direktionen om at Hr Major Olrik af mig anmodedes om at samle til Selskabet
etc. troede jeg ikke nødvendigt. Faaer Selskabet intet fra denne Mand, er Udgivten ubetydelig; men
sendes her noget ihvorlidt end fra det ukiendte Guinea, er Bekostningen ikke forgieves. Tilladelse til
at underviise behøves ikke, men kun til Bekostningen. Denne, da den ikke er i Forvejen approberet,
gaaer for min Regning, og intet bliver mig kjærere, end at den strengeste Orden holdes i
Regnskabsvæsenet.

At Paykulls Insekter, hvorover malede Tegninger findes, bleven illuminerte, er i Directions Saml.
omtalt og bifalt. For at kiende Noctuæ er det og ganske nødvendig. Min Aranea blev stukket paa
samme Blad, og maatte da illumineres med Paykulls. Uden Tvivl vil Selskabets Sekretair enten have
noteret eller kunne erindre Beslutningen.

den 4 Dec. 1792.

N Tønder Lund

I Henseende til Illumineringen af Kobberet til hr. Fabrit. Afhandling, er jeg ganske af hr. Justiz.
Raad Lunds Mening Det var paa requisition af hr. J.R. Lund at Nepperschm. lærte hr. Major Olrik
Behandlings Maaden at udstoppe Fugle og Fiske samt at omgaaes Krebs og Krabber og underrette
samme om de Haandgrebe som dertil er fornødne, hvilket han alt haver giordt for saa vidt dennes
gesvinde Afreise ville tillade det. Da nu M. Olrik med denne Videnskabs Meddeeling er sadt i stand
til at Conserviere mange i Africa forekommende sieldne Naturprodukter, saa er jo ingen Tvivl om, at
deraf kan flyde stor

[19]

Fordeel for Naturhistorie Selskabet. Men at ville recompensere Meddeelingen af en saadan Kunst
efter Tiiden dertil haver været anvendt, ligesom man lønner en Daglønner burde man ikke havde
ventet af sande Dyrkere og Samlere af Naturalier, som ikke noksom maae prise denne Videnskab.
Jeg veed at der blev betalt Neppers. medens han var i mit Huus 50rthl at lære denne Kunst til folk der
reiste til andre Verdensdeele. Jøvrigt tænker jeg at han vill antage hva man ville give ham.

d 4 Dec. 92.

L. Spengler.

Herved har jeg den Ære at sende til Circulation:

Et P. M. fra GeheimeRaad Bülow med Bielag. N 107 92

Et Ditto fra Subrector Ferslew

N 108 92

d. 15 Decbr. 1792.

A B Rothe

Hans Excellence, hr. Geheimeraad Bülows Tilbud viser ikke mindre Nidkierhed for Videnskabens
Tilvæxte, end Agtelse for Selskabet. Dette bliver en nye Opmuntring for at dyrke Videnskaben, og
desto meere Tak skylder Selskabet en Mand der paa meere end Maade befordrer dets bedste. Det
maatte allene være mig tilladt at erindre, at Tiden hans Excellence har behaget at udsætte inden
hvilken de til premien concurrerende skulde have indsendt deres Afhandlinger, er alt for kort en
Materie af dette slags. At forfatte nøyagtige Beskrivelser, udsætte sikkre Adskillelses Mærker for

Slægterne og Arterne for de i Dannemark vildvoxende og dyrkede Planter, og endelig at samle det bedste og vigtigste middelbare og umiddelbare Nytt for Mennesket, er efter min Overbeviisning et Arbejde som ingen fuldfører grundig i et Aar, med mindre man var kiendt med en Oversættelse af en eller anden Tydsk Flora, eller maadelig compilation. Jeg regner at Dannemark eyer henved 1200 Planter, Cryptogamister iberegnete, hvilke dog vel og fortienet et Nummer, da flere deraf ikke ere ligegyldige. Disse skal ophøyes, bestemmes nøye og endelig beskrives i Modersmaalet hvor vi forhen har saa godt som intet Systematisk skrevet i Naturvidenskaben. Man nødsages selv at danne sig et Spraag, der foruden at være kort tillige bør være saa tydelig, at man uden Veyledning skal forstaaes af en anden. Jeg maae oprigtig tilstaae, at uagtet at ieg allerede i meere end et Aar har samlet paa Beskrivelser til de i Flora Danica værende Planter, saa vovede ieg dog neppe at arbejdet for Belønningen inden den foreskrevne Tid. Langt mindre troer ieg at den, der ikke forud havde tænkt derpaa, kunde frembringe noget der kunde fortienet Belønning. FuserArbejdet bør vel ikke komme i

[20]

Betragtning, naar et æret Selskab skal bestemme Belønningen. Sommeren er kort, en betydelig Tid gaaer hen deraf for at opsøge Planterne, den der ikke har samlet forhen til et saadant Arbejde begynder i May og maae ophøre i September, og endnu har han vel neppe i den Tid fundet det halve af hva som forlanges. Jeg overlader derfor til Directionens bedre bedømmende, om det ikke var bedre at foreslaae hans Excellence, at enten premien blev udsat efter 2de Somres Forløb, eller og at præmien blev deelt i 2de deele, den eene deel for halve deelen af hva man veed at voxer i Dannemark af de 12 første Klasser af Linné og den anden for de 12 øvrige som nok fortienet allene den heele præmie, da Stærgress og Mengeden af Agarici kan skaffe en Mand nok at bestille i meere end et Aar. Skulde Directionen finde mit Forslag værd at forestilles hans Excellence, saa udbeder ieg mig tillige, at hans Excellences Meening maatte indhentes om det ikke kunde erindres i Indbydelsen følgende:

- 1) At Selskabet ikke forlanger nogen Oversættelse af Beskrivelser paa Danske Væxter af en eller anden Flora hvor samme kunde findes beskrevet.
- 2) At Beskrivelsen gøres efter Planten selv i dens Naturlige og Vilde Tilstand og ikke enten efter en dyrket eller en Aftegning.
- 3) At de mærkelige Forandringer som enten en Forskiellig Jordbund eller og andre Omstændigheder som Naturen selv frembringer i den udyrkede Tilstand maatte angives.
- 4) At ifald Forfatteren betiener sig af KonstOrd som forhen ikke findes i Oeders Jndledning til Plantelæren, at samme da forud nøyagtig forklares.
- 5) At Forfatteren angiver foruden de Slægtsmærker der tages af Befrugtnings Deelene, tillige de som den heele Plante giver paa Slægten saasom Rod, Stamme etc. eller de saakalte characteres habituales.
- 6) At de udførligere Beskrivelser paa Arterne indeholde saa vidt som mueligt alt hva der er egen for den Art, og Vidløftighed og Ordrighed skyes saa meget som muelig.

Endelig maae ieg tilføye, om det ikke kunde være meere passende at de udenlandske brugelige Planter bleve udeladte, da disse kunde gøre en beqvem Afhandling for sig selv, da Arbejdet desuden bliver vidløftig nok.

Kiøbenhavn d 16 December

M Vahl

Jeg har alldes samme Tanker som Hr Prof. Vahl

Kiøbh. d 18 Dec. 1792

H C F Schumacher

Jeg ligesaa

D E Bradt

Jeg maae overlade forestaaende gandske til de Herrer Naturkyndige Medlemmers Bedømmelse og Beslutning.

C A Fabricius

[21]

Da jeg ikke haver indsigt nok i Botaniken saa overlader jeg det aldeles til de herres Bedømmelse der er kyndige i denne Videnskab.

L. Spengler.

Da Geheimeraad Bülow synes at ville skaffe Landalmuen en brugbar Urtelære i Hænderne, saa gaaer uden Tvivl hans Hensigt ikke videre, end til de vilde og dyrkede Vexter, hvis nyttige eller skadelige Virkninger for Land-oeconomien vi kiende, og i saa fald vilde en saadan Bog vel ikke blive for meget vidløftig, som Herr Professor Vahl meener, ikke heller fordre den saa meget Tid, da de Naturkyndiges Kundskab i denne Henseende er vel endnu ikke saa meget udbredet. Men førend vi melder derom noget i Aviserne, er det vel best at vi høre hans Tanker, for at vide, hvor vidt hans Plan gaaer.

Det Herr Ferslen forlanger, bør, efter mine Tanker tilstaaes ham - riimeligen vil han have denne Underviisning gratis, siden han derom henvender sig til os, og i saa Fald lover han og vel at være Selskabet nyttig.

C Bastholm

Dersom Geheimeraadens Plan er saa indskrænket, som hr Dr. Bastholm meener, da billiger jeg hans Forslag. Men dersom den (som det dog synes) er vidløftigere, da bliver det vel raadeligt at følge hva hr Prof. Vahl har anført. Overalt er det got at give Ham hine Tvivlsmaal tilkjende; skulde han maaskee endda, for at skynde med at faae en saadan Bog leverede Landalmuen, ville have Præmien vundet efter et Aars forløb for det hele, da maae vi rette os efter ham, og følgen blev allene denne, at, naar intet Præmieværdigt Skrift inkom, fik denne Præmie udsættes 2^{den} Gang.

Hr Ferdlevs Begjering meener jeg maae tilstaaes ham med hosføiet Vilkaar, at man siden lover sig fra Ham præparerede Naturalier for Selskabets Cabinet; thi paa dette Vilkor troer jeg kun, vi kunne tilstaae nogen sligt.

O Fabricius

Det maae være Geheimeraadens Meening, at alle de i Danmark voxende Planter skulle være Maalet for Beskrivelsen, thi endog dem, om hvilke ingen Nytte eller Skade nu er bekiendt, er det nødvendigt med Mærker at gjøre kiendelige, om ikke for andet dog for at kunne skille dem fra de nyttige, eller skadelige. Dette forutsat, billiger jeg ganske Prof. Vahls Bemærkninger, ogsaa den, at længere Tid er fornøden; thi Arbeidet er vidløftigt, og naar en bestemt Terminologie tillige skal udarbejdes, hvilket er nødvendig, er det ikke let, men tillige et Arbejde af meget Jndflydelse paa vort Sprog og Oplysning, og dertil hører da Tid. - Men ikke kan jeg billige Forslaget, at den eene halve Deel, skulde leveres i det eene Aar, og den anden halve Deel i det andet.

Ved Opgavens Bestemmelse kunde til det af Prof. Vahl foreslagne endnu føjes: At ved

[22]

Dannelse af Slægts- og Arts-Mærker, og Slægters og Arters Beskrivelse ikke var fornødent at have Hensyn uden til de Slægter og Arter, som findes i Danmark; hvilket baade ville lette Arbejdet, og gjøre det nødvendigt ikke blot at udskrive en tydsk flora. - Ogsaa meener jeg at de fremmede Planter, som dyrkes enten til Stads eller Nytte i Haver, maatte udelades. Derimod burde vel de ved Dyrkning i det Store nu her naturaliserede, KornArter f.Ex., Lucerne, Esparsette ect. Lærktreet, de dyrkede Pil Arter etc. etc. medtages.

Ved Opgaven kunde vel og bekiendtgjøres, at ved Prisens Uddelelse mest ville sees hen til Fliden og Nøjagtigheden i Beskrivelsernes Udarbejdelse, og Sproget; eller til de systematiske Deelee.

At Ferslev vil saa vidt han kan berige Selskabets Cabinet er ikke Tvivl undergivet og det er til dette Øjemeed han ønsker at oplæres.

Denne Portefeuille kom til mig den 31 Dec. om Formiddagen og blev sendt til hr Kammerherre Sehestedt den 1 Jan.

N Tønder Lund

Enhver Dyrker af Naturvidenskabten maa med Taknemmelighed ansee den af Geheimeraad Bülow tagne beslutning at udsette Præmien for den bedste danske Botanik, og dobbelt kiært maae det være Direktionen at see en Green af den Videnskab meere udbredet, og almeennyttig, som er Formaalet for Selskabets Bestræbelser. - Jeg kan ikke troe andet, end at Geheimeraaden ønsker en fuldstændig dansk Flora, og i saa Fald bifalder jeg det af Professor Vahl foreslagne med de af Justitsraad Lund giorte Tilsætninger. - Disse Bemærkninger maatte vel saa snart skee kunde meddeeles Geheimeraaden.

At Fersløv faar Underretning af Nepperschmidt samtykker jeg gandske i; naar han i Tiden sender os nogle Naturalier er denne Bekostning snart erstattet.

d. 2^{den} Jan. 1793

O R Sehestedt

[23]

I henseende til Geheimeraad Bülows prisværdige forslag er jeg af hr Professor Vahls og hr. J.R. Lunds formeening. At Fersløv bør have Underretning samtykker jeg [Herved.]

d. 2 Januari 1792

P F Suhm

Herved har jeg den Ære at sende til Circulation

et Latinsk Brev fra N D Riegels, og en med samme følgende Afhandling -

I Anledning af hvilket jeg udbeder mig Directionens Beslutning.

d. 16. Februari 1793

A B Rothe

Min Meening i henseende til denne Afhandling er, at den, baade som skreven, ikke af en fremmed, men af en indenlandsk, i et fremmed Sprog, hvilket han i al Fald selv bedst oversætter, og da den er saa nær ved Grændserne af Naturhistorie Selskabets Øjemed, at den af mig, og maaskee af flere, ikke kan bedømmes, tilbagesendes Forfatteren, med Tak for hans Opmærksomhed for Selskabet. Han har i Brev til mig ønsket dens Tilbagesendelse.

D 24 Sept 1793 modtaget den 28de do videre omsendt.

N Tønder Lund

Det staaer ikke i min Evne at bedømme denne Afhandling. Ingen kan vel bedre gjøre det end hr Regimentfeldskjær Schumacher. Naar hans Dom er indhentet om dens Værd, bliver det vist nok fornødent, efter Hr Justitsraad Lunds formeening, at sende ham den Selv tilbage til Oversættelse, i fald den skulde indrykkes i vore Skrifter; som dog vel er hans Hensigt.

d 28de Sepbr 1793

O Fabricius

Af lige Meening er jeg.

O R Sehestedt

Jeg ogsaa

C A Fabricius

[24]

Ved Herr Riegels Afhandling maa det vel undersøges

1) om den henhører til vor Virkekreds; hvilket jeg neppe troer, i Følge Lovernes

Kap.1. Art.1.

2) Om den er af den Vigtighed, at den fortiener at indrykkes i vore Acta, hvilket Herr Schumacher vel kan bedømme - har begge Tilfælde Sted, da maa Herr Riegels vel selv oversætte den - men dette gjør han neppe.

Ankommet og afleveret d 1 Oct.

C Bastholm

Herr Riegels Afhandling er af det Indhold at den vist henhører til vores Arbejder for physiologien eller Oeconomica animalis corporam viviatium er ligesaavel nyttig at vide for Dyrenes udvortes Kiendetegn.

Men at Herr Riegels anseer den for saa meget nyt, troer maaskee han er den første der har opdaget dette, hva han synes at vil bevise; det troer jeg ikke, og i den Henseende overlader jeg til Selskabets Direction om de vil lade den indrykke eller ikke.

d 17 Feb. 1794

H C F Schumacher

Modtaget d.18 February 1794

A B Rothe

J Anledning af vedlagte Brev fra Hr Justitsraad Lund udbeeder jeg mig Directionens Beslutning om Rector Lichtensteins Antagelse som udenlandsk Medlem og om Diplomet for ham maa udferdiges.

A B Rothe

Derhos har jeg den Ære at fremsende

2 fra Hr Poulsen indløbne Skrivelser.

De med samme fulgte Naturalier ere afhentede og bragt til Cabinettet.

A B Rothe

[25]

Jeg erindrer mig ikke, at Riegels har faaet noget Svar fra os, i Anledning af hans indsendte Afhandling, hvilket dog er nødvendigt for ikke at paadrage os nogen ubehagelig Paamindelse.

Jeg er enig med Herr Justitsraad Lunds Forslag at tage Fabricii og Gmelins Verker til Betaling for Kaaberpladerne, for saa vidt den kan være tilstrækkelig - anden Betaling end i Bøger kan man dog ikke vente af Bast, og med den kan man og være tient.

Ved Poulsens Breve ere, efter mine Tanker, intet videre at gjøre, end at henlægge dem.

C Bastholm

Da Diplomet for Rector Lichtenstein allerede er udstædt (om jeg ellers ikke har drømt det) saa kan derom ej længer være Spørsmaal. Angaaende de anskrevne Bøger at tage hos Bast er jeg enig med Hr Just. Lund, som vel faaer det bragt dertil, at vi faae dem.

d 15 Dec. 1794

O Fabricius

Over forelagte P. M. fra Prof. Vahl, angaaende en Anviisning paa Selskabet, udstedt af Stephens til Dr Büchner i Bergen, stor 40 rd maa jeg udbede mig S.T. Directionens Beslutning.

Den 29 Jan. 1795

C Rothe

Angl modtagne Brev fra Prof. Vahl om det Forskud som Justitsraad Büchner i Bergen har gjort hr Stephens; af Agtelse for Selskabet, er min Mening, at den tilbudte Afbetalings Maade, skiønt Afbetalingen efter streng Ret kunde nægtes, dog anstændigen bør antages ogsaa fordi Justitsraaden allerede skyldte for 2 Aar og saa kan strax udgaae af Selskabet.

P Suhm

N Tønder Lund

Af Lige Mening

O Fabricius O R Sehestedt C A Fabricius L. Spengler. Bastholm

J Anledning af vedlagde P M fra hr Abildgaard hvormed er fulgt de paa Fortegnelse anførte Naturalier, udbedes Directionens Beslutning i Henseende til hr Joseph Clavigos Antagelse som Udenlandsk Medlem.

A B Rothe

At Don Clavigo antages som Udenlandsk Medlem troer ieg at være meget nyttigt for Selskabet. Jeg holder det og for det bedste, at Hr Professor Abildgaard tilsender ham det, da han findes villig dertil.
d 27. Martii 1795.

C A Fabricius

[26]

Efter min Indsigt geraader det ey allene Vores Selskab til Ære men og til fordeel, at en saa respectable Mann som hr. vice Directeur Clavigo er som Udenlands Medlem. Og bliver det vel best at anmode hr. Prof. Abildgaard at han paatager sig saavel at tilmelde ham hans Optagelse som at takke ham i Selskabs Navn for de oversendte Naturalier.

L. Spengler.

Af samme Mening.

C Bastholm

Ligeledes

O R Sehestedt

Af samme Mening er jeg, dog saaledes, at han det icke blot tilmeldes, men at Diplom tilstilles som andre udenlandske Medlemmer.

O Fabricius

Det er ordentlig, at Diplomet udfærdiges i Form; og, hvis da Prof Abildgaard vil være ulejliget med i Selskabets Navn at tilstille ham det, er vi ham derfor forbunden, og muligt det er ham behageligt. For den sendte [...] Silurus og 2 Fugle af eet Species skyldte vi Abildgaard Tak.

N Tønder Lund

Mig synes og at hr.Clavigo bør tilstilles et Diplom, og maatte da Professor Abildgaard have den godhed at sende bemeldte, var det meget vel. Til hr Professor Abildgaard selv kunde sendes et taksigelses brev for fisken og de 2 fugle.

Kiøbenhavn d. 30 Martii 1795

P F Suhm

J Anledning af modtagne P. M. fra Nepperschmidt, hvorved han ansøger Tilladelse at være borte i 2 a 3 Maaneder, og over hvilke Begiæring hr Professor Vahl og hr Regimentsfeldskiær Schumacher har ved Paategninger paa Ansøgningen giev et deres Betænkning, udbeeder jeg mig herved Directionens Beslutning, om det som anført, maa være Buddet Nepperschmidt tilladt at reyse bort i 2 a 3 Maaneder.

d 2 Juni 1795

Rothe

Herimod finder jeg intet at erindre.

N Tønder Lund

Jeg haver heller ikke noget imod.

L. Spengler.

Jeg ikke heller.

C A Fabricius

Jeg giver og hertil mit samtykke.

C Bastholm

Jeg har ej heller andet, end det kan tillades ham.

O Fabricius

Ligeledes

O R Sehestedt

[27]

J Anledning vedlagte P. M. fra Professor Vahl udbeeder jeg Directionens Beslutning hvorved jeg maa anmærke at da de af Regimentsfeldtskiær Schumacher holdende botaniske Lectioner allerede ere averterede, saa vil Gienstanden for Directionens Deliberation egentlig blive den foreslagne Lukning

af Cabinettet, hvilken formodentlig nu vil blive saa meget meere nødvendig som der behøves Tiid til
igien at ordne det ved den ulykkelige Brand i Uorden bragte cabinet -
d 14 Juny 1795

A B Rothe

Ingen vil ventelig tag ilde op at Kabinettet holdes lukket i Sommeren, da det ved Flytningen fra den
overhængende Ild er bleven bragt i nogen Uorden, skjønt i ingen Maade fordervet eller forringet.
16 Juni

N Tønder Lund

Af samme Meening er jeg, men hvem har da Nøglerne i tilfælde?

O Fabricius

Af foranførte synes meg ikke at der kan være noget imod at Kabinettet holdes lukket i Sommer.

O R Sehestedt

Cabinettets Lukning i Sommer anseer jeg som uundgaaelig

C Bastholm

Af samme Meening.

L. Spengler. og C A Fabricius

Jeg giver mig Ære herved at sende

2 Breve fra Hr Poulsen af 19 og 20 May d. A. med hvilke følger Udtog af hans Dagbog for 1794,
samt en Afhandling om et islandsk Jisbierge.

d. 20 Septbr 1795

A B Rothe

Disse Dagbøger og Breve haver nu 2de gange været hos mig, uden at jeg ved, hvorfra de sidste ere
komne, da ingen har vedtegnet noget. Første gang sendte jeg den efter ordenen til S.T. Cammerherre
Sehestedt, og da jeg nu icke veed, om de hos alle har circuleret, ej heller indseer, at andet herved er at
iagttage end giennemlæsning, saa, da dette første gang er skeed, skulde den herved tilbage til S.T.
Assessor, som vil behageligst ved Buddet faae undersøgt, hvor de icke har været.

Christianshavn 1795 d 7de Oct.

O Fabricius

[28]

Herved har jeg den Ære at sende til Circulation i Directionen

- 1) Et P. M. fra Doctor Hansen i Wiborg hvorved han begiærer til Brug for Wiborg Latin Skoele
meddeelt Doubletter af Selskabets Cabinet. J Anledning af hvilket Brev jeg udbeeder mig
Directionens Beslutning.
- 2) Et P. M. fra Hr Rathke dateert Bergen 19 Septbr. - De med samme fulgte Naturalier ere
afhentede -
- 3) Et P. M. fra hr Professor Vahl af hvilket behagelig vel erfares, at han efter de fleste af sine
Tilhøreres Begiæring læser over Classen Cryptogamia isted for det averterede Formiddags
Collegium over Zoologien.
Forandringen er bekiendtgjort i Avisen.

A B Rothe

Det er Selskabets Øjemeed at befordre og udbreede Kundskaber, og et Middel dertil er det vist at
sætte Skolen i Stand til at meddele de Unge Lyst og Smag for Videnskab. Kabinettet har af
adskilligt fleere Specimina, der ere det overflødige. Af disse synes det anstændigt at meddeele nogle
til Viborg Skole, som derom anholder, dog uden at sætte sig i nogen Forbindlighed for Eftertiden.
Liste over hva saaledes bortgives maatte forfattes og bevares i Selskabets Arkiv.

N Tønder Lund

Saa inderlig jeg ogsaa ønsker Videnskabens Fremme paa denne og flere Maader, seer jeg dog icke, at enten Lovene hjemler saadan Begivelse af Doubletterne i Selskabets Naturalie-Cabinet, eller at Directionen er berettiget til at tage saadan Beslutning uden at indhente Interessenternes Bifald i en General-Forsamling. Skjønt Doubletterne ligge til Overflod, haver de dog deres sande Værd, og kunde bortsælges eller borttuskes for andre naturalier, som Cabinettet maatte mangle; Selskabets icke just glimrende Tilstand kunde derfor maaskee snarere tilraade at beholde, end afhændige dem, uden Selskabets Tilladelse, hvis Eiendom de ere.

O Fabricius

[29]

Ikke kan jeg formode at der findes nogen af Selskabets Medlemmer, som vilde nægte sit Samtykke til at meddeele nogle af vore overlødige Doubletter til saa nyttig et Brug, som det at anspore de unge Studerendes Lyst i Viborg til Naturhistorie Videnskabens Dyrkelse; af den Aarsag kan jeg ikke andet end tiltræde Hr. Justitsraad Lunds Meening.

I General Forsamlingen bør vi vel underrette Selskabet derom, og maaskee kunde vi da indhente Approbation.

O R Sehestedt

Jeg indseer med fuld Overbeviisning at det vilde bidrage meget til at skaffe Naturvidenskaben Dyrkere, naar Skolerne havde en liden Samling af Naturprodukter i alle Naturens Riger; Det vilde derfor og være hensigtsmæssigt og en Fortienest for Selskabet, naar det kunde forsyne ikke aleene Wiborg Skole, men endog flere med saadanne Sager, hvor der nemlig vare Lærere, som vidste at bruge dem. Jeg troer ikke heller, at Interessenterne skulde sætte sig derimod at vore Doubletter bleve anvendte til saadant Brug, men da vi ikkun administrere et fremmed Gods, anseer jeg det ikke for raadeligt, at vi bortskienker noget af Musæum uden Selskabets Samtykke, og at indhente dets Approbation, efterat det er gjort, var uden Tvivl at spørge med dem. Min Meening er derfor, at vi tilskriver Rector Hansen, at vi i første General Forsamling ville gjøre Interessenterne en Forestilling derom, og foruden maatte der vel være gjort en Fortegnelse over alle Doubletterne i Fald den ikke allerede er gjort, hvilken tillige kunde forelægges Selskabet. Ved saadan Fremgangsmaade vandt vi lidt mer Tillid hos Interessenterne, som de, der ikke turde handle egenmægtig med deres Eyendom.

d 27 Oct. 95.

C Bastholm

J alle Maader af samme Tanker som det her fremførte af herr Confessionarius Bastholm.

d 28 October 1795.

L. Spengler.

Det er Selskabets eeneste Hensigt, at udbrede NaturVidenskab i Fædrenelandet, og derved at gjøre vel imod samme. Ingen kan nægte, at denne Hensigt vilde blive befordret naar Ungdommen i Skolerne fik nogen Kundskab om Naturen, og dermed bleve opmuntrede til videre at dyrke samme Videnskab. Jeg troer derfor, at Directionen meget

[30]

vel kan forsvare for Interessenterne, at den føier Rector Hansen i Hans Begiering, og meddeeler ham nogle enkelte Naturstykker af ubetydelig Værdie, som Selskabet haver Duplo, og derpaa i General Forsamlingen søger Selskabets Approbation da ingen af Interessenterne uden de, som blot vil chicanere kan og bør have noget derimod.

d 30 Octbr. 95.

C A Fabricius

Jeg er af samme Meening som Hr Doctor Bastholm og Hr Professor Vahl -

d 13 Novembr 1795

P. F. Suhm

Herved har jeg den Ære at sende til Circulation:

Et Brev fra Efterslægts-Selskabets Direction, hvorved det foreslaaes for Naturhistorie-Sælskabet at tilstaae nogen Forhøjelse i Leyen af dets Værelser i Anledning af det Paalæg, som Efterslægts-Selskabet i Følge de nye Indretninger ved Assurancen, har at udreede;

I Anledning af hvilken Sag jeg udbeeder Directionens Beslutning. Til Oplysning vedlegger jeg Leye-Contracten med Efterslægts-Sælskabet, hvilken contracts 4 Post fornemmelig henhører til denne Sag -

d. 2 January 1796

A B Rothe

Stricte iuris, og efter densindgaaede Contract, kan Efterslægts Sælskabets Direction ikke paastaae nogen Gotgiørelse af dette Selskab for de forhøiede Afgifter af Gaarden. Men det synes vel i meere end een Betragtning, at kunne være billigt, at da yde nogen Hielp, i Fald vores Casse kan taale det hvilket nok maae foredrages i en General Forsamling til Selskabets Bestemmelse og Afgiørelse.

C A Fabricius

Efter de indtrufne ulykkelige Omstændigheder som ingen Menneske kunde forudsee, synes mig at det var billig at Naturh. Selsk. burde til Efterslægt. Selsk. for deres indhavende Værelser bidrage til de Nye Paaleg. J en generalforsaml. kunde de best afgiøres og bestemmes

d 11 Jan. 1796.

L Spengler

[31]

Endskiønt vi ere berettigede til at henholde os til Contracten, anseer jeg det for billigt, at vi tage nogen Deel i den Forhøielse af Afgiften, som ere lagte paa Gaarden, naar os gives en Beregning over denne Forhøjelse, at deraf kan bedømmes, hvormeget deraf kan tilkomme os i Godtgiørelse - Men uden en General-Forsamlings Samtykke kunne vi her intet gjøre. Hvis Interessenterne maaskee ville henholde sig til Contracten, maa ethvert af os besluttet Tillæg gaae for vor egen Regning.

d 11 Jan.

C Bastholm

Billighed er der i det af Direktionen for Efterslægts Selskabet giorte Forslag, men jeg er fuldkommen enig med de øvrige Herr MedDirekteurer, at dette bør i General Forsamling forelægges Selskabet til Afgiørelse.

O R Sehestedt

Jeg ligesaa

O Fabricius

Jeg ligesaa

P F Suhm

Ligesaa jeg, og maatte vel Efterslægtens Direktion bestemt opgive, hvormeget der kan falde paa Naturhistorie Selskabet i Forhold til Lejen og Gaardens Værdie. Det synes, men er maaskee ikke ganske tydelig udtrykt, at Efterslægtens Direktion Meening er, at Vor Leje forhøjes med 10 procent.

N Tønder Lund

Til Directionens Beslutning har ieg herved den Ære at sende et Brev fra Rathke hvori han begiærer at Beholde sit Reise-Stipendium i tilstundende Sommer for at forsætte Reisen til Nordlandene. -

Han blev først tilstaaet 25 rd Maanedlig for Sommeren 1795, men efter hans Forlangende blev dette udviidet indtil hans hiemkomst i Foraaret 1796, ved Directionens Brev til ham af 17 Marz 1795 -

d. 27 Februar 1796.

C Rothe

[32]

Vanskeligen vil Selskabet bedre anvende sine Indtægter end til denne oplyste Reysende.
N Tønder Lund

Jeg anseer det for nødvendigt at tilstaae Herr Rathke endnu een Sommerreise, hvis Cassen ellers kan tillade det, hvilket jeg ikke veed, da jeg ikke har faaet Regnskabet, og derfor ikke kiender Cassens Tilstand - men, hvorledes gaaer det med vor Stephens, som gikk bort, saa vidt jeg veed med 75 rd. Han ligger i Kiel.

[C Bastholm]

Jeg er ganske af Hr. JustitzRaad Lund Meening. L. Spengler.

Jeg er enig med Hr. JusticieRaad Lund P F Suhm

Jeg ligesaa O Fabricius

Jeg ligeledes C A Fabricius

Ligeledes O R Sehestedt

Jeg har den Ære herved at fremlegge tvende Breve fra Svend Paulsen.

1. Aflægges Regnskab for de ham paa Reisene medgivne Instrumenter og Redskaber, hvorved han forlanger at maatte beholde det tilbageblevne endnu noget for at være i Stand til, end videre, at tiene Selskabet.

2. forklarer han hvorfor Reisen ikke er udfaldet fordeelagtigere, Beeder om Undskyldning derfor, og tilbyder Selskabet, hva Observationer han i Fremtiden maatte gjøre.

d. 14 Marz 1796 C Rothe

Paulsen kunde vel synes, at Selskabets Øjemed med hans Reise ikke var blevet uopfyldt, naar han dermed er bleven sat i Stand til at udbrede Videnskab og Videnskabens Grænser. Hans Jagttagelser hertil ville være Selskabet velkomne. Hans Reise Redskaber kunne maaskee foræres ham.

N Tønder Lund

[33]

Jeg bifalder dette P F Suhm

Jeg ligesaa O Fabricius

Ligeledes O R Sehestedt

Ligeledes C A Fabricius

J Anledning af indsluttede fra Buddet Nepperschmidt om Reyse Tilladelse indkomne Begiæring, forsynet med Professor Vahls Paategning udbedes S.T. Directionens behagelige Beslutning.
d 10 Juny 1796 Rothe

Det er Gavn for Videnskaben at han rejser; thi han bringer altid noget med, og sætter en Mængde Natur-Ting, før ikke eller lidet bekiendt i Omløb.

N Tønder Lund

Jeg finder intet at erindre imod Nepperschmidts Reis. C A Fabricius

Heller ikke jeg

O R Sehestedt

Ligesaa lidt jeg

O Fabricius

Jeg udbeder mig S.T. Directionens Beslutning over

1. En P.M. fra Professor Becker om at gives et Tillæg af 100 Rdr i hans Honorarium for hans Forelæsninger og at maatte udsette Forelæsningerne til Foraaret.

2. En P. M. fra Rathke om at maatte overvintre i Norge og at maatte bie med Afsendelsen af hva han har samlet indtil Foraaret.

d. 19 November 1796.

C Rothe

Rathkes Forlangende er meget billigt. J Trondhiem har han Leylighed nok at udarbejde sine Ting og opdage Adskilligt. Prof. Beckers maatte vel udsættes til det sees hvorledes vor Forfatning er, og til en Direktions Forsamling.

N Tønder Lund

[34]

Min Formeening er, at i begge Henseende udbedes saa snart som mueligt en Directions-Forsamling, hvor dette med mer kunde tages i nøjere Overvejning.

O Fabricius

Af samme Meening

O R Sehestedt

Ligeledes

Spengler

Ligeledes

P F Suhm C A Fabricius C Bastholm

Forhandlingen i den i Gaar holdte Directions Forsamling lyder saaledes:

”Den 15 Decbr. s. A. var Directionen forsamlet for at vælge Directeur, i Stedet for Herr Dr. Bastholm som er udgaaet af Directionen.

Da Herr Kammerherre Suhm, Herr Justitsraad Lund og Herr Kammerherre Sehestedt ikke vare mødte kunde intet Bestemt Valg foretages; Men det blev besluttet at udvælge trende af Selskabets indenbyes Medlemmer og da overlade til nærmere Afgjørelse ved Circulation i Directionen hvem af dem der skal tilbydes at være Selskabets Med-Directeur.

Saaledes bleve vedtaget:

Herr Conference Raad Colbiørnsen Deputeret i det Kongelige Danske Cancellie

Herr Assessor Rothe og

Herr Conference Raad Carsten Ancker.

Datum ut supra

O Fabricius, Spengler, Fabricius

J Anledning heraf udbeder ieg mig S.T. Directionens nærmere behagelige Beslutning.

d. 16 December 1796

C Rothe

[35]

Mit Valg falder paa Hr Assessor Rothe

N Tønder Lund

Mit endelige Valg ligesaa

O Fabricius

Jeg vælger ligeledes Hr Assessor Rothe

C A Fabricius

Jeg er og enig i Valget af Hr. Assessor Rothe

P F Suhm

Ligeledes

L. Spengler.

Ligesaa er mit Valg paa Hr Assessor Rothe.

O R Sehestedt

[36]

Efter S. T. Directionens Beslutning i Forsamling af 2. Decbr. f. A. har ieg forfattet en Liste over Selskabets Medlemmer som har efter hva den Gang blev besluttet udeladet alle de som havde til Restance med deres Contingent og som ikke efter den i April Maaned f. A. given Erindring haver betalt, undtagen nogle gandske faae Personer om hvilke det enten med Vished vides eller med største Rimelighed kan formodes at det ikke er dennes Hensigt at udgaae af Selskabet.

A. Denne nye Liste har ieg herved den Ære at fremsende, for af Directionen at giennemgaaes og at authoriceres forinden den indføres i den over Selskabets Medlemmer holdende Protocol.

Da Selskabs Lovenes Cap. 2 Art. 4de saaledes for denne Gang anvendes saa følger deraf: at Selskabet d. 1 Januar d. A. aldeles intet udestaaende Contingent eyer, og altsaa maae alle de hos Kassereren i Behold værende uindløste Quittinger ansees som uefterrettelige og ikke paa nogen Maade komme i Regnskabet for 1797.

B. Jeg indstiller derfor: Om Kassereren maae beordres til, at aflevere til Archivet alle de hos ham værende uindløste Quittinger, uden nogen Undtagelse.

Skulde siden nogen af Restanterne melde sig til at vilde betale sin Giæld, da er det kuns at

[36]

Kassereren fra Archivet udleveres Quittingen og at Personen anføres som paa nye indgaaet i Selskabet; hvilket alt kan skee uden at den vedkommende behøver at være viidende derom og saaledes undgaaer den muelige Misfornøjelse over at være udslettet.

C. Formedelst Regnskabs Aarets Slutning, beder ieg mig ærbødigst om at vorde godtgiort hva ieg efter vedlagte Regning har udlagt af Brevs Porto.

den 15 Januar 1797

C Rothe

ad A. B. synes mig rigtigt, dog saa, at Restancerne ikke ansees udslettede, efterdi de udenbyes ikke alle kunne endnu have foranstaltet deres Tilskud.

N Tønder Lund

Jeg er af samme Mening

O Fabricius

ogsaa jeg

O R Sehestedt

Jeg er af samme Mening

P F Suhm

Liigesaa

C A Fabricius

L. Spengler.

Rojen paa Steensborg ved Wiborg forlanger for sig og Presten Berg i Almiid at antages som Medlemmer af Selskabet uden Contingents Svarelse. Nogle Foræringer som er gjort Selskabet (om hvis Værd S.T. Herr Professor Vahl behageligst ville give Kundskab) og et Udtryk i et Rojen tilskrevet Brev, er Anledning til deres Forlangende.

d 26 Januar 1797.

C Rothe

[37]

Hva hr Royen sendte, var ey andet end en ikke usedvanlig Trochit. Saavidt ieg veed har hr Berg ey sendt andet, end den i Brevet omtalte Sphinx Atropus

N Tønder Lund

Jeg er af samme Mening, samt at der maae tilføjes, at ingen, uden at skienke saameget til Selskabets Musæum, som kan vurderes for 100rd, maa antages til Medlem uden aarlig Contingent, i følge Selskabets Love 2^{det} Cap. 3 Art. Saameget var dog den Trochit og Sp. Atropus icke værd

O Fabricius

Af samme Meening

L. Spengler.

ligeledes

Rothe C A Fabricius

Ligeledes

O R Sehestedt

Ligeledes

P F Suhm

Til Directionens Beslutning har ieg herved den Ære at fremlægge:

En Anmeldelse fra Professor Vahl, at han nu maa tiltræde sin reise, for at samle Naturalier til Flora danica.

En Ansøgning fra Budet Nepperschmidt om at maatte gjøre en Reyse til Norge paa 2 a 3 Maaneder. d. 4 Juny 1797.

C Rothe

Jeg finder intet herved at erindrer

d. 8 Juny 97.

Rothe.

Jeg finder ligeledes intet herimod at erindre

C A Fabricius

Jeg icke heller

O Fabricius

[38]

J October Maaned for. Aar. tilskrev Prof. Becker Directionen, og forlangte at maatte udsette sin Forelæsning over den techniske Chemie til at holdes i denne Sommer, samt Tillæg i sit Honorarium. Ved Directions Fors. under 2 Debr. blev Beslutningen herover:

”Forelæsningen kan udsættes, endskiøndt man havde ønsket at han havde continueret i Vinter; han underretter Dir. om, naar han vil begynde paa det at Sagen om Tillæg kan tages under Overveielse.” Hvilket under 15 s. M. blev Becker communiceret. For nogle Dager siden har Becker, i henhold til ovenstaaende Resolution, bekiendtgjort i Addres Avisen at ville begynde sin Forelæsning Mandagen den 19 d. M. ; men efter at ieg har talt med ham, har han leveret mig hoslagte P. M.

Da Udtrykket i Directionens Sdr. af 15 Decb er ” at Forelæsningen for det første udsettes” saa anseer ieg det ikke som fuldkommem decideret: om Forelæsningen over den techniske Chemie maa holdes i Sommer Maanederne og udbeder mig herved Directionens Beslutning.

[39]

De Vilkaar paa hvilke Becker blev antaget til at læse, erfaret behageligt, af den dengang første Correspondence, som ieg har vedlagt Sagen, undtagen Directionens Sdr. til ham af 13 Augt 1791, (hvilket ieg ikke finder i Archivet) hvorved han blev antaget mod 100Rdr.

Spørgsmaalet er:

Hvorvidt Beckers Forelæsning kan henføres under Lovenes 5 Cap. 2 Art. 1 og 2^{det} [...] d. 10 Juny 1797

C Rothe

At der nu læses over Chymien synes mig ret godt; men maaskee burde det tiere averteres og meer bestemt.

Honorarium kan vel ikke forhøyes, uden Forelæsningens Jndretning vilde vinde. Ønskelig var det, om Professoren vilde indskrænke sig til en bestemt Tid, hvis muligt.

e d

N Tønder Lund

Af samme Meening er

O R Sehestedt

L. Spengler.

At disse Forelæsninger begyndes nu, har jeg for min Deel intet imod, men angaaende Honorariums forhøielse, var det got at tage Sagen i nøjere Overvejning end en Directions Forsamling (af den slags forsamlinger vi have alt for faa). Og høystønskeligt var det at vi snart kunde faae general-forsamling, og Regnskabs aflægning for den forbigangne tid siden sidste general-forsamling, at baade hele Directionen kunde bestemt viide, hva Fond Cassen har at gjøre Regning paa til dette og andre slags udgifter, og at vi kunne befries for den Mistanke hos Interessenterne at ville holde alting skjult, hvilket vi ellers staar fare for.

d 12 Juny 97

O Fabricius

Efter det der er mig bekiendt om Professor Beckers chemiske Forelæsninger troer jeg at [40]

Directionen paa Grund af Lovenes 5 Cap 2 Art. kan forsvare at tilstaae ham som Honorarium 200 Rd naar han vil paatage sig at læse i 8 Maaneder i Rad og 4 Timer ugentlig - Jeg troer altsaa at Becker burde tilstaaes og adspørges om han paa denne Maade indrette sin Forelæsning. Jmod Forelæsningens Holdelse i Sommer Maanedene veed jeg intet at erindre - dog maatte vel indrettes saaledes at Ferierne i Selskabet coincidere med de akademiske Ferier.

J Henseende til Forsamlings Holdelse er jeg aldeles eenig med Hr Fabricius - dog skulde jeg troe at det forinden samme holdes vilde være nødvendigt at tilskrive Revisorene (hos hvem formodentlig de ureviderede Regnskaber for 3 Aar hen hviile) eller i alt Fald Censorerne, for at faae Underretning om hvorledes Sammenhængen er med Regnskabet og hvor snart det kan ventes revideret - Ved Forsamlingen maatte uden Tvivl ogsaa Cassereren være nærværende.

d. 12 Juny 1797.

Rothe

Jeg ønsker ligeledes, at en Generalforsamling snart maatte blive holdt. Jeg troer vel, at Beker med Grund kan fordre og fortjene et Tillæg naar han vedbliver, at holde sine Forelæsninger, men forinden ieg kiender Kassens nuværende Tilstand, kan ieg ikke sige noget bestemt desangaaende. Skulde det ikke være fornødent, at overveye denne Sag i en Directions Forsamling

d 17 Juni 1797.

C A Fabricius

[41]

d 25 August 1797.

1° Til behagelig Underretning for De Herrer af Directionen, hvilke ikke vare tilstæde ved den i Onsdags holdte Forsamling har ieg den Ære at fremsende Directions Forsamlings Protocollen.

2do Concept til et Brev til Professor Becker følger til behagelig Eftersyn.

3^{tio} Da det lakker ad Tiiden da de videnskabelige Forsamlinger skal holdes, saa følger herved en Liste paa Dagene dertil. For saavidt de ikke ved Paategninger af Directionen bliver fuldstændige skal jeg lade Listen circulere mellem Selskabets indenbyes naturkyndige Medlemmer.

4to Efter befaling fra nogle af Directeurerne, har ieg at indstille til heele Directionens Beslutning.

A, Om det ikke kunde vedtages: at Directionen samledes eengang Maanedlig, paa een engang for alle bestemt Dag i Maaneden; da om end ikke egentlige Sager vilde være at afgjøre, dog altid noget vilde være at eftersee og aftale til Selskabets Beste.

B, Om byfoged Stenersen i Vestindien og Missionær John i Tranqvebar, hvilke begge skal have skiænket betydelige Biedrag til Cabinettet, maatte antages til at være Selskabets bestandige Medlemmer, uden Contingents Svarelse.

5te henseende til den Selskabet, indtil videre, af hr. Justitsraad Tønder Lund overladte Samling af Fugle, indstiller ieg: Om ikke Modtagelsen deraf maa beroe indtil hr. Prof. Vahls hiemkomst, paa det at han, saaevel kunde være nøye underrettet om hva den indeholdt og Herr

[42]

Justitsraaden derefter bliver meddeelt en specificeret Qvittering, som paasee Fuglenes tilbørlige Jstandsettelse.

C Rothe

Conceptet synes mig meget vel affatted - DirectionsSamlingerne er det ofte talt om, ofte besluttet at skulde holdes jævnligere. Upaatvivleligt vilde det være gavnligt, og ingen ønsker Forslaget meer end jeg. Spørgsmaalet bør vel være om en passende Tid. Søndag Eftermiddag Kl 6 skulde ikke det være en for alle beqvem Tid?

Byfoged Stenersen har skiænket os meget, og meer end for 100rd Værdi. Det er ret passende at han bliver ordentligt bestandigt Medlem uden Contingent. Men John er en fremmed, og skiønt han opholder sig i Tranqvebar hører han dog til en fremmed Mission. Skulde han blive Medlem, maatte det være fremmed Medlem. Det hede at han repatrierer. J saa Fald var det maaskee mindre nyttigt. Der hører Tid til at faae Fuglene istandsatte, og imidlertid kommer Prof. Vahl. Der ere ikke blot Fugler ogsaa fireføddet Dyr.

N Tønder Lund

Ad N 2 Jeg er ogsaa enig i Conceptet dog at den med [] indcirklet Journaludgave og ved F settes "for mindre end den nærværende Tiid

Ad N 4. a. Jeg foreslaaer at Directionen samler sig de 6 Vinter Maaneder fra October til May, hvergang de videnskabelige Forsamlinger holdes og at til Directions Forsamling bestemmes 1 Time før den videnskabelige Forelæsnings Begyndelse - hva der ikke kunde expederes i denne foreslagne Tiime kunde afhandles i et Extra-Møde som da hver gang kunde vedtages; i

[43]

de øvrige 6 Maaneder kunde Dirctionen maaskee forsamle sig den første Dag hver Maaned

B jeg er enig i at Steenersen antages som ordentligt Medlem uden Contingent - hva John angaaer saa kunde det vel for det første være nok at sende ham et Complement-Brev; Men da jeg ikke kiende hans Stilling og Forbindelser saaledes at jeg kan bedømme om det er at forvente at han fremdeles kan gavne Selskabet ved et nøyere Baand, saa henstiller jeg dette til Afgjørelse af de Herrer som bedre kiende ham.

Ad N 5. jeg er enig i den giorte Jndstilling

Rothe

Conceptet til Brevet til Professor Becker synes mig meget godt. Kun troer jeg, at den sidste Periode i øvrig havde vi endnu det Haab etc. reent bør udgaae.

Meget nyttigt vilde det uden Tvivl være for Selskabets Bedste at Directionen samledes oftere, men nu strax at antage bestemte Dage dertil for det heele Aar vilde maaskee være vanskelig. Da jeg i Vintermaanederne ofte har Forretninger om Eftermiddage, saa vilde Søndag Eftermiddag i de Maaneder være mig den bekvemmeste. For øvrig er jeg gandske eenig i hvad Pluraliteten vil antage. Steenersen fortjener Selskabets Taknemmelighed, han er efter Lovene qualificeret til at antages som ordentlig Medlem, og jeg voterer for samme.

Med John kunde det maaskee udsættes indtil man fik Overbeviisning om han forbliver i Indien, eller drager tilbage til Europa.

Med Forslaget om Fuglene er jeg gandske enig.

O R Sehestedt

Ad. No. 2 er jeg af Tanken med hr Assessor Rothe.

No. 4. a. meener jeg, at Søndag Eftermiddag kunde være den beqvemmeste til maanedlig Directions-Forsamling, men det maatte nøyere bestemmes enten første eller sidste Søndag i Maaneden dertil var at vælge. De Maaneder, da Videnskabelige Samlinger holdes, kunde vel Directions-forsamlingen skee til samme Tid efter hr. Ass. Rothes forslag, maa da de undertiden springe over saa bliver saadan forandring nærmere at beslutte i næste Directions forsamling forud, og kan icke blive en almindelig Regel.

Ad. B. er jeg enig med de andre.

Ad. No. 5. ligesaa. Men hva svarer Ejermanen til disse Fugle, i tilfælde at de i Selskabets Cabinet tog Skade?

O Fabricius

[44]

ad. 2, ieg bifalder de af Hr assessor Rothe og Hr Kammerherre Sehestedt giorte Bemerkninger, og finder i øvrig intet at erindre.

ad 4, a, naar det maatte undskyldes, at ieg i Sommer Maanederne af og til udeblev, saa finder ieg for mig ligeledes Søndag Eftermiddag som den beqvemmeste Tid til Directions Forsamling, og ellers ønsker ieg heldst at det maatte blive Søndag Eftermiddag.

b, ere ieg enig

Ad 5, ligesaa, naar denne fremmede Samling, som er betroet Gods, bliver behandlet som Selskabets eget Gods, saa er Selskabet frie for all Tilsvar.

C A Fabricius

Til Directionens Beslutning fremlegges ærbødigst en Ansøgning fra Budet Nepperschmidt om at maatte gjøre en Reise til Norge paa 2 a 3 Maaneder.

d. 12 July 1798

C Rothe

Jeg har intet derimod, da hans Rejse bidrager til det mineralogiske Studiums Udbredelse.

N Tønder Lund

1. Selskabets Skrivter 4de B. 2 H. er nu færdigt til Udlevering, men førend det kan bekendtgjøres udbeder ieg mig Directionens Beslutning om: hvad Priisen skal være for hvo som vil købe den.

Priisen paa de foregaaende Hefter, af Størrelse som dette har været 7 til 8 sk.

Dette Hefte holder 15 1/2 Ark og 13 Kobberplader.

2. Bogbinder Bugges Regning for Jndbinding af Exemplarer til de Kongelige Personer, forelægges til Anviisningens Underskrivelse.

[45]

3. Mandag d. 15 d. M. begynder h. Professor Vahl sine Forelæsninger:

4 Dage om Ugen over Dyrene, som begyndes med Patte Dyrene.

2 Dage om Ugen over den theoretiske Deel af Botaniken.

d. 8 October 1798.

C Rothe

Jeg tenker at hr Agent Gyldendahl som Udsælgeren best kan bestemme Priisen paa det ommeldte Hefte af Selsk. Skrifter i Proportion med de foregaaende Hefters Størrelse og Kobberes antal.

O Fabricius

Er ogsaa mine Tanker

Spengler C A Fabricius O R Sehestedt

Ligel.

Rothe

Efter Directionens Befaling har jeg ladet forfatte Overslag over Bekostningen paa et Skab til Fugle og et til Planter. Prisen paa det sidste har Snedkeren siden nedsat til 18 Rdr.
Hr. Prinzling Kongelig Resident i Ostindien tilbyder sig i vedlagte Brev d.d. 8 d.M., ved sit Ophold i Ostindien, at indsamle Naturalier for Selskabet; dog at han forud forsynes med de nødvendige Bøger, saa og Glas, Spiritus og fleere til Naturaliernes Bevaring fornødne Ting.
Selskabets Kasse Beholdning var ult^o Decembr. f. A., efter Regnskabet 290 Rdlr.
Kiøbenh. d. 12 Marz 1799 C Rothe

[46]
Hr Resident Prinzling's Tilbud er meget ?? værdig og fortjener at indgaaes af Selskabet; men at Selsk. skulde give ham saa kostbare Bøger, førend det faa nogen Frugt af ham givne Løfte synes mig ikke at det kan, dog kunde han tilstaaes Merbachs og tings - Hva de øvrige Requisita angaaer, troer jeg ogsaa at disse kunde meget indskrænkedes, da han bedre kunde oversende baade Planter og Dyr (saavel firbenede, Fugle, Fisker, Amphibier og Krebse) i store Leer Krukker, og mange til sammen; end at han vil begynde der at udstoppe, for at det paa Reisen desto lettere blev fordervet.
d 14de Marz 1799 H C F Schumacher

I henseende til hr Recident Prinzlings Forlangende, er ieg af samme Tanker som Professor Schumacher.
Kiøbenhavn d 15 Marti 1799 M Vahl

J henseende til Printzling er jeg af samme Mening. Et Par Riis Papir (især Carduspapir til Planter, et Parti Knappenaaler til Insekter; noget brændt Alun til Skindenes Bevarelse kunde vel medgives. Er da godt Kiøb, vel og flere Krukker etc. hvori meget kan sammenpakkes, især naar enhver Ting indsyes i en Pose for sig. Naturen er selv den bedste Bog. De tvende nævnte kunde dog vel gieves. Ere meget nødvendige, og jeg troer Prisen ikke ubillig.
den 15 Mart. 99. N Tønder Lund

Jeg er af samme Meening som herr Justisraad Tønder Lund i Henseende til Pritzling, og anseer Cabinet Forferdigelse nødvendig
Hauch

Hva hr. Prof. Schumacher og siden hr. Justizraad Lund med god og bestemt Overleg har anført at kunde hr Resid. Prinzling tilstaae til hielp at samle Naturalier for Selskabets Cabinet alt hvad Selskabet, paa en saa uvist udfalld kunde accordere samme.
L. Spengler.

[47]
Jeg er af lige Tanker med dem, som forud have alle viist sig saa eenstemmige i de foredragne Sage
O Fabricius

Jeg ligeledes C A Fabricius

Baade i Henseende til Pritzlings Forlangende, som til Skabenes Forfærdigelse er jeg af samme Formeening, som Justitsraad Lund.
O R Sehestedt

Jeg liiges. Rothe

En Skrivelse fra Professor Vahl, hvori han anmelder at han foretager en reise til Paris og forlanger Directionens Samtykke til at være fraværende 2 a 3 af de næste Vintermaaneder imod at han ved sin Hiemkomst opretter det forsømde i Henseende til Forelæsningerne, har ieg den Ære at fremsende og udbede mig Directionens Beslutning
d. 25 Juny 1799

C Rothe

Herimod finder jeg intet. Rejsen har Videnskaben til Øjemed, og det er Naturhistorieselskabets Øjemed at bidrage til Videnskabens Fremme.
d 25 Juni 1799.

N Tønder Lund

Jmod Bevilgelsen af Professor Vahls Forlangende finder jeg intet at bemærke.
d 25 Junii 1799

O R Sehestedt

Jeg ikke heller, da det icke paavirkes, at jo Prof. Schumacher tillige i fraværelsen har den fornødne Tilsyn med Cabinettet.
d 25 Juny 1799

O Fabricius

Jeg har ligeledes inte imod denne Reise.

L. Spengler

Jeg anseer Reisen at være meget nyttig for Natur Historie Selskabet

C A Fabricius

Jeg er af samme Meening som de øvrige Herrer Directeurer
den 26de Junii 1799

Hauch

[48]

Over modtagne Budet Nepperschmidts Ansøgning om at maatte gjøre en Reise til Norge paa 2 a 3 Maaneder, udbeder jeg mig ærbødigst Directionens Beslutning.
Kb. d. 27 Junii 1799

[C Rothe]

Jeg henstiller det ganske til de andre hr Directeurer at afgjøre om Budet Nepperschmidt kan undværes paa samme tid, da Hr Professor Vahl er fraværende, eller det icke var bedre at han opsatte denne Reyse til et andet Aar, naar Hr Prof. Vahl var tilstede, thi i uforudseete Ulykkes Tilfælde kunde det vel troes nødvendigt at en af begge, med Cabinetkets Sager mest bevant, var ved Haanden.
d 27de Juny 1799

O Fabricius

Efter de Herrer Professori Wahl og Schumachers Paategning paa Nepperschmidts Promeria kan ingen have noget imod hans Reise

C A Fabricius

Da ved Selskabets Naturalie Cabinet ikke det ringeste bliver forsømt i Nepperschmidts fraværelse, og hvergang ved sin Reise haver beriget mineralogiet med Nye Sager, saa troer jeg ikke Directionen ham skulde nægte den ansøgte Tilladelse til Reisen
d 28 Juny 1799

L. Spengler.

Jeg er af samme Meening som H. H. hr Fabricius og formeener at Nepperschmidt ikke i Aar kan tilstædes at rejse, førend hr Professor Vahl kommer tilbage.

Rothe

Da Naturvidenskaben unægtelig vinde ved Nepperschmidts Reise, og man efter de H^{errer}
Professorers Paategning paa hans Ansøgning med Vished maa antage at Cabinettet i hans Fraværelse
intet lider, saa skulde jeg være af den Formeening, at Reisen vel kunde tillades.
d 28de Junii 1799

O R Sehestedt

af lige Mening

N Tønder Lund

Af samme Meening

Hauch

[49]

1 Overhofmarskalken herr Kammerherre Hauchs Spørsmal: om Selskabet vil afstaae Haugen ved
det Kongel. Palai i Kallebodene, siden det nogle Aar ikke har afbenyttet den, og Begiæring: at i Fald
Haugen ikke afstaaes, den da for Eftertiden maae blive saaledes reenholdt at Vanddraget fra Palaiets
Bygninger ikke skal standse.

2 Toldinspektør Muus Begiæring om at blive entlediget for at være Selskabets Kasserer længere end
til dette Aars Udgang.

Fremsendes til Directionens Overveielse og Beslutning.

Kassererens Regnskab for forrige Aar er indkommet og afleveret til Revisorerne.

Kasse Beholdningen ere 330 Rdr 55 sk.

Kiøbenhavn den 6 October 1800.

C Roth

Jeg skulde troe det rigtigst at aflevere Haven, da dens Vedligeholdelse, skjønt ikke unødvendig for
Selskabet, dog bliver det til Byrde efter nuværende indskrænkede Forfatning. Den kan til Nød
undværes og dog Botanikk foredrages, skjønt møjsommeliger, ved at hente Planter fra Marken og
den botaniske Have heri Staden.

Kasserer maae vel velges ved et Slags Generalforsamling. J Forvejen var det godt at Direktionen blev
enig om et Forslag til at ene eller fæste Forsamlingens Valg. L.Insp. Muus har foreslaet Gyldendal,
om han ellers vil paatage sig det. Sekretair Rothe kunde det og overdrages at indkassere Pengene.
Gyldendal har ventelig meget Forbindelse med Provintserne hvor vore fleste Restantser ere.

N Tønder Lund

[50]

Haugen maae nok afgives efter de værende Omstændigheder. Til Afgiørelsen af dette saavel som det
øvrigt her anmeldte bliver nok en Directions Forsamling nødvendig.

C A Fabricius

Jeg er af samme Meening

O Fabricius

Ligeledes

Rothe

Ligeledes

O R Sehestedt

Til Directionens Beslutning fremsendes herved Budet Nepperschmidts Ansøgning om hans Afsked.
Directionen har Ret til, ikke at modtage Opsigelsen om den saaledes finder for godt, fordi den er
skeet for sildig; men det havde været godt for Selskabets Kasse, som højlig trænger til Besparelse,
og udentvivl ikke til stor Skade for dets Virksomhed, om den var kommet for længe siden.

Spørsmålet er om et nyt Bud skal antages eller ikke, skal ieg forelægge til Deliberation naar
Directionen befaler at samles; hvortil ieg om føye Tiid skal have den Ære at indbyde, da Herr
Professor Vahl snart er færdig med noget Arbeide, han her vil forelæse i en videnskabelig
Forsamling.

Den 11 Martii 1803.

C Rothe

Jeg har intet mod Afskiedigelsen ved denne Maanedes Udgang.

N Tønder Lund

heller ikke

O R Sehestedt

L. Spengler

Rothe

Selskapets diplom³⁹

- avskrevet etter kopperplaten på Zoologisk Museum i København

Det Kiøbenhavnske Naturhistorie Selskab
har besluttet at vi som dets Directeurer skulle herved bekendtgjøre at

Herr

er udvalgt til at være bemeldte Selskabs Udenlandske Medlem
i Betragtning af Deres Iver for Videnskaben og i den Overbe-
viisning, at Deres Deeltagelse i Selskabet ikke kan andet end blive det til gavnlig
Heder, og virke at mere nærme sig
sit - Maal - Naturhistoriens Udviidelse og Udbredelse.

Kiøbenhavn

Secretairen for Naturhistorie Selskabet

den

³⁹ I Zoologisk Museum i København.

Nepperschmidts brev⁴⁰

P. M.

Da min Handel og mine Forretninger fornærværende Tid saa tiltager, at jeg icke kan opfylde de Pligter som, paaligger mig ved Selskabet, saa er min Ærbødigste Forlangende at meddeele min Afsked som Bud ved Selskabet. Skulde det for Eftertiden være at jeg kunde være Selskabet til nogen Tjeneste med at udstoppe, saa forpligter jeg mig at gjøre det for samme Priis som tilforn. Og om Selskabet forlanger at Cabinettet skulle eftersees af mig naar jeg er hjemme eller min Kone er tilstæde, saa skal saadant skee for en billig Betaling. Førend min Afgang skal jeg eftersee og istandsætte Samlingen tilligemed øvrigt. Denne min ærbødigste Forlangende udbedes jeg mig at erholde ved dette Qvartals Sluttning –

Kiøbenhavn d 10^d Februari

ærbødigst

J.C. Nepperschmidt

Til
Den Høje Direction
For Natur Historie Selskabet

1803 N.378. -

⁴⁰ I Zoologisk Museum i København.

En Botanik for Landmænd.⁴¹

Hans Excellence Hr. Geheimeraad Bülov, Marschal hos Hans Kongelige Høihed Kronprindsen har overdraget til Naturhistorie-Selskabets Direction at bekendtgjøre Udsættelsen af en Premie for den beste Udarbeidelse af

En Botanik for Landmænd:

Eller

Dansk systematisk Beskrivelse af de i Danmark vildt voxende og dyrkede Vexter, med korte Anmærkninger om sammes Nytte, Brug og Anvendelse.

Forfatterne maatte give Planterne systematiske danske Navne med de linneiske ved Siden, og samle saa mange danske Synonymer, som mueligt, med Tilføyning af Stedet eller Provindsen, hvor Planten er bekendt under dette eller hiint Navn. - Paa enhver Art maae gives en kort og forstaaelig dansk Beskrivelse, som udmærker Planten; Tillige kunde ved Slutningen tilføies en mer fuldstændig Beskrivelse af den hele Plante, forfatted saaledes, som de der findes ved adskillige Arter i Linnéi Species plantarum. Ved enhver Vext maatte anføres en Figur af Flora danica og i manglend Fald Rummet lades aabent for Nummeret. Ogsaa maatte Planternes Voxested og dens Blomstertid anmeldes. Hva der anføres om Planternes Nytte maatte være kortfattet, og det maatte angives rigtig og paalidelig Oplysning om deres Nytte eller Skadelighed for Menneskene og Huusdyrenes Sundhed, deres Anvendelse i Landhusholdningens, Konster og Haandværker.

For den beste Udarbeidelse af denne Materie udsætter Hr. Geheimeraad en Premie af et Hundrede Rigsdaler og for den næst beste Tredive Rigsdaler.

Da det har behaget Hans Excellence at overdrage Bedømmelsen af de til Premierne concurerende Udarbeidelser til Naturhistorie-Selskabets Direction, saa anmode vi om disse maatte indleveres til os inden December Maanedes Udgang dette Aar. De som concurerer til Prisen ville behage at indsende deres Manuskript uden Navn, men forsynet med en forseglet Seddel, hvori Forfatterens Navn og Opholdssted anføres.

Directionen for Naturhistorie-Selskabet, den 22 Febr. 1793.

Suhm. Tønder Lund. O. Fabricius. O.R. Sehestedt. Bastholm. Spengler. C.A. Fabricius. A. B. Rothe.

⁴¹ A.C.E. 1. mars 1793 nr. 52.

Jens Rathkes papirer⁴²

Brev fra Naturhistorie-Selskabet

Brev fra Martin Vahl

Uddrag av brevveksling med Niels Hofman Bang
og Jens Wilken Hornemann

Brev fra Naturhistorie-Selskabet

[1]

Pro Memoria!

Deres Velædelheds Tilbud i denne Sommer at gjøre en Reise ved Norges vestlige Søekyst, for at iagttage de Deelee af Naturen som derved møde, og derfra at indsamle Bidrag til Naturhistorie Selskabets Cabinet og Skrivter, kunne vi ikke andet end modtage med megen Glæde og med det Haab om Gavn for Selskabet som Deres bekiendte Kundskaber og Iver for Videnskaben forvisser os. - Til den Ende kunne De vente en Understøttelse af 25 rdr Maanedlig fra den Tiid De tiltræde Reisen og indtil De igien i Efteraaret kommer her tilbage, hvilket er det høyeste som det staaer i Directionens Magt at bevilge. - Før De tiltræde Reisen vil en Instrux herfra blive Dem meddeelt.

Directionen for Naturhistorie Selskabet
den 6te Marz 1795.

P F Suhm N Tønder Lund O Fabricius O R Sehested C Bastholm

L. Spengler C A Fabricius

Rothe

Til

Hr.Rathke

[2]

Pro Memoria!

I Tillid til den Nytte Deres Ophold i Norge som bereisende Landets vestlige Søekyst, vil skaffe, saavel Selskabet i Særdeleshed som Naturvidenskaben i Almindelighed og i Betragtning af at Fiskerierne ikke stanser ved Vinteren, gjøre vi os en Glæde af at kunde opfylde Deres Ønske, fremdeles at nyde det Dem til denne Reise tillagte Stipendium i tilkommende Vinter. De forsikkres da herved om at udbetales av Selskabets Kasse 25 Rdrl. Maanedlig, fra den Tiid De tiltræde Reisen og i det mindste indtil De igien i Foraaret 1796 komme her tilbage; hvilket tilmeldes Deres Velædelhed til behagelig Efterretning i Forbindelse med vor Skrivelse af 6te Dennes. -

Directionen for Naturhistorie Selskabet den 11 Marz 1795.

P F Suhm N Tønder Lund O Fabricius O R Sehested C Bastholm

L. Spengler C A Fabricius

⁴² NBO Brevs. 70. Brev til Jens Rathke.

Til
Herr Rathke

[3]
Instruction

for Hr Rathke paa hans Reyse for Naturhistorie Selskabet, til Norges Vestre Kyst

Foruden Jagttagelsen af de Pligter, hvilke i følge Selskabets Love paaligge de for Selskabet Reysende, ønsker Selskabet at Hr Rathke ved Deres Reyse til Norges Vestre Kyst i Særdeleshed ville henvende Opmærksomheden paa følgende;

1. Foruden af Dyr Riiget, liigesom af de andre Riiger at beskriive alt hvad der synes fremmet eller tvivlsomt, deraf i sær at anmærke de Deelee som for den systematiske Inddeeling ligge til Grund, og overalt ikke lade ubemærket ved det ubekiendte og før beskrevne, de Afviigelser som maatte findes som Aktoreernes Omskrivelser, maatte hos Dyrene i sær agtes, paa de Forskielle som Alder og Køn, Aarets Tiid eller Parretiiden hos dem aarsage; paa Omstændighederne ved deres Formerelse, saasom om de leve i Monogamie eller Polygamie, Tiiden af deres Drægtighed eller Ruen, Antallet af deres Unger, Æg, disses Udseende, Tiiden for Frembringelsen, Forvandlingerne etc; paa de Navne Jndvaanerne give Dyret og bestemme hvorvidt det samme Dyr kan have forskiellige Navne paa forskiellige steder i Landet; paa Fuglenes og Fiskenes Reyser, Træk eller Flytten, og anmærkes hvad derom den almindelige og meest troeværdige Sagn i Landet melder. Paa Dyrenes Føde i sær Fiskenes, som bedst kan erfares ved deres Aabning og derved i sær paa Fiskenes Reyser eller Træk eller Søgen hen til Landet, de derpaa og paa Fiskenes Føde Fiskerierne formodentlig beroer og derved bestemmes; Altsaa af Insekterne i sær de smaae Corceres, Art, maaskee og moroculi, der for mange Fiske er, ligesom vel og nogle Molluscer den fornemste Føde og hvoraf en stoor Deel formodes at være ubeskrevne; Paa disses Oeconomie for derved at leedes hen til at oplyse Fiskenes; Paa Molluscerne som ere af de meest ubekiendte deels af Naturhistorien, maaskee i sær Opmærksomheden henvendes og af alt hvad deraf maatte forefindes ved Instrumentets Udkastelse paa Fiskebankerne og paa Dybet, naar Veyret det tillader, tegnes og beskrives endog det mindre sieldne, naar det og findes ganske overensstemmende med Beskrivelserne derover; Ved Testacees og Zoophytes maatte i sær Dyret som beboer disse nøyagtigen beskrives og aftegnes da der ikke kunne bevares døde saaledes at de beholde deres naturlige Dannelsen; Paa de bløde Dyrs indvortes Bygning og Livs Redskaber agtes ogsaa, liigesom og paa de besynderlige Forskielligheder i de øvrige Dyrs indvortes Bygning; Af alle de Dyr som forefindes, endog af de almindeligste, maatte naar Leylighed dertil gives og saa vidt mueligt i det mindste 2 Exemplarer bevares for Selskabet, hvilke, som alt det øvrige der samles gives det Nummer, som Navnet eller Beskrivelsen har i den Fortegnelse derover hvilken overlevere Selskabet.

2. J Henseende til Planterne mærkes hvilke dagligen forekomme og Stedet hvor de voxer, hvor nær ved Sletten eller Dalene een Fieldplante findes frem for en anden; Tiiden naar Planterne først viise deres Blomster paa hvert Sted for derefter at slutte til Climatet og Jndvaanernes Navne paa Planterne og hvorledes de anvende dem. Det ongefærlige Forhold indbyrdes af Planternes Mængde paa hvert Sted, af hvilke Græss-Arter Engene bestaae etc. Af Planterne, endog de almindeligste samles i det minste 2 Exemplarer, af de sieldnere fleere; Alt det usædvanlige og besynderlige beskrives liigesom

før ved Dyrene er anført; Lichenes og Musci bevares best i smaae Æsker. Frøe indsamles i sær af de Alpiske og sendes saa snart Leylighed gives.

Endelig ville og Hr Rathke paa denne Deres Reyse, saa vidt mueligt samle Efterretninger, og som Naturkyndig anstille Undersøgelser, der kunne tiene til Afgjørelser af det Spørmaal; Om, og hvorvidt Tangbrændingen, som af Jndvaanerne paa Norges Søkyster foretages kan have nogen skadelig Jndflydelse paa Fiskerierne; om samme til alle Aarets Tider er lige skadelig, eller blot paa nogle neste Aarets Tiider; eller om den maaske aldeles ikke er til Hinder for Fiskerierne; Samt, i Tilfælde at den befindes skadelig, paa hvad Maade den samme kunde anstilles og indskrænkes saaledes at den blev uden Skade for Fiskerierne. Denne Sag, med alt derhen hørende ønsker Selskabet paa det nøjeste undersøgt og oplyst; liigesom det overalt vil være Selskabet kiært at erholde Efterretninger der kunne give Oplysning og udbrede Kundskab om een eller anden Deel af den statistiske Oeconomie. -

Directionen for Naturhistorie Selskabet d 20de May 1795.

P F Suhm N Tønder Lund O Fabricius O R Sehested C Bastholm
L. Spengler C A Fabricius

A.B. Rothe

[4]
Pro Memoria!

De Prøver og Beviiser De har aflagt paa Deres Kundskaber i Naturvidenskaben og paa Deres Iver for dens Udbredelse og for Naturhistorie Selskabets Ære, tilstæder os, ingen Betænkelighed ved at tilstaae Deres Forlangende i Skrivelse af 6te forrige Maaned, nemlig: endnu for denne Sommer at nyde Understøttelse af Selskabets Kasse til at fortsætte Deres Reise til Nordlandene, og det saa meget mindre som vi Love os riige Frugter af dette Deres Forehavende.

Paa Deres nærmere Indberetning om, hvor De ønsker at erholde de tilstaaede 25rd Maanedlig, skulle vi føye Anstalt til sammes Udbetaling.

Directionen for Naturhistorie Selskabet den 2 April 1796

P F Suhm N Tønder Lund O Fabricius O R Sehested C Bastholm
L. Spengler C A Fabricius

Rothe

Til
Velædle
Herr Rathke

[5]
Pro Memoria!

Til Giensvar paa Deres Skrivelse af 10de Septbr d.A: om at maatte, paa Selskabets Stipendium overvintre i Tronhiem og at maatte lade Nedsendelsen af Deres Samlinger beroe til Foraaret, forbigaar Directionen icke at melde, at den lover sig saa gode Frugter af Deres Reise, og anseer de Selskabets Penge hvilcke Dem hertil udbetales, som saa vel anvendte, at vi ingen Betænckelighed finde ved at tilstaae Dem den forlangte Prolongation, og det for det første saa længe indtil De i alt har været borte og nydt Stipendiet i 2 Aar. Med Nedsendelsen af indsamlede Naturalier, maae det i Betragtning af den nuværende Aarets Tiid beroe indtil Foraaret. Men derimod ønskede vi at De saasnart mueligt ville tilstille os med Posten hvad De maatte have udarbejdet af Jagttagelser, eller Afhandlinger, eller noget af Deres Reise-Journal om det er bragt i Orden, paa det at saadant kunde forelægges Selskabet i de maanedlige videnskabelige Forsamlinger.

Directionen for Natur Historie Selskabet i Kiøbenhavn den 15de December 1796

P F Suhm N Tønder Lund O Fabricius O R Sehested C Bastholm

L. Spengler C A Fabricius

Rothe

Til
Velædle
Herr Rathke

Brev fra Martin Vahl

Tvende Breve fra Dem har ieg modtaget under min Reyse i Holsteen, og et for nogle Dage siden med Skipper Stryen. Overmaade megen Tak skylder ieg Dem for den Venskabelige maade De behager at erindre saa og fordi at ved hver Leylighed har den Godhed at meddeele mig Deres Opdagelser. Har ieg bidraget noget til Deres Kundskaber i Naturvidenskaben saa glæder det mig, men sæt ikke meere Værdi derpaa end det fortienet, uden at De selv havde lagt Haanden derpaa saa havde ieg intet udrettet, det meeste tilhører Dem altsaa Dem selv. Imidlertid maa ieg dog tilstaae Dem at det smigrer mig overmaade at dog engang her hos at have funden en der har Sand Kierlighed for Videnskaben, undersøger Naturen i Naturen og ey i Tyske Bøger. Bedrøveligt nok har det været hos mig i de faa Aar ieg har været ved Selskabet at see den største mængde enten at ey videre bekymre sig om Videnskaben eller og at studere den fra den urigtige Side, og da det er saa meget lettere at komme til Kundskab paa denne Maade, strax at klattre op paa Skuldrene af andre. Men de blive dog altid kuns halv seende i Naturen. Bliv derfor ved min kiære Ven som De har begyndt, Belønningen ligger i Arbeydet, meddeel mig fremdeles Deres Jagttagelser, da ieg derved faaer Aarsag til at glæde mig over at mit Forslag med Reysen til de Norske Søe Kyster falder ind efter Deres Ønske og Leylighed for mig og fleere at lære at kiende en Deel af Naturen som vist endnu ligger skiult i Mørket. At De bliver den der lærer os at kiende Disse Naturens besynderlige Skabninger vil til alletider glæde, enhver anden ville opvække Misundelse. Af mit Hierte ønsker ieg Dem derfor Helse fornøyet Sind og alt hvad der kan biedrage til fuldende en saa lykkelig begyndt Reyse. Angaaende Instruxen, saa behøver De ey at bekymre Dem stort om den. En deel er tillagt af Folk der aldrig har reyst, aldrig samlet aldrig undersøgt Naturen, sikkert tør ieg paastaae endskiøndt ieg ey har seet Dem, at en deel deraf tilhører Kraftmanden. Udret hvad De kan i et Fag, det De har foretaget Dem vil ieg Dem nok at bestille, forvissat om at De vil opfylde alt, er jeg tillige forsikkert om at ingen af Directionen vil finde noget at udsætte, men tvertimod skiænke Dem den Agtelse De

fortiener. Overalt ved ieg ikke hvad en Instrux gavner til den der reyser maae dog vel vide i hvad hensigt han reyser, er han ærekiær saa opfylder han nok sin Pligt, er det ham om Pengene allene at gjøre saa udrettes dog intet om han saa havde 10 Instruxer. Men nu til Indholdet af Deres Breve.

Deres Bemærkning med Fuci kand let giætte gjorde mig meget opmærksom, den aftagende Capsula med Frøe var vel af den vedclistrede Fucu, den har virkelig al anseende af et Frøegiemme. Da ingen Beskrivelse medfulgte, saa kand ieg eller intet dømme derom. Har De fundet noget lignende paa Conferverne, eller hvorledes er fructificationen der beskaffen? har De intet see til partes mascul.? hvad holder De penicilli for som kommer ud igiennem pori? er det filameates? paa Fuc. vesiculosus seer man dem nok, men betragt en gang Fucus loreus den er hyppig om Bergen, og paa den har ieg seet disse Trevler baade større og overflødige. Men ifald dette omtalte er virkelig fructifications deele, hvor findes disse da paa Fuci membranacei saasom sacharinus, esculentus etc.? for alting fortsæt dog deres Iagttagelser med disse og meld mig io før io hellere meere om hvad de har seet hvad de skriver derom er langt ifra ikke fyldest for min videnlyst. Skulle vesiculæ neden paa bladet være vesiculosus, nodosus, in flatus og fleere være blot som man troer til at holde dem opretten i Vandet? det falder mig noget ubegribeligt, undersøg dem dog nøyere.

Paa Oscidiæ har de seet meere end ieg. Avl eller Æg har ieg aldrig truffen deri kuns en blot Tarm. Ved Deres Oscid. parallek. tillader De at ieg gjør en lille Anmærkning. Ved den ene Aabning findes i Tegningen ligesom nogle Tænder eller Trævler. Jeg har og adskillige gange iagttaget det paa nogle og troede at det var en sort Ventacula, men ved nøyere Undersøgelse saae ieg at det var allene Rynker som formerede sig naar Dyret trak sig ind, saa snart derimod som Dyret var fuldkommen ud strax vare Margines paa begge aperturerne integerrimæ. Skulle ieg vel seet Feyl. Mya arenaria ønskede ieg at de ville undersøge om Dyret i disse har istedenfor 3 tarnicæ Dun og at Skallen udgjør den 3. hos disse Skaldyr. Det har stedse faldet mig besynderligt at gjøre en særskilt ordo, i det mindste aldrig i Naturlig orden i hvorvel det gaar an i en artificiel. Skulle det virkelig være Oniscus - der ødelegger Bolværkerne i Bergen, saa var det overmaade besynderlig, det er dog vel ikke det Dyr der tillige havde som et Sue Rør i Munden, i den fald bliver det et ganske andet Dyr.

Fisken er ey Trichinnes Capturus Lin den har pinna dorsalis et analis deres derimod blot dorsalis. Ascanius har aftegnet den i hans Icones rerum naturalium og Brunniche i Videnskabs Selskabs Skrifterne under Navn af Regalecus. Det er nok dog et særskilt genus og den som ieg kaldte Silde Kongen i den Tid ieg var i Bergen hang den paa Albert H. Meyers Stue paa contorske Bryggen. Har de ikke seet noget Spor til generations Deelen hos Holothuriæ? finder de fleere saa giv dog nøye agt paa de 2de ramificerede vesiculæ moneliformes paa hver Side i det indre Legeme? Ieg har fundet dem hos alle, skulle det vel være pulmones? Jeg maae tilstaae dem at ieg og har holt Actinæ for viviparæ, Andledning dertil fik ieg i Nordlanderne inden ieg saae Dicquemares og Leskes Anmærkning. De erindrer at i Munden af Actiniæ viser sig ofte som en vesica stella rimorus plicata pellucida, inden for hver plica saae ieg 1 eller fleere smaae Actiniæ og rundt om paa Bierget fleere smaae dog af meget forskiellig Størrelse. I fald den var ovipara, skulle den da ikke frembringe fleere Eg paa engang og saaledes af de 50 -100 som sat rundt om Moderen for det meste alle være af en størrelse men her var neppe 2 a 3 af samme størrelse, som vivipara derimod frembringer den sension, og heraf Uligheden i dens avls størrelse.

Min Formodning seer de grunder sig saaledes blot paa en enkelt Jagttagelse og for øvrigt paa Giætning, den kan saaledes gierne være urigtig, oplys mig derfor i deres næste herom. Bevægelsen som de har funden hos har ieg ligeledes seet. Til genus Polypi vel hydræ kand den ey vel henføres, men nære forvandt bliver den dog ifald man maae slutte af det udvortes.

I Hamburg gjorde ieg i Sommer bekjendtskab med Prof. Lichtenstein, en fortreffelig Mand, og den eeneste Modeste Tyskere ieg fandt under heele Reysen. De kan let slutte dem til at Talen falt om Spongiæ. Et par gange vare vi ude og fiskede Polyper, at Spongia fluviatilis virkelig ere Lævninger af Polypi overbeviiste han mig virkelig om, ieg kand ikke længere tvivle derom han reyste til Helgoland for at observere Spongiæ marinæ. Resultatet deraf længes jeg efter. Besynderlig forekommer mig derfor den af dem meddeelte Jagttagelse, skulle vel alle Spongiæ marinæ være kuns

reliquiæ af Dyr. Naar man undtager *Spongia officinalis* og et par andre saa er io formen for det meste ens hos alle af en Art nogle smaae forandringer som man vel og finder hos andre Dyr. Formen hos *Spongia fluviatilis* er aldrig den samme man finder bestandig en Kiærne deri enten af Plante, Træ eller andet og heraf herrører forskielligheden i Formen. For alting fortsæt dog heri deres Iagttagelser, see paa *Spongia infundibulum* som ieg har fundet overfødig nok i Norge.

Da de reyser Nord efter saa reys ey forbi Feye Kysten der uden for er over haands Rig. Nogle Exemplarer af den tomme skal af *Ostrea excavata* vil være mig velkommen, die Herren Conchyliologer plager mig Gruesomt derefter.

Nebberschmidt er kommen tilbage fra Arendahl og Kongsberg med fortreffelige Mineralier, mange deraf skulle man neppe vente at være Hiemme i vores Fædreneland. At man paa nye har villet slaae Brunniche ihjel, at han retierede indi Kirken og satte sig paa Alteret mellem lysestagerne, at Biergfolkenes koner piskede der hans dyrebare Gemahlinde med Tøfler i R ... saa at hun hverken kand bruge den til at sidde eller ligge paa hvilket sidste maae være for hende det fortrædeligste er dem vel bekiendt.

Fra justitie Raad Lund maae ieg melde dem den bedrøvelige Efterretning at foruden den indenværende deel af Selskabs Skrifterne er og den sidste deel af deres Manuskript brændt. Har de derfor endnu eller og at de kunne supplere det manglende saa behag at sende det. Jeg ønsker dem alt godt og er bestandig

Deres hengivne M Vahl

Utdrag av brevveksling med Niels Hofman Bang og Jens Wilken Horneman⁴³

[24. 12.1815]

Hofman til Rathke

Da ieg sidst var i Byen havde ieg en alvorlig Samtale med Rothe i Anledning af det sidste Hefte af N H S Skrifter - Rothe blev heftig og forlangte en Forandring i Fortalen, ieg paastod den uforandret, da det Du skrev var Sandheden som ieg og hver af Vahls Venner ville underskrive. Vi skiltes [hastend] som Uvenner og R har sagt til Hornemann at han fandt mig hidsig - Hidsigheden har imidlertid virket saa meget at R skal nu være alvorlig betænkt paa at lade Skriftet komme for Lyset, men om det skeer med eller uden Fortalen veed ieg ikke. For Hornemann skal R have yttret at Skriftet er trykt for hans Penge, men hvorfor har han ei henvendt sig til Sælskabets fordums Medlemmer. - Kommer din Fortale ikke til at følge Skriftet og du vil give mig i Kommission at lade det trykke separat, skal ieg besørge den paa min egen Bekostning. [Gid] du og ieg kan give Rothe og Wiborg en Hægte - vi frygte dem ikke.

Rathke til Hornemann

[før 21.11.1818]

Affairen med Fortalen saarer mig rigtignok mer end jeg vil vedgaae - jeg var opfordret af Td. Lund og har handlet efter Overbevisning troede ogsaa at denne kunde oplyse det uforklarlige i Vahls Maade at forklare sin Stilling, og som jeg dessværre ofte havde modsagt før jeg af de skriftlige Documenter fik Overbevisningen om den ei var ugrundet - dog nok herom alt dette maa for en høiere Domstol.

⁴³ Brevene til Jens Wilken Hornemann fins i Botanisk Centralbibliotek i København. Brevene til Niels Hofman Bang fins i Stamhuset Hofmansgaves arkiv i Odense Stadsarkiv.

Hornemann til Rathke

[21. 11.1818]

Det gjør mig ondt at Du ærgrer dig over Fortalens Udeladelse af N. H. S. Skr. Jeg vilde hellere at Du skulde have blevet vred derover og ladet den trykke med en anden Fortale som satte Sagen (at Jeg skal bruge en Advokats Ord) i det sorteste Lys. Det skulde saa meget mer have glædet mig om dette var skeet fordi Jeg da omsider iblandt det meget som i Norge skrives mod Danmark, havde fundet noget hvori der var Sandhed og Meening. Tænk derpaa!

Rathke til Hornemann

[3.1.1819]

Kiære Hornemann!

Dit kiærkomne Brev vakte denne Gang mange behagelige men og som du nok kan tænke mange ubehagelige Erindringer, da det gienkaldte Vahls og jeg tør vel sige alle hans Venners fælles Anliggendes Erindring. Det er faae eller maaskee ingen der kan dømme hvor megen og fatal Indflydelse den Sag har havt paa min Skiæbne, og det i flere Henseender - jeg vovede idelig at modsige Vahl i hans Dom over Forholdet med Viborg du veed selv hvor meget Indflydelse dette Forhold stedse havde paa hans Dom selv over hans Stilling i et Borger Samfund, hvor han dog virkelig var baade elsket og agtet. Min Meening at han dømte for strængt fortørnede ham, men han tilgav min Mangel paa Erfaring. Det var mig ubegribeligt at Tønder Lund lod som det syntes denne Sag fare for tilig - da han ved Afskeden sagde ”der er Papirene, jeg burde skrive Naturhistorie Selskabets og Vahls Skiæbne, De kiender det, skriv De den Fortale” paa Spørsmålet, vil De tillade at Udkastet sendes til Dem til Norge, var Svaret ja - desværre blev dette umuligt, nu stod jeg med Overbevisning og med et Løfte som jeg efter Samvittighed maatte holde. Da jeg viste Sehested og Mallings Correctur Arket og dette ligesom Manuskriptet hadde disse sande Dommeres Bifald ansaae jeg mig sikker; vor ejegode Hofmann som ogsaa dig selv frygtede jeg i denne Sag som mig selv - Venskabet kunde og gjort os partiske - Den Mand som gav Sagen dette ubegribelige Udfald kunde jeg aldrig mistænke, da han som udmærket Videnskabs Mand maatte formodes aldrig at ville undertrykke Sandhed især ikke i en Periode hvor man skrev med gyldne Bogstaver; ved Lov skal man Land bygge. Den ubegribelige Taushed som Vahls ja jeg tør vel næsten sige Danmarks Venner iagttog i denne Sag foraarsagede mig den tause Græmmelse som ikke saa let lader sig forvinde, jeg giver mig selv det Vidnesbyrd at jeg har gjort hva der stod i min Magt for at opfylde min Pligt mod vor afdøde Ven, og det med ikke ubetydelig Opofrelse af min videnskabelige Lykke, for øvrig bør vi jo tilgive og om muligt glemme lige til Navne hans onde Modstander for at glæde os destomere ved Erindringen af de mange gode Mennesker som vare og ere omkring os,

Hornemann til Rathke

[16.6.1819]

Hva Sagen med Naturhistorie Selskabets Skrifter angaaer, troer jeg at det er bedst at Du opsætter dine Erindringer derimod indtil Jeg faaer en Recens. derover færdig, hvori Jeg vil spørge hvorfor Heftet ingen Fortale har, da der dog har været een, hvortil Jeg formoder at du ville svare noget.

Fra Etatsraad Rothe har ieg imod Formodning faaet Svar at han har endeel af Naturhistories Skrifter i forvaring efter en Fortegnelse som han lod følge tilliggende en Fortegnelse af hva som var vedtaget i Selskabets sidste General Forsamling hvori det blant andet heder at Oplaget af S Skrifter skal overdrages til det Kongelige Museum. Jeg længes nu efter at vide hvem der ere i Kommissionen for Museet for at tilsende dem Fortegnelsen og bede dem [...] resterende Exemplarer som ere langt fra at være fuldstændige. Om Kaabertavlerne ved Manden ingen Beskied, men har skrevet derom til Rathke, om hans Fortale han yttre sig saaledes: - ”saa laae det her fordi man krympede sig ved at supprimere den Mands Arbeide nemlig Fortalen, men kunde ikke heller lade den gaae ud. - Endelig aftalte ieg underhaanden derom med Prof. Hornemann og (ieg tror det var Deres Velbehd. som gav mig Stødet) Bogen blev averteret d. 18 May 1818 i Avis N. 113 -

Ere [...] nu eengang kommen Hul paa Bylden og saa snart ieg faar at vide om Kaabertavlerne kommer tilstæde eller ikke skal ieg efter Løfte anmelde det sidste Hefte i Litteraturtidenden og ved den Leilighed omtale denne Sag som den fortæner. Saavel til dig som Rathke skal ieg ved Leilighed sende Kopier af min Brevvexling med Rothe.

Brevvexling

Med Etatsraad Rothe i Kiøbenhavn i Anledning
af Naturhistorie Selskabets Skrifter. -

Hofmansgave d 3 Novb 1819

Jeg tør haabe Deres Høyvelbaarenhed vil finde det Undskyldeligt at undertegnede Medlem af det nu opløste Naturhistorie Selskab i Kiøbenhavn giver sig den Frihed at anmode Dem om nogle Oplysninger som angaaer fornævnte Selskab.

Under mit Ophold i Kiøbenhavn i afvigte Maaned har jeg gjort mig Umage for at faae at vide hvo der for nærværende Tid ejer Oplaget af Naturhistorie Selskabets Skrifter og hvo der tillige er i Besiddelse af de dertil hørende Kaaber-Tavler. Hofbogtrykker Møller sagde mig, at han kun havde Exemplarer af det sidst udkomne Hefte, til Uddeeling efter en Liste som han foreviste mig, og hos Hr Boghandler Dejchman kunde jeg ikke faae anden Oplysning om foromtalte Skrifter end at han havde nogle Exemplarer til Salg, men ingen af begge vidste at give mig Underretning om Kaabertavlerne og det egentlige Oplag af Værket.

Da jeg nu med det første agter at bekendtgjøre noget om Naturhistorie Selskabet, beder jeg ærbødigen at Herr Staatsraaden vil som Selskabets Kasserer meddele mig de Oplysninger som jeg forgiæves har søgt hos andre og som jeg er vis paa De er i stand til at give mig. - Det vilde være uforsvarlig om et Videnskabeligt Selskabs trykte Arbejder gikk aldeles forloren medens en stor Deel af dets fordums Medlemmer vare i Live. - Jeg agter at gjøre alt for at dette ikke skal blive Tilfældet med Historie Selskabets Skrifter og udbeder mig dertil Herr Etatsraadens Bistand. Efter min Formeening er det passende at Kaabertavlerne deponeres i et af de offentlige Bibliotheker, og da Selskabet ved sin Opløsning formodes at have været uden Gield, saa synes mig det var rigtigst at man foreslog for de endnu levende Medlemmer af Selskabet, at de Exemplarer som haves i Behold af dets Skrifter, skænkedes til den værdige Enke efter Vahl. Jeg udbeder mig Herr Etatsraadens ærede Svar jo før jo heller og er Deres
Ærbødige - Hofmann.

Svar paa forestaaende brev.

Kiøbenhavn d. 4 Decbr 1819.

Deres Velbheds Brev af 3d^{die} Novbr er, formeedelst min Fraværelse, hidtil ubesvaret. - Tilgiv mig det Spørgsmaal, lader ikke Deres ædle Iver for Naturvidenskaben og Lyst til at opvække almindelig Interesse for den og for hva Naturhis. Selskabet eengang var og virkede, Dem glemme at sammenligne hiin og denne Tid? Hvormange herlige kraftfulde Mænd fra den Tid ere døde og hvilken Aand hersker nu, istædet for den som besølede dem og den udbredte. -

Selskabet døde den naturligste Død af Verden. Mangel paa at kunde leve! Midt under den kraftigste Virksomhed aftog dets Resourcer, Biedraget udeblev i den Grad, at i et Aar blev til Forkortelse i Regnskabet, jeg troer 60 paa engang udslettede af Listen, fordi de kun stod i den som Restancer.

Som det lader er Deres Velbhd ubekiendt med Formen af Opløsningen. Gh.Konfr. Classen gjorde et Tilbud om at overtage Samlingen; Der var nogle Omstændigheder, hvis Detajl jeg ikke længere mindes, men, hvoraf de væsentligste nok var i Hensyn til Vahl, som gav Tønder Lund en Ulyst til den Plan og den anden at overgive Selskabet til National Museumet blev indledet og Betingelserne bleve: Vahls faste Ansættelse og at Samlingen skulle blive hvor den var og endnu er. -

Selskabets Bøger fik Vahl, og de faae Stole og Borde, en Bagatel, arvede nok Budet, den engang bekiendte Mineralhandler Neppersmith, for saa vidt det endnu ikke staaer paa Stedet.

Men Skrifterne: Tønder Lund havde Oplaget altiit hos sig, besørgede altid Samling, Correctur; Stikning og Kobbertrykning, og aldrig har jeg eller min Broder som før mig var Sekretajr, vidst 2 deraf at sige, det 6 ½ og sidste Hefte var færdig da Lund maatte bort; Manuskriptet samlet og bestemt og uidentvivil Kobberne færdige; dette sidste maae jeg slutte deraf at jeg fik hans Udgifts Ordre paa Betaling til Kobberstikker Møller. - Han reiste og overlod Korrectionen til Rathke. - At Bogen var trykt var endog heele Directionen ubekiendt, indtil Bogtrykker Müller længe efter kom med sin Regning, og da opdagedes denne vanheldige Fortale. - Den ved General Forsamlingen besluttede Historie, som jeg haver leveret Lund Materialerne til: Forelæsninger, Reisende Medlemmer etc. manglede. Saa laae det her fordi man krympede sig ved at suppressere den Mands Arbejde, nemlig Fortalen, men kunde ikke heller lade den gaae ud. - Endelig aftalte jeg underhaanden derom med Prof. Hornemann, og (jeg troer det var Deres Velbhd som gav Stødet) Bogen blev averteret d. 18 Maj Avis no 113. -

Oplaget ligger hos mig i Kammerets Archiv og har i mange Tider været ordnet til Aflevering. Jeg lader herved følge en Liste over hva det er, det laae som før sagt bestandig hos Tønder Lund og jeg fik det først hos Enken, da hun skulle flytte fra den forrige Boelig. - Kobberværkerne har jeg aldrig seet, nogen reiste, og endog de allersidste Kobbere vare førend Lunds Reise; Gehrd Sehested og ingen her, veed noget om dem eller har nogensinde seet dem. Det eeneste jeg veed er at spørge Rathke, og det gjør jeg i Dag. - Af Fortegnelsen sees at et Bind mangler aldeles i Oplaget, hvor og hvorledes forkommet er aldeles ubegribeligt, dog man har sagt mig i Ildebranden 1807. - End ikke det sidste halve Aars Contingent til en hæderlig Begravelse blev betalt, da samme Udgifter siden Tiid har jeg giort. - Jeg troer at Müller har solgt 3 Exemplarer af sidste Hefte. Dette lidet er hva jeg veed; at det ikke fyldestgjør Deres Velbhd seer jeg nok; men kan De udfinde Anslag til at oplede Pladerne, da behag at opgive mig dem, og med Glæde skal jeg handle og søge -

ærb. Rothe -

Gienpart af det medfulgte Bielag

Den 24 Novb 1804 holdtes General Forsamling efter foregaaende lovlig Bekiendtgjørelse i Adresse-Avisen og de Berlingske Tidender samt Opslag udenfor Selskabets Værelser om hva i denne Generalforsamling blev afhandlet. - Desuden var Selskabets samtlige indenbyes Medlemmer indkaldte til at møde ved trykte Convocations-Biletter. Selskabet blev af Directionen forelagt en summarisk Efterretning af Kassens nuværende Tilstand for at oplyse Selskabet om at dets Virksomhed ikke som hidindtil kan vedligeholdes med de nuværende Indtægter, og derhos foredraget den passerende Correspondance imellem det Classenske Fidei Commiss, Commissionen for det Kongelige Museum og dette Selskabs Direction, samt H. Majestæts Resolution af 31 August d.A. om at Commissionen for det Kongl. Musæum maae imodtage Naturh. Selsk. Directions Tilbud om at forelegge Selskabet at Samlingen maatte overdrages til det Kongl. Musæum, under det Vilkaar at hr. Professor Vahl fremdeles beholder hans hidtil havte 500 Rdlr Aarlig. - Efter Sagens Afhandling blev ved Balottering voteret over det Spørgsmaal

”Om Selskabet maae nytte den Leilighed som er tilbuden til at opløse sig eller ikke. Det blev eenstemmig antaget: At Selskabet skal nytte Leiligheden til at opløse sig.

Ifølge denne Selskabets Beslutning, blev Selskabet atter forelagt det Spørgsmaal: Om Samlingen skal overdrages til det Kongl. Musæum paa de Vilkaar som indeholdes i de foranmeldte Kongl. Allernaadigste Resolution af 31 Aug. d.A. ? og derhos at Selskabet forestiller, det Tab som det ville foraarsage for Videnskaben og for Samlingen, om noget langt Mellemrum skulle finde Sted fra det Øjeblik Selskabet ophører og indtil Samlingen igjen nyttes under det Kongl. Musæum, - samt at Selskabet foreslaaer, at Samlingen maatte forblive her paa Stædet, især for at spare den dobbelte Flytning.

Det blev eenstemmig besluttet at Samlingen overdrages til Musæum paa formelte Vilkaar. - Selskabet biefaldt uden Votering at Professor Vahls Løn ophører at udbetales med dette Aars Udgang, hvilket tilmeldes Commissionen for det Kongelige Musæum. Da Selskabets Kasse maaskee kan tilstrække til at udrede Udgifterne til dette Aars Udgang, men da dog Huuslejen skal betales til Paaske Flyttedag, og Samlingens Aflevering efter Destination vil medtage nogle Bekostninger, saa maae endnu nogle Penge tilvejebringes, hvorfor Selskabet blev forelagt det Spørgsmaal: om det endnu vil betale et halvt Aars Contingent, nemlig for det første halve Aar 1805? Dette besluttede Selskabet uden Votering, ligesom ogsaa det nævnte Hefte af dets Skrifter, maae trykkes, og deri indføres en Historisk Beretning om hva Selskabet har virket, hva enhver af dets Medlemmer har biedraget og deslige. - I Henseende til Oplaget af Selskabets Skrifter, blev uden votering vedtaget, at det skal overdrages til det Kongl Musæum tilligemed Samlingen efter at Medlemmerne ere advarede om at completere deres Exemplarer, samt de offentlige Instituter tilbydes fuldstændige Exemplarer. - Selskabets ubetydelige Meubler skal efter Beslutning sælges ved Auction, men Bibliotheket skal afleveres Hr. Professor Vahl.

Da intet videre var at foretage blev Forhandlingen sluttet. -

I. C. Wleugel

Malling	Zeuthen	O R Sehested	Rosenstand Goiske	Lund
[Rabenholm] ⁴⁴		Hauch	Fabricius	M Vahl
Rothe	C.Rothe			Tønder Lund

⁴⁴ Kopisten i 1819 har feiltolket navnet som antakelig har vært Bastholm.

Hornemann til Rathke

[5.4.1820]

Hofman har i denne Vinter havt en lang Correspondance med Etatsr. Rothe ang. Fortalen til Selsk.Skrifter, Tavlerne dertil det gl. Oplag etc. hvori han vist har fuldkommen ret; men Jeg troer dog ikke at han driver det igiennem med at faae ham til at staae til Ansvar.

Hofman til Hornemann

[17.5.1820]

Fra Rathke har ieg ikke havdt Brev siden hin Sommer. Jeg skal dog ei troe han er stødt over at ieg ei har bragt Fortalen paa Bane! Hva der er passeret imellem Rothe og mig har ieg meldt ham, og ieg synes ikke at han paa nogen Maade kan troe sig compromiteret. Hva Rothe siger til min Adfærd kan du engang fortælle mig. –

Rathke til Hofman

[10.8.1820]

Kladd

Du vil tilgive at jeg endnu ei har opfyldt din Fordring angaaende Fortalen, du er næsten den eneste jeg har fundet som vor Uforglæmmelige Vahl endog efter hans Død trofaste Ven, der vil opofre for hans Skyld Rolighed og Forbindelser og jeg vil ikke ophøre at eftersøge blant mine adspredte Papirer indtil jeg finder dette for mig vist ikke behagelige Actstykke der lader mig tænke tilbage paa nogle af mine kiæreste Planer med Græmmelse.

Rathke til Hofman

[8.9.1821]

Jeg tenker ikke gierne paa den anden Deel af vort Mellemværende, nemlig mit Løfte at skaffe dig et Exemplar af den bagtalte Fortale. - Fremgangsmaaden er her saa skjændig at jeg ønsker kun at glemme hva dine og mine Hjertens Venner den brave Tønder Lund og Vahl maatte døie medens de levede og at det her ikke engang skulde kunne hedde at Forfølgelsen ophørte ved deres ulykkelige Død - Uagtet det er dit eget Forlangende og uagtet jeg aldrig har kjendt dit Lige i sand og redelig Vedholdenhed for den gode Sag, saa ønsker jeg at skaane dig for at indvikles i denne odiøse Sag hvori det forekommer mig som om selv din ellers i enhver Henseende saa brave Svigerfader ja selv vor hiertensgode Hornemann spiller en alt for tvetydig Rolle -

Rathke til Hofman

[17.12.1821]

Jeg svarede dig om jeg mindes ret, at jeg erkjendte og steds vil og maa erkjende din uforglemmelige Godhed mod vor fælles Ven Prof. Vahls Minde, dog ville jeg nødig indvikle dig i denne Sag for Sandheden, da den upaatvivlelig maa have saare mægtige Fiender naar en Mand som din Svigerfader⁴⁵ efter at have læst Fortalen saavel i Manuskript som i Tryk efter at have rettet den og bifaldt den, kan tie til en Skjændsels Handling som den at borttage uden

⁴⁵ Niels Hofman Bang var gift med datter til Iver Malling.

Udgivers Vidende et Underskrevet Document fordi enkelte Menneske ønsker Sandheden undertrykt - Jeg kiender dig altfor vel til nogensinde at tvivle om din Redebonhed til at antage dig saa vel en afdød som fraværende Vens retfærdige Sag, men jeg maatte ikke elske og som jeg stedse skal og maa, om jeg indviklede dig hvor jeg forudseer vi neppe udrette andet end at vække et og andet Skuldertræk - Skulde du imidlertid paa ingen anden Maade kunne faae dette Actstykke, saa skal det vorde dig tilsendt. Kan du derimod redde Prof. Vahls Papirer som forblev i T. Lunds Enkes Værge i det mindste i nogen Tid saa gjorde du mig den mest uforglemmelige Tieneste - Da jeg ved en viss Samtale med Vahl blev varm og ubesindig talte om Forsonlighed, svarede han mig med Øjnene fulde af Vand og ubeskrivelig Harm, at han kjendte den Uret som var Vederfaret - jeg gjorde Løftet heller at gaa af Vejen end komme i Veien for noget Menneske - men fik intet videre Lys i den omhandlede Sag førend jeg fik den Afdødes Papirer til Eftersyn, da faldt hans Ord tungt paa mig fordi her laae Papirerne ved siden af Tønder Lunds - Den Gang var jeg saa inderlig lykkelig i det vennehulde Selskab i T. Lunds lille men udsøgte Familie Kreds at jeg forsømte at tage Afskrifter - Vil du kiende begge din Afdøde Venners Sag maa du forskaffe dig disse Papirer, men har du din Rolighed kjær da hverken læser eller tænker du mer derpaa da det er Ting som ei mer staae til at Ændre - Det saarer mig endog blot at erindre Tabet saa kan du nok tænke kjæreste Hofmann hvor nødig jeg opripper disse saa vel dine som mine aldeles ulægelige Saar. Jeg paatager mig heller flere Arbeider end jeg jeg kan overtage, og finder i dem den Adspredelse som enn kan bringe mig til nogenledes at glemme det anden.

Rathke til Hofman

[26.3.1822]

Det glæder mig at du fandt nogle af Kobbertavlerne til Naturhistorie Selsk. Skr. hos Fru Vahl, ligesom det paa den anden Side gjør mig ondt at have mistænkt Kobbertrykker Müller efter nogle Ord som Tønder Lund lod fælde for at have forlagt nogle af disse Plader. Med Fortalen maa du for din egen og dine Venners Roe endnu tie. Meget er mig i denne Sag uforklarlig og til Hauch havde du maaskee ikke henvendt dig, naar du kjendte eller rettere var ulykkelig nok til at kjende alle Forbindelser i denne Sag - Man maa ikke kjende mange Mennesker naar man vil elske Menneskene - Da Vahl for sidste Gang skrev mig til at han nu havde flere Børn end Venner, og hørte ikke gandske taalmodig paa min Uerfarenhed blev vi dog strax begge enige da jeg nævnede dig og aldrig har jeg fortrydet dette Vidnebyrd; men nytter det dog ikke, og du har maaskee som jeg maatte see siden flere fælde som uskyldige Offere for Lidenskab og Misundelse -

Martin Vahls papirer⁴⁶

Brev fra Jens Rathke

[1]

Høistærede

Hr. Professor!

⁴⁶ Botanisk Centralbibliotek i København.

Det Uheld med den langvarige Reise smerter mig saa meget mere da jeg nu hører jeg kunde giort den langt kortere og med mindre Bekostning, undskyld mig, umulig havde jeg troet den lille Omvei skulle røvet mig saa lang Tid. Jeg har stræbt at benytte denne 7 Ugers Søreise saa overensstemmende med Sælskabets Øiemeed som muligt, og kunde maaskee endnu mere have nyttet den, ifald jeg havde anskaffet mig Fiskeredskab før jeg reiste. Midt i det store Belt seilede vi mellem en Mængde af Storm løsreven Tang, paa den fandt jeg et Par Exemplarer af en Actinia, som med indtrukne Arme var af en Erts Størelse og rødbrun af Farve, jeg sammenlignede den med Polyperne og hvor vanskeligt det i Begyndelsen end synes at sige hvori Forskiellen bestaaer, saa er der dog nok foruden den Vulst omkring Munden hos Actinia ogsaa mere synlig organisk Bygning hos disse som vel altid vil giøre dem kiendelig forskiellige fra Polyperne. Blærene paa Fucus vesiculosus fandt jeg paa flere giennemborede jeg eftersøgte Gierningsmanden og fandt i et Par af dem en Curulio sortgraa af Farve med 4 hvide Prikker paa Vingedækkerne; jeg aftegnede den og forundrede mig over at finde et Landinsect i saa fugtigt et Leie, saa langt fra Landet at vi neppe kunde skimte det. Da vi var kommen Norge saa nær at vi fik Landkiending nødte Nordvest Storm os til at løbe ind ved Christiansand og siden ved Farsund, jeg var adskillige Gange nede paa Lister og forundrede mig over at see en Egn saa beqvem for Skov saa aldeles øde for Træer. Allerede i Christiansand klagede man over, at Sygdom blant Faarene havde gjort ubodelig Skade, jeg hørte at det paa Lister havde været Skab og at de ikke havde vist noget Middel uden naar Creaturet var blevet saa elendig det ikke kunde leve længer saa dræbte de det. Kuns med en Bonde talte jeg, som havde været saa klog ikke at lade sine Faar komme til Almindingen og var derved blevet fri. - Dyret af en Patella har jeg forsøgt at anatomere og fandt et Indlem, jeg ikke veed hvad man skulde kalde uden Luft[rør] men af saa kunstig Bygning og saa langt, at det er vanskeligt at giette hvad Brug Dyret kan giøre deraf. Jeg har havt Leilighed til at faae see Tegning af en af Raadmand Fasting i Bergens Adresse Avis beskreven Fisk, som han lod aftegne ved Kiøbmand Greger og bestemte den at være Linné's Trichiurus Lepturus. Bloch⁴⁷ har vel aftegnet den, men da Beskrivelsen ikke svarer ganske til den Tegning jeg har for mig og har ingen Leilighed [...] til at sammenligne Blochs, saa har jeg copieret den og vilde ønske den gode Skiæbne til Belønning vilde sende mig den levende - Udførligere Efterretning end den Fasting giver i Adresse Avisen N° 13 f.A. 1791 veed jeg ikke at give. Jeg har giort mig megen Umage for at faae opspurgt det Sted paa Contoret hvor den Fisk Sildekongen hænger som Ascanius aftegnede, men ingen vil vide at her mere er nogen saadan Fisk; derimod har Kiøbmand Heiberg lovet at skaffe mig en Torske-Konge, som ifald den svarer til Beskrivelsen maa være et underlig Dyr, ligeledes har jeg uden at have seet dem, kiøbt for Navnets Skyld et Par Guldlaxe som, ifald de ere i den Stand naar de kommer med dem, at de kan conserveres jeg vil præparere saa got som muligt. - Agent Cron har tilbudt mig Ophold paa Glæsvær og jeg har med Glæde modtaget Tilbudet; den slemme Nordvest Vind, som fra 8de May næsten uophørlig har raset her er det eneste der holder mig i Byen, da jeg allerede har Baad og Fiskeredskabet i stand, som Madam De Beche var saa god strax at overlade mig. Lange Jan er af Alderdom saa svagelig at jeg endnu ikke har truffet ham formedelst denne strænge kolde Vind, som nøder ham til at overlade sin Post som Fløtmand ved Triangelen til andre, da han ellers i godt Veir altid er der øverst commanderende. - Jeg har i Justitsraad Lassen fundet en Mand der viser mig saa overmaade megen Artighed, at den vilde forekommet mig aldeles uforklarlig, i fald jeg ikke vidste hvor meget heraf jeg skylder Hr Professorens anbefaling hos Justitsraad Lund, samt tillige Trants Venskab; maatte jeg nu kuns vise mig Deres Godhed nogenlunde værdig, utaknemmelig Discipel skal jeg i det mindste aldrig blive og jeg kan ikke nægte jeg jo nærer det [Haab] at arbeide mig frem til at blive ikke ganske uværdig den Lykke at [...] til Lærer. - Tilgiv det uordentlige og usammenhængende i mit [...] for os 12 og saaledes nedad skingrer mig endnu i Ørene [...] store Raabert for at tilbagekalde alle Væklopers og saa til [...] følge hver til sit - kort i Bergen er de beste Verter af Verden. Tourer jeg har havt Leilighed til at giøre her har fuldkommen overbevist mig om at Egnen har Behageligheder, som man mindst venter naar man

⁴⁷ Marcus Elieser Bloch, Naturgeschichte der ausländischen Fische. Mit sechs und dreissig ausgemalten Kupfern nach Originalen. Erster Teil. Berlin 1785.

seer den blot fra Søsiden. - Jeg udbeder mig Deres fremdeles Godhed og venter med Længsel Breve; vel blev der en svær Steen letet fra mit Hierte da jeg hørte Ilden havde skaanet min Side af Amagertorv og Østergade men jeg frygter den Skade De har taget ved Indpakning og Flytning har været betydelig. Jeg beder min flittigste Hilsen for Kiæreste og Børn og henlever Deres evig forbundne

J. Rathke

Bergen d.18de Julii 1795

(P.S.) Biskoppen visiterte men da den naadige Frøken tilbød sig at modtage og qvittere for Exemplarerne saa kunde jeg ikke modstaae de smaa Feil i Qvitteringen haaber jeg gjør intet til Sagen. I dette Øieblik faaer jeg Torske Kongen. Torsk er det og Hovedet er som paa alle Konger meget stort. Skade man har blot taget Indvolden ut og ladet hele Fisken tørre; jeg vil dog sende den med hvad annet Lykken beskiærer mig.

[2]

Høistærede H^r Professor!

Mit Ophold i Bergen blev længere, end det kanskee burde været. Dog da Storm og Uveir har været Aarsagen venter jeg Tilgivelse. Gamle Skatteborgere forsikrede de ikke kan mindes et saadant Veir. I Julen tordnede og lynede det og Lynild afbrændte Hosanger Kirke, ligesom vi og siden har adskillige Gange hørt Tordenveir. Nu begynder det at tegne sig en Smule bedre, men endnu har man ikke saa vidt jeg har kunnet spørge, mærket noget til Silden, jeg fulgte gierne med disse og Torskefisker da jeg har mærket der kommer et og andet op med Garnene som jeg forgiæves har soknet efter med Glipan - Uagtet jeg troer nok jeg skal gotgiøre, jeg har gjort mig al muelig Umage for Øiemeedets Opnaaelse er der dog mangfoldige Ting, jeg vilde have gjort tilbage - Selskabet gjør virkelig Synd om de rapellerer mig dette Foraar om de derimod lod mig giøre et Sving op til Nordlandene denne Sommer, troer jeg nok jeg skulle faae adskilligt fra Haanden. - Af Deres og Lunds Godhed for Videnskabene har jeg for mange Prøver til at tvivle, men de andre vilde jeg sige at jeg skal forlade Kysten dette Foraar maa jeg lade mange af mine Acquisitioner i Stikken. - Jeg har f.Ex. adskillige vakre Bidrag til Fiskenes og Ormenes Anatomie, (om jeg skulde selv sige det), men endeel Tegning mangler endnu. Skouboes Tandskiftning er neppe tidvis i det mindste ikke hos spinosi, ligesom ogsaa den Formodning om jeg erindrer ret om Tænderne hos Laxen ikke er rigtig, de ere som hos Torsken og fleere Fiskeslægter hule næsten op til Spidsen, har indvendig en med Blodkar gjennemvirket Hud Beklædning, og efterhaanden som denne udfyldes, mister formodentlig Tandens sin Næring; en ny dannes i Bunden af alveolus og skyder den gamle ud, men ligesaa ofte synes den ny skyde ud ved siden af den gamle lig det man kalder Dobbelte Tænder, de ere og hos de fleste ved deres mange Rødder meer fæstnede paa end i alveolus og forunderligt at enten saa Fisken er ung eller gammel findes mangfoldige spirende Tænder. Indvortes Høregang kan jeg ikke finde og skulde næsten troe i fald den var der det ville være vanskeligere at forklare Fiskens Hørelse end uden dens canales hemi-circulares især de bagerste er saa høi at ligge an mod Loftet af Hiernes skallens Hulhed, saa tæt, at man har Møie med at skille den derfra. Uden har dette Sted, (tydeligst hos cottus og Perca) en saa tynd Bedækning at uden Tvivl endnu mindre stærke Bevægelser i Vandet meddeeles disse Bueformede Canaler der løbe til et lille Hesteskoedannet Been (ossiculum tertium kleinii?), som nemlig er fastvoxet med en Hinde (Trommen?), dannet af de 3de Canal Ender som her udbryder sig. Fra dette Been meddeeles Lyden det store Been eller saakaldte Torske Pande, som her synes forrette baade Ambolt og Stibøigels Tieneste - Hvor bliver da Koelreuters Snekke eller cochla? jeg tilstaaer jeg veed ikke hvad jeg skal giøre af den; den findes saa høit oppe fremad over Øret og dens Forbindelse med det øvrige Høreredskab saa vanskelig at opdage, dessuden er de jeg har seet vandklare og saa bløde at de neppe taale Vedrørelse - Nerve, Membrane eller noget saadant har jeg

ikke kundet see overalt lignende noget den som findes i Frøens, men om Sammenligning er den i det mindste ikke iøjensfaldende. Endnu mindre sandsynlig er (om jeg erindrer ret) Koelreuters Idee at Luften afsondres af Blodkarrene i Luftblæren. Vilde det ikke see ilde ud med enhver Dyrisk Maskine naar Arterierne skulde afsondre Luft! ikke at tale om Ubegribeligheden af en saadan Afsondring. Er det ikke en Nødvendighed for alle Fiske, (de der mangle Svømmeblære, og de der ligge i Dvale undtagne) efter kortere eller længere Tiid at stikke Snuden over Vandfladen; kunde man ikke havet forklare Luftens Tilværelse i Svømmeblæren, da den ligner saa meget den atmosfæriske? der mangler kun en Bagatel; Canalernes Opdagelse, hvor giennem Luften indpraktiseres. - En anden: Haifiskene skinne jo i Mørket. Dersom jeg torde bygge paa en enkelt Erfaring med *Squalus acanthias* skulde jeg næsten troe det ikke urimeligt at sammenligne Snuden hos dem med den af Insectet *Fulgora*. En Halvdød jeg havde i Vand udbredt Lys fra denne Deel lige til den døde, men uagtet jeg lod den ligge længer end Fiskehoveder ellers ligge bemærkedes intet Skin. Anatomien viser ogsaa en saa kunstig Bygning ved denne Snude, men har ont ved at troe Naturen havde gjort sig saa megen Umage for at sette dens Rovgierrighed Grændser og dog ikke naaet sit Øiemeed, thi Hurtigheden, hvormed den skyder sig hen over sit Rov, gjør det meget vanskeligt for det at undflye. Efter Levninger af Føden i Maven synes den meest nære sig af Aadslers, smaa Orme og Skaldyr og til slig Jagt kom en lysende Snude den jo overmaade tilpas. Ligesom ogsaa Munden, hvis Indretning i det hele ligner meget den af en Rævesax, og udmærker sig ved at uagtet den lukket kun er en Tverspræk udgiør den aabnet en fulkommen Firkant. - Undskyld at jeg har opsat saa længe at svare angaaende Mya. Blant mine tegninger finder jeg en *Mya arenaria* jeg tog i Stranden ved Kiøge. Dens Indvortes lignede i det hele taget Muslingene, Kappen var enkelt, men neden til hvor den hos Muslingen er garneret med Spidser, har den, som maaskee alle gabende Tveskiæl en meget stærk muskuløs Huud, hvorved Kappen paa dette Sted er sammenvoxet og har blot neden til tvende Aabninger, en som det synes for Vandet som har passerer Gellerne den anden for Excrementerne. Foden er ogsaa meget mindre end som for Ferskvands Muslingene og af noget forskiellig Figur, - Skulde derfor Huden i Kappen hos et Exemplar have været dobbelt da maa det uden Tvivl have havt sin Aarsag i feil Afsondring ved Sygdom - Tilgiv ogsaa at jeg sammenligner Eviemakkens Indvortes med Regnormens uden at Tegning medfølger. Jeg er endnu ikke saa ganske færdig dermed - Overalt har Regnormen meer besynderligt og vanskeligt, end man ved første Øiekast skulde troe - Med *Lubricus* kommer denne Orm ikke overeens uden blot deri at corpus er teres hos dem begge men paa en anden Maade *annulatum* - Den hører aldeles til Afdelingen in corpore pedato. Men fra *Nereis* og *Nais* skiller den sig adskilligt, især den forunderlige Maade Legemet ender paa. Kunde man regne den til *Naiderne* til man fik fleere Arter, og da formedelst de underlige Vendinger og Skikkelser den antager i Vandet kalde den *Proteus*? (ifald ellers min Formodning at den er *Pallas's lumbr. oxynrus* -) - der er meget andet jeg ogsaa vilde spurgt om - Insectet jeg havde paa Tang der kom flydende bliver maaskee en *Pausus* da den har antennæ *biarticulatæ, clava uncinata* - (osv) I Udseende ligner den det noget *Dermestes lardarius* men er kun halv saa stort. Farven er sort, tæt besat med gule Haar paa det næsten firkantede Brystskiold og Vingedækkerne - Underlæben, som skiuler de stærke Kiæber er tandet. Dog vil jeg heller bide med Beskrivelsen til Tegning medfølge. Beviis mig den Godhed og underret mig i Deres næste om Larven paa N° 2 fig 15. er af *Sirax spectrum*; jeg har intet faaet uden et beskadiget Exemplar af det fulkomne Insect ud af de forunderlige Skruegange denne Larve borer sig i de tykke Birkestammer. Et andet heel vingedækket Insect (uden Tvivl en *Dermestes*) gnaver sig ligeledes ind, men dens Gang, ligesaa vidløftige som den omtalte Larves, udmærkes ved en sort Farve, som om de vare brændte, uden Tvivl af Vædsken Insectet anvender for at blødgjøre Træet - tillige har den lige Gang mange Tverslag omtrent saaledes [illustrasjon] og det er ikke sielden at finde Insectet, som netop fylder Rummet i et saadant Tverslag eller Celle, liggende død deri, uheldigvis er Hovedet saa beskadiget at paa de jeg hidtil har er det næsten uefterretteligt. - Tilgiv jeg overilte mig i Beskrivelsen af *Forticula*; da jeg nu nøiere har undersøgt dem, og har 2de Arter uden Vinger eller Rudiment til Vinger, samt adskilligt i det Udmærkende i dens Levemaade, saa beder jeg det maa

staae i suspenso ifald ikke det tilforn er beskrevet. Phalangium derimod er rigtig, endnu i Gaar fandt jeg mange af dem i Sandvigs Fieldene og jeg troer den virkelig forskiellig fra Diadema -- Puppen N° 2 fig. 1. og 2. - ønskede jeg Deres tanker om, mod den spidse Ende ligger Hovedet, og Spidsen aflettes lig en Hætte eller Laag, som det synes. Det fandtes i stor Mængde inderst i Aligonium arboreum og man kan ikke naar man seer Aligonium udvendig begribe hvor den er kommen ind. Dog dette Exemplar af Aligonium arboreum var tør da jeg fik det er det vel et Landinsect. Umuligheden paa Reise at oppbie Forvandlingen gjorde jeg aftegnede det - Overalt er aligonium saaledes som det drages op af Havet uden Tvivl meget forandret af flere Dyreslægter Gange og Huller man vel kan opdage men Slimet af Polyperne hindrer meget at faae Dyrene fat - Polypen der beboer Knopperne ligner i mange Deeler saa aldeles Meduserne at i fald de skulde sammenlignes med disse var bedre end med Actinien som de jeg hidtil har seet, alle har det egne at de vedrørte udskyde en Mængde hvide Traade - Vanskeligheden som De anmærkede at sige hvorledes en Samling DyreSkaller antage en saa bestandig Figur, bliver altid meget stor - Efter et Par Erfaringer er jeg meget tilbøielig at troe at Spongia ventilabra, flabelliformis og mange andre er en Flustra der overdrager forskiellige Søe væxter og at Gorgonium og Antipathes høre til Væxtriget - Naar man borttager Skaldyrene Huse der lig en Bark omgiver Overfladen, saa er Træ tilbage i Gorg. flabellis. - Luftkarrene ere de eneste der mangle og i Antipathes kan man jo forfølge Qvisten som i andet Træ. Undskyld det uordentlige i dette Brev og den Frimodighed hvormed jeg angiver mine ufuldendte Arbejder. Det er en Følge af Deres venskabelige Overbærelse, som altid er den største Opmuntring for Deres stedse forbundne

Rathke

Bergen d. 6te Februari 1769.

[3]

Nu kan jeg stadfæste Sandheden af Deres Formodning at Traadene paa Fucus loreus og flere virkelig høre til Fructificationen. De ere fælles for alle de af vesiculosi jeg hidtil har fundet og jeg kaldte dem gjerne ligefrem Stamina, fra den med en stor ringdannet Forhøining omgivne Fordybning udspringe de i stor Mængde og antage i vannet et knippedannet Udseende. Under Mikroskopet ligne de noget Hedwigs fila sucuelenta i Moserne - kuns at Ledene ere større og før Afblomstringen stærkt udspendte - Blomstrings Tiden for vesiculosi synes være især Mai og April at nemlig disse med et slimagtigt Væsen eller pollen fyldte antherae aabne sig oven i og udsprøite Sædvæsken, som formedelst sin Mængde og at det ikke skeer uden i Solskin og stille Veir lettelig kan berøre de smaa Fremdragninger der bemærkes oven i Aabningen af pericarpium og som jeg gjerne lignede ved Pistillerne hos Rosen ligesom ogsaa Frugten selv i det hele taget, der imod i Henseende til Maaden hvorpaa Frøene udkastes vilde jeg heller kalde den capsula unilocularis polysperma. Fuc. globulifer. venter jeg med Længsel efter deres Blomstring synes først være efter Sthansdag og da jeg har nogen Grund til at troe dem lige med Conferverne skal jeg faae set paa dem med det samme. Hos radicats har jeg endnu ikke opdaget Hannerne. I Moldefiorden fik jeg adskilligt deriblant Gorgonia Lepadifera frisk hvis Polyp jeg anseer som det beste Beviis paa Urimeligheden af den Meening om disse Dyrs Usammensathed - her har jeg faaet en smuk Amphitrite som jeg ikke fandt blant de beskrevne ligeledes har jeg ved at gjøre en Tour til Grefskiærerne i det aabne Hav faaet Leilighed til at undersøge Spongierne og er nu meer tilbøielig til at troe dem Væxter end Dyrearter en liden besynderlig Spongi fik jeg der neppe en Tomme lang dannet som en Top oven i med en liden Aabning og med udvendig Membrane skilt fra den endelige Substants noget lig en lycopedion men fulkommen af den officinelle Spongies Sammensætning - ligeledes en Orm af Udseende som en Igle 3 Tommer lang rosen ved Kroppen deelt ved Ringe Hovedet næsten trekantet med en Risse efter længden paa hver Side (Gelleaabning?) Munden foran hvoraf den vexelvis udskiød og trak tilbage et Tarm lignende Rør en halv Gang længre end Kroppen. - Jeg beklager meget jeg forsømte at tage Copier af Tegningen af de sieldneste blant Mollusca det havde sparet mig megen Tid. Med første

Leilighed reiser jeg til Nordlandene og længes ret derefter her er det dyrest med Dagleie jeg hidtil har havt, jeg betaler 36 s. pr Mand Baaden en halv Mand - Skraal paa Baaden og dessuden fordrer Skydsskaffer Penge naar jeg gjør nogle smaa Tourer. Apotheker Floer beder hilse han lever her som Philosoph og sidder tæt som man siger det er en af de fornøieligste Huse jeg kommer i, og neppe slutter noget Maaltid uden at erindre Deres Velgaaende - Himlen give jeg for nogle Dage var Dem saa nær jeg kunde sige isteden for skrive hvor lykkelig jeg føler mig ved at for
troe mig Deres Ven

Christiansund, 31te Mai 1796.

J. Rathke

[4]

Høistærede Hr Professor

De maa tilgive mig, at jeg ikke skrev fra Vaagen. De kiender Provst B. Krog for vel, til at der i hans Huus kunde tænkes paa Svarskrivning. - Paa denne Reise fik jeg et molluscum som jeg til dato anseer for en Aplysia den underlige Idee Bohadsch havde givet mig om dette Dyrs Indvortes gjorde jeg næsten aldrig heftigere har ønsket Landjorden end den Gang for at faae den anatomeret. Jeg kaldte den punicea membramis albo badios maculatis tentaculis posticio truncutis apice albis. Den hele Længde var ikke meget over en Tomme og Skioldet ikke en halv, men fulkommen hornagtigt af en tynd Negls Fasthed. Tvende Maver kunne jeg ikke finde men oven for Maven en Blære med en noget rødagtig Vædske som stinkede og foraarsagede Svie paa Læberne og i Øinene. Tænder paa Maven saae jeg heller ikke men da jeg kuns fik 2de Exemplarer og deraf opfret blot det ene, saa blev dets Anatomie ikke som jeg ønskede, jeg vilde gjerne have Bohadsch til Sammenligning men hører desværre den er her ikke, tillige har jeg været saa uheldig at jeg ved min eller Skipperens Skiødesløshed er nogle Glas knuste i min Kasse og deriblant mit eneste Exemplar forkommet saa jeg nu kun har Tegningen at sende. Da jeg fiskede den i Nærheden af Hitteren, haaber jeg endnu, naar jeg faaer Fiskeretskabet i stand igien at faae fat i den. - Endnu staaer adskilligt af Actinien tilbage, de forekomme mig næsten vanskeligere end Holothurierne. Om jeg ikke erindrer feil skrev jeg nok det var hos Lyc.alpinum jeg havde fundet den Blomstrings Maade jeg aftegnede, som dog vel ikke var andet end Lyc. Fl. - Lyc. alp. fik jeg i Blomster adskillige Steder i Værrem i Nordland, og den afveeg i henseende til Hunblomsterne meget fra den jeg tog mig den Frihed at sende. I Seien har jeg fundet en Tihinerymhus, som lignede overmaade en Tænia ved første Øiekast da den har Legemet bestaaende af Leder og var ganske flad. Først da den skulde til at døe i Spiritus fik den dette corpus teres lige som dette og har sted hos den Art, der findes i Edderfuglen. Ved Malstrømmen havde jeg ønsket jeg kunde opholdt mig længere, da Bunden her var nogle Steder meget rig - Jeg fik der en Ascidia, som ikke vel vil passe med nogen af Systemata ligesom der var en deel Spongier, og er jeg overmaade begierlig efter at høre om Lichtenbergs Forsøg med Havets Spongier. Endnu har jeg intet dyriskt kunde finde ved dem. Prof. Schjøtt paa Bodøen troede jeg havde eiet det Exemplar av Svamp han har skrevet om i Trondh. Sælsk Skrift men han havde det skikket hid og her har jeg endnu ikke fundet det. Jeg udbeder mig Deres fremdeles Godhed og henlever Deres evig forbundne J. Rathke Tronhiem d. 24de Septbr 1796.

Til S.T. Hr. Professor M. Vahl

[5]

Til (S.T.) Professor M. Vahl!

Endelig er her det første Stykke af mine Arbeider, jeg havde gjerne beholdt dem endnu længere tilbage da Præget af Begynderen de bære er endnu for tydelig til ikke at saare min Forfængelighed. Er jeg saa lykkelig at det finder Deres Biefald ikke aldeles uværdigt har jeg naaet en stor Deel af mit Ønske. Uagtet meget er skaaret væk burde nok endnu meere gaaet samme Vei. Den Form jeg har givet mine Anmærkninger forekommer mig vel ikke at være den beste men til hastig Oversigt dog

bequemest. Af Deres overbærende Godhed og udstrakte Kundskab om Vanskelighederne er det jeg især haaber Tilgivelse for Fattigdommen heri. Jeg ligger nu færdig til en Reise til Øerlandet og Tarven og siden op ad Tronhiems Fiorden fra hvilken jeg tænker at være tilbage i Slutningen af næste Maaned for at begynde Tilbagereisen i Maj. Jeg ansøger Tilladelse at faae 3 Maaneder til denne Landreise for herfra over Fieldene at komme til Hallingdal ned til Grevskaberne og derfra til Khavn. Jeg ønsker meget denne Tilladelse, deels har jeg en Deel Udkaste til Landets Locala deels adskilligt til Insect Historien og Anatomien jeg ved denne Reise haaber at faae udført. Jeg har faaet en Arcarus som forkommer mig mærkværdig da den naar den vedrøres trækker Hoved og Fødder ind under et Slags Hielm, som den derpaa lukker saa tæt at det hele Dyr seer ud som et fulkommen glat aflang rundt Frøe, og lader sig før brænde før den ufrivillig oplader Laaget eller Hielmen - de 8 fødder sidde tæt op mod Hoved, der er forsynet med Kjæber. Farven er guulbrun og Størelsen dobbelt saa stor som den almindelige Ostmidde. I Fiskeanatomien arbejder jeg vel endnu bestandig men uden synderlig Fremgang og leder endnu forgieves efter Høregangen rimeligst forekommer det mig at lyden forplantes giennem Næseborerne, under Øiehulen giennem en gang som kunde lignes med Fallopian Tube. - Med Sildens og Rødfiskens Anatomie er jeg kommen videst men ikke til nogen Fuldkommenhed. Slægtet Hydra har jeg udeladt i mine Bemærkninger da jeg haaber paa denne Landreise at samle Biedrag til disse Dyrs Historie. Jeg har her i Selskabet læst en anatomisk Afhandling over Testudo scabra, som jeg ønskede overmaade meget at høre deres Betænkning over. Manuskriptet har Selskabet sendt til Bogtrykker Müller. I dette Exemplar fandt jeg en tynd Hinde der kom nogenlunde overeens med Diaphragma et vel dannet Dekbeen og Hannenes Avleredskaber af nogen lighed med dem i Pattedyrene - men jeg er ei vis om det er Scabra L. en nøiagtig tegning følger med Manuskriptet. Jeg har uhældigvis begyndt for sildig paa mit Brev denne Gang og nødes til at slutte for at faae det i Posten. - Var det Dem ikke til for megen Uleilighed ønskede jeg meget at vide om mine Iagttagelser havde nogenlunde Deres Biefald, De vilde dermed uendelig glæde Deres evig forbundne

J. Rathke

Tronhiem d. 25de Marts 1797.

[6]

Til (S.T.) Professor Vahl!

Nu er da ogsaa Reisen til Ørlandet og Stadsbøigden fra Haanden, men ved min Hjemkomst taler Rygtet her om en vis Student Arnt som i Sommer skal gjøre Reisen nordenfields for Botaniken, dette [er] et Tordenslag i mine Øren, da ingen kan sige mig hvorfra dette Stipendium er, Biskop Schønheider siger Viborg har anbefalet ham i Trondhiem til ham og adskillige spørger om han afløser mig; men sandt at sige skiøttede jeg ikke meget om saadan Afløsning - skal jeg da bie eller reise; jeg vil i det mindste ligge færdig til det sidste og det kan dog umuelig være andet; det hører vel ikke meget til for Hr. Arnt at være bedre Botaniker end jeg, men den Godhed De og Selskabet viser mig kan jeg jo paa ingen Maade gjøre mig værdig til uden ved at gribe haardnakket enhver Leilighed til at udvide mine Kundskaber jeg vil derfor saasart jeg faaer Directionens Tilladelse i Guds Navn begive mig paa Reisen, og imidlertid see at anvende Tiden her saa fordeelagtig for Videnskaben som det er mig mueligt, jeg har begyndt paa at ordne Planterne der høre V.Selskabet til. En Dianthus superbus fra Vardø forkom mig besynderlig det var Skade at af Blomstret er kuns 2de Blomsterblade som er limede ved Siden: under disse Ord: Dianthus superbus sed calyx deficit har Biskop Gunnerus skrevet dette er Linnæes egen Haand, besynderlig at han ikke har anmærket om den var fra Java som den dog ikke saae ud til, ellers er ved de øvrige Planter bestandig af ham anmærket naar de ikke ere vildvoxende. Ulva pruniformis synes neppe være andet end Knoppen af en Tare, om den er en Frugtknop med Frøehusene som sædvanlig er vanskelig at afgjøre da der kuns er et Exemplar og dette fladtrykt og saaledes paalimet at Overfladen ligger fast mod Papiret, et besynderlig Exemplar af en Fucus der fra den Ribbe der gaaer langs giennem dem er deels en

Mængde jevnbrede Laciniae til begge sider, men om dette er blot tilfældigt eller et beskadiget Exemplar var vanskeligt at afgjøre da den nederste Deel eller Tilheftningen fattes. Ved et Exemplar af Gorgs lepadyt er det besynderlig at en stor Lepas tintinab. har fæstet sig paa en af Grenene og Polyphusum eller Coralbarken har ligesaavel overklædet Lepas som Stamme og Grenene. Clio finmarchia Gunneri har jeg faaet ofte og beskrevet den kommer Systemets ratusa meget nær, men har stærk knoppet Huud af guulbrun smudset Farve, som ikke synes være forandret i Brændeviinet, et slags smale Fryndser i Kanten af de rudede hule Vinger og Munden med en meget stærk udstaaende trekantet Læbe med Tænder kunde jeg ikke opdage - her var og en Nereis pelagica af et Spands Længde med over halvandet hundre Leed der afveeg fra Systemet og havde Munden rørdannet ingen Tang, ei heller saa vidt jeg kunde see 4 saadanne Tænder, som Nereis Maculata i Enden af Røret men i dettes Sted meget store indbøiede Børster, bag hver af de børstedannede Pedunkler sad en lidet skiev maanedannet Svømmehuud, der i sær synes udmærke den. Jeg har iagttaget en slags Forvandling af Slægtet Tipula her omkring Trondhiem som jeg ønskede overmaade maatte være ubekendt tilforn ligesom og nogle Bemærkninger angaaende Maaden Formica bygger sine Boliger. Efter Undersøgelsen af forskellige Arter Lichenes forkommer det mig som Ligheden mellem dem og de Arter som der har fleere Frøhuse liggende sammen i en kiødet Frugtbund er saa stor at man fristes til at slutte fra den ene til den andre at de saftfulde Traade man finder hos Lichenes i Randen og ovenpaa sintellum ere mares og at den Aabning der leder under Frøgiemmet er Støvveier; men skjønt jeg heri turde sige meere end synes, da flere til forskellige Tider giorte Udkast viser mig samme Udslag faaer det vel endnu staae ved sit Være; det gjør mig meget ondt at jeg endnu ikke saa bestemt jeg ønskede kan angive Blomstringens egentlige beskaffenhed hos Fucus cartilag., thi dels den Lidenhed og dens Kortvarighed gjør at Undersøgelser ikke gjøre samme Udslag, at den og maaskee de fleste af Globulifer har en særegen Blomstring fra de øvrige Fuci troer mig næsten overbeviist, men at angive Blomstrets egentlig Beskaffenhed vover jeg dog ikke.

Grev G. Moltke har bedet mig endelig at hilse Dem fra ham paa det forbindligste ligeledes Frue Ris, Enken efter Lougmanden i Nordlandene. Det fortryder mig vel meget at min Samling er saa liden, hvortil ogsaa nogle forulykkede Glas bødrot noget; de faa Exemplarer jeg nu har igjen af Pycnogonum og Nymph. har jeg egentlig lovet C. Lund hvis Selskabet ikke havde [...] derimod at jeg tager dem tilbage - Planterne hvoriblant [...] intet betydeligt uden maaskee Dryas oct. og Drap. lap. Pingv. alpin. og endeel Lichenes vil jeg tage med paa Tilbagereisen.

Den særegne Godhed De hittil har viist mig og som jeg næsten ene har at takke for den Lykke jeg nu nyder, havde jeg vel ønsket at være blevet værdigere ved rigere Opdagelser, men haaber dog meest Overbærelse af Dem, der best kan bedømme de Hindringer, man i Fødelandet har at kæmpe mod i denne Videnskab, og desuden ved den opmuntrende Skaansel hvormed De hidtil har bedømmet mine Bestræbelser viist Dem som min sande Velgiører, maatte jeg kuns i Gierning kunne vise mig Deres taknemmelige og evig forbundne

J. Rathke

Trondhiem d. 18de Maj 1797.

Niels Tønder Lunds papirer⁴⁸

Brev til Naturhistorie-Selskabets direksjon
Presentasjon av Naturhistorie-Selskabet
Brev fra Andreas B. Rothe
Brev fra Jens Rathke
Brev fra Tyge Rothe

Brev til Naturhistorie-Selskabets direksjon

[1]

P.M.

Indsluted fra Overhofmarskallen har jeg den Ære herved at lade følge til S.T. de herrer MedDirekteurers Efterretning. Det er min Pligt at indfinde mig paa Palaet for at see Værelserne og derom komme overeens med Præsidenten for Landhusholdnings Selskabet, men jeg udbeder mig underrettet, i Fald nogen af de herrer Direktører i den Henseende maatte have noget at erindre eller anmerke.

Kjøbenhavn den 21 Nov. 1789.

Tønder Lund

Til Direktionen for
Naturhistorie Selskabet.

Verte /

Skulde det ikke være gavnligt, at de H H - Lærere, ieg meener Mændene Abildgaard og Vahl vare med ved Samlingen. Det er dem, der blive Hoved Personerne i Salen og de øvrige Værelser. Jeg altsaa for min Deel Beder disse Mænd, at de ville være med

D 21 Novb - 89

Rothe

Jeg er af samme mening, og da det naturforskende selskabs forelæsninger ventelig holdes om formiddagen, og i fald de skal holdes om eftermiddagen, da ventelig ei førend [...]

⁴⁸ Rigsarkivet i København. Niels Tønder Lunds privatarkiv. Nr. 3094.

P F Suhm

D 22 Novbr. 1789

Af lige Mening. Ellers kunde vel forud aftale skee imellem Hr. Kammerraaden og de Hr. Professores saa at han ved at møde eene kunde vide at treffe deres Mening, og Overhofmarskallens Villie lige frem blive fulgt.

O. Fabricius

I Morgen tidlig Kl. 9 skal jeg have den Ære mundtlig at tale med Herr KammerRaad Lund om den Sag.

Abildgaard

Naar Herr Professor Wahl vil møde paa samme Tid, som Herr Prof. Abildgaard hos Hr. Kammerraad Lund, saa kunde De jo videre afgjøre samme Sag.

C.Bastholm

[2]

Bemærkninger ved Udkast til Loverne.

Udkast af Planen eller Lovens bør skee efter Indbydelsen pag.11 og forelægges Selskabet.

Ved 1 Kap. 3 Art. Jeg vilde tillægge: at Generalforsamling blev at sammenkalde hvis Forslaget af de fleste i Direktionen fandtes at være af den Betydenhed for Selskabet, at det var Umagen værdt at holde en Sammenkomst. J vidrig Fald blev Forslaget først at bekendtgjøre Selskabet ved den aarlige eller næste Generalforsamling, som i andet eller vigtigere Øjemed sammenkalles.

Mængden af Sammenkomster trætter eller kieder alle dem, som have med Tingen at gjøre, spille dem Tiden uden at gavne Videnskaben eller Sagen.

4., Det er umulig at Loven kan være saa bestemt, at ethvert enkelt Tilfælde i Detaillen derfor kunde bestemmes uden at nogen Indsigelse skulde finde Sted. Naar 2 i Direktionen altid vilde være enige om at være i Opposition, bleve da ligesaa mange Generalforsamlinger som Tilfælde og Forretningenes Gang standsede. I det enkelte Tilfælde maae da saa vel i Hensigt til Lovernes Interpretation som i Hensigt til Undtagelser fra Loverne Direktionens fleste Stemmer gielde, men Sagen, hvis Bestemmelse af nogen i Direktionen ansaaes nødvendig, refereres Selskabet i næste General Forsamling til Beslutning for Eftertiden.

- 2.[Kap.] 2.[Art.] erholder Navn af - maaskee bedre: faaer Sted blandt Selskabets Naturkyndige Medlemmer. Der meldes intet om, at de der ey betaler Kontingenten derved ansees udgangen. I Indbydelsen staaer det.
- 3.Kap. 3.Art. - i Begyndelsen af Aaret - Note Regnskabet indleveres ikke før 2 Maaneder efter NyAar. Det er fornødent ved denne aarlige General Forsamling at fremlegge en Status af Selskabets Forfatning og dertil høre især Kassen. Denne aarlige Forsamling bestemmes da vel bedst til Foraaret, som desuden er den Tid, da Reisene kunne begynde etc. I Henseende til Slutningen, refereres til det ved 1 Kap. 4.Art. bemærkede.
- 5.[Kap.] ad finem Disse Kommissarie Valg er forskrækkelig vidløftigt. Et simplere Middel var dog vel mulig.
- 4.Kap. 1.Afd. At Direktionen skal kunne bestaae af meer end 7 er da i det hidtil antagne ingen Anledg. Ordet *i det mindste* udelukke da vel
 Det er umuligt, at noget endog det allerubetydeligste kan blive afgjort, naar 2 Direktører sætte sig for at det ikke skal afgjøres, men skyde sig under en GeneralForsamling. For 2 af Direktørerne er det da muligt at suspendere enhver Beslutning og standse enhver Udførelse i det mindste i 2 Maaneder efter 1 Kap. 3 Art. (siden alt kan være Forslag) eller i 14 Dage efter 3 Kap. 2 Art. - Det vilde blive evige General Forsamlingr til Byrde for hver den som har med Tingen at gjøre, og der vilde til Slutning ingen møde ved disse General Samlinger.
 Hva er Formændes Pligt? Spørgsmaalet haaber jeg undskyldes og tillades meg. I Indbydelsen p.18 er det ikke nok bestemt, og her endnu mindre. Jeg ønsker det bestemt. Betydningen af Ordet indbefatte meget. Det er vanlig at det Offentlige kan paabyrde Formanden det som er ikke hans men Direktionens Skyld.
 Endnu eet: Saa længe Detailler af Forretningernes Gang ikke enten overdrages een i Direktionen som bestyrer og paaseer Udførelsen, eller Forretningerne ikke deles mellem Direktørerne saaledes at han ved hva han in specie har at agte paa, skeer netop intet uden det at Portefeullen omløbe og Tiden som burde anvendes til at handle spildes paa Deliberationer om hva der skal skee. Lidt efter lidt bliver enhver kied deraf og ingen bekymre seg om noget. Og besluttet end noget, hvo paaseer at det skeer? Det kan ikke være Sekretairens Embede; thi da er han meer end Direktør. I dette Kapitel er da Direktørernes Forhold til Forretningerne og deres Forhold indbyrdes ikke tilfulde bestemt.
2. Afd. Det Lærerne her foreskrives forekommer mig at være en lieu commun, som indbefattes under begrebet af Lærer og er da overflødig i en Lov. Den lærer ikke som driver uordentlig og uden Flid, uden Hensigt til sine Tilhørere etc.
3. Afd. Her er glemt at melde noget om Casse Ekstrakter. De ere dog ganske fornøden for at vide Beholdningen m.m. og for at oversee Kassereren. NB. Kun Mortification erholdes paa tabte Kgl. Obligationer, der lyde paa Hændehaver, og ingen Transport behøves? Jeg tvivler herom.
4. Afd. 2 Art. En vigtig og til Orden næsten vigtigste Protokol er glemt neml Journalen hvor paa den eene Side alt til Selskabet indkommende Breve, Regninger,

- Anmeldelser etc. ekstraktviis indføres under løbende Nummer og paa den andre Side anføres hva derefter er foretaget og naar, dette er et bestandig Register over Selskabets Archiv og alle dets Handlinger.
 Protokoller over Musæum og over Bogsamlingen synes det at Læreren kunde føre, og at en af de Naturkyndige Direktører kunde attestere Kopi Bog er og glemt.
- 5.Afd. 3.[Art.] De vigtige Papirer og Documenter etc. burde vel forvares i Selskabets Museum
- 4.[Art.] denne Artikel synes uforholden og at indholdes i første, hvorfor en særskilt Artikel for Avertissementer fremfor alt andet Skrivi?
- 5 Kap. 3. Art. Denne Artikel ønsker jeg udeladt. Kommer ikke tilstans uden der nogen er som vil gjøre det Gratis. I al Fald var det en Sag, som, naar Tilfældet indtraf af Selskabet selv maatte bestemmes, og her er ikke Stedet, thi da lade det, som slig laae til Grund for Indretningen og Forslaget. Overalt er Kasserer Embedet, naar deri først er indført en vis Orden, ingenlunde besværligt, og Ansaret ikke betydeligt. Jeg troer derom at kunne dømme, da jeg førte 3 Gange saa stort og vidløftigt og besværligt Kasse Regnskab gratis.
- 7.Kap. Afhandling, der indsendes af fraværende enten Medlemmer, eller andre Lærde, der fortæner Selskabets Opmærksomhed og at trykkes, bliver, forsaavidt der til er Tid, i de maanedlige Forsamlinger at oplese af en nærværende Direktør eller af Sekretaire. Er dertil ingen Tid, bliver Indholdet deri i Forsamlingen korteligen at forklare, hvorefter Stykket trykkes blandt Selskabets Handlinger. Dette Tillæg er nødvendigt. Det maae ikke beroe paa Klokkeslettet p.p. om en værdig Afhandling skal pryde vore Handlinger eller ikke. Jo fleere jo bedre. - Mellem 7 Kap. 1 Art versus finem og 2 Kap. 2 Art vers finem
- 8 Kap. 2.[Art.] skal Omkostningen ved Naturaliers Fragt høre med under de 200rdr eller ikke.
- 11.[Art.] Begrebet af en oekonomisk Have er saa vidt at Palais Haven er dertil ganske utilstrækkelig. Flere Tønder Land behøves og flere Arbejdere end Selskabet nu har bekostet. Ønskelig var det om en saadan havdes, men endnu maa det høre til pia desideria. Den nærværende Haves Øjemed og Hoved Øjemed maae da være, at indeholde Specimina til Forelæsningerne, hvilke Specimina Docenten ellers maatte undvære eller til dels søge i en Omkreds af et Par Miil. Visse Slægter voxe ikke heri Landet for at viise og forklare herom maa de da dyrkes.
- Kap. 9. Det er overensstemmende med Planen, at en ikke for Selskabets Regning maae reise længer end i 3 Aar. - Men sandt at sige indseer jeg ikke Aarsagen hvorfor en saadan, de med udvidet Kundskab og Færdighed maae være blevne meer skikket til at reise, ikke maatte vedblive længer og saa længe han havde Lyst og leverede Gode Rapporter. En Aarsag kan opgives, neml at dermed Lejlighed blev en anden Student betagen til at lære at kiende Landet. Men det er vel kun en finis secundarius.

- 3 Art. Qvartali Rapporterne, der indeholde nødvendigen adskilligt til Videnskabens Udvidelse, burde vel i de maanedlige SammenKomster oplæses, om ikke ganske, saa dog ekstraktviis eller forsaavidt deri vare ny Bemærkninger; og de bør trykkes saa snart muligt, ogsaa ekstraktviis forsaavidt de ikke ganske fortiene det, blandt Selskabets Skrivter. At forelægge dem for GeneralForsamlingen kan ikke nytte meget. [I margen: cfr. Planen pag 16.]
5. Art., Hvorfor skulle Begiæringer om at antages til at reise indgives til Sekretairen? og ikke til Formanden eller til Direktionen. Det sidste er dog vel det i Formen rigtigste.
10. Kap. Opregnelse af hva der høre til Selskabets Skrivter er ikke fuldstændigt. Dertil hører og de af de paa Selskabets Bekostning rejsende giorte Iagttagelser eller Diaria. [I margen: cfr. Planen pag. 16.]
 At kun eet Bind maae udgives og af Hæfter er synderligt. Det Svenske Videnskabs Selskabs Skrivter, det Physiographiske i Lund, til dels philosophical Transactions og flere udgives hæftevis (ikke Bladviis; thi det var ingens Meening.)
 At Forlaget af Selskabets Skrivter Trykken skulde overlades en Boghandler bliver aldrig min Meening. Det kan være oekonomisk rigtigt. Men da er Selskabet alt for meget indskrænket af denne Boghandler baade i forhold til Tid og Form. Og jeg indseer ikke hva der kan skade Selskabet, der dog har Fond til at sætte i Forlaget, fra selv at lade trykke. Vare Skriverne af den Natur, at de kunde blive en Handels Artikel for Messen, var det noget andet. Men Debiten af danske Bøger er særdeles eensformige.
- Art. 3. De videnskabelige Beskrivelser undtages, de maae trykkes paa latin.
 Jeg har fra første Tid troet, og troer det endnu, at Selskabets Skrivter og Videnskabens Udbredelse ved dem er Selskabets Hoved Øjemed, finis ultimus; hvortil Forelæsninger og Reiser og Bibliothek og Musæums Hensigte og concentrere sig. [I margen: cfr. Indbydelsen p. 14, og heele Prof. Abildgaards Forslag.] Underveis til dette yderste Øjemed naaes en del Neben Øjemed, f.Ex. ved LæreAnstalten, ved Naturalie Samlingen, ved Reiserne i Hensigt til det oekonomiske etc. Men jeg er fuldkommen overbeviist om, at Selskabets Hensigt forfejles, naar nogen af disse Neben Øjemed gøres til Hoved Øjemede, naar der ey gøres tilbørlig Forskiel mellem Midlerne og Øjemedet. Dette er ingen tom Betragtning. Naar dette tabes af Sigte vil Bestyrelsen af Selskabet aldrig blive planmæssigt, Dommen over de ved Selskabet og for Selskabet arbejdende aldrig blive rigtig og billig, og det vil aldrig blive Enighed imellem de Bestyrende naar hver sigter sin Vej.

#

Jeg finder ellers dette Udkast til Love vel skrevet og ordentligt. Jeg har under GiennemLæsningen mærket mig det foregaaende, som jeg troer kunde være anderledes. En anden vilde finde andet at mærke. Jeg skrev dette under GiennemLæsningen til egen Efterretning uden Omsorg for Udtryk og Sammensætning, men har nu ej Tid til at omskrive og ændre Bemærkningerne, og bør ej længer holde Portefeullen tilbage. Jeg lader min Charteque medfølge, thi mulig kunde deraf et eller andet tiene til Overvejelse.

Presentasjon av Naturhistorie-Selskabet⁴⁹

Et Selskab oprettes til Naturhistoriens Udbredelse. Planen dertil er udkastet af Hr. Professor Abildgaard, og, nærmere bestemt, modtagen af hr. Kammerherre Suhm, hr. Etatsraad Rothe, Hr. Konfessionarius Dr Basthom, hr. Kammerjunker O.R. Sehestedt, hr. Konstforvalter Spengler, Sognepræst hr. Otto Fabricius, Hr. Professor Vahl, hr. Assessor Rothe, hr. Sekretair Bradt og KRR. Lund. Og naar saa mange Lemmer ere tiltraadt, at der er Stammen til et Selskab, bliver Planen ved Trykken bekiendtgiort, og flere Medborgere indbuden til at forøge Selskabet.

Ethvert Medlem tilskyde i 2 Terminer aarligen i alt 10 rdl, eller betaler paa engang 100 rdl og er da frit for videre Tilskud. Disse Penge anvendes:

- a., til offentlige Forelæsninger over Naturens 3 Riger,
- b., til at lade de oplærte, som dertil findes duelige, reise om i Fædrenelandet for at samle Naturproducter og iagttage dem og Landet,
- c., til at samle heri Staden et Natur Kabinet i form af indenlandske Naturalier,
- d., til at udgive ved Trykken saavel de Dagbøger, som de for Selskabets Regning Naturkyndige holde, forsaavidt de fortiene at trykkes, som og de Afhandlinger, hvilke de Naturkyndige Medlemmer i Selskabet oplæse i dets Samlinger,
- e., til at anskaffe de mest fornødne Bøger i Videnskaben.

Medlemmerne deele sig i 2de Slags: 1., Aars Medlemmer hvilke beskytte Indretningen med Tilskud og ved at agte paa at Tilskudet anvendes efter Hensigten. 2., Naturkyndige Medlemmer, hvilke det bliver Pligt, foruden ved Tilskud endnu at bidrage til Videnskabens Udbredelse ved Afhandlinger, som i Selskabets Skrivter bekiendtgjøres ved Trykken.

Til at holde Forelæsninger, vedligeholde Kabinettet, paapasse Bibliotheket o.s.v. bliver en Lærer at lønne og hr. Professor Vahl har paataget sig at være denne Lærer. Hr. Professor Abildgaard vil, da vanskelig Udvej kan have i Begyndelsen til mer end en Lærers Lønn og Videnskabens Udstrækning er for stor til en Mand, imidlertid læse over Mineralogie og den dertil hørende Chymie, dog uden Betaling. For dem i Direktionen, der ere Naturkyndige, bliver det Pligt i Tilfælde af Lærerens Sygdom eller Forfald at holde Forelæsninger, enhver i den Deel han bedst forstaaer. Og i Directionen bør altsaa være et vist Antal Naturkyndige.

De paa Selskabets Bekostning reisende blive at instruere til ej blot at agte paa den egentlige Naturhistorie, men og paa det Lands naturlige og økonomiske Forfatning, som de bereise, Deres Dagbøger skulle de føre efter den Model, som Ridder Linné gav og hans Disiple til saa meget Gagn for Sverig have fulgt.

En tredobbelt Nytte haabes herved:

⁴⁹ NBO. Brevs.70. Brev til Rathke.

1. At Fædrenelandets Natur Producter maatte blive kiendte, og denne Kundskab, der er Grundvolden for al konstig Production, indflyde paa Landets Velstand, ligesaa og al Naturhistorie maatte udbredes og landet derved hedres.
2. At Fædrenelandets naturlige og oekonomiske Forfatning, der endog vel kun tildels er kiendt, maatte, endog til Fordel for den offentlige Bestyrelse, blive nærmere undersøgt og beskreven.
3. At unge Studerende ved deres Reiser i Fædrene Landet kunne erhverve den for Embedsmænd saa nødvendige Kundskab om Landet.

I Tillid til Medborgeres Understøtning har hr Kammerherre Suhm paataget sig at være Formand for Selskabet og for dets Direction. Etatsr. Rothe, Dr. Bastholm, KJr. Sehestedt, Hr. O. Fabricius, KJr Spengler og KRd Lund ville under Navn af Direktion paatage sig Selskabets Forretninger, mod aarligen ved Trykken at bekjendtgjøre ej alene detailleret Regnskab over Selskabets Indtægter og Udgivter, men og omstændelig og nøjagtig Forklaring over alt hva der til Hensigten i Selskabet er udrettet, over Kabinettets og Bibliothekets Tilvæxt m.v. Assessor Rothe er villig til at være Selskabets Sekretair, og Sekr. Bradt at være dets Kasserer. Prof. Abildgaard og Prof. Vahl som Lærere ville understøtte Direktionen med deres Raad.

Mængden af Selskabets Indtægter vil bestemme hvorvidt Selskabet kan udbrede sig.

Til Efterretning for dem, som ønske at tiltræde Selskabet, og som da herpaa anmodes at tegne deres Navne, men som i Tids Komme udgaar af Selskabet, naar saa forgodtfindes, er dette ufuldstændige Udtog af Planen, imidlertid indtil den trykkes, derved forfattet.

Kiøbenhavn den 28. Sept. 1789.

Med Fornøjelse biedrages 10 Rdlr aarlig til at befordre den tilsigtede Nytte.

C v Brand

Brev fra Andreas B. Rothe

Pro Memoria

Secretair Nyerup, Redaktøren af de Kiøbenhavnske Efterretninger om lærde Sager, vægrer sig ved at indrykke Avertissementet [...] i sit Blad. Forfatteren af Recensionen har protesteret derimod, og truet med ikke at ville meere leveere Recensioner dersom den blev indført, og Nyerup, som ey kan undvære hans Hielp ved Bladets Udgivelse har, skiøndt mod sin Villie, maattet love at det ey skulde skee -

Da man nu ey tør tvinge Nyerup til at indføre det, men heller ikke kan paanøde Recensenten sund Fornuft til at begriibe, at siden Avertissementet allerede staaer i Adresse-Avisen, saa kan det ey hindre ham at det ogsaa staaer i de lærde Efterretninger, der bliver meget mindre læste, saa faaer man vel lade sig nøje med at indføre Avertissementet i den sædvanlige berlingske Avis⁵⁰; hvilket efter mine Tanker er nødvendigt da denne Avis meest læses i Provindsen.

A B Rothe

⁵⁰ De til Forsendelse med Posten allene privilegerede Kiøbenhavnske Tidender. Af disse Tidender udgives ugentlig 2de Stykker ved Brødrene Berling.

Min Fader beder at Hr. Kammerraaden, naar De næste Gang kommer i den nye Klub, vilde behage at tage subscriptions Planen med og sende ham eller giemme den til han har den Ære at see Dem.

Brev fra Christian Rothe

P^{em}!

Professor Vahl havde antegnet sig til at Læse i den videnskabelige Forsamling for December. - Midt i Maaneden og engang siden har ieg erindret ham derom. - J Forsamlingen for Januarius (førstk. Fredag) skulde Wad og Schumacher have læst, men nu undskyldte Wad sig med sine Collegier ang. Schum. med Upasselighed. Dette er saa meget mere ilde som der ellers ingen Andledning vil falde til en Directions Forsamling hvilken dog var nødvendig for Hauchs Skyld. - Jeg udbeder mig Forholdsordre. -

J dette Øieblik fik ieg Regnskabet fra Muus som han har havt til Besvarelse - dersom, hvilket ieg formoder, intet er med den at gjøre forud, saa skal jeg strax besørge det sidste til Decicores. -

Det er i øvrigt ilde at Contingentet for 2^d Term. f. A. nu først indkræves, det er aldeles imod Lovene, Regnskabs Ordenen og Selskabets Fordeel, enhver som nu ikke strax betaler anføres som Resterende nu da Regnskabet skal aflægges og kommer saaledes aldrig mere til at betale - Saaledes med alle de norske Medlemmer som nok hverken var krævet for 97 eller 98. -

Jndtægten skulle være af 164 Lemmer	1.640 ^r
Herskabernes	160

Jeg er overbeviist om, at af disse 1800^d skulle ved en ordentlig Jndfordring ikke 100^r udeblive thi mellem de Medlemmer som nu staar i Listen og til hvem Quitting for i Aar ere udstædt ere ingen som ei hidtil har betalt og vilde betale. -

Dersom Tingene ikke kommer i en anden Gang saa er det næste Aar Selskabets Dødsaar, thi da skal vi ved dettes Udgang udslætte maaskee 100 af Medlemmerne for Restanter. -

Kiøbenh. den 23 Januarii 1799. -

ærbødigst

C Rothe

Brev fra Jens Rathke

Til S.T. Justitsraad T. Lund

Vel har det altid været nok at elske Videnskaberne for at have deres Yndest, men jeg anseer mig dem dobbelt anbefalet i Følge Deres Godhed mod mig, hvoraf jeg allevegne finder Prøver. I Bergen viste Justitsraad Lassen mig paa Grund af Deres og Trants Breve all optænkelig Villighed, paa Molde nød jeg godt af den, og i Nordland tog jeg mig den Frihed at hilse Amtmand Hegge fra Dem. Hans Artighed kom mig overmaade vel tilpas, til at faae Kundskab om Egnens Locale og Fiskerierne, da det ikke er frit for Almuen hist og her ansaae mig med et slags Mistanke, da de paa Grund at jeg søgte Underretning om Fiskerierne troede jeg skulde forhøje Tienden og Landskylden, saa at nogle

Steder gamle Koner udbrød i et lydeligt Hiertesuk. Gud la jer got ville; men siden de hørte jeg vilde befare Moskør Strømmen, saa troede jeg skulle komme med Korn til dem og derved vandt jeg noget i min Credit igien. - Det bød nok ikke lidet til deres Mistænkelighed, at de nu med temmelig Vished vidste at Møller og Fyrberg ikke vare som adskillige den Gang troede deres Kronprinds men franske Emigranter. Hos Borgermester Knudsen var jeg velkommen og takker for Deres anbefaling. Major Bang er endnu paa Landet saa jeg ikke har hilset paa ham. Da mit Fiskerie i Nordland var mindre heldigt end jeg havde haabet saa ønskede jeg overmaade Tilladelse at overvintre her for at fortsætte mine Undersøgelser. Exemplarerne af Pycnogoner med hvad andet jeg har faaet skal jeg til Foraaret afsende. Den Heder De hidtil har beæret mig med og som jeg altid vil stræbe at fortjene udbeder jeg mig fremdeles og

henlever Deres evig forbundne J. Rathke.

Trondhiem d. 24de Septbr 1796.

P.S. Tilgiv min Friehed at indslutte medfølgende Brev.

Brev fra Tyge Rothe

[1]

Dette skriver ieg til Dem min ædle Ven! og derfor til min andre kostelige Ven, Abildgaard - efterdi ieg setter at han kommer til Dem, før De gaar til Palajet.

Altsaa Bastholm sagde mig iaftes, at han havde talet med den mod os virkeligen velvillige Oberhofmarskalk - denne havde handlet med Schultz og Henk, saa vi kunde faae Syngeskoele Stue som skal være rummeligt.

Men nu minder ieg om, at vi nødvendig, maae have 3 Værelser - eet til Forelæsninger - eet til Museum, hvori for først den eene Lærere har sine Sager og Cabinet - eet til den anden Lærere, hvori det nødvendig maae være Skorsteen, saa vi kunne have en Ovn -

Gid vi dog kunde faaet Hauchs - men Numsen vil ej mediere dette - en Sehsted har faaet Ord paa dem - det imod Nums. Villie. Sehstedt. skal være i mange Aar forpikket paa at faae. Kunde De maaskee tale med ham, faae ham til at gjøre sig Ære ved at bytte med os?

Rum til Brænde, saa vi kunne have det under Laas -

Vi maae jo nu strax have en Direct.Samling. Nu lade De mig naar Deres Ærind er udført, viide et Ord derom - saa skal ieg ved Sekretær lade besørge ansagt Samling til Onsdag Eftermiddag Kl.4 hos Hr KammerR Lund - Maae ieg ikke det, Kiereste Ven?

Da maae vi have et Bud - der skal jo strax kjøbes og bæres et og andet der skal saves Brende - og mangan anden Tienerforretning.

Min forrige Tiener som havde ansøgt, er syg - kan ej komme i betragtning -

Jeg kan ikke ved andet end ved Nidkierhed tiene den gode Sag - det vil ieg ærligen - Eet Ord høre ieg i Dag.

Gud velsigne Dem, begge mig dyrebare Mænd og Venner

Mandag

Rothe

[2]

Jeg har sagt Dem forhen, goede Ven, at jeg har samhandlet med Hiorth om Mineralsamlingen - i Gaar fik ieg Brev fra ham - der er det behagelige, at han efter hans videtur behøver Seminaret kun lidet deraf - og at derfor Naturhistorie Selskabet kan gjøre Regning paa meere end det meeste. Dette er den vakre Mand i egne Ord. Derhos lover han af ald Evne at føre Sagen til Endeskiel.

Nu staaer det da paa Gr. Reventlov. Han har givet mig velvillige Ord i denne Fald. Oftere gider jeg ei talet med ham derom - thi da Spørsmålet hvi ieg ei i Direct. - og det kiedes ieg ved at forklare.

Jeg har villet legge dette i deres Barm - og i øvrigt, ædle kraftfulde Mand! behandle den liflige frugtbare Plante med Snildhed! ieg besværger Dem, lad den ei døe hen - O den Sorg dette vilde være mig - men dybt i min Siel føler ieg at Snilde, Klogskab og bløde Haand kræves, om den skønne Plante skal perennere.

d.9de April 1790

Gud velsigne Dem -
Rothe

faa at vide af Bradt - naar Svar fra Kongsberg - intet til ham om min Handling med Hiorth - ei heller til anden Mand. Tael selv til Reventl. - vær nidkier.

[3]

For mig Kiere - for mig ædle Mand! - Ja de Ord kommer fra mit Hiertes indre. Mistyd ikke dette Blads Indhold. Jeg tvinges til at sende det - ieg tvinges ved Retskaffenhed.

Nu Sagen - Müllers Brev har ieg læst - misbilliger saare den sidste Periode begriber ej hvor man saa let kan falde til at synde groveligen mod elskelige og os alt ad hædrende Urbanitet.

Men nu er ingen - ingen hvilken De salvo Norgore kunne betroe at læse over den Videnskab - nej ingen.

Og dog ikke den Videnskabs Udbredelse et Instituts Formaal? Jo, thi Norge skal kiendes - O det store prægtige Norge - mon det skal tabe den herlige gave det kunde havt af Selskabet? Mon Staten skal tabe det Gavn - Norge er Norges Højland - Norge er Forraadskammeret af Mineraler og Fossilier - det Norge skulde kiendes - det kan ikke vorde kiendt uden ved den der paa Been gaee - hav Barometer og Compas, saavel og tilforn have lært at see Naturen i det stoere - hvad er Dalens Insekt? hvad Strandbreddens Slimdyr? hvad Sumpens Orm? Hvad et Moos er Plante? Hvad det, naar Norge skal kiendes saa prægtigt som det er, saa riigt saa tilbydende Staeten store Herligheder.

Altsaa om ieg skulde give Raad - da Mineraloger først og sidst - Men med Chemisk Metallurgisk Kundskab - Ogsaa nødvendig med Oryktologisk, foruden den Oryktognostiske eller Geognostiske - hvordan de Bierge ere blevne deres Alder deres Sammenkiedelse - deres Indre.

Jeg gav Raad til at Direktionen glemte sig selv - saae til ingen Side kun ret frem paa det stoere Fædrenelandet - Publikum - Selskabet - Norge.

At man stræbte at faae Müller - han frafalder jo selv pretentionen for Sønnen - og saa at Faderen har tient Selskabet da falder det jo af sig selv, at Sønnen NB - cetera parbus - nyttes.

Han frafalder jo og det stoere Udgifter til Materialier. Chemien kunde man jo lade ham vælge - ser Selskabet, hvorfor det -

Ovn kunde jo blive hos denne og han nøjes vel med den -

Her er at vælge blindt tvende Andre - O den søde liflige Plante, det Institut kunde blevet - hvor skulde man havt Lyst til at dvæle ved den - glædet sig ved den - hvor skulde den udsende qvægende, retteligen Balsamisk Duft, landet over! Men nu intet meer.

Forstaae mig nu retteligen - ieg fortæner at De skulle ynde mine Motiver ieg føler for Dem - følede altid for Dem saa ieg før kalde mig deres Ven - men og det Menneske, finder Mennisket i min ædleste Broder min meest elskede Ven,

11 Aug 90

Rothe

/På forsiden/

Tit.

Hr. Justitsrd Tønder Lund

[4]

Goed Morgen, Ædle, mig Kiere Ven - her er et Stykke - lidet - .
Jeg har tenkt - Bekker - sig til Brud - ikke Vagr.

Abildgaard maaske kun kort - saa kunde det indskydes - Men til at læses eene vilde det vel ej tiene

Ved den lejlighed rat - det er galt med den Indcassation -
Folk klage - Man har ej altid Skillingen; man belaver sig derpaa ved quartals eller termins Tiid - Nogle staar inde med Penger for 2 aar - er ej blevne kreevede.

Det trykker at give saa meget paa eeningen. Man forlade Institutet -
sagen er vigtig - Jeg veed fra goed Haand at adskillige Hoffets Folk klage alvorligen -
forstaar ej Ligegyldigheden - Dem vorde anbefalet som alt hvad der udgjør den skønne
Plantes Tarv, Rygt, Vedvarighed -

Med Alvor ædle Ven - andet hjælper ikke - sagen er saa skøn.

Hav mig Kiær
Rothe

den 30 Marts

92 -

/På forsiden/

S T/Til

Herr Justits Raad

Tønder Lund

[5]

Læs Bastholms sidst udkomne, om den Geistlige Stand 1 Afsn - Det vil være Dem til Lyst, min kostelige Ven! at høre den smukt filosoferende Theologs Tale om hvad der i Henseende til Naturkundskab burde kræves af Almueslærere - Ogsaa med Sandhed og Værdighed peger han hen paa Nat.Hist.Selsk.

Jeg tænkte det mueligt, at De ej ventede sligt i Bogen - vilde at det skulde bemærkes af Dem. Ja Dem, der naar Regieringen var viis, og De Ven vilde stige ned til Brødrene i det Lav, skulde kunne virke meget. Mange ere de Tanker om Dem, ved hvilke jeg i min Sygestoel har glæde.

13 - 1 - 95

T Rothe

/På forsiden/

S T

Herr Justitsraad

Tønder Lund

[6]

Kostelige Mand, og Ven! ieg er syg - skriver med matt Haand. Har sidste Tegning fra Born - stoer grupe - for Tenkeren

Riig paa Indhold - Urett mod Videnskaben - Færøe - Born - om stikkes i det smaae.

Ja Gode - kunde den ikke stikkes til at vorde et Cabinet Kobber - Mon det - da kan Møller ey stikke den - Jeg har om han maaskee i muelig Foreening med Clemens

Nu er Born her og kan conferere med Konstneren -

Afhandlingen føre De i Form - Bort med alt hvad mig angaaer - Bort med den Tyske lange Note

Vale et fave

16de Octob

95

T.Rothe

Johan von Bülow's papirer⁵¹

Brev fra Naturhistorie-Selskabet

Brev fra Tyge Rothe

Brev fra Martin Vahl

Brev fra Naturhistorie-Selskabet

[1]

Directions Samlingen den 11 May 1791

Følgende Poster blev foretaget og afhandlede:

1de I henseende til den i næste Uge holdende General Forsamling blev vedtaget, at det fra Cassereren Secretair Bradt indleverede Penge Regnskab skal forelægges Selskabet, og at det tillige med en summarisk Beretning skal bekendtgøres for Selskabet, hva der i Aarsløbet 1790 er iværksatt for Selskabet i henseende til det viidenskabelige.

2de Kammerherre Suhm anmeldte at Etatsraad Kars, Justitiarius i Ober-Hof-Retten er indgaaet som Medlem af Selskabet.

3de Professor Vahl anmeldte, at det er nødvendig ved de botaniske Excursioner, at Tilhørere nogle Gange om Sommeren havde Tilladelse til, for Selskabets Regning, at leye Befordring hen til de Steder, hvor Planterne skulle samles, da Tilhørerne ellers, naar de først havde gaaet til Fods 2 à 3 Miil ere ubeqvemme til at arbejde med Nytte, naar de komme paa Stedet: Dette samtykkede Directionen, dog at det alleene skeer 5 à 6 Gange om Sommeren -

4. Professor Abildgaard havde indsendt et Brev af 7de May, hvorved han proponerer for Directionen, at antage Lector Schumacher, (som for nærværende Tiid læser Collegium i Selskabet over Mineralogien) som bestandig Lærer i det mineralogiske Fag.

Directionen besluttede at tilskrive Lector Schumacher, for at erfare om han vil paatage sig dette -

5 Fra det Kongelige Rente-Kammer var indkommet et Brev tilligemed en Kasse med 2 Rotter, som ere oversendte fra Callø Amt, og som der havde giort stor Skade paa Sæden saavel i Jorden, som efter at den har været bragt i Huusene. Rente-Kammeret begiærer sig underrettet om Midlerne til at udrydde disse skadelige Dyr:

Diectionen vedtoeg, at sende disse Rotter til Professor Abildgaard for at lade dem anatomisk undersøge.

6de Directionen vedtoeg, ved et Brev til Professor Thunberg i Upsale, at takke ham for den Selskabet tilsendte Afhandling om Plante-Slægten, Dahlia crinita.

⁵¹ Johan von Bülow's manuskriptsamling i Sorø Akademis Bibliotek.

Rigtig, efter Directionens Protocol

Rothe

[2]

General Forsamlingen d. 18de May 1791

1de For Selskabet blev oplæst en Extract af det fra Cassereren indkomne Regnskab for 1790 - Fremdeles blev Selskabet ved en summarisk Extract af Protocollene underrettet om hva der i Aarsløbet 1790 er foretaget, i henseende til det videnskabelige i Selskabet.

2de Til at revidere Regnskabet udnævnte Forsamlingen ved Pluralitet 2 Revisorer: Justitsraad Ove Malling, og Renteskriver Muus. Til at paakiende Revisorernes Udsettelse blev 3 Decisores valgte nemlig: Etatsraad Tetens, Etatsraad Rothe og Fuldmægtig Rosenstand.

Hva der i øvrig blev talt og afhandlet, i særdeleshed de fra Hr Riegels udkomne og trykte Anmærkninger, hvilke han selv i Forsamlingen gientage, kunde i Følge Lovens 3 Cap 2 art. ey antages til Ventilation og Beslutning ved denne General Forsamling, som allene var sammenkaldet for at fremlegge Regnskabet - og hva der saaledes blev fremført, saavel af Hr Riegels, som af Directionen, der maatte besvare hans til de giorte og muntlige gientagne Spørsmal, blev ey indført i General Forsamlingens Protocoller, men henlagt til nærmere Overvejelser.

Rigtig efter Protocollen

Rothe

[3]

Directions Samlingen d 26de May 1791

1de I Anledning af det fra Studiosus Hr Paulsen indkomne Brev, hvorved han begiærer sig admitteret til den for Selskabet Reysende fastsatte Examen, blev vedtaget, at denne Examen, som skal holdes offentlig i Selskabet, og som foretaes af Professor Vahl og Lector Schumacher, kommer til sidst i denne Maaned.

2. Det fra Lector Schumacher indkomne Brev besluttede Directionen at besvare saaledes: At Hr Schumacher antages som *bestandig* Lærer ved Selskabet i det mineralogiske Fag, men at man ikke kan binde sig ved noget Løfte om, at han skulde træde i Professor Vahls Sted naar denne engang forlod Selskabet, samt at hva Udgifter Hr Schumacher gør i Anledning af sine Forelæsninger, skal gotgiøres ham af Selskabets Casse, saa som Mineraliers Transportering

o.s.v. Men at Directionen aldeles ikke kunde indlade sig i den forlangte Formeerelse af Gehaltet, eftersom saadant er imod Lovene.

3. Det af Hr Riegels ved sidste General Forsamling giorte Spørsmaal eller Anmodninger vedtog Directionen at besvare i et Brev til ham.

4. Den indsendte Afhandling fra sal. Conferenz Raad Müller om Svampene, vedtog Directionen at lade trykke i det næste Hæfte af Selskabets Skrifter -

Rigtig efter Directionens Protocol
Rothe

[4]

Deres Excellence!

Fra Hr. Paulsen er til Direktionen indkommet et Brev, hvorved han opgiver de Vilkaar, paa hvilke han troer at kunne paatage sig den foreslagne Reyse til Island. Jeg har strax bragt denne Sag i Circulation i Direktionen og Resultatet af Deliberationen tilligemed Brevet selv, har jeg herved den Ære at overlevere Deres Excellence, for at erfare, om De i Anledning heraf finder noget viidere at iagttage, hvorom jeg da udbeder mig Deres Erfaring -

underdanig

Kjøbenhavn d 5 Junii 1791

Rothe

[5]

Ærede Excellence!

For at avgjøre de fornødne Bestemmelser i Henseende til Forelæsningerne i Selskabet i næste Vinter, har Direktionen anseet nødvendigt at en Direktions-Samling blev holdet, og de fleeste have foreslaet Freedagen den 23de September Eftermiddag Kl 5 til Samlingens Holdelse. Dette har jeg ikke kunnet undlade at indberette til Deres Excellence -

underdanigst

Rothe

Den 21 September 1791

[6]

Deres Excellence!

De ville tillade mig, Deres Excellence! Hermed at overlevere den opsatte Concept til den Beretning, som i følge Selskabets Love, skal aarlig afgives til Selskabet, og ved Trykken bekiendtgøres. Jeg har tillige den Ære, at sende det nu reviderede og deciderede Casserer-Regnskab -

underdanig

A.B.Rothe

D 19 November 1791

[7]

Pro Memoria!

Det har altid været saa, Deres Excellence! At Videnskaben vinde hældig Fremgang naar de yndes og fremhielpes af de Mænd, som formeedelst deres Stilling i Staten formaae at understøtte Videnskabsdyrkernes Bestræbelser. Som en Følge heraf kunde det ikke være andet, end at Direktionen maatte med den meest levende Taknemmelighed modtage fra Deres Excellence Efterretningen om Deres Forsætt, at udsette en Præmie for Udarbeidelsen af en Botanik for Landmænd; og da Deres Excellence ved at overdrage til Naturhistorie-Selskabet Bedømmelsen af de indkommende Afhandlinger, atter gav et Beviis paa Deres Yndest og virksomme Velvillie for dette Selskab, saa var Directionens Glæde herover end større.

Førend vi i de offentlige Blade bekiendtgjør Priisopgaven og Præmiernes Udsettelse ville Deres Excellence tillade at vi, for ved denne Sag at opnaae den mueligste Bestemthed, forelegge Dem nogle faae Anmærkninger, hvilke vi kunde med Nytte tilføye Opgaven, og i Anledning af hvilke vi vente Deres Excellences nærmere Bestemmelse.

1°) At ved Slægters og Arters Bestemmelse samt ved Dannelsen af Slægts og Arts Mærker ikke haves Hensigten uden til de Slægter og Arter som findes i Danmark.

2°) At fremmede Planter, som dyrkes enten til Stads eller Nytte i Haugerne, undlades; men at derimod de, nu ved Dyrkning i det store, her naturaliserede Planter, saasom Korn- og Græs-Arter, samt de her dyrkede fremmede Træ Sorter, bleve anførte.

3°) At ved Priisopgavens Udarbeydelse ikke skulle være Oversættelser af Beskriivelser paa danske Vexter, tagen af en eller anden Flora, hvor samme kunde være beskrevet.

4°) At Beskrivelsen gøres efter Planten selv i dens naturlige og vilde Tilstand, og ikke enten efter dyrkede Planter eller Aftegninger.

5°) At de mærkelige Forandringer, som enten en forskiellig Jordbund eller og andre Omstændigheder som Naturen selv frembringer i den udyrkede Tilstand, anføres.

6°) At i fald Forfatteren betiener sig af Konst-Ord, som ikke findes i Oeders Indleedning til Plantelæren, samme da forud nøyagtigen forklares.

7°) At Forfatteren angiver, hvilke de Slægstmærker der tages af Befrugtnings-Deelene, tillige dem, som den heele Plante giever paa Slægten saasom Roed, Stamme, etc. eller de saa kaldte characteres habitualis.

8°) At de udførligere Beskrivelser af Arterne indeholde, saa vidt mueligt alt hva der er egent for den Art, samt at Vidløftighed og Ordriighed skyes saa meget som mueligt.

9°) At ved Priisens Uddeelelse meest vil sees hen til Fliiden og Nøyagtigheden i Beskrivelsens Udarbeydelse og Sproget ellers, den systematiske Deel.

Endelig maae vi endnu tilføye, at det maaskee var godt om Tiiden inden hvilken Præmierne skulle vindes, blev udsadt noget længere; At forfatte nøyagtige Beskrivelser, udsætte sikkre Adskillelses-Mærker for Slægterne og Arterne af de i Dannemark vildt voxende og dyrkede Planter, og endelig at samle det beste og vigtigste om sammes middelbare og umiddelbare Nytte for Mennesket er et Arbeyde, som neppe kan tilendebringes i eet Aar; Sommeren er kort og en betydelig Deel deraf gaaer hen med at opsøge Planterne; Den der ikke forhen har samlet til et saadant Arbeyde begynder i May Maaned og man ophøre i September, og har endda i den Tiid neppe fundet det halve af hva der behøves; derfor naar tillige en bestemt Terminologie skal udarbejdes, er Arbeydet vanskelig, og det har meget Indflydelse paa vort Sprog og Oplysning.

Paa disse Grunde give vi os derfor den Ære at foreslaae for Deres Excellence, om ikke Tiiden til Afhandlingernes Indlevering maatte udsettes til 1794 Aars Udgang, og tillige henstiller vi til Deres Excellence, om ikke den heele Summa kunde udsettes som een Præmie, uden noget accessit.

Dette alt underkaste vi Dere Excellences nærmere Bedømmelse, og naar det maatte behage Dem herom at tilkiendegive os Deres Villie, da skal Priisopgaven strax vorde behørigen bekiendtgjort.

Directionen for Naturhistorie-Sælskabet den 6de January 1793.

P F. Suhm	N Tønder Lund	O Fabricius	O R Sehestedt
C Bastholm	L. Spengler	C A Fabricius	

A.B. Rothe

Brev fra Tyge Rothe

[1]

De viide med mig, ædle Mand! at ieg ikke trenge mig paa Dem med Tale eller Brev, uden naar det bør skee, og Pligt byder. Saa er det nu i denne Stund. Jeg tvinges af varm Iver for vor Frederiks Ære og Lyksalighed, af lige Iver for Fædrenelandets Vel.

Her er Sagen, Prof. Brünnik drager til Norge - bliver borte for det mindste et Aar, maaskee længere. Imidlertid skeer end ikke det lidet, det fast intet, der hidtil er skeet for Natur-Videnskaben - det koldeligen behandlede Museum staaer der og ingen sørger for samme. Hvad kan dømmes, hvad kan siges andet, end at vi paa skiendigste Maade skille os fra alle andre Europas Folk, ved at foragte en Videnskab, erkiendt overalt som et prægtigt adelsmerke paa vor Leve Alder.

Nu nogle Setninger, ædle Mand! dem ingen skal kunne benægte. a) En Fyrste være herlig Soldat, som Preussens Fred II - Han skaffe prægtige Sejere! Troer ikke om ham, at han ærer Videnskaber, vil deres Fremme, da sandeligen, faaer han ej stolt, ej varigt Hæders Rygte, han faaer ej Rygte, hvorved Mennesker fryde sig. Dette er fast, som en Naturlov. Det kan ikke afværges. b) En Fyrste legger an paa med saa meget - dog hvor han ikke skatter praktisk Kundskab om Naturtingene udbredte, da kan hans Folk umuligen holde Gang med de andre producerende, fabrikerende handlende Folk - Vi aldrig med Sverrig - Og gode Gud. Hvad har dette sidste ej vundet ved Naturkundskabs Udbredelse, ved Linnée og Linnées Discipler - c) Hvad der forsømmes, det sørge vi over, som over hans Æres, hans Lyksaligheds Spild. At han ikke vil det rette, det gode, det skønne, det lade vi ingen sige os ustraffet. At Han ikke kun følge reen og fast Overbevisning, det ville vi ikke tenke, vi, med vor Constitution formaae ej at tenke det. Saadan er vor Ærlighed, vor Agtbarhed, vort hengen ved Kongens nu Mandbare Søn og Kronarving. Han skal være os meere end alle Ministrer. Men han skal og taale, at vi der holde ham saa højt i Værd, vi med Kummer i Siel og Aasyn, saa hen til ham, naar der handles ilde mod Fædrenelandets Vel, og mod dets Ære.

Nu til Resultatet af disse utvetydige Setninger. En Lærer for Naturvidenskaben maae settes, det har før været fornøden; men nu end meere - vor i Frankrige, England, Italien, Tyskland, Sverrig og saaledes det heele oplyste over hædrede Vahl gaaer her, har ingen fast Stand - er beskieden, som alle med høje, sande Værd: kan ikke snige sig frem, er en herlig Mand.

Han denne herlige Mand, bør settes som Lærere, bør have Museum at forestaae, bør være i Br.Sted. Der er intet andet at gjøre, i fald vi ej ville haanes - Kommer Br. igien, da bliver han Mineralogers og Metallurgers Lærere, om Kongen vil, og om Br.faaer Tiid dertil for andet Arbeid. Uden Opsyn maa Museum ej staae. Over Naturvidenskaben maae læses, men ej af ukyndig Lærling, der gjør sig selv til Nar, og skaffer at man er ilde tilfreds med Regieringen. Det maae kiendes at man holder Naturvidenskaben i Ære, at man holder Vahl i Ære - men han maae settes i fast - i værdig Stilling saa tenke flere med mig - og disse retskafne, kyndige, patriotiske ædle Mænd - Mænd der ville, at sand Mands Værd ikke skal ligge hen under snild Mands Konst - og hoffærdig Mægtiges Villie.

Jeg i dette stykke anbefaler Dem med en mandig Aabenhjertighed, vor elskede Frederiks Ære, mit elskede Fædrenelands Vel og Ære, afværge dog, at vi ikke nu forhaanes, som desværre saa ofte skeer.

Hvorl deres godmodige Anleg vilde vor Gud velsigne.

Rothe

K.havn
26 Jul 89

Vahl kan ej settes paa ringere end Br. har været satt paa. Kronprindsen maae ville - maae kunne. For Br. gjøre Kongen anden bliid Vey. Ham, Kongen, er Herre - Ædle Mand, glem

at disse Ideer ere mine. Lad dem ikke forkastes fordi de kommer fra mig, der aldrig sinde hørtes med kiendeligt Biefald. Jeg vil jo intet for mig - men alt mere for Frederik, hvor lidet han end veed om dette mit Sindelaug.

[2]

Høy Velbaarne Herre!

Nu, som ellers altid, naar ieg taler skriftligen til Dem, da føler ieg inden i mig, at der bydes at ieg saa skal handle og dermed strax til Sagen!

Om Selskab. f. Naturhistorien kunde end bestaae uden Understøttelse fra Kongehuset, saa bør Kronprindsen viise at han ynder Anlegget. Men det maae han viise som Kronens Arving. Hielpen eller Biefalds Beviset maae være en Konge værdig. Det maae være Kongens Gave, hvilken vi modtage fra Kronens Arving.

Værelser paa Rosenborg er som intet - Vi kunne ikke udbyde til at gaae did for at høre Forelæsninger. Altsaa om vi fik dem, saa maatte vi dog leje Værelser her inde i Byen - ellers døde vort Selskab strax.

Det var Kongeligt! om os gaves Værelser paa Palajet - og da Haugen med. Kan det ey skee da give Kongen os Penge til at leye for - Jeg mindes de Dage, da Regjeringen med Glæde gav 400 rd Aarlig til Selskabet for de skønne Videnskaber. De Dage vare lystelige - Ja! og vort Selskab er dog vel anderledes vigtigt end hiint. Man bør dog tiltroe os den Sielsadel, at naar vi ikke kunde værdigen bestaae og virke, da trengte vi ikke nogens Penge - og i saa fald flyede vi Kongens Værelser eller Penge tilbage.

For os er Rosenborg intet værd - Og prægtige Beviiser paa Publikums Agt have vi allerede. Vi forlange intet for os selv - Vi ville tiene Fædrenelandet - dets Regjerings Ære kræver at vi høre blide Ord, men det, uden at vi trygle.

Hvad skee skal, maae være snart, thi ellers maa vi leye. Nu setter ieg til - dixi et animam liberavi - og dermed være Sagen Dem overgiven -

26 Octob
1789

Rothe

[3]

Deres Excellence! finner dette Blad fra mig, fordi ieg troer at det baade kan være Dem til Lyst, og være gavnlig, at De læse i min Siels Indre, hvad ieg har ønsket, og endnu ønsker, at Naturhistorieselskabet vilde virke. Jeg er saa liveligen overbeviist at det Selskab kunde skaffe herligt Gavn, og dersom Deres Ex. nu fik Held til at stemme Villierne, De skulde da blive en Velgiører mod Fædrenelandet, De skulde og stifte sig et prægtigt og varig Monument.

Noget bør skee strax - andet bør klogeligen og lempeligen forberedes. Lad Direktionen blive ved at spinde den Traad, der er begyndt men faae den til ogsaa at spinde en anden. Nu gielder det om at være omtalt blandt de erudite Naturkyndige. - Det er got og priseligt og ikke skal Traaden, man spinder paa, afskieres. Men den stoere Hob af danske Staet læge Mænd, de have og deres Fordringer; og disse manges Fordringer udgiøre Fædrenelandets Fordring.

Jeg vil stræbe at tale i Korthed - Skaf De Deres Ex. at der indbydes til en Forelæsning over Græs og Foederarter, og Kornarter, og Træer, og Buske til Hegn, og hvad andet af Planterigets Produkt Jordbrugerne kan tage ved at behandle -

Lad derved blive forbundet, hvad der bruges til Farverne og s.v.

Skaf, at Kongen laaner Selskabet et Stykke Land til dette. Samme maae ej ligge langt borte. Mig synes at et par Pletter Jord, som den, der ligger under Volden for Enden af Palaisgaden, hvor ifior skulde været bygget Stykhestestald, kunde i ald Fald bruges, Kongen loed det indhegne, og sagde saa, hvortil han ønskede at skulde bruges - det forstaaer sig, at dette er kun en Nødhielp; med Tiden maae det blive anderledes.

Skaf saa, at til Vinter læses over Huusdyrene, dette er jo dog Zoologi, og man maae gjerne beholde det lærde Navn, kun at man ellers taler dansk med de ulærde.

Skaf, at der til Vinter læses over den tekniske oekonomiske Chemie. Derunder sorterer Metal og Kalk, og Gips, og Farverens Salter og Garverens Bark, og Brygning, og Brendning og meget andet.

Dersom, min uendeligen elskte Ven, den kostelige Mand Abildgaard vil, og Deres Ex. faaer ham med sig - da skal der vel findes Raad til det omtalte.

Saa lad skee, at man dog begynder med at lade Norge bereise Physikalsk - Man maae danne nogen dertil. Ikke noget skal skaffe Institutet mere Agtelse og Ynde end dette. Skovsboe kunde lige saa vel have reist i Norge, som til Marokko. Han kunde kommet hjem til Vinters, og reist igien til Sommers.

Skaf anstændigt Rum for Museum og meget til samme - en af Eleverne til at minstrere deri - og at det er aabent et par Ganger om Ugen, hvor lidet der end er i samme. Det skal virke, at man seer Trangen; men og deri gode ærlige Villie. Og saa skal man give dertil.

Dette er noget nær, hvad strax, skulde skee. Derved blev ej Sammenstød med Universitetet, eller Botanisk Hauge. Det vil ieg ikke blande mig i - de Lærde maae selv see til - kun at ikke Selskabet tager Skade. Vort Institut sluttede sig til Landhusholdnings Selskabet. Lærte Theoriene - dets Sael blev Lærestolen for Almeenvæsenet - det fik et ærværdigt Stade - det fik en behagelig Virkekreds.

Men for alt, en Hauge - og at den kaldes oekonomisk. Vi ere ej de der skulle have 2 lærde Botaniske Hauger. Kongen vil vel og kun have een. Manden Abildgaard kan sige, hvorledes det i denne Fald har sig i Göttingen. Men han skal være aldeles upartisk. Bekman fortæner Agtelse og Tak af sin alders Mennesker, saavelsom og Blumenbach og Kirstenberg.

Dermed henvender ieg Synet paa den tilkommende Tiid. Noget stort maae erholdes. Ja, thi ellers kan man kalde aldt - det, der er skeet, og talet, ved Selskabets Oprettelse, en vindig Ophævelse, tilmed; hvorfor skulde man draget Deres Ex: ind i Bestyrelsen, naar det ikke galdt uden om Smaaheder Men at have et Videnskabelig Selskab fleere end før: at faae nogle Afhandlinger trykte, hvilke vel ellers skulde kommet et ud: at støde paa andre Instituter, kun forskaffe denne Vankning. At faae talt noget om os af en halv eller heel Snees Systematiker i Naturlæren, det er ikke nogen Storhed. Mennisket kan meget, naar det alvorligen vil - og naar det forstaaer at være klogt.

Med Tiden skal hos os være a) en Parisisk Jardin du Roi - b) et cabinet du Roi - c) en intendant du cabinet du Roi - Jeg bruger disse Ord thi saa er Ideen angivet.

Kongen skaffer et Huus, og en Hauge - Han lader samle, hvad han har til et Museum, NB altsaa, dersom han fra nu af flyer noget til Selskabet, da er det kun Laan, det skal siden i hans eget Cabinet - Kongen bestemmer den Holmskioldske Samling til sit eget - der spekuleres paa at drage andre Samlinger ind i den Masse.

Ved Haugen og Museum settes en Bestyrer. Dette bliver Abildgaard. Han kommer i Buffon Stilling, saa meget som skee kan, og rimelig er. Ved Veterinær Skoelen bliver han

Bestyrer - Men Stutteries Commissionen, og Erklærings Væsen, og Forelæsninger bliver han frie for. Videnskabens Mand skal han aldeles være.

Hans Salar bestemmes - Under ham er en Amanuensis, denne faaer 2 a 300 rd - endnu er under ham en til at ministrere i Laboratoriet, thi, Der.Ex! chemiseres maae der i vor alder.

Nu forbindes dette paapasselig og fiint udtenkt Maade med Naturhistorie Selskabet - Saa bliver en Midtpunkt, fra hvilken Oplysning straalet ud i Landet. See herom min Indledning til Naturen betragtet efter Bonnets Maade. Der staaer, hvad ieg ej her vil igientage. Ligesom og i mine Dannem. og Norges Fordr. til hinanden.

Naar Sagen da er bragt saavidt, da begynder Regieringens Høst - den kan være riig - Ja! sande Fordeel og skønneste Ære - og ædleste Tilfredshed med sig selv kan vindes.

Tanken, at saa eengang skeede, den fylde min Siel med noget der ligner sande velbefinden. Ald Philosophie udleder ieg fra at kiende Naturen - Fra Villiers Stemning ved forædlet Fornuft udleder ieg ald National Flids Belivelse - Fra Oplystthed, Menniskephilosophies Udbredelse, og filosofisk Geistes almeengiørelse udleder ieg National Æres Erhvervelse i Europa - Jeg kunde skrive en Bog om dette.

Naar Kongen foruden Huset og Haugen, flyer 2 a 3000 rdr om Aaret, da staaer Verket der herligen hen; taler prægteligen til Europa - virker til kosteligste, rigeste Velsignelse paa Fædrenelandets Folk -

Naturhistorie Selsk. spiller da sin hæderlige Rolle. Kongen spiller den, der anstaaer ham -

I Saalen staaer da med Rette: Fridr VI - Brystbillede - der staae Linnes - Buffons - danske Møllers - Ogsaa Bonnets - Leibnitses - Newtons. Ingen af det Slags, uden Deres, der har studeret Naturen for at gavne Verden ved at filosofere over Naturen - Saa ere de store Geister - .

Og bland disse skal Joh.Bülow staae. Ja; naar De, ædle Mand! ville fortjene det skønne det uforgiengelige Monument.

Døm nu min Tale, og mine Ønsker, saaledes som De skyldte mig at gjøre. - Har ieg noget mit eget i Sigte? Vil ieg fortrædige nogen? søger ieg Fædrenelandets sande Gavn? vil ieg ikke skaffe dette paa lempelig Maade, uden Larm, uden svar Bekostning? Sees det ikke, at min siel henger ved Frederik? Sees det ikke, at ieg vilde have Marskalk Bülow's Dyd og Goedmodighed erkendt, og værdigen lønnet? Overvej disse Punkter - og først da døm mig. Naar Deres Ex. spørger om meere, da svarer ieg gjerne.

1791 - 10 april -

Rothe

P.S. Hvad ieg har sagt, det maa hver Mand viide - Jeg gjerne er det bekiendt. Kun Abildgaard maatte ej vide, hvad ieg har sagt om hans Stilling - Derved kunde Mandens Tunge bindes, naar han skulde give Raad.

[4]

Her flyer ieg da igien en liden Mindeseddel til Deres Excellence. Hvi ieg derved følger en slags Fortigenhed, det har ieg forklaret paa mit sidste fremlagde Brev, men ieg vil blive ved den men nu gamle Skik, at naar ieg mødte nogen der kuns efter min Tanke virke meget, og ieg tiltroede Manden Sielsadel og ieg fik ham kær, da i hver Tilfælde, naar Klogskab og Beskedenhed det tilloed, mindede ieg Manden uden Konst og Frygt, om hvad Gavn han kunde skaffe sig selv - . Ved saaledes at handle, har ieg stundom paa min nu lange Bane havt

mig et Hæld, ieg er bleven Middel til goede Verker, er bleven takket, og bleven afholdt. O gid D.E. kiendte mig til Grunde, De skulle da have Lyst ved at forstaae hvi ieg saa frievilligen advarer Dem naar ieg bliver noget vaer, hvilket er skjønt, og hvilket min Dem hengivne Siel under Dem at skaffe.

Her er da mit Anliggende for denne Gang - som Deres Klogskab indgiver Dem, og som Sagens Beskaffenhed det tillader, saa vilde i Tiide legge an derpaa, at naar Geheimraad Holmskiold skulle kaldes fra dette Liv, Naturhistorie Selskabet da fik hans Værelser. Det forstaar sig at de Naturalier, hvilket da tilfalde Kongen da bleve der under Naturhist. selskabets Tilsyn. De alt adhørte Kongen til men han udlaante dem til Brug for Almeenvæsenet.

Denne Tanke er gammel i min Siel, men ieg har troet, at nu just burde ieg meddele Deres Ex. den. Ved det forslagene havde Staetsscassen ej Udgivt, Selskabet vandt Hæder, Lighed og derved Evne til at gavne. Mod den stoere Plans Udførelse, hvilken ieg tilforn udførligen har talet om, giordes et, saa vigtigt saa hældigt Trin. Hvad det Verks Udførelse kunde blive for den hærliche, mig alt meer og meer ved hvert Rygte om hans inderlige kiere Frederik, det seer ieg i skjønt og klart Lys. Men troe mig Ædle Mand: ieg glemmer ikke at see paa Dem, og der ved har ieg og fiin Lyst.

Jeg har da lagt Sagen i Deres Barm. Min Hensigt er da Dem saa kierligen som mandigen hengivnes, men og dens, der ved Erfaring lærte, at ville vi virke i det stoere da maae vi attraae med Varme. Da maae vi klogeligen overvælde Smaaheder. O det meget, hvilket Mennesket kan, naar det vil med Højalvor, og tenker med kraftfuld Højmoed.

Ald min Huldskab mod Deres Ex. - Alle mine Ønsker over Dem løbe sammen i det eene, at vor Gud vilde højkiendeligen velsigne Dem. O vind mig en Glæde, som kostelige Frederiks Ven! Da De i saa Fald nyde, det blev jo dog kun som kastet fra ham paa Dem, og hvor glad vilde De, den ham ærlige, være ved Glorien om ham. Saa have ham kier paa den Maade, som [ingen Ild] er - maaskee en underlig Maade, men ieg ikke kan - ikke vil forlade Dem.

Deres Ex. maae altid ynde
Deres gamle og vist ærlige
Rothe

? - 26 junien
- 91 -

[5]

Deres Ex!
Høy og Velbaarne Herre!

Om de Mindesedler ieg af og til overgiver ere Dem behagelige eller ikke, det veed ieg ikke; ieg behøver og ej at viide det. Nok er det mig at ieg intet søger uden det, at De maatte skaffe Fædrenelandet meget Gavn og Ære. Derved Selv vinde sød Lyst, og stor Hæder. Og hvad De i saa Maade gavne, det gjøre De ved den kostelige Frederik! De faaer Ham og hin Ædle fiine, værdige Lyst - de faaer Ham hin skjønnne, herliche, værdige Ære. Saa Deres Ex. hvorved ieg drives til at byde Dem Mindesedler! kiend hvorledes ieg føler for Fædrenelandet - for Frederik - for Dem, ædle og mig kiere Mand.

Denne gang gjelder det om at hendrage Deres Opmerksomhed til den Adresse, hvilken det Parisiske Museums Mænd have indgivet til National Forsamlingen. Den maae Deres Ex. læse, og det skal glæde Dem. Prof Vahl har den, og De kunne der faae den.

Deres Ex. skal da see som i et Malerie, hvad herlig Gavn der kan virkes ved et viist Anlæg til Naturkundskabs Udbredelse. De have i det Stykke Modellet hvorefter vort Kongelige Museum foreenet med Naturhistorie Selskabet kunde, og burde formes. Mindre end det Franske kunde vores være, men dog relativ lige herlig.

Strax kunne vi ey faae det færdig - Men Frederik skal efterhaanden skaffe det - Skeer intet klekkeligt, da tenker ieg og flere tenke det med mig at vi i Danske Staet ej endnu forstaaer at forædle Nationen, og at forherlige Regieringen.

Og saa sige De det da, Der.Ex. om ieg har drømt og svermet i det ieg ofte paa Prent, og sidst i mit Brev til dennem har ønsket, raadt til, krævet - da kiendte ieg ikke dette Stykke; men i min Danske Hierne fødtes de samme Ideer, hvilke ligge i dette Stykke, hvorfor skulde man dog altid blive ved de smaa Ideer! Hvorfor ikke legge an til prægtig og sig vidt udbredende Gavn -

See i Stykket Deres Ex. hvor ieg vil det for vor sieldne Abildgaard, hvad man i det franske vil for Darbenton. Vor Mand er andet værd, og duer til andet, end at give Erklæring om en Stutteries Premie. Var det ikke glædeligt, naar man kunde sette ham, og andre med ham, hver paa sin Maade, i den Virksomhed, hvilken passer med deres Evner. Om Abildg. har ieg talet - Om Vahl sige ieg at han endnu ikke har fast Stilling - Fabricius i Kiel - O den Stilling for slig en Mand - andre fleere kunde ieg nevne -

Nu beder ieg Dem ved Stykkets Læsning at merke Letre II - - art 10 Cours de orbsure Art XI Cours de Geologie - art XII cours d'iconographie - .

Ville De bemærke, hvor strengeligen paastaaes, at alt skal henhøre direkte paa Agerdyrkning, Handel, Konster og Handteringer.

Ligesaa hvor strengeligen paastaaes at intet der kun kan gavne eller moere faa, skal drives - men derimod det der kan gavne heele Nationen. Valgsmaaden i henseende til Lærerne er viseligen udtænkt.

Og nu, Der. Ex. læs og begrund det Stykket - De skulle faae høje Tanker - stoere Tanker - prægtige Udsigter - De skulle - øjne en Aaben Mark, i den Frederik, og De som hans Hielper kunne samle det hvoraf skiønneste, sandeste Æres Krands kan sammenbindes.

O tenk kun huldelligen paa Fædreneland Folket - stolteligen om Oplysnings Kraft til at forædle - viiseligen om hvad der allerede i vore Dage, og forfrem end meere vil blive eene sikkre Middel, hvorved Konge og Regiering kan blive Æret og elsket.

Og nu tilsidst dette: at naar Rothe eller nogen anden skiendet som han, taler store Ord om hvad Naturhistorie Selskabet kunde skaffes - derhos taler mandige, maaskee strenge Ord om hvad det var, naar Selskabets Direktion ej fornemmeligt søgte at udbrede praktisk, anvendelige Kundskaber at De da Der. Ex. ikke holde Rothe eller den lige med ham sindede for en Drømmer, eller en Dadler.

Gud velsigne Dem med skiønt og kiendeligt Hæld ved alle Deres Anleg. Da - ja det er sandt - De frydes.

Dere Rothe

1te Jul
91

[6]

Deres Ex.

Høj og Velbaarne Herre!

Bliv dog ikke kied af at høre mig tale Dem til i Naturhist. Selskabets Sag. Om saa skeer, da, efter min Mening, gjør De mig Urett. Jeg har fuld Overbeviisning om Anleggets muelige Gavnlighed. Jeg ved at tale om Sagen, føler ærligen for Fædrenelandet - for Frederik - for Dem Ædle Mand. Ingen har ieg at tale til, uden Dem. Som ieg forstaaer, skjønt maaskee uretteligen, er ingen af Direktørene retteligen nidkier. Ved rette Nidkierhed forstaaer ieg, at man skal ville udbrede Naturkundskab den menige Mand, de læge Mennesker, kunne lystes ved, fatte, bruge.

Nu til Sagen der staaer Naturalierne i det smule Kammer, og kunne ikke rummes - Man har lovet, at naar der blev Museum, da skulde det blive til skue visse Dage om Ugen. Dette vilde være overmaade gavnligt! om det end kun var aabent een Dag om Ugen. Det vilde drage Hierter til Selskabet - det viiste at man tragtede efter at fornøje Publikum, og at man holdt det i Ære. Vahl bør efter Lovene og Afhandlinge med ham, eller Indbydelsen være tilstæde.

Altsaa: maae et par Værelser have - Selskabet har jo kun eet - thi Giennemgangs Stuen, der er aaben for hver Mand, som en Landevej, kan dog ikke regnes for meget - ej heller det mørke Hul.

Men hvor faaes de Værelser? Her er mit hevne Svar. Dersom Videnskabernes, Nationens, Frederiks Ven, udspeide et Øyeblik der er belejligt. Saa igiennemgaar De med den herlige Kronprinds, der i alt vel handle saa ærligen, som virkeligen Fyrsteligen, det er mandigen og goedmodigen mod Folket - Hvo det er alle de Mennsker der boe paa Palaiet. Lad ham, den Kostelige, da sige, om der ikke ere de, for hvilke Man ikke kan være bekiendt, at lade et saa ædelt, saa patriotisk anlagt, saa gavneligt Anlæg viige. Det er Andet end enkelt, end ubetydelig Person, der kan have havt et hældigt Øjeblik for sig.

Saa afsige Frederik Dommen. Gid ingen maae nødes til at vige! - Og naar Mennisket vil alvorligen, hvor kan det da meget! End hvad skal ikke Kronprindsen kunne?

Jeg taler til ingen uden Deres Ex. De ere, og skulle blive min Fortrøstning i dette, som i andet - Tale De med Abildgaard, eller nogen anden, da beed dem tenke alvorligen paa vort Almeenvel. -

Gud velsigne Dem med sine beste Velsignelse.

den 29de August
91

Rothe

[7]

Atter en beskieden Mindelse til Deres Ex. De kiende mit Sindelav, og saa kiedes De ikke ved mig.

Rygtet siger: at det rette nu skal skee, at Hof og Stads Retten vorder flyttet hen i anstendigere Vaaning. Cancellies President har nyelig beseet den Vaaning, der nu bruges, og dette maaskee henger i ved Rygtets Gienstand.

Om slig Flytning skeede, da Deres Ex. lad det skee, om mueligt er, at Naturhist.Selskabet faaer Værelser i den gamle Hof og Stadsretts Gaard! Lad Selskabet med eet faa saa meget Rum, at det ej siden skal begiere meere. Sin Hauge beholde det, og den store Sael hvor igiennem Vej falder. Det var got til de botaniske Forelæsninger.

Her var da Lejlighed for herlige Frederik til at befeste et Institut, der kan, om det havdes, kaste skøn Glands paa hans eengang kommende Regierings Dage - Endnu gjorde den kostelige Herre, dog intet for Selskabet, af det ieg efter mine Ider - rigtige eller urigtige - kalder ret Kronarveligt.

Da, ædle Mand! om De det kunne da skaf Selskabet denne Bestandighed! deraf skal flyde meget got - Som Sagerne nu staae, saa lider dog National Æren -

Gud velsigne Dem med Hæld til at virke meget got. Med mange saaledes vundne Glæder! Vistnok fortienner De at nyde dem. De forstaae at nyde dem. O ja! og dette er min faste tanke om Dem. -

den 9de Sept
91

Rothe

[8]

Deres Ex.
Høj og Velbaarne Herre

Fordi ieg ligesaa alvorlig kraftigen som kierligen under Dem ald Slags sand Hæder, og sand værdig Siele Lyst, derfor maae ieg stundom tale Dem til, om det end i ... synes mig, at ieg kan være Dem til Kiedsommelighed. Saa er det og nu, og hør mig da heldigen - ieg skal være kort i min Tale -

Det er Skam, at Naturhist.Selskabets Natural Samling ej kan staae til Skue og Belærelse for hver Mand - Der kan ikke være to Meninger om at det var gavnligt, men man kan holde det for uværdt at have Meening om - Nu er det sagt paa Prent i det sidste Blad fra Direktionen, at Rum ikke Haves - Gud! hvad vil man sige om vore Dages Charakter i Forhold med Videnskaberne, de sande Videnskaber - Naar eegang Historien tager ved at fortælle -

Og nu til Ideen der ligger mig paa Sielen - Hof og Stads Retten flytter jo - Gaarden bliver da Kongens - Lad ham leye den anden Etage til Selskabet for taalelig Leye - da boer Vahl der - da kan Samlingen fremvises - da er dette Lycium midt i Staden - da kiendes, at man dog ikke foragter den ædle Videnskab, der, som retteligen behandlet kan saa kraftigen fremme national Vel og Ære - da prises Frederik - da hederedet nu - og i Fremtiden - blandt os - og i fierne fremmede Land, at han fortienner - at han sejrer sig anden varig Roos til enden baade Digters og Konstners kunne give - Og De, af mig saa indeligen elskede - De efter mit begreep for Fædrenelandet, for Frederik vigtige Mand - hvad skulle De ikke vinde - hvor skulle de, der med Velskaffent Sind have Dem kier, glæde sig ved det at De foranledige det gode - dette hæderlige.

Sige De, at det lades ilde, at Kongen tager leje - Nu velan lad dette være med de 99 syndelige adfærdes Stykker, hvilke vi ville give smukt Anstrøg ved Ordet Besparelse. Kun at Sagen skeer - saa skeer det sande goede.

Jeg taler til Dem, som til Videnskabernes Ven - som til den der har reen Tanke om hvad varig Ære er - som til Direktøren hos Naturhistorie Selskabet - Siger nogen, at De, som klog Mand betrykke Dem ved at virke for det Selskab - ieg svarer frieligen, at just som Direktør - have De Grund til at virke.

Dersom Kongen toeg 300 rdr i leje da betalte Vahl 100 - vel 150 - det øvrige gave gjerne ædle, nidkiere - tenkende patriotiske Selskabs Lemmer -

Og dermed intet mere - Min Tanke - Ønske - er nu nedlagt i Deres Barm - og kan
intet - De kunne - Og Frederik - den herlige Fyrste - O lad ham kun ville -
Vær altid velsignet med Guds de kosteligste Velsignelser.

D - 22 -Decemb. -

91

Rothe

Brev fra Martin Vahl

[1]

Til
S. T. Hr GeheimeRaad
Bülou

Jeg havde fuldt og fast besluttet, at gjøre deres Excellence min skyldige Opvartning ved Tilbagereysen giennem Fyen, men uforventede Omstændigheder hindrede mig denne Gang derfra. Fra Hofmans Gave reyste ieg i Sælskab med Hr Capitain Bangs Familie, som ieg havde lovet at følge til Nyborg. Fra Odense ventede ieg at komme saa betimelig at ieg samme Dags Eftermiddag kunde aflegge mit Besøg paa Sandrum Gaard. Det havde og skeed, ifald ieg ikke var bleven opholdt i Odense af Hr Raadmand Trøvel og Dr Euhel til Kl var 4 1/2. Det blev da for sil[de] og nødsaget at opsette det til en anden Gang for ikke at blive til Besvær. Deres Excellence ville tillade, at ieg, ifald ieg meere skulle komme til at reyse giennem Fyen benytter mig af Deres Tilladelse og mundtlig meere undskyldte hvad ieg denne Gang forsømte.

Da Deres Excellence alletider har beskyttet mig og min Videnskab, bestandig giort mig godt og stedse søgt at befordre mit vel, saa anseer ieg det for min Skyldighed at sende Dem min Eclogæ americanæ. Den eeneste Maade, paa hvilken ieg kan giengielde Deres Excellences Bevaagenhed mod mig er, at give offentlige Prøver paa hvor meget ieg arbejder frem i og for Videnskaben. Deres Excellence ville derfor behage at ansee den tilsendte ubetydelighed, som et Beviis paa, at Erindringen om hvad ieg skylder Deres Excellence aldrig uddør. I Manuskript har ieg nu færdig liggende til Trykken 4de Deel af Symbolæ, 12 Hefter af Eclogæ, Systema et Species vegetabilium, der indeholder dobbelt saa mange Planter som det Linneiske. Men om alt dette nogen sinde faaer see dagens Lys, er ieg endnu selv uvis om. Jeg mangler Tegner og Kobberstikker, og det som endnu er meere fornøden, Fond til selv at paatage mig Forlaget. Forlæggere maae man ikke vente her for Skrifter af dette Slags, ey eller er her nogen Afsætning deraf. Gagen ieg har af Kongen og Naturhistorie Sælskabet, strækker neppe til at underholde mig og min Familie paa det tarveligste. Alt hvad ieg derfor kand anvende paa disse Værker, saa og til at anskaffe mig de nødvendige Midler at fortsætte min Videnskab, er blot den Fortieneste ieg har af Flora, og denne har i disse Aarringer været ubetydelig nok. Saalænge Deres Excellence var her, havde ieg den ieg kunde henvende mig til, aldrig savnede ieg Deres beredvillighed, saa snart det gyaalt om at befordre Videnskaben. Denne Opmuntring, baade for mig og andre, forsvandt ved Deres Excellences bortrejse. Dog det som mest trykker mig, og som næsten har betaget mig al Lyst til nogen sinde meere at arbeide er, at efter at ieg har anvendt al min Tid, al min Formue for at blive den første i Videnskaben, bliver forglemt og tilsidesat for den der engang var min lærling og som selv maae tilstaae, at ieg som botanist har fortrinnet for ham. Og hvor skulle han vel vove at gjøre andet, da ikke allene mine øvrige Medborgere, men og alle Fremmede allerede for længe siden har tilstaaet mig det. Jeg søgte det botaniske Professorat ved Rottbølls Død. Mindst kunde ieg vente, at nogen skulle blive mig foretrukken saa vel i betragtning som Videnskabs Mand i dette Fag, som i henseende til de Kongelige Løvter at blive befordret naar noget Embede blev ledigt i mit Fag, og at beforders til høyere Gage. Havde det gaaet efter Kongelige Anordninger, saa er ieg fuldkommen vis om, at ieg ikke var bleven krænkert, men med Prindsen af Augustenborg fik Wiborg udvirket en Kongelig Resolution, at Cancelliet skulle udfærdige ham bestalling som Professor botanicus. Al Leylighed er nu saaledes betagen mig at see mine Oekonomiske Omstændigheder forbedrede, og alle Udsigter

forsvunden at nogen sinde blive befordret. Ophører Naturhistorie Selskabet, lever ieg indtil Flora er tilendebragt om man ellers ikke og skulde skille mig med en Cabinetsorden ved denne, saa seer ieg intet andet for mig end en sørgelig Alderdom. Jeg mærker nu, skøndt for silde, at ieg havde handlet langt klogere mod mig selv, ifald ieg havde anvendt Timerne ieg opofrede til Planters Undersøgning hellere i Prinds af Aug. og nok Ens Forgemak. Dog kand Hr. Viborg beroeligg sig selv og forsvare for andre, at det er meere Hedersfuld paa Sniig Veye at komme til Ære og naae belønning, saa er det godt for ham. Paa denne Vey kan han være sikker, at ieg aldrig skal støde ham paa Armen. Jeg har talt med KronPrindsen, ieg har overbeviist ham om, at ieg har Aarsag at klage over en Fornærmelse. At han følte det mærkede ieg, og det saa meget meere, da man havde betient sig af en usandhed for at overtale ham til at samtykke neml. den, at ieg aldrig nogensinde har læst i den botaniske Have. Heele Verden veed dog, og Viborg selv med, at ieg der læste botanik for ham allerede for 20 Aar siden. At ieg nu ikke var der, var io ikke min Skyld men da ligesom nu beskikkede en Kabinets Ordre Viborg til Lectoren uden at ieg havde Afskeed. Det er nu min Skiebne at forfølges i mit Fædreneland, da Holmskiold døde skulde man troe, at det var forbi, men hans Redskaber lever io endnu. Dennes Opkomst beroer paa min Undertrykkelse, ieg er for magtesløs at stride mod et Triumvirat.

Deres Excellence ville tilgive mig, at ieg har opholdt Dem saa længe ved denne for mig uventede Hændelse. Det er en Trøst, at kunde aabne sit Hierte i bekymmerfulde stunder, aller helst for dem, der toge Deel deri. At ieg kan smigre mig med at deres Excellence og er en af dem, har givet mig Dristighed nok til at fortælle Dem mine Omstændigheder. Haab om, at hvad der hændte mig ikke vil skille mig Deres Excellences og andre Retskafne Mænds Agtelse, som ieg har den Ære at være kiendt, er det eeneste der trøster mig i min Modgang. Deres Excellence ville fremdeles skiænke mig Deres bevaagenhed, og tillade at ieg stedse maae kalde mig

Deres Excellences

Ærbødigste Tienere
Martin Vahl

Kiøbenhavn d 24 october 1797

Til
Hans Excellence
S. T. Hr. Geheimraad Bülow

[2]

Deres Excellences Brev, og den dermed følgende KobberPlade, er mig rigtig leveret af Hr Obristlieutenant RosenBerg. For de nye Beviis Deres Excellence i Deres Skrivelse behager at give mig paa Deres Bevaagenhed skulle ieg aflegge min Tak, men vanskelig ville ieg med Ord søge at udtrykke al den ieg finder mig skyldig til. Agtelse af Videnskabens sande Yndere og Dyrkere, er det eeneste der kand udslette Erindringen af den Forurettelse der er mig vederfaret, og ey at angre, at ieg engang vendte tilbage til Fædrenelandet da ieg blandt Fremmede kunde levet ligesaa lykkelige Dage. Den Deel Deres Excellence tager i min Skiæbne, biedrager ikke lidet hertil, da ieg deraf erfarer, at ieg endnu eyer i Dem en vedvarende Beskytter. Kuns maa ieg beklage, at ieg har saa faa Midler hvorved ieg offentlig kan vie min Erkiendtlighed for saa megen Yndest. At vedblive at dyrke Videnskaben, at

biedrage til dens Fremvæxt hvad ieg formaaer, eer den eeneste Maade ieg kand vise mig Deres Excellences Yndest værdig, og den eeneste Maade paa hvilken ieg kand yde min Tak derfor. Forvisset om, at den bevaagenhed Deres Excellence behager at vise mig, skeer lige saa meget i Afseende paa Videnskaben som min egen Person, smigrer ieg mig og med, at Deres Excellence ansee mine Bestræbelser som et Beviis paa mit taknemmelige Hierte. Det uventede Tilbud Deres Excellence har den Godhed at gjøre mig i Deres Skrivelse, er en kraftig Opmuntring for at udføre med Iver mit neste tilendebragte Arbeyde, saa meget meere, da derved gives mig Leylighed, at blandt Fremmede at bekiendtgjøre den Mand, der ikke alleene søgte at gjøre en nyttig og elskværdig Videnskab meere almindelig i Fædrenelandet, men og blandt Fremmede. I Anledning heraf, ville Deres Excellence tillade mig at underrette Dem om mit Foretagende. Den 19de og 24 Klasse af Linnè, ere de 2 eeneste Klasser ieg endnu behøver at gaae nøye igiennem og endelig at udarbejde Terminologien, eller det som Linnè foran i Systema Vegetabilium kalder Dilineatio plantæ. Jeg har været nødsaget at opsætte dette indtil sidst, for at ikke forbigaae nogen terminus der er bleven brugt i Værket selv. Det var saa meget meere nødvendig at omarbejde denne Deel paa nye, da den i Linnæi Udgave kuns var tilstrækkelig til den Tid, men efter at saa mange Planter ere efter hans Tid opdagede, er den ikke allene bleven ufuldkommen, men gamle og trengende til Forandring og forbedring. Jeg har tænkt, først at udgive Systemet, og derefter Species. Men da vi overalt har giort mangfoldige Forandringer, af meget fra Linnè hvor Tingens Natur fordrede det, saa har ieg besluttet, at udgive en Fortegnelse paa Danske Norske og Holsteenske Planter, dertil endeel vil indeholde de Forandringer ieg har foretaget. Dette skeer, for deraf at erfare Kyndiges Dom. Jeg troer dette Arbeyde at være saa meget mindre overflødigt, da alle andre Lande eye en scientifisk Fortegnelse over de Væxter Landet frembringer og vi ingen, desuden har fleere studerende her ønsket, at have en Haandbog tienlig for at lære Landets Væxter at kiende. Jeg lader nu trykke den 2de Deel af min Eclogæ, og først i tilkommende Maaned vil ieg begynde med min Enumeratio methodica plantarium Daniæ et Norvegicæ. Deres Excellences gode Understøtning, vil saaledes komme meg vel tilpas. Kuns et ville Deres Excellence tillade mig neml.: at ieg quartaliter maatte afbetale noget derpaa da ieg haaber, at kunde gjøre min Enumeratis Plantarium til en blant de studerende brugelig Haandbog, og saaledes ikke allene at faae de anvendte Omkostninger betalte, men og nogen Fordeel.

Deres Excellence forlanger mit Omdømme om den tilsendte KobberPlade. Min Kundskab er alt for ringe til, at ieg skulle afgive et afgjørende Svar, men ihvor liden end min Indsigt er, troer ieg dog at den ikke var upassende til en Vignet. Tillader Deres Excellence, saa ville ieg underhaanden spørge en Konstner derom. Uden Forespørgsel, har ieg dristet mig at spørge en Ven, dog uden at navne hvem Pladen var fra, om han kunde slutte sig til hvad den sigtede til, efter nogen betænkning giettede han det rigtig nok. Deres Excellence ville behage at underrette mig, om Pladen skal sendes tilbage, eller om den skal afleveres til nogen her paa Stedet.

Jeg har den Ære at være med største Høiyagtelse

Deres Excellences

Kjøbenhavn d 13 Januari
1798

Aller ærbødigste
Tienere
Martin Vahl

[3]

Til
Hans Excellence

S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow

Deres Excellence ville tilgive, at ieg i Anledning af Deres Ædelmodige Tilbud, vovede i mit forrige Brev, at gjøre et Forslag til paa hvilke Vilkaar ieg troede at burde benytte mig deraf. Summen var for stor, til at ieg torde ansee den som en Gave Deres Excellence havde bestemt mig; thi hvor ved skulle ieg vel nogenstund kunne vise en derimod svarende Erkiendtlighed? Det var io allerede meere end ieg kunde vente; naar Deres Excellence havde den Godhed for mig, at biedrage til at Mangel paa det første Udlæg ikke skulle være mig Hinderlig. Det udlagde kunde ieg gjøre Regning paa ville efterhaanden komme ind igien, og det maaskee endog med fordeel. Deres Excellences Understøttning blev den ieg skylte i den fald Takken, og denne Godgiørenhed fordrede al min Taknemmelighed. Jeg kunde altsaa ikke, uden med Grund at blive anseet for interesseret, modtage deres Velgierning uden i Forveyen at have giort Deres Excellence dette Forslag. At Deres Excellence meere end engang har giort betydelige Opofrelser til Konsters og Videnskabers fremvæxt, er ieg vel vidende om. Det Tilbud Deres Excellence havde den Godhed at gjøre, er ieg fuldkommen overbeviist om skeede med lige saa liden Forbeholdenhed. Jeg vovede derfor at tilskrive Deres Excellence, at ieg ville benytte mig deraf, men ieg undsaae mig for at misbruge Deres Godhed, hvilket og virkelig skeede, saa snart ieg, som forhen nævnte, var sikker om at faae det Udlagte igien med Fordeel. Disse mine grundede Undskyldninger, ville Deres Excellence Gunstigst optage hvorfor ieg skrev, at ieg ønskede modtage Tilbudet paa Vilkaar, og tillade mig at overlade til Deres Excellence selv at bestemme, hvorvidt de maae være gieldende eller ikke i henseende til den Understøttelse Deres Excellence har tiltænkt mig. Med Deres Excellences Tilladelse, vil ieg ved Leylighed betiene mig af Vignetten, imidlertid tillader ieg mig, at aflegge min Ærbødigste Taksigelse for dette udmærkede Tegn paa Deres Excellences Erindring af mig. Jeg frygter for at ieg i mit forige Brev forglemte, at svare angaaende Flora Danica. Det 20de Hefte, afleverede ieg kort inden ConferenceRaad Nielsens Død. Exemplarene der skulde uddeles, modtog Hr JustitieRaad Bugge efter ham. Paa Treskovs Auction taledede ieg med ham, og som ieg kunde mærke, havde han endnu ikke besørget noget uddeelt. Dog lovede han mig, med det første at afhende det til Deres Excellence. Skulle det endnu ikke være skeed saa vil ieg, ifald deres Excellence saa befaler, besørge det sendt enten med Posten eller nogen sikker Leylighed. Jeg har den Ære at være med største

Deres Excellences

Kiøbenhavn d 27. januari

Allerærbødigste
Tienere
Martin Vahl

[4]

Til
S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow

Jeg har herved den Ære at tilstille Deres Excellence det andet Fasciculus af Eclogæ, og Decas prima Iconum. Den samme Bevaagenhed, som Deres Excellence har behaget at optage hvad ieg forhen har kundet frembringe til botanikens Tarv, udbeder ieg mig og for dette.

Ubetydeligt er Beviiset for, hvorvidt ieg fortiener den Godhed ieg har oppebaaret, ikke destomindre haaber ieg, at Deres Excellence ville ansee som tegn paa, at ieg bestræber mig om at have været værdig dertil, indtil at ieg ved nogen bedre Leylighed kand legge for Dagen, hvor meget Deres Excellence har biedraget til at vedligeholde min Lyst og Evne til fremdeles at arbeyde i Videnskaben. Decas secunda af Icones, haaber ieg at faae færdig til Michels Dag, og i Vinter adskilligt andet, som ieg udbeder mig Tilladelse at sende Deres Excellence med Tiden. Som en Erstatning for hvad er vederfarede mig forige Aar har hans Mayestæt uden at ieg hverken har tænkt eller talt derom, ansat mig som MedDirecteur ved den botaniske Have. At dette er en Agtelse for mig, nægter ieg ikke, men det var dog ikke det ieg ønskede. Havde ieg faaet Haven under Opsigt som Lærere, saa havde dette gavnet baade mig og Videnskaben. G[runden] at hvorfor ieg ikke kand modtage det med den Fornøjelse, som ieg ellers ville gjort er, det, at da ikke Haven er til den Nytte for det offentlige og for de Studerende som kunde og burde være, saa kunde ieg let rage i Strid med nogen, hvilket ieg ønsker at undflye saa meget som muelig, og maae derfor see paa at alt gaaer som det kand og ikke som det burde. Hvem ieg skylder denne Ære, er ieg uvidende om, ieg veed saaledes ikke hvem ieg kand takke derfor, ey heller hvilken man ieg kand vente Understøtning af om ieg ville uden nogens Fornærmelse foreslaae noget til Havens bedste. Enthousiast af min Videnskab, er det ikke alleene mit Ønske at see den slaae faste Rødder hos os som hos andre oplyste Nationer, men og at kunne skaffe den et par Dyrkere, der med Fremtiden kunne vise sig i Europa som Botanici; thi endnu kiender ieg ikke nogen her, af hvilken ieg mig med Tiden kunde vente det. Jeg fortænker ikke nogen for at han ey ganske opofrer sig dertil, da ingen Udsigter gives for ham for Fremtiden. Havde Lykken ikke tildeelt mig en Fader der baade havde Evne og Villie at understøtte mig i min Ungdom, saa havde ieg nok omkommet af Fattigdom, og nu da denne Kilde mangler mig, strider ieg hvad ieg kand for at underholde mig.

Jeg anbefaler mig Deres Excellences Bevaagenhed og har den Ære at være

Deres

Allerærbødigste

Tienere

Martin Vahl

[5]

Til

Hans Excellence

S. T. Hr Geheimeraad

Bülów

Efterat ieg d 27 Januari, havde gjort mig den Ære at besvare Deres Excellences seeneste Skrivelse, blev mig midt i forige Uge efter Deres Excellences Ordre fra Hr Severin tilstillet 200 D. Jeg modtog disse og quitterede derfor, da ieg formodede at det vare de af Deres Excellence saa Ædelmodig tilbudne. Deres Excellence ville tillade mig herved paa nye at igientage mine mange Taksigelse for en saa uforskyldt Godhed, og tillige mine helligste Løvter om at ville bestræbe mig for baade snart og saa godt som mine Kræfter tillader at opfylde Hensigten hvorfor Deres Excellence tildeelede mig den.

Jeg har den Ære at være

Deres Excellences

Kiøbenhavn d 6. Februari
1798

Allerærbødigste Tienere
Martin Vahl

[6]

Til
S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow

Uagtet at ieg i lang Tid ikke har havet den Ære at modtage noget Brev fra Deres Excellence, saa har ieg dog ingen sinde tvivlet om at ieg io levede i Deres Excellences Erindring ligesaa som forhen. Min Formeening bestyrkedes og noksom ved en saadan Skrivelse som den hvormed Deres Excellence behagede at beære mig med ved seeneste Post. At see mig erindret med samme Godhed som forhen af den Mand, der af de Folk som har Leylighed at bidrage til Videnskabens og dens Dyrkeres Vel, er den eneste ieg har fundet Beskyttelse hos, maae Naturlig glæde mig fremfor alt. For alt det gode ieg har nydt i mit Fædreneland, har ieg Deres Excellence eene at takke, og da Deres Excellence ved alle Leyligheder søgte at bidrage til mit vel og at opfylde mine Ønsker, saa var og enhver anden Beskytter Overflødig for mig. Hvad Grev Tessin engang var for min Udødelige Lærere, har Deres Excellence været for mig, det gode han viiste Linné, har ieg erfaret af Deres Excellence. Kuns det mangler, at ieg som ham ikke allerede havde gjort mig fortient til saa megen Bevaagenhed, eller og med Tiden kunde blive det. Overmaade meget smigrer det mig derfor, at Deres Excellence har med Velbehag optaget mit sidste Arbeyde, og ligesaa fornøyet med min gode Villie, som med min Evne.

Denne Deres Excellences Gunst for mig, forøger ikke lidet den Tilfredshed ieg har hos mig selv ved at bestræbe mig om at bidrage til Videnskabens Forøgelse, og derved Daglig at af Fremmede og ubekiendte havt den Ære at blive optagen som Medlem af adskillige Udenlandske Videnskabs Academier, men og bekommet fra Grev Muschin Puschin i Rusland en fortreffelig Samling af Væxter fra Taurien, Sibirien, Kamtschatcha med Løfte om Flere, fra Cavanilles i Spanien en Foræring af alle hans Skrifter der nu koste henved 200 D, uagtet at ieg i nogen Tid har havt den Ære at correspondere eller være kiendt af disse Folk. Det har altsaa i Aar hverken manglet mig paa Belønning, eller Opmuntring. Men neppe skulle ieg været istand til at udgive den Anden Deel af Eclogæ, saa fremt at Deres Excellence ikke havde havt den Godhed at understøtte mig. Paa Værker af den Natur, maae man i nærværende uroelige Tider ikke vente Fordeele, vel om man faaer det udlagde igien og ikke spiller banquerote, der ved. Ved Eclogæ har ieg ikke havt den hældige Skiæbne som ved Symbolæ at slippe Skadesløs, men og savner ieg desværre nu her paa stedet den Mand ieg havde at takke derfor. For Eclogæ og Icones er endnu ikke meere indkommet end hvad Pladernes Stikning har kostet, dog maae ieg haabe at noget meere bliver afsadt med Tiden. Ikke destomindre anseer ieg det for min Pligt, at fortsætte begge Deelee med al den Iver ieg kand, og til beviis derpaa, haaber ieg at kunde tilstille Deres Excellence om 3 Uger decas secunda Iconum, til Paaske Decas tertia, og om Bogtrykkeren holder Ord, fasciculus tertius af Eclogæ og pars prima Enumerationus plant. Daniae, Norvegiæ etc. inden 1/2 Aar. At Fortsættelsen af Ascanii Værk ikke er udkommen, maae Deres Excellence ikke

tilregne mig, da ieg nu i 2 Aar har havt færdig liggende 60 illuminerede Exemplarer til liden baade for mig. Den Mands Trægenhed, der skulle meddeele mig de fornødne Oplysninger over de tegnede SødeDyr, kiender Deres Excellence altfor vel til at ieg skulle have nødig at beskrive ham. Efter 2 Aars Forløb, har ieg først faaet udgivet Anmærkninger ved de 9 Tabeller, de til den 10 har det endnu ikke været mig muelig til dato at bekomme. Skulle han ikke ville beqvemme sig dertil, saa maae ieg give en Beskrivelse saadan som ieg af egen Erfaring har, dog hermed vil den underlige Ascanius vel ikke være fornøyet. Da de forige Deelee ere skrevne paa Fransk, saa maae og samme Sprog bruges ved denne. Fransk kand ieg vel saa meget som er fornødent til HuusBehov, men at skrive offentlig deri vover ieg ikke, og nu høyst for kort Tid siden har ieg fundet en Franskmand som Oversætter. At see hvor han kunde forfeyle Meeningene kan ieg nok, men dette er og alt. Skade er det, at ikke fleere af Ascanii Tegninger kand blive saa hastig bekiendtgjorte som det burde. Han har virkelig fortreffelige og ganske Ubekiendte SødeDyr, og ikke heller mangler han ganske uinteressante Anmærkninger ved disse. Men det er en saa underlig Mand at komme til rette med, og saa vanskelig at omgaaes, saa at man maae veje hvert Ord for at ikke støde ham. Som alle Gamle, der ey har fulgt Deres Videnskab Skridtviis, anseer han nye Opdagelser nesten for Tant eller urigtig [...] hvad der var bekiendt til den Tid han ophørte at beskæftige sig med Videnskaben, er allene sandt og Godt. Og dog maa man, naar man paa nærværende udgiver et Værk, have hensyn til hvad nyere Tider har frembragt. Men herved fortørner man den Gamle Mand. Ville han døe, saa var dog haab om at faae hans her tilhørende Efterladenskab i Hænderne. Det var da Tid at gjøre Forsøg med, at faae det øvrige udgivet efter det Forslag Deres Excellence gjør. Det er hos os et Vanheld, at der gives faa Rige, og endnu et mindre Antal af Rige der ville anvende en liden Deel af deres Overflod til Videnskabens Bedste. Hos andre Nationer heeder det: hvad en Anden har, maae ieg og have, her er det modsatte. Befaler Deres Excellence imidlertid, at ieg tilsender Dem et Exemplar af den færdigblevne Deel, Kobberne blot, saa skal det skee ved den afgaaende Agende Post. Har Deres Excellence intet andet for den Varme hvor med De antog Dem Værket, saa har De dog dette. Det er endnu ikke i nogens Hænder.

Usigeligt kiært ville det være ifald ieg kunde som med Directeur kunde virke noget til Videnskabens bedste. Grev Reventilov synes ikke at være uvillig hertil, og naar ieg blot havde med Folk at bestille, der betragtede mine Forslag fra den rette Syns Punkt, og ikke som Chicane, saa troer ieg at og kunne biedrage noget til at gjøre Haven meere almeen nyttig. Jeg vil forsøge en Ting, gjøre det paa en Maade som ieg troer at ingen kan fornærmes ved, lykkes dette, saa vil ieg og gjøre flere forslag. Interesse kan io ikke være Grunden dertil, thi for 6 aar siden forsikkrede Etats Rothe mig at ieg ingen videre befordring maatte vente her i Landet. Samme Tilfælde har stadfæstet hans Udsagn, enhver upartisk haaber ieg vil saaledes let see, saasnart alt skeer paa en passende Maade, at min Hensigt var god. Deres Excellence har viist en saa uforbeholden Godhed ved saa mange Leyligheder, tillad mig og, at ieg inden ieg gaaer et Skrit, meddeler Dem mine Forslag og raad mig som en Mand der kiender Verden bedre end mig, hvad ieg bør lade og gjøre. Udvirkes noget godt derved, saa har Deres Excellence nu som forhen samme beredvillighed dertil, og ieg frygter ikke for at sige hvis gode Raad ieg fulgte for at befordre en god Sag.

Til Sommeren tænker ieg at reyse som sædvanlig, tillader Deres Excellence, saa betiener ieg mig af det gode Tilbud. Naar det skeer, skal ieg nærmere tage mig den Frihed at tilmelde. For øvrigt aflegger ieg herved min skyldige tak for alle de i afvigte aar beviiste Velgierninger. Tillad at ieg derfor opofrer mine inderlige Ønsker for Deres Excellences Vel og at ieg fremdeles maa anbefale mig Deres Bevaagenhed. med allerstørste Høiyagtelse har ieg den Ære at være

Deres Excellences

Allerærbødigste Tienere
Martin Vahl

Jeg er nu beskæftiget med at udarbejde til NaturhistorieSelskabet en Afhandling over en betydelig Mængde Vestindiske Træ Arter, da det er et Slægt man endnu kuns kiender lidt til, saa haaber ieg at den hos botanicii vil være velkommen.

[7]

Kiøbenhavn d 18 Januari
1799

S. T. Hr Geheimeraad
Bülow

Det omskrevne Hefte af Ascanius Værk, har ieg herved den Ære at tilstille Deres Excellence. Kiært vil det være mig, om det maatte finde Deres Excellences Biefald. At det kand sættes ved Siden af de forhen udkomne Hefter, tør ieg nok smigre mig med, men om det har alle de Fuldkommenheder som man kunne ønske, bliver en annen Sag. Forsikre kand ieg dog, at Tegningerne ere troe og efter Naturen, der ieg ikke allene har betient mig af de som Ascanius levnede mig, der iust ikke i alt vare de paalideligste, men rettet mig efter de ieg under min sidste Reyse lod gjøre i Norge. Møye kostede det mig at udvirke Tilladelse af Ascanius til nogen Forandring, og havde ieg ikke været istand til af uomstødelige Grunde og hans egne Iagttagelser at overbeviise ham om Urigtigheden saa havde vi nok blevet Uvenner. Jeg ville at han skulle tillade mig at gjøre et Valg af hans øvrige Tegninger, blandt dem ere sandelig mange sieldne og ubekiendte Ting. Jeg maae dog hen en dag til ham, for at faa hvad ieg kand udrette hos ham. Pladerne av Decas Iconum aftrykkes nu, saa snart de ere færdige skal ieg give mig den Frihed at tilsende samme.

Det lader som Grev Reventilow vil tage sig noget af Botaniken. Engang har han ladet Directionen kalde sammen, for at søge at organisere den. Det næste efter mit Tykke er, at Directionen ikke har nogen Instrux at handele efter. Det lader som, at dens Forretning endnu er blot indskrænket til at foreslaa, og da Universitetet har Havens Penge at bestyre, saa beroer det paa Consistorium ad libitum at gjøre ethvert Forslag, om det var nok saa nyttig eller nødvendigt. Noget frie Hænder maa man dog have, ifald man skal være istand til at gavne. Med Naturhistorie Selskabet seer det kuns maadeligt ud, Medlemmer dør, andre gaae ud og ingen træder i deres Sted. Jeg frygter derfor at det af sig selv med Tiden maae ophøre. Imidlertid er dog Indtægtene saa mange, at de løbende Udgifter kunne bestrides. Skade var det dog ifald det skulle ophøre, da Samlingerne ere voxede til en betydelig Mængde, og Videnskaben virkelig bleven udbredet meere end forhen. Beviis derpaa er, at ieg aarligen faaer fra Provindserne nye Tilhørere, der allerede have nogen Kundskab, meddeelt dem af mine gamle Tilhørere som ere flyttede herfra og derhen. Jeg har endnu Aarsag at glæde mig over et anseeligt Auditorium. Over Botaniken havde ieg i Sommer henvend 50, og i Vinter over Dyrene, 20 à 30. Det er meere end ieg kunde vente, der hverken examinerer, eller læser over Ting der examineres. Jeg kand saaledes ikke andet end, saa vel for Videnskaben Skyld, saa og for min egen ønske Selskabets vedvarelse. Thi hvad skulle der vel blive af mig og min Familie ifald det ophørde? Kronprindsen har io sagt mig, at ieg maatte ingentid vente meer Gage, og af de 500 eller rettere 400 D som ieg har for Flora ville ieg kuns erholde saa meget, at ieg med mine ikke døde af Sult. Tungt er det dog at see, at man ikke kan finde Embeder nok for visse, uagtet at de ofte endog har de at takke for det de kand gjøre, de som bliver tilbagesadte. Men verden er nu saaledes, man maa skikke sig i sin Skæbne og være glad over,

at man endnu ikke er saa uheldig som utallige andre Mennesker. Min gode gamle Lærers motto:

Pascitur in vivis civor, post fata quiescit
Tum hius ex merito quemque tuetur honor,

trøster mig dog meere end engang.

Jeg længes efter Sommeren, for at komme til at reyse. Det er den Tid, og paa botaniske Udvandringer, at ieg finder mig lyksalig og glad, og lidt vil dette ikke forøges ved Deres Excellences givne Tilladelse, at komme til Sandrum Gaard.

Jeg har den Ære at anbefale mig Deres Excellences Bevaagenhed og største Høiyagtelse
Deres Excellences
allerærbødigste Tienere
M Vahl

[8]

Kiøbenhavn d 5 April
1799

Til
S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow

Overmaade Kiært var det mig at de tilsendte Icones af Ascanii Værk, fandt Deres Excellences Biefald. Det er ikke af Mangel paa Understøtning at intet deraf endnu er bekiendtgjort eller videre fortsat, men som ieg forrige gang havde den Ære at tilmelde Deres Excellence Ascanii Trægenhed. Denne gaaer saa vidt, saa at han undertiden finder det høyst besværligt at tale to Ord. For Deres Excellence ædelmodige Tilbud at see Værket forfremmet ved et saa betydelig subscription fortienner imidlertid al den Tak ieg kunde frembringe. Ved samme Godhed som Deres Excellence modtog Ascanii Icones, ville De og behage at modtage de hermed følgende henhørende til Eclogæ. At fortsætte dette Værk ligger mig meget paa Hiertet da ieg dermed kand uden at smigre mig selv, biedrage saa meget til Videnskaben Forøgelse. Jeg veed at faa eller ingen har seet de Væxter ieg deri beskriver, ingen har havt saa fuldstændige Exemplarer, og ingen har faaet dem saaledes tilsendte som ieg. Ved at tillige faae dem tørrede og bevarede i Brendeviin er ieg istand at beskrive og lade dem aftegne som ieg saae dem paa Stedet de voxede.

Frøe af Borago officinalis, Trifolium fragiferum og Rheum palmatum følger hermed. Skulle Deres Excellence forlange nogle levende Planter af den sidste, saa udbeder ieg mig Deres Befatning desangaaende. Foden af Rheum palmatum passerer vel for at være den der er den bedste Rhabater, men ieg har dog Grund at tvivle derom, endskiønt at ieg ikke nægter at Roden af den og gaaer i Handel som Rhabarber ligesom af adskillige andre Arter af Rheum. Hvilken der giver den bedste Sort er man sikkert endnu uvidende, og ifald at ieg ikke tager Feyl, saa er det af en Art Rheum der har heele Blade og som voxer et langt stykke udenfor Muuren i China, hvor kun een eneste Europæer har været dog uden at faae Leylighed at bringe den med sig til Sibirien. Det gaaer med den som med fleere Materialier der har været brugelige i fleere 100 Aar at man endnu er ukyndige om hvoraf de faaes. De der have Leylighed at give Oplysning herom tænke blot paa den fordeel som tilflyder dem der[fra] men ey paa den Nytte det Almindelige ville drage af Kundskaben derom. Jeg har den Ære at forblive

Deres Excellences

Allerærbødigste Tienere
Martin Vahl

[9]

Kjøbenhavn d 20 April
1799

Til
S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow

Da baade Evne og Leylighed mangler mig paa en meere udmerkende Maade at vise Deres Excellence min Tilgivenhed, saa er det mig desto glædeligere, at Deres Excellence ved saa megen Godhed behager at modtage de ubetydeligheder ieg stundom kan tilsende. Jeg smigrer mig ogsaa med, at flere vil optage Eclogæ og Icones som Biedrag til Videnskaben, da den første indholde Beskrivelser paa nye Planter og de sidste vigtige Tegninger af Væxter, som maaskee endnu ikke ere i nogens Hænder og kommer ikke eller saa hastig, idetmindste ikke saadanne Exemplarer som de hvorefter disse Figurer ere givne. Næste decas skal indeholde species af et udmærket Slægt baade til Skiønhed og Sieldenhed, hvoraf ingen besidder flere Arter end ieg.

Efterat ieg forige gang havde havt den Ære at tilskrive Deres Excellence, faldt det mig ind, at Der.Exc. maaskee ville anstille et lidet Forsøg med Rabarber Plantning. Jeg anmærkede den gang i mit Brev, at det endnu ikke var saa aldeles afgjort om Rheum palmatum gav den bedste Chinesiske Rhabarber. Deres Excellence ville tillade mig at forespørge, om denne min Formodning er rigtig, og i den fald forespørge tillige om Deres Excellence ikke ønskede Frøe af nogle af de øvrige Arter. Da medici her ere uenige i henseende til Virkningen af Rheum pacmatum, og man ikke er vis paa at det er den der giver den bedste Sort, saa fortiene og de øvrige species og Opmerksomhed, idetmindste for det første i det smaae at gjøre et Frsøg dermed for at udforske Deres Virkning. Af alle Arterne findes vel her ikke Planter, men da Grev Mussin Puschin, Præsident af det Petersborgske Academie og som selv har opholdt sig en betydelig Tiid i Tartariet paa den anden Side af de Altaiske bierge, har tilbudet mig hvad han kan forskaffe af Russiske og Sibiriske Naturprodukter, saa er det mig umuelig at tilveyebringe disse. Jeg skriver ham til i disse Dage, og sender ham endeel Ting. Af den Aarsag, udbeder ieg mig Deres Excellences Befaling desangaaende.

Tvilraadig er ieg, hvorledes ieg skal svare paa det nye Beviis paa Deres Excellences Godhed for mig som De i Deres seeneste Skrivelse tilbyder mig. Paa den ene Side har ieg alle oppebaaret saa meget, saa at ieg undseer mig at modtage meere, og paa den anden Siide skylder ieg Deres Excellence den oprigtige Tilstaaelse, at min Huuslige Forfatning snarere fortienet navn af Kummerfuld end god. Af den korte Fortælling, som Deres Excellence gunstigst ville tillade at ieg her meddeeler, vil erfares, at ieg har Aarsag at være bekymret for nærværende og tilkommende.

Med Grund gjorde ieg mig engang Haab om ved min Faders Død, at ikke besværes med Nærings Sorger, da han baade efter eget saa og andres sigende var en bemidlet Mand. Omstændighederne tillod mig ikke at selv reyse op til Norge, men maatte anfortroe mit Tarv til mine Svogre. Disse sørgede saavel for sig selv, saa at intet blev tilbage for mig. Man har udloddet mig henved et par Tusind Daler, men af disse har man givet mig Anviisning paa uvis

udstaaende Gield i Nordland, Findmarken, Frankrig og gud ved ikke hvor paa hen ved 1400 D. Hverken er mig tilkiendegivet hos hvilke ieg har at fordre disse Penge, og endnu mindre veed ieg selv hvorledes ieg skal faae dem indkrævede. Incassationen torde medtage 2/3 deele deraf. Det øvrige har en af mine Svogre behaget at beholde paa Grund af, at ieg under et Besøg i Bergen efter min Faders Begiering logerede hos ham og for hvilket mit Ophold min Fader vist betalede ham, men hvorfor ieg som Naturlig mangler quittærie.

Det Haab altsaa som ieg forhen havde gjort mig, at blive i fremtiden en uafhængig og velholden Mand, er saaledes forsvunden. Min Evne tillader mig ikke at reyse til Norge, og endnu mindre at begynde en Proc. hvis Udfald er uvis, da mange Ting kand være Rigtige men ikke lovlig beviises. Uagtet min Slægts Opførsel mod mig, skikker man mig dog en fattig Søster Søn paa Halsen forige Aar der skulde studere. Det gikk med denne som med flere af mine Landsmænd, at han falt i slette Kameraders Hænder. For ikke at see ham reent ødelagt og Nøgen, maatte ieg giøre en Udgift som mine Indkommer ikke uden et betydeligt Savn kunde taale. En Svigermoder har ieg maattet underholde i flere Aar, min egen Familie har forøget sig, som efter haanden fordrer Daglig meere til Underholdning og Opdragelse. 900 D, naar alt er fraregnet, er alt hvad ieg har at underholde 11 Mennesker med. De strække kuns lidt til for saa mange Mennesker paa et sted som Kiøbenhavn i gode Aaringer, langt mindre i et saa Dyrt som dette, hvilket har været mig ligesaa føleligt som flere der neppe har meere end det Høystnødvendige. Jeg har til forige Høst stræbt at være Skyldfri ved at ikke søge Selskaber, ved ikke at modtage noget, ved at leve sparsommerlig inden min Familie, havde ieg og opnaaet det. Men saavel oven anførde, som nok en anden Omstændighed, som til endeel skilte mig ved den Rolighed ieg forhen nød. Forige Sommer blev af Baron Selby og andre bestilt 3. Exemplarer af den heele Flora Danica. Da alt var færdigt, svaredes at de ikke ville have det. Jeg blev saaledes siddende med alt, etter at have maattet pantsætte endeel Guld og laane det øvrige paa Vexel Obligation hos en jøde for at bestride Udgifterne til illuminationen og for paa nærværende at lade Arbeydet paa 21 Hefter, som ieg nødsages at giøre for ikke at miste de illuminister ieg har og som blot lever deraf. Nogle faa Venner har ieg her i Byen, men disse behøver hvad de har til Deres Underholdning, saaledes ubilligt at falde dem besværlig. Jeg nødsagedes derfor at gribe til det eeneste Middel i Haab om en gang at faae indløst hvad ieg i de gode Dage havde sparet sammen. Midlet er trykkende, men Nøden bryder alle Love. En Ting støder endnu til, der gjør min Tilstand [meere] følende neml. den, at anførde kunde hindre mig i en Reyse til Paris og nogle andre Steder. Professor Abildgaard var hos mig for nogen Tid siden, han saa mit nu tilendebragte Værk over alle hidindtil bekiende Planter. Paa Tilspørgsel om ieg ikke ville bekiendtgjøre samme lod ieg iblant falde nogle Ord at ieg ønsked først at igiennemsee nogle udenlandske Samlinger, men især paa nye at giennemgaae Tourneforts og fleeres der bevaredes i Paris, at der fandtes siden mit Ophold der paa stedet endeel betydelige nye og i synnerhed at ieg ønskede at raadføre mig med Jussieu i flere Tvivlsomheder, men at min egen Formue ikke tillod saadan Reyse. Kort efter talte ieg med H.E.Grev Reventlow, som bad mig at opsætte til ham en Pro Memoria desangaaende og lovede, at besørge det som hans eget Anliggende, da han troede derved at kunne opfylde det Løfte han gav mig da ieg for 1 1/2 Aar siden beklagede mig over den Uret der var vederfare mig ved den botaniske Lærestoels besættelse. Endnu har ieg ikke erholdt noget Svar, men om ieg og faaer et gunstigt, saa veed ieg ikke om ieg tør vove at benytte mig af en Leylighed som maaskee neppe meere end denne eene gang tilbyder sig i min heele Levetid. At reyse fra Kiøbenhavn, og efterlade min Familie i en jødes hender eller og udsatt for trykkende Renter er en ødeleggelse. Hvad ieg har udsadt, hvad ieg har liggende ferdig af Flora og min ikke ubetydelige bogsamling er meget meere verd end den ikke saa betydelige sum som ieg skylder, men hvor finder ieg den der vilde tage det godt derfor, indtil ieg efterhaanden kunde afdrage det? Mine Vilkaar har ieg ikke aabenbaret for nogen, en hvis Ærekiærhed og frygt for nogen min Uven derved skulle finde Leylighed at glæde sig, vilde

alle tider hindre mig fra at lade mig merke der med. Deres Excellence har bestandig været min Velgiører og Beskytter, Dem tør ieg saaledes betroe en Hemmelighed, der først ved min Død skulle blevet bekiendt. 5 Plader har ieg allerede færdig af Icones Decas 3, og Haab om snart faae solgt noget af det færdig liggende af Flora har ieg stanset med stikningen indtil at dette indbringer mig nogle Penger. Af de forrige er omtrent udgivet som og for Eclogæ. Heraf vil Deres Excellence selv lettelig slutte om, ieg vægrer mig ved eller modtager Deres ædelmodige Tilbud.

Førend ieg slutter mit Brev, har ieg endnu en Ting at anholde om hos Deres Excellence. Om 8te Dage har ieg en Søn som skal døbes, Familie har ieg nok som ieg kunde kalde ham efter, men disses Navn vil ieg heller forglemme end erindre. Deres Excellence er den eeneste Mand i Danmark der har viist mig sande Velgiøringer, ingens Navn vil derfor være mig kjærere at ihukomme end Deres. Ifald derfor Deres Excellence tillader det, saa udbeder ieg mig Deres Excellences Samtykke at navne ham efter Dem, det er et beviis De giver mig paa Deres bevaagenhed der vil forøge min Erkiendlighed for alt det øvrige de ved saa mange Leyligheder har skiænket mig.

Jeg anbefaler mig fremdeles Deres Bevaagenhed og har den Ære at være

Deres Excellences

Allerærbødigste
Tienere
Martin Vahl

[10]

Kiøbenhavn d 4 May 1799

Til

S. T. Hr Geheime Raad
Bülow

Min Tak for det nye Beviis, som Deres Excellence har behaget at give mig paa Deres Godhed for mig, skulle ieg allerede efter Skyldighed have aflagt forige Post Dag, hvis ieg ikke havde opsat det indtil den Agende Post afgik, for dermed tillige at afsende de Forskiellige Frøe Arter af Rhabarber. Man holdt ikke det Løfte man gav mig, hvorfor ieg nødsages at vente med disses Afsendelse indtil næste Fredag. Men at opsætte min Tak for al den Godhed Deres Excellence overhober mig med, kand ieg ikke, i hvor meget ieg end mangler Ord til at bevidne al den Erkiendtighed mit Hierte føler. Deres Excellences Godhed for mig føler ieg denne gang saa meget meere, da ieg oppebærer den i trykkende Omstændigheder. Kunde ieg blot bevidne min Taknemmelighed, saa vel for denne gang som for de forige, ved at opfylde Aarsagen hvorfor Deres Excellence saa uforskyt tildeeler mig saa var ieg lykkelig. Endnu har ieg kuns giort lidt i den henseende, ikke destomindre haaber ieg, at Deres Excellence tiltroer mig, at ifald ieg beholder Livet ieg da vil fuldkommen svare til det Haab Deres Excellence gjorde sig om mig. Jeg tiltog mig den Frihed forige gang at aabenbare Deres Excellence min virkelige Forfatning, som ieg stræber at skiule saa meget som ieg kand, da Fattigdom og Foragt efter visse Menneskers Tænkemaade alle tider bør følge hinanden. At foragtes af den Aarsag ville være mig utaaleligere, end Kummeren selv der følger med ringe

Kaar. Skulle mine Omstændigheder hindre mig i den Reyse ieg har anholt om at gjøre, saa ville det vel blive en af de mest ubehagelige i mit Liv. Grev Schimmelmänn og Christian Reventlov har ieg nyeligen talt med, begge indsee at Reysen ikke er uvigtig, begge forsikkre mig at alleene Mangel i Kassen ad usus publicos kunne hindre den, men ingen Tid deres gode Villie. Jeg foreslog Gr. Schimmelmänn, da ieg formodede at det var en Ting han nok kunde gjøre, nemlig at anticipere paa fonden, hvilket han og halvveys gav mig Løfte om. I denne Uge har begge Greverne været samlede for at eftersee Kassens Tilstand, saa at ieg i næste Uge kand vente et bestemt Svar. Gid det svarede til mit Ønske, og at ieg kunde foretage Reysen med den Sinds Rolighed hvormed ieg engang forlod Kiøbenhavn, endskiøndt at ieg den gang ikke gjorde mig Haab om at see den igien, ieg kunde den gang vende tilbage med Haab om en glædeligen Fremtid.

Uendelig Tak aflægger ieg for Deres Excellences Tilladelse at kalde min Søn med Deres Navn. Han bliver døbt i Dag, og i dette Øyeblik er mit eeneste Ønske, at han maatte leve for at ieg Daglig kunde erindres om den Mand i mit Fædreneland, der var min Velgiører. Gid han maatte bære Navnet med Ære, som et beviis paa den Tak Faderen skylte Deres Excellence. Haabet om at han ikke vil forglemme de Erindringer ieg kand indpode ham for at opfylde mit Ønske, glæde ieg mig ved i Forveyen.

Det forige gang tilsendte Frøe var af Peckels Plantage, det første Aar, og undertiden og det andet, ligner Rheum palmatum de øvrige Arter til blade, først efter den Tid faaer den sine delte blade der adskiller den fra øvrige Arter

Jeg har den Ære at være

Deres
Excellences

Allerærbødigste Tienere
Martin Vahl

[11]

Til S. T. Hr Geheime Raad
Bülow

De i seeneste Brev lovede Frøe af forskiellige Arter Rheum, har ieg herved den Ære at tilstille Deres Excellence. Friske ere Frøene, men om de er saa rigtig bestemte tør ieg ikke indestaae for. Imidlertid ville Deres Excellence for det første tage til takke med disse, indtil ieg fra Rusland kand erholde rigtige og fleere Sorter.

Endnu har jeg vel ikke faaet et ganske bestemt Svar i henseende til den omskrevne Reyse. Imidlertid har ieg dog faaet meere Forsikring om, at det vel kand skee. En Ting har ieg dog ved denne Leylighed faaet Aarsag at glæde mig over. Jeg veed ikke hvilke Tienstagtige Aander ieg her har, som saa meget bekymre sig om mig, da ieg saa lidt bekymre mig om dem. Efter at ieg havde været hos G. Christian Reventilow, yttrede han sin Forundring over, at han havde fundet mig anderledes end man havde beskrevet mig. Man havde behaget at afmale mig som den mest forbeholdne Person, der taledede intet, nu havde han erfaret at ieg endog kunde give ham underretning om Ting, som han ikke havde forhen havde havt beskeed om, og om hvilke ieg dog gav ham Ideer han forhen ey havde. Det glædede mig at kunne tilintetgiøre en forudfattet Mening. Stødet vil ieg haabe bliver føleligere for mine

Tienstvillige Fiender, end det som ieg ved en udtænkt Cabale kunde tilveyebringe dem. En nye Prøve har ieg desuden i disse Dage havt, at visse Folk ikke allene stræbe at hindrede mig i at gjøre et Skridt fremad, men og optænker Maader at skille mig ved det, som saa mange værdige Mænd har eenstemmig valgt mig til. Dog ieg vil ikke trette Deres Excellence med Fortællingen om anlæg mod mig, som ieg dog uagtet alle mine øvrige Bekymringer foragter. Det er Menneskeligt at føle sin Skiebne, men et hvert Ærekiært Menneskes Pligt at ikke vise Frygt for Niddinger, hellere at begraves under Ruinerne end vige et Skrit for Undertrykkerne. Jeg har den Ære at være

Deres Excellences

Allerærbødigste Tienere
M Vahl

Kiøbenhavn d 11 May 1799

[12]

Til
Hans Excellence
S.T.Hr Geheime Raad
Bülow

Den Deel Deres Excellence bestandig har havt den Bevaagenhed at tage i alt hvad der angik mig, forvisser mig og at Efterretningen om, at min Reyse til Paris er bleven Bevilget vil være velkommen, da den i saa mange henseende glæder mig. Ikke allene at ieg venter ved denne Reyse at erholde mit Sinds Rolighed igien, men og faaer ieg opfyldt de Mangler som ieg endnu kiender at findes i min Videnskab, hvilket ieg ingensinde skulle været i Stand til med mindre saa var, at ieg fik randsage de betydelige Samlinger som findes der hvor ieg agter mig hen. Regieringen maae ieg tilstaae har viist sig saa genereus mod mig, saa at ieg ikke fortienner denne Godhed medmindre at ieg stedse blev Taknemmelig derfor. Man har tilstaaet mig 1000 D, og det ville være fuldkommen Tilstrækkelig baade for den Tid ieg behøver og at ieg ikke skulde lide Mangel under min Fraværelse. Men desverre, saa er ieg nødsaget at angribe mine Reyse Penger og først betale en 3 à 350 D; thi inden dette er skeed kunde ieg ikke forlade byen. Baade mit Ophold, saa og min beqvemmelighed vil derved betydelig indskrænkes, og tænke paa at legge mig nogle bøger til hvilke ieg nødvendig bruger Daglig maae ieg reent slaae af Hovedet. Venner har ieg her i Byen, men ingen der ere Riige nok til at forstrække mig denne summa mod hypoteque af mine bøger og forsikkring om quataliter at afdrage endeel, og meere naar ieg faaer udgivet det 21 Hefte af Flora, som nu er halvferdig og skal være publiceret inden min Hiemkomst. 3 Exemplarer af heele flora, der var bestilt ligge endnu hos mig og dissers Bekostning har sat mig tilbage. Medens ieg er borte bliver baade Eclogæ Fasces 3^{tuis} og Decas 3 af Icones færdig da min Ven Just.Raad Lund har paataget sig Møyen at eftersee Correcturen, Tegningerne saa og de fleste Pladerne ere allerede i den behørige Orden.

d29 Juni, agter ieg at reyse herfra, til Compagnon har ieg Reserve Chirurgus Colzman et agtværdigt ungt Menneske saavel for sine Kundskaber, som Moralske Character. Reysen agter ieg tage igiennem Fyhn til Faaborg, og derfra enten til Als eller Kiel. En ypperlig Leylighed havde ieg saaledes Mundtlig at aflegge min Tak for alt det gode ieg skylder deres Excellence. Men da ieg er i Selskab med en fremmed Person saa vover ieg ikke at udbede mig Tilladelse ved den Snuhed, som ieg skulle giort ifald ieg havde været eene. Inderlig ville

det dog glæde mig at erholde Tilladelse at gjøre et Besøg til Sandrum Gaard, i hvor kort end Opholdet blev, og forventer et par Ord desangaaende fra Deres Excellence.

Jeg har den Ære at være

Deres Excellences

Allerærbødigste Tienere
Martin Vahl

[13]

Til
Hans Excellence S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow
paa Sandrum Gaard
x Odensee i Fyhn

betalt

Til
S. T. Hr Geheime Raad
Bülow

Den udmerkede Bevaagenhed hvormed Deres Excellence modtog mig og min Reyse Kompagnon, og især den ligesaa uforskylte som uforventede Godhed Deres Excellence behagede at viise mig i særdeleshed, gjør det til en Pligt at opfylde Deres Excellences begiering, at ieg herfra maatte tilskrive Dem.

Modvind hindrede os fra at gaae fra Faaborg lige til Kiel, vi tog derfor Veyen over Als og ankom velbeholden hertil 6 om Aftenen. Til min Fornøjelse var Hr Professor Fabricius her endnu, og var formedelst noget magtpaaliggende han havde at afgjøre nødsaget at forblive her indtil den 10. Jeg faaer saaledes Tid nok at udhvile, men især den Glæde at nyde denne gode og behagelige Mands Selskab lige til Paris. Paa Veyen hertil forefalt intet, der kunde fortiene nogen Opmærksomhed. Jeg nødsages altsaa herfra allene at aflegge Hr Colsmanns og min egen Ærbødigste Taksigelse for Deres Excellence Godhed mod os, at udbede mig Deres befalinger ifald Deres Excellence vidre kunne erindre noget hvormed ieg kunne tiene under Opholdet i Paris. Deres Excellence ville endelig tillade, at ieg fremdeles anbefaler mig Deres Bevaagenhed og forsikkre at ieg uafladelig er

Deres
Excellences

Hamburg d 9 Juli 1799

Aller ærbødigste
Tienere
Martin Vahl

Til S.T. Hr Geheime Raad
Bülow

Paris d 22.October
1799

Mit Brev fra Hamburg, haaber ieg at Deres Excellence har bekommet. Til Paris ankom ieg d 15 Juuli, og blev med ligesaa megen Glæde modtaget af mine Venner, som ieg fornøyet over at see dem igien efter fleere Aars Forløb. Da ieg fortalte dem Hensigten af min Reyse, vaere ikke alle de beredvillige at tillade mig Adgang til deres Skatter, som om de tilhørde mig selv men og adskillige af de fra Vestindien, Syrien og Sydhavet nyelig hjemkommen. Reysende tilbød mig al den Frihed at benytte mig af deres hjembragte Samlinger som ieg kunde ønske mig. Hvad ieg har forefundet her overgaar al min Formodning, og neppe vil den Tid som ieg havde bestemt at blive være tilstrækkelig uagtet al Flid at giennemgaae alt. Jeg greb strax fat paa Arbeydet. Fra 7 om Morgen til Kl 4 om Eftermiddagen har ieg tilbragt hos Jussieu, Desfontain i Natural Musæum og La Marck, neppe er nogen Dag forsømt desuagtet er ieg nu først i disse Dage bleven færdig med 2 Klasser. Da man her har alting rangeret efter Jussieus Methode, hvis System er delt i 15, saa ere Klasserne større end Linnæi og medtager saaledes meere Tid, men endnu staaer tilbage at see disse hos Thorien Puchards der har reyst i fleere i Cajenne og de Vestindiske Øer, Bellardiere i Syrien og Sydhavet, Mahaux i Nord-Amerika, Olivier i Persien. Af hvad ieg løsligen har havt leylighed at see hos disse er Antallet af nye Planter mangfoldig fleere end hvad ieg har seet i de først nævnte Samlinger. Jeg har beskrevet omtrent 600 nye Arter, min Samling har ieg forøget med henved 1300 og haaber at faae endnu et lige saa stort Antal inden ieg forlader Paris. Iblant de ieg er bleven skiænket findes den største deel ganske ubekiendte, iblant andet 500 fra Carolina alle disse opsætter ieg at beskrive indtil ieg kommer hjem. Deres Excellence vil heraf letteligen dømme hvilke Rigdomme her findes for mig og hvor megen Tid der maa tilgaae at benytte mig af en Leylighed, som ikke vil vise sig meere min heele Leve Tid. Jeg har og endnu ingen Leylighed havt hidindtil at faa noget af den betydelige Mængde af de øvrige Natur Riger. Af disse ønskede ieg og ved denne Leylighed at lære kiende hvad ieg endnu ikke har seet, men ieg faar kuns liden Udvey dertil. Leyden gad ieg nok og besøge paa Tilbagevejen. Vel er min gamle bekiendte van Royen død, men hans Eftermand J Buggmann, der har hans Samlinger i Forvaring, har ieg her giort bekiendtskab med. Han har indbudet mig at besøge ham, og løfte at give mig Adgang til at benytte mig af van Royens betydelige Samlinger fra Ostindien og Kap. Jeg har i Sinde med det første at tilskrive Professor Abildgaard, der baade foregaar meget, og som ieg troer, og har hierte til at tiene mig. At blive længer Tid borte end ieg havde foresat mig er vel ingen vanskelighed ved, men maaskee at ieg ved hans Mægling torde faae nogen meere Understøtning af Regieringen, som ieg trænger til fald ieg skulle blive længere Tid borte.

For øvrigt lever ieg her saa roelig og lykkelig som ieg kan ønske mig. Neppe skulle ieg ligesaalidt som de øvrige Mennesker i Paris vide af at Frankrig krigede mod de største Magter, ifald man ikke saa det i Tidninger. Ved Revolution har baade Videnskaben og dens Dyrkere vundet betydelig. Utallige Samlinger kommer hertil, regieringen har anvendt betydelig for at udvide Have og opføre bygninger til at modtage alt dette. Et bibliotek er anlagt ved National Musæum der blot indeholder hvad der hører til Naturhistorie. Ved Haven boer Botanister, Zoologer og Mineraloger, som tilsammen udgør 18 Personer, man har indrettet bygninger og smukke boeliger til disse, ved hvert Huus findes en lille Have at spasere i, og da Huusene ligger i Haven saa boer de saa at sige paa landet midt i Paris deres Couranger betydeligt forøget. De nyde alle de behageligheder, som man kand ønske sig. Foruden dette ere de Lærde den Klasse af borgere der nyde den meste agtelse. Da Regieringen raadfører sig med dem i alt hvad der henhører til Videnskaben og hvor disse kand

give Oplysning, saa kunde man næsten ligne National Institutet med et Collegium. Man erkiender og agter Videnskaben for deres Nytte i Staten og ikke som noget der hører til Pragt eller Forfængelighed. Neppe gives noget Sted hvor Videnskaben har flere dyrkere end her og neppe dyrkes de med meere Iver end her. Men det Fortreffeligste af alt, er i mine Tanker den publicitet der hersker i alt. Enhver har Adgang til de offentlige samlinger, kand studere og nytte enhver Ting og hermed forbunden en uforlignelig beredvillighed af de lærde i at meddeele deres Kundskaber til enhver der vil raadføre sig med dem. Kunde ieg dog leve den Dag at ieg kunde høre Fremmede sige det samme om os. Men desverre af hvad ieg har erfaret er denne Tid endnu langt borte. Egen nytte har altfor meget fæstet Rødder ved offentlige Indretninger og hos vore Lærde til at den saa hastig skulle kunde udryddes. Følgeværdig finder ieg og den Maade paa hvilken de lærde her omgaaes med hinanden, Venskab foreener dem, den ene meddeler den anden med Fornøyer deres Jagttagelser og hvad de kan have til overs i deres Samlinger. Ofte hender at de ere af ulige Mening, ofte hender at deres Interesse der boe ved Haven kommer i Collision, man siger oprigtig hvad man tænker man klamres ofte dygtig, men naar det er forbi er man lige saa gode Venner som forhen. Aldrig har ieg endnu hørt nogen, endskiøndt at ieg omgaaes mange paa den fortroeligste Maade at tale ilde om den anden i hans Fraværelse, og aller mindst at berøre hans Moralske Character. Jeg har af den Aarsag ønsket at kunde tilbringe her min øvrige Levetid, og her har ieg for første gang ønsket at ieg ikke havde nogen Familie for hvis Skyld ieg dog er forbunden at vende tilbage, uagtet at maaskee flere Ubehageligheder forstaaer mig end de ieg hidindtil har maattet fordøye i mit Fædreneland. Dog ieg vil ikke tale meere om en Ting, der kun kan kiede Deres Excellence, og formindske den Rolighed ieg paa nærværende Tid nyder.

Efter Deres Excellences forlangende har ieg begyndt at samle paa de Mynter der ere udkomne siden Revolutionen. Nogle har ieg faaet af det ringe Antal som ey myntet. En stor del i Roberts Pierres Tid var Papir, disse ere forsvundne ganske, men man har dem allesteder i Kobber. Deres Excellence ville behage at underrette mig om ieg skal søge at faae Originaler eller om de blot kand være betient med disse i Kobber. Man har myntet Kobber Penger i de 8 forløbne Aar. Præget er for det meeste samme, befaler Deres Excellence af hvert Aars Myntering, uagtet de ere lige, saa er ingen vanskelighed ved at forskaffe. Medallier der blev slaget over Bonaparte ved Fredens Slutning i Leoben har ieg faaet. Deres Excellence vil vist være fornøyd med denne endskiøndt den kuns er i Kobber. Gierne kunde ieg faae den afpræget i Sølv, men da Stemplet paa den ene Side er beskadiget saa taber Medallien af sin Anseelse. Skulle ieg imidlertid overkomme nogen i Sølv da Deres Excellence helst behagede den deraf, saa skal ieg gjøre mig al umage og haaber ved mine Venner at kunde faae den. En mærkværdig Reyse til Sydsøen, udkommer med det første. Den er skreven af den lærde Billiardiere der fulgte med Skibet som skulle opsøge La Peyrouse. Ligeledes arbejdes paa en Reyse af en Olivier der i fleere Aar har opholdt sig i Syrien og Persien. Denne vil maaskee blive nok saa interessant, da man her kun faa Gamle, nesten ingen nye og af alle duer kuns faa lidt. Iblant andre Fornøyer ieg har haft her, var det ikke den mindste at faa 2 af mine kiæreste og elskværdige Disiple Hr Hofman Bang og Hornemann, som for nogen Tid siden kom tilbage fra Pyrenæerne og den sydlige deel af Frankrige. Mest glædede det mig at finde Prøver paa hvorvel de havde anvendt Tiden paa Reysen, de medbragte en fortreffelig Samling af Væxter fra Pyrenæerne. Begge nyde Agtelse af enhver som lærer at kiende dem, og denne fortjener de i alle Henseender. Mit Hiertens Ønske er at faa Hornemann engang brugt og belønnet i Fædrenelandet efter Fortieneste, men da han mangler uforskommenhed der er saa saare nødvendig i vore Tider for at komme frem og forstaaer ikke at prale for ukyndige, saa vil han staae tilbage i alle tider naar uvidenhed bringer en anden i Veyre. Ville Deres Excellence bære mig med et par Ord og tilkiendegive mig om der var noget ieg herfra kunde vise min beredvillighed for saa meget godt som Deres Excellence har beviist mig, saa ville dette ikke lidt gjøre mig mit nærværende Ophold behageligt. Adressen til mig er Rue

Thionville Hotel Thionville. Brevene gaar med al Sikkerhed. Jeg har den Ære at anbefale mig Deres Excellences Bevaagende og være

Deres Excellences

Ærbødigste Tienere
M Vahl

[15]

Paris d 15 Februari 1800

Til
Hans Excellence
S. T. Hr GeheimeRaad Bülow

Jeg undseer mig næsten ved at tilskrive Deres Excellence, da ieg ikke endnu har takket for Skrivelsen af 9 October, og har saa lidt at fremføre til Undskyldning for denne min Efterladenhed. Stolende paa Deres Excellences Bevaagenhed, haaber ieg at min Feyl bliver mig tilgivet og at den ikke vil skille mig ved den Godhed De hidindtil har havt for mig. Siden ieg havde den Ære at tilskrive Deres Excellence, har ieg arbeydet med lige Iver, og derved gjort i et halvt Aar hvad ieg ikke skulle kunde udrette i etheelt om ieg havde anvendt mindre Anstrængelse. Vel var det at ieg ikke foretog denne Reyse uden at ieg havde seet saa meget i Forveyen, inden at ieg havde bragt mitt Arbeyde til den fuldkommenhed som de Samlinger ieg havde seet i forveyen havde givet mig leylighed, 2 Aar ville maaskee heller været nødvendig for at udføre resten. Jeg har nu kuns 2 Samlinger tilbage, som ere de minste, og da ieg forhen har seet endeel af hvad de indeholde i de øvrige Samlinger ieg har giennemgaaet, saa vil derfor ikke opholde mig saa længe, 2 Maaneder maa ieg dog vel endnu opholde mig her, deals for at giennemsee nævnte Samlinger, deals for at see hvad øvrigt her findes der kunde gavne mig. Da min heele Tid har været anvendt at udføre den fornemste Hensigt af min Reyse, saa har ieg endnu ikke seet Paris, intet af alt det øvrige af Naturens Riger som findes her i saadan Overflødighed, og disse fortiene dog og en Reysendes Opmærksomhed. Jeg kommer ellers tilbage som den der aldrig havde været udenfor Kammeret. Et fristende Tilbud har ieg havt fra Spanien men som ieg nok kommer at slaa en Streg over. Man indbudet mig til Madrit, og lovet at gives leylighed at beskrive henved 2000 Arter som findes her. Reysen er bekostelig og ieg har allerede været saa lang Tid Hiemmefra, saa at en længere Fraværelse ville standse Flora og hvad andet ieg har at forvalte. Havde ieg havt denne Indbydelse da ieg seeneste Gang skrev til Prof. Abildgaard, saa torde den maaskee bleven modtagen. Professor Abildgaard har lovet, at gjøre sig al umage for at faae mine Reyse Penger forøget. Efter hans Raad, har ieg tilsvaret Directionen for Fonden ad usus publicos og Geheimeraad Cai Rewentilow. Jeg haaber at faae Svar om en eller 2 Postdage. Skulle min Ansøgning blive afslaaet, saa kommer ieg nok til at sætte mig selv i Pant indtil videre. Dog dette vil ieg haabe, da Abildgaard vist vil stræbe at befordre mit Ønske. For nogle Dage siden var ieg hos Lucien Bounaparte, Minister for de Indenlandske Affairer, for at aflægge min Tak for en herlig Foræring til Regieringen. Man har skiænket mig et Værk, fordum kaldet Plantes du Roi. Det blev stukket i Ludvig den 14des Tid efter de Tegninger som gøres Aarligen i botanisk Have efter de nye Planter der tilkommer hvert Aar. Meere end 300 og nogle 80 ere endnu ikke stukne. Værket er aftrykt paa Colombier, en Plante paa hvert Ark. Det er blot bestemt til at foræres bort, og mange har man ikke skiænket, det er saaledes baade rart og kostbar naar det nogen gang kommer paa Auktion, man betaler

her 800 til 1000 livres derfor. Neppe troer ieg at det findes i Dannemark. Jeg har derfor dobbelt Aarsag at være fornøyet, baade for Foræringens Skyld saa og fordi ieg tør ansee det som en udmerket Agtelse af Regieringen.

Billandieres Reyse udkommer nok i disse Dage, der ere 2 Editioner 4to 2 vol sur grand papier raisin fin avec un atlas in folio sur colombier, contenant.

1) une carte on estracée la route des vais scause 2) 43 planter representant de vues; des costumes; des portraits, des object d'histoir naturelle, des instruments etc. denne Edition koster 40 Livres. Deres Excellence ville behage at tilmelde mig om De ønskede enten den eene eller den anden. Oliviers reyse har man endnu ikke begynt at trykke paa. Af Sieyes har man et temmeligt lignende Kobber, dette saavel som det øvrige Deres Excellence skriver om, skal ieg enten sende ved nogen leylighed eller selv medbringe.

Siden den sidste Forandring, som Deres Excellence har seet af Tidningerne, har Tingene faaet en fastere og stadigere Gang. Regieringen har vundet i det almindelige meere Fortroende. Misfornøyet gives vel endnu, og naar vil disse ikke gives. De gamle Partier seer sig bragt til uvirksomhed og til intet, mange gjorde sig Haab om en Plads i Coceil d'etat eller senatet og bleve forbiegaaede naturligviis ere disse ikke nu forfægttere af Regieringen som de vare inden Valgene skeede. Med alt dette synes dog ikke Mængden at være Deres Anhængere, men at være vel fornøiede. Buonapart er ikke den Mand der lader sig føre Vild ved nogle ugrundet Misfornøjelse, en vel overlagt Plan følger han uden at vige til Siden og er nogen Mand i Stand til at bringe Orden i Tingerne, saa er han det sikkert. Man taler meget om Fred, gid der allerede var. Frankrig vil allerhastigt igien komme til Kræfter fremfor nogen af de øvrige. At man har faaet Ende paa den grumme Vendé Krig, tør biedrage noget til Freden. Om man da vil udføre den Plan man for nogle Aar siden havde i Sinde neml. at kalde de fornæmste Lærde i Europa til Paris, med et anstændig Salarium er uvist. Man havde den Gang næsten udmærket disse. Udføres dette bliver Paris Sammel Pladsen for Videnskaberne. Til Medlemmer af Institutet bliver ingen Fremmede valgt, førend at Freden er sluttet. Hvilke de ere der bliver denne Ære tildeelt, er allerede bestemt. Saa meget ved ieg at Dannemark og kommer i betragtning.

Hornemann og fleere Landsmænd tænker nu paa Afreysen herfra, ieg bliver nok tilsidst eene her igien. Deres Excellences Ønsker for Hornemanns forfremmelse, ere fortiente. Han selv vil neppe bidrage stort til at bane sig Veyen, da han har altfor megen Modvilie og eyer ikke den uforskammenhed som nu fordres for at blive befordret. Men ieg haaber at der nok vil findes dem, der for hans Værd vil stræbe at skaffe ham belønning for en vel anvendt Tid.

Deres Excellence ville tillade at ieg formelder min respect for hendes Naade Frue Geheimeraadinden og Hr Kammerherre Rosenørn. Jeg anbefaler mig til Excellences Bevaagenhed og har den Ære at være

Deres
Excellences

Allerærbødigst
Tienere
Martin Vahl

Paris d 23 Marti 1800

Til
S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow

Deres Excellences Overbærelse med min Efterladenhed i at skrive fordrer al min Taksigelse. For at ikke alletider være Skyldig i denne Feyl har ieg herved den Ære at takke for seeneste Skrivelse af 1 Marti, som ieg modtog d 19. Om den Foræring Regieringen har her giort, kunde tiene Hiemme til et beviis paa at ieg ikke er aldeles uværdig Deres Opmærksomhed der har Magten i Hænderne til at befordre ens vel, ville Foræringen være mig endnu kiærere. Men ieg er desverre blevet ved flere Leyligheder overbeviist om at det ikke er faldet i min Lod at komme i betragtning naar nogen Leylighed forefalder. Det er saaledes ikke til mig at det nye Embede er givet, som Deres Excellence behager at lykønske mig men den til nogen anden; thi endog i de Breve ieg modtog med sidste Post tales ikke et Ord derom, formodentlig er der en forvexling i Navnene. Endog som Fremmed troer ieg at det skulle være lettere for mig at forfremmes her eller paa et hvert andet sted end Hiemme. Jeg maa stræbe at skikke mig i min Skiæbne, da endog meere fortiente har prøvet samme og glæde mig ved at nyde saa vel Hiemme som hos Fremmede Agtelse og Venskab af Nationens bedste Mand.

Fra Abildgaard fik ieg og forige Post Brev, hvori han glæder mig med den Efterretning at min Ansøgning bliver bevilgen, men klandrer lidt fordi ieg ikke heller sadte i min Ansøgning bestemt 300 D end 2 à 300, dette gjør nu en vanskelighed i mit forlangende, maaskee at ieg faaer kun 2 og 3 havde ieg dog giort Regning. Undseelse seer ieg nytter ikke overalt, ieg ventede at da ieg viiste mig Erkiendtlig for det mindste ifald Omstændighederne ikke tillod at give det meere, man dog ville giort udvey for mig [for] det er mig anmærkede at behøve.

Deres Excellences Godhed mod mig, er Uendelig. Og i Anledning af hvad ieg skrev om min Ansøgning, behager De at give en nye Prøve derpaa. Jeg har allerede oppebaaret saa meget, saa ieg ikke uden at være høyst uforskammet kunde anmode Deres Excellence, ihvorvel at De ved afreysen gav mig Tilladelse dertil, saa længe at nogen anden Udvey fandtes. Imidlertid maae ieg tilstaae, at ieg levede ubekymret for mit fornødne Ophold her, da ieg var overbeviist om et sikkert Tilflugssted hos Deres Excellence, De havde engang tilbudt mig det, og uden at frygte for at miste noget af Deres Bevaagenhed torde ieg frit betiene mig af Deres Tilladelse. Jeg haaber at Professor Abildgaard gjør sig Umage for at skaffe mig det meste, skulle mit Haab slaae mig feyl og ieg derved komme at mangle fordrister ieg mig til at nytte Deres Excellences Tilbud. Jeg har for nogen Tid siden havt en Indbydelse til Madrit, man lover mig der 2000 species, som ieg ikke her kand faae at see. Indbydelsen er fristende, men ieg fik den desverre for sildig. Havde ieg faaet den ved Nye Aars Tider, da ieg skrev til Abildgaard, saa havde det maaskee blevet en Muelighed at modtage Indbydelsen. Imidlertid kan ieg være fornøyet med den Forøgning for Videnskaben, som ieg her har faaet, det vil vare længe inden en saadan skeer paa engang. Enden paa mit Arbeyde begynder ieg at øyne, dog frygter ieg for at ieg ikke bliver ganske færdig at reyse herfra førend henved Slutningen af May. Daglig opdager ieg hist og her mindre Samlinger, der indeholder et eller andet som ikke findes i det øvrige, men Aaret ville tilgaae om ieg skulle giennemsee alt, nok at ieg har seet det fornemste og meeste. Ved Venners Hielp faaer ieg i Fremtiden herfra alt hvad Nytt de kand overkomme, ville man vente indtil man havde alt, saa fik man aldrig Ende derpaa.

Bellardieres Reyse, som ieg troer Deres Excellence vil læse med Fornøjelse, skal ieg selv have den Ære at bringe Dem, ifald ikke nogen Leylighed skulle gives forud. Ligeledes vil ieg stræbe at udrette hvad øvrigt De har behaget at skrive om. Hornemann var allerede bortreyst da ieg havde den Ære at modtage Deres Excellence, maaskee at inden dette har han den Ære at see Dem. Jeg har medgivet ham et par Portraiter af mig for Deres Excellence, i Mangel af Personen selv er ieg vis om at de ere velkomne.

Af min Kones Skrivelse seer ieg, at hun nu har afleveret 21 Hefte af Flora. Deres Excellence vil saaledes snart faae det, kiært vil det være mig ifald det finder Deres Biefald. Jeg ønskede at Krigen var forbi, da ieg hertil og den øvrige deel af Frankrige kunde afsætte en betydelig, ieg har faaet fleere Bestillinger end ieg kand overkomme. Svarer Haabet til de Foranstaltninger man gjør til forstaaende Felttog, saa vil Freden sikkert tilveyebringens med. Enthousiasmea synes paa nye at oplives, og Fortroendet til Buonaparte er blant Mængden i Høyeste Grad. Det er dog virkelig en af de første og sieldneste Mennesker, som dette Aarhundrede kan fremvise. Jeg faaer vel aldrig den lykke at see Paris igien, men ieg forestiller mig ofte den Beundring enhver Fremmed vil finde ved at see Videnskabernes første Sæde, og utroelige Naturens Samlinger foreenede paa et Sted. Rummet er allerede for knapt, hvad vil det vel ikke blive efter 10 Aars Rolighed, naar de 24 der ere bestemte at reyse Aarligen hiemsender fra alle Verdens deele Naturens Mærkværdigheder. Maatte ieg see dem ville ieg sige med hiertelig Glæde: Herre lad din Tienere fare i fred, da han har seet din Herlighed. Uagtet at Tiderne ere saa knappe, saa gives dog endnu betydelige Rigdomme blant folk. Et beviis derpaa er at Baudins Reyse, som Directoriet for nogle Aar siden af Mangel paa Penger maatte opgive, dog paa nye skal foretages, og som der synes, saa er det Private Folk der understøtter den. Reysen gaaer igiennem det Magelanske Stræde, langs opad den vestlige Kyst af America til Californien, derfra til Øerne i Sydhavet, siden til Madegascar, Cap de b. esperance langs den vestlige Kyst af Africa til Floden Gambia. At Antallet af Naturens Rigdommer derved vil uendelig forøges i Europa, er upaatvivlelig. Capitain Baudin, som ieg kiender er en fortreffelig Mand, og utrættelig i at opfylde i alle henseender Øymeedet af Reysen.

Hr Hofman Bang skaffede ieg en betydelig Deel Podeqvister af forskiellige Pærer. Tiden tillog ikke at tage af de øvrige Arter frugtre, ey heller havde han Plads dertil. Hans Løfte at meddeele Deres Excellence deraf, veed ieg vist at han ikke glemmer. Ligeledes fik han en deel Frøe af Nordamerikanske Træer, saa og at adskillige Have Væxter maaskee at nogle heraf kunde fornøye Deres Excellence, han har Mængde deraf og ieg paalagde ham at tilbyde deraf.

Deres Excellence ville tillade at ieg udbeder min Ærbødige respect til Frue Geheime Raadinden og Kammerherre Rosenørn. Jeg har den Ære at være

Deres
Excellences

Ærbødigst Tienere
MVahl

[17]

Brussel d 16 Augusti
1800

Til
S. T. Hr Geheimeraad
Bülow

I Februari eller og Marti Maaned, ieg erindrer [ikke] i dette Øyeblik med vished hvilken det var, havde ieg den Ære at tilskrive Deres Excellence. Brevet adresserede ieg til Sandrum Gaard, dog saaledes at man paa Posten umuelig kunde tage Feyl af stedet.

Da ieg intet Brev har havt fra Deres Excellence, saa frygter ieg for at det enten paa en eller anden Maade maa være forkommet. Imidlertid haaber ieg endnu lever i Deres Excellences Erindring og at ieg ikke har tabt noget af Deres Bevaagenhed ved et Tilfælde hvori ieg er uskyldig.

Af Stedet hvor dette mit Brev er dateret, seer Deres Excellence at ieg har forladt Paris. Meget kostede det mig, og længe vil det vare inden ieg forglemmer det lykkelige Aar ieg der tilbragte. At forlade en hoben sande Venner der alle Øyeblik søgte at forkomme mine Ønsker, hvis Agtelse for mig forøgedes Daglig, og det sted hvor ieg ikke har havt et eeneste øyeblik den mindste Bekymmer gjorde Skilsmissen saa tung, allerhelst da ieg ikke har haab om at end eengang vende tilbage, men maa ile til et sted hvor maaskee Sorg og Bekymring venter paa mig. Om ieg er saa uheldig at Fremtiden svarer til hvad ieg forestiller mig saa vil mit Sinds utaalighed forøges desto meere, og ieg vil være mindre istand til at med roelighed at nyde en ublid og ufortient Skiæbne.

Hvad ieg i dette afvigte Aar har arbejdet for at fyldestgøre min Pligt for den Videnskab ieg dyrker, vil Tiden godtgøre, og uden at fornærme min Modestie, tør ieg dristig paastaae, at ingen i fleere Aar vilde gjort hvad ieg i ett har udrettet. Meget var endnu tilbage for mig i Paris, hos adskillige Private, som ieg efterhaanden blev bekiendter forefand ieg Samlinger hvori mangt forekom ieg ikke førhen saae i nogen af de øvrige. Men deels Tiden, deels Frygt for at den lille Sum ieg havde tilovers af mine Reyse Penge tilstrækkelig at komme tilbage, tvang mig og til at forlade Paris. Fornøyet er ieg dog, da ieg har faaet det vigtigste, og hvad der er tilbage er kuns lidt og til endeel mindre betydende, naar ieg undtager Hr Bellardieres Samling. Denne havde ieg nok havt Tid at betiene mig af, men da han selv vil bekiendtgjøre dette nye han paa Reysen til Sydsøen, saa var det ubilligt af mig at benytte mig af hans Opdagelser, allerhelst da han vil meddeele mig alt efterhaanden som han bekiendtgjør.

Til Deres Excellence har ieg faaet endeel af de Medallier der ere prægede efter Revolutionen. Flere gives endnu, men den der har opsigt over Medallie Mynten er en Gammel Mand, der næsten gaaer i Barndommen, glemmer efter en Time hvad man har forlangt af ham, og erindrer ikke hvad der er præget. Meere end 20 Ganger søgte ieg ham, og maatte være fornøyet med at faa enhver gang. De som endnu ere at bekomme og som ieg ikke har faaet, har en Ven lovet at besørge for mig. Nogle kunde man slet ikke faae, da enten Stemplet er brækket eller og myntede i Lion eller andre steder. I Sølv fandt ieg kun en, ieg maatte altsaa tage de øvrige i Bronze, ieg haaber at Deres Excellence desuagtet vil være fornøyet dermed. Jeg bringer ligeledes Billardieres Reyse et Kobber af Siges og Pendant dertil af Bonaparte, et Par Medallioner i Porcellain af Bonaparte, hvilket ieg alt skal have den Ære at overlevere Deres Excellence egenhændig ifald det tillades mig paa Giennemreyse af Fyen at gjøre dem min Opvartning paa Sandrum Gaard. Et par dage længere end ieg havde foresadt mig nødsages ieg at blive her. Adskillige her i Egnen boende botanister, indbød mig skriftlig inden min Afreyse fra Paris at opholde mig nogle Dage, da de ville forsamle sig vise mig deres Planter, for at faae dem nøye bestemt. Tilbudet var saa udmerket Høflig, saa at det havde været en Uartighed at afslaae det.

Leyden var det sted i Holland hvor ieg sikker vilde faae vigtige Tiløgninger for mit Arbeide. Men desværre at Tiden som ieg bliver længere fra Kiøbenhavn er forløbet, og hvad der er værre, er at ieg maaskee neppe kommer længere end til Hamburg med de Penger ieg har tilovers. Fragten af 2 svære Kufferter pakkede med Urter koster mig overmaade meget, men ieg har ikke Hierte til at skille mig fra dem. Skulle ieg forlore dem, saa var ieg forloret tillige, ieg har derfor troet at det var bedst at heller anvende noget for med Sikkerhed at faae min

betydelige Høst vel Hiem end at vove at tabe dem. Jeg nødsages saaledes at indskrænke mit Ophold i Holland og skynde hiemad.

Usigeligt behageligt ville det være, om ieg i Hamburg forefandt paa Posthuuset et par Ord fra Deres Excellence, der forsikkrede mig om Deres Excellences vedvarende Bevaagenhed for mig og Tilladelse at besøge Dem en Dag paa Sandrum Gaard.

Jeg har den Ære at være

Deres Excellences

Allerærbødigste Tienere
Martin Vahl

Hr Hvas som ieg besøgte et par Dage inden min
Afreyse har bydet at formelde hans Ærbødige hilsen.

[18]

Til
Hans Excellence S. T. Hr Geheimeraad
J. Bülow
a Sandrum Gaard
Pr Odensee

betalt

Til
S. T. Hr Geheimeraad
Bülow

Fra Brusel gav ieg mig den Frihed at tilskrive Deres Excellence. Brevet indesluttede ieg i et til min Kone med begiering at hun fra Kiøbenhavn ville sende det med Posten i Haab om at det da ville gaae desto sikkrere. Af et Brev fra Hende seer ieg at det er ankommet og besørget og haaber saaledes at Deres Excellence har modtaget det. I mit Brev udbad ieg mig Tilladelse at gjøre Deres Excellence min Opvartning ved Reysen giennem Fyhn og at i den henseende at ieg her maatte forefinde et par Ord. Jeg har vel ikke havt den Fornøjelse at see mit Ønske opfyldt ved Ankomsten hertil, ikke desto mindre troer ieg, at ieg desuagtet vil være velkommen paa Sandrum Gaard. Imidlertid ville Deres Excellence tillade, at ieg udbeder mig at forefinde et par Ord enten paa Posthuuset i Odensee eller og Faaborg (da ieg endnu ikke har bestemt hvilken Vey ieg tager) om Deres Excellence skulle enten være paa den Tid reyst hen til noget andet sted eller anden Beskiæftigelse hindrede.

Meget ville det smerte mig om ieg ikke havde Leylighed at mundtlig takke Dem for det gode ieg skylder Deres Excellence, allerhelst da ieg ikke veed hvor snart der gives mig en saa God Leylighed.

Jeg har den Ære at være

Deres Excellences
Allerærbødigste Tienere
MVahl

Hamborg d 7.October
1800

[19]

Til
S. T. Hr Geheime Raad
Bülów
a Sandrum Gaard
Pr Odensee
betalt

Kiøbenhavn d 6 December
1800

Til
S. T.
Hr Geheime Raad Bülów

Endelig er ieg saa lykkelig, at have faaet alle mine paa Reysen samlede Sager Hiem. Den der er glad, det er ieg. Ulyksalig kostbar blev Transporten, men uerstattelig havde Tabet været ifald ieg havde sendt dem en anden Vey for spare, da de om maaskee ikke vare gaaede forlorede dog kundet vente i heelt Aar derpaa.

I Haab om at ieg snart skulle faae alt, har ieg opsat min Taksigelse til Deres Excellence for mit Ophold paa Sandrum Gaard, for med samme at kunde underrette om Afsendingen af de Ting der tilhøre Deres Excellence. Jeg skulle afsende dem med den i Dag gaaende Agende Post hvis ieg blot havde faaet mine Sager betimelig nok Hiem i Gaar. Jeg maae nu gjøre Undskyldning derfor, og blot underrette om at alt skal ved næste Post tilsendes. Jeg ønsker kuns at Deres Excellence ville blive fornøyet dermed.

I Morgen tænker ieg at begynde paa mit Arbeyde, ieg beklager kun at ieg ikke kand anvende uafbrudt min heele Tid derpaa, da det ikke skulle vare længe inden ieg fik det [...]

Sammenligningen med hvad ieg har forhen, at bringe i Orden og beskrive hvad ieg har faaet og som ieg ikke lae Haand paa under Reysen, for ey at tabe Tiden at undersøge hvad ieg ikke kunde blive meddeelt, og at eftersee alt hvad ieg har skrevet vil tage noen Tid. Forelæsninger og andet der forefalder ved Naturhistorie Selskabet skiller mig ved en betydelig Tid, som ieg ellers blot kunde anvende for mig selv, Onsdag, Løverdag og Søndag ere de eeneste ieg er frie, dog disse forstyrres og undertiden. Men da Sælskabet er det hvoraf ieg har min eeneste Underholdning, saa er det og Pligt at ieg opfylder min Skyldighed mod det og setter eget til Side.

Af Familie og Venner blev ieg, som Deres Excellence let kand forestille sig, modtagen med største Glæde efter en saa lang Fraværelse. Kronprindsen talte ey stort med mig, begge Grev. Rewentilowerne viiste derimod megen Deeltagelse i min lykksalige Tilbagekomst. De lovede mig Deres Beskyttelse og at ville biedrage til mine bedre Vilkaaer. Jeg trænger og til i disse saa Dyre Tider til Deres Understøtning, faaer see om de og ere saa beredvillige at opfylde Løftet, som at give det naar ieg forsøger paa at forlange det. Da ieg blev saa meget længere borte end ieg havde ventet, da Omkostningerne for at faae alt Hiem have været saa betydelig, saa maa ieg forsøge paa om det ikke var muelig at faa nogen Gratification for at betale den Gield ieg gjorde deels i Frankrige deels i Holland. Et Feyl var det, som alle sige mig og som

ieg nu og selv erfarer, at den ieg søgte om et Tillæg at ieg da ikke forlangte meere, da ieg sikkert havde faaet dem, nu vil det have fleere Vanskeligheder. Men den gang troede ieg som første gang at nogle Maaneder vare nok, da der dog gik 5 Maaneder meere til, og begiere meere end ieg behøvede undsaae ieg mig ved. Man har raadet mig først at tale derom med Schimmelmänn og det vil ieg gjøre i næste Uge. Maatte ieg blot være heldig nok.

Deres Excellence ville tillade at Hr Ryan saa og ieg selv aflægger vores allerærbødigste Hilsen til Hendes Naade Geheime Raadinden og at ieg forsikkrer om at ieg er

Deres

Excellences

Allerærbødigste

Tienere

Martin Vahl

[20]

Kiøbenhavn d 7 Marti 1801

Til

S. T. Hr Geheime Raad

Bülow

Jeg beklager meget, at det er Upasselighed som saa længe har skilt mig ved den Ære at see et brev fra Deres Excellence. Overmaade kiært er det mig derimod nu at erfare, at intet meere er at befrygtede, og mit inderligste Ønske er at ingensinde saa længe ieg lever at høre det modsatte. I en tid af faae Aar er den ene efter den andre af mine Venner gaaet bort, skulde ieg være saa uheldig at miste de faa øvrige ieg her i Landet har tilbage, saa maatte ieg ønske at ieg strax kunde følge dem. Jeg føler nu at ieg mindre er istand til at udstaae de Vanheld som mødte mig, end forhen, da ieg nu har saa faa tilbage i hvis Barm ieg kand udgyde mine Bekymringer. Professor Abildgaards Død maa ieg ikke allene klage over i henseende til det Tab den var for Videnskaberne og mange som han baade ved Raad og Hielp befordrede uden de fortiente det, men ieg maa især for min egen Person sørge over denne Mands Dødfald var i de sidste Aaringer min sande Ven. Hvor meget han har Tænkt og arbeydet for mig, har ieg flere Ganger efter hans Dødsfald erfaret, og ieg er vis om at ifald han havde levet, saa kunde ieg været ubekymret for min tilkommende Leve Tid. Jeg har saa megen meere Aarsag at føle tabet af han, da ieg her paa stedet ikke finder en lignende Talsmand for mig, hvilken ieg saa meget meere trenger til, da ieg selv bliver alt meere uskikket at tale for mig. Gid han allene i Graven maatte nyde den Tak han tilkommer af de mange han har hiulpet frem i Verden, som maaskee endnu ellers havde været et intet. Ham har ieg at takke for at ieg kom at reyse, hvor ved baade Siæl og Legeme vandt, neppe troede ieg ellers at kunde have levet til Aarets Udgang, gaaer det mig bedre i Fædrenelandet end forhen, saa har han lagt Grunden, hans Minde vil ieg derfor altid hædre med den Taknemmelighed som det fortiener.

Løfte har ieg af Grev Schimmelmänn og Chr. Reventlow om en Understøttelse af Cassen ad usus publicos, deels for at betale nogen Gield ieg formedelst et længere Ophold var nødsaget at gjøre, deels for at kunde udgive mit Værk. Jeg har forestilt at den ringe Løn ieg nød i disse Tider ikke var Tilstrækkelig at underholde mig og Familie, at ieg naar ieg maatte gjøre Forskud for 2 à 3 Exemplarer af Flora Danica, som vare bestilte af fremmede, hvilket nu var Tilfældet, saa maatte ieg tage dette af hvad der skulle tiene til Underholdning og leve overmaade kummerlig, eller og laane til det fornødne som dog var uvist om ieg kunde faae

det, og isaa Tilfælde at ieg fik det gik den ubetydelige Fortienesten som Værket kaster af sig bort til Renter. Begge fandt min Forestilling og lovede mig hvad ieg søgte om, men naar dette løfte bliver opfyldt er uvist. Det er nu 2 Maaneder siden ieg indgav min Ansøgning, endnu er ingen resolution faldet, og ieg har imidlertid tilbragt 2 Maaneder saaledes som en Manglende kand tilbringe, og mine udenlandske Creditorer maa ieg bede om at have Taalmodighed med mig. Deres Excellence havde den Godhed at tillade mig at trække paa Dem, under min Reyse, i Deres seeneste Skrivelse har De nye gjort mig tilbud at hielpe mig. Havde ieg ikke i Forvejen oppebaaret meere end ieg maaskee nogen tid bliver istand til at gienbetale, saa havde ieg vist uden videre betient mig af Deres Godhed, da ieg veed at Tilbudet kom af Hiertet. Ihvor meget end Nøden paa nærværende kunde tvinge mig til at benytte mig af Deres Godhed, saa maae ieg dog hellere mangle det fornødente end at være uforskammet. Jeg undseer mig ved at anmode Deres Excellence, da ieg allerede saa ofte har fristet Deres mageløse Godhed mod mig.

Altfor megen Priis sætter Deres Excellence paa den Møye ieg har havt for at forskaffe Dem. Møyen var ingen, og om der og havde været nogen forbunden dermed, saa var dog dette at see ubetydeligt Beviis paa min Villighed at være Deres Excellence til Tieneste. Uden at forespørge mig hos Deres Excellence har ieg skrevet til Paris om de Medallier der ere slagne i Anledning af sidste Forsøg at myrde Bonaparte, saa og erindret om de Ældre ieg ikke fik førend min Afreyse. Jeg haaber at Deres Excellence ønskede at have Samlingen fuldstændig. Det belovede Dødninge Hoved, har ieg endnu ikke bekommet, det er altsaa ikke min Skyld at Deres Excellence endnu ey har faaet samme.

Prof. Wiborg ville ved Abildgaards Dødsfald ikke selv søge om at tiltræde den ledige Post ved Veterinair Skolen, da han regnede paa at man ville af sig selv tilbyde ham samme, og saaledes faae Leylighed at enten faae Gagen forhøyet eller og beholde det tillige som han havde som Lector. Han fik i den sted en befaling fra Rentekammeret, at strax uden videre antage Professoratet ved Veterinair Skolen. Pladsen som Professor ved Haven har han endnu ikke forladt, efter Sandsynlighed burde dette skee, og af den Aarsag har ieg meldt paa vedkommende steder, at ieg fandt mig forbunden ifald han forlod Haven, at end engang søge derom, da ieg endnu havde hans Mayestets Løfte at erholde den naar den blev ledig. Men som ieg mærker vil Kabalen udelukke mig paa den Maade og denne gang at Wiborg vedbliver at være Professor, og at en Lector ansættes der nyder den Gage som Wiborg havde som lector og Professor.* Gerighed maa saaledes vige for Ondskab, og man kan upaataalt [...]trere hans Majestæts Løfter. Mig vil man smøre om Munden med, at Lectors valg skal fornemmelig beroe hos mig, en Erstatning ieg gierne skænker til enhver der vil. Imidlertid har ieg raadet Hornemann at søge den og i den fald at det beroede paa mig, saa kand han være vis om, at ingen anden skal blive. Ikke saa meget fordi han er min Ven, men fordi at ieg er overbeviist om at Videnskaben er bedre betient med ham end med nogen af alle de øvrige søgende, og at ingen har saadanne botaniske Kundskaber som han. Man har sagt mig, og ieg ved ikke om det er sandt, at Hertugen har sagt de søgende, saa og til andre at i den fald Professoratet bliver ledigt, og ieg forlanger det saa kan man ingenlunde nægte mig samme. Bliver det ledigt, saa troer ieg at ieg skylder Videnskaben, mig selv og min Familie at indgive nok engang en Ansøgning, men denne bliver nok den sidste ieg overleverer Hans Mayestæt.

Jeg udbeder min ærbødigste Hilsen til Frue Geheime Raadinden og har den Ære at være

Deres
Excellences

Allerærbødigste
Tienere
MVahl

* At søge om Lectoratet holder man naturligvis uanstændigt for mig.

[21]

Til S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow
a Sandrum Gaard
Pr Odensee

betalt

S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow

Forige Onsdag modtog ieg med Agende Post 100 D og i Løverdags Deres Excellences Skrivelse. Al den Godhed Deres Excellence overvælder mig med, sætter mig i Forlægenhed hvorledes ieg skal yttre min Tak, men endnu meere paa hvad Maade ieg igien skal aftiene den Mod hvor mange andre maae ieg ikke priise mig lykkelig, der har fundet en, som i min Modgang har saa ofte og saa rundelig rekket mig i Haanden. Mangel paa det nødvendige at underholde en Talrig Familie, og især da alt hva der hører til Livets Ophold er steget til en uhyre Priis, ville tilligemed de andre Sorger ødelagt mig inden kort Tid. Deres Excellence skylder ieg saaledes Tak for at ieg endnu er til, kunde blot Hiertet udtrykke hvor meget ieg skønner paa den Godhed Deres Excellence ikke kiedes ved at vise mig i en Tid da enhver behøver hvad man har for at vedligeholde sig. Vinteren har ieg tilbragt Kummerlig nok, havde ieg erholdt hvad Grev Schimmelmänn og Reventlow lovede, saa havde mangan sørgelig Time været sparet. At det ikke er skeed har formodentlig til Grund, hvad Deres Excellence har anført. Disse Omstændigheder er det nok og der gjør stands i at Haven ikke bliver besat med nye Lærere. Imidlertid har ieg hørt siden ieg havde den Ære at skrive, at det blot vil koste mig et Ord for at blive ansat, Hertugen af Augustenborg skal blot være bekymret for at skaffe mig gage. Et andet Rygte har sagt mig at ieg skulle blive tilsadt paa en for mig saa smigrende Maade, at ieg skulle lettelig forglemme det passerede. Jeg vil oppebie alt med Taalmodighed, og er ieg saa lykkelig at erholde en af de Ting som ieg mest af alt ønsket, saa troer ieg at ville leve Glad min øvrige Leve Tid.

En fornøjelse har ieg dog havt i Vinter neml. at see daglig den retskafne Hr Hofman Bang hos mig. Han er nu reyst til Fyhn, og har givet mig sit Løfte om at aflægge et Besøg hos Deres Excellence, hvor ieg forsikkrede at vil være velkommen.

Hornemann er endnu ikke ansat i Odensee, uagtet at Avisen har fortalt det, men vel paa Classens Gods paa Falster, hvor han har 300 D Aarlig. Dog det vil kun lidt forslaae, naar han nu bliver givt, og da der ey er Boepæl for ham med Kone, saa ønskede ieg heller at han bekom Lectoratet ved Haven. Han har vel kun 200 D i løn som Lector, men man har lovet ham 300 D som Lærere ved Frue Skole og Værelser ved Haven kunde ieg overlade ham maaskee, da de ikke var tilstrækkelige for mig, Familie, Samlinger o.s.v. Han var da og nærmere ved Haanden for at forbedre sine Vilkaar, og kunde med Tiden blive min Eftermand saafremt at ieg ansettes ved Haven. Jeg under ham alt godt, baade for hans retskafne

Character saa og fordi han er den eeneste af alle ieg kiender der kunde ved Anstrængelse blive botanikus.

Ethvert Øyeblik venter man nu Englænderne. I Gaar Aftes gik Rygtet at de laae ved Hornbeck. Vinden er god, der saaledes intet der hindrer dem. Saavidt som Tid og Omstændigheder tillod, har man søgt at sætte i Forsvar. Godt er det at den almindelige Røst stemmer til Forsvar, i hvorvel en og anden Kieltring synes at ønske Englændernes Foretagende Lykke. Jeg kand neml. meget vel begribe at et enkelt individum kand være misfornøyet, men at man af den Aarsag ønsket sit Fædreneland og Medborgere Ulykkelig kand ieg ikke fatte. Skiæbnen vil afgjøre Udfaldet. Imidlertid kommer det mig for, ieg veed ikke Grunden dertil at dette neppe kommer til Alvor. Er hensigten at trænge igiennem Sundet, saa synes mig at Englænderne vover meget om de end opnaaede Ønsket. Gid at alt maae vende til bedste for dem der ønsker Rolighed, Naturlige Loves Haandhævelse uden at fornærme nogen og ieg haaber da vi ikke bliver forglemte. Jfald Deres Excellence noget fra Paris, saa behag at tilmelde mig samme.

Min Ærbødigste Hilsen udbedes til Frue Geheimeraadinden.

Jeg har den Ære at være med største Høiyagtelse

Deres Excellences

Kiøbenhavn d 24 Marti
1801

Allerærbødigste
Tienere
MVahl

I dette Øyeblik, Kl. 2 beretter man at den Russiske Eskadre er ankommet, og en Engelsk courer dermed bringer at Embargoen er hævet Gud veed om noget er sandt, da her paa nærværende Tid høres 5 - 6 ja fleere modsatte Berettninger i en Dag.

[22]

Til

Hans Excellence S. T. Hr GeheimeRaad
Joh. Bülow
á Sandrum Gaard
Pr Odensee

betalt

Til
S. T. Hr Geheime Raad
Bülow

Kiøbenhavn d 12 Mai
1801

Endelig synes dog min Lykkes Stierne at være oprunden, ieg er omsider bleven ansat som Professor ved Universitetet og Haven. Jeg skynder mig at meddeele Deres Excellence denne Tidende, da ieg ingen glæder sig saa meget over hvad lykkeligt der hender mig. Wiborg blev denne gang den svømmende Hund i Fabelen, der for at gribe nok et stykke Kiød mistede begge deele. Han forlangte blot at beholde Haven, da han troede at Nødvendigheden maatte ansætte ham ved Veterinær Skolen. Da man fast havde besluttet, at disse 2 Stiftelser skulle

adskilles, og man lettelig kunde mærke hans Hensigt, saa biedrog dette til at man endnu blev fastere ved det engang fattede Forsætte. Han forsøgte da paa en anden Maade at drive Tingen, ved at forlange Afskeed og Pension, men underrettede Kronprindsen i forvejen at i det heele land fandtes ingen Mand der kunde paatage sig nogen af Deel. Naturligviis fortørnedes man herover endnu meere. Hertugen tilskrev strax Cancelliet at en forestilling om min Ansættelse som Professor ved Haven skulde opsættes Stats Raadet. I Søndags lod han mig kalde, fortalte mig hvad han havde gjort og saa bade at ieg ikke vægrede mig ved at modtage Pladsen. Adskillige Undskyldninger gjorde han fordi han ikke forstillede mig forigegang, og iblant disse var det den fornemst Aarsag, at han den Gang ikke saae nogen Udvey til gage for mig. Det var at sætte altfor liden Priis paa mig naar han ikke tillige kunde skaffe mig en anstændig Belønning. Nu havde han leylighed dertil og tvivlede ikke at ieg fik som Professor ved Haven 500 D. Hvad Professoratet angik, saa var det allere bevilget, paa det andet ventede han Finantz Collegie. En meere Galant satisfaction kunde han aldrig give mig. Jeg har ikke talt med ham derom ey heller med nogen anden, kuns til grev Caj Rewentilov har ieg sagt, at i det Tilfælde at Haven blev ville ieg søge om Professoratet. Saaledes er alt gaaet af sig selv, og Wiborg selv biedraget endeel dertil. Ved Veterinair Skolen er Professoratet endnu vacant, og som ieg har hørt af fleere, saa skulle en fremmed indkalles dertil. Hvad man har besluttet med Wiborg i det tilfælde er endnu ubekendt. En Omstændighed der fordobler min Glæde er, at ieg næsten kand gjøre mig Haab om at faae Hornemann til Lector, skeer dette saa er mine Ønsker opfylte.

Underligt gaaer det dog i Verden, aldrig havde ieg gjort Regning paa at blive ansatt ved noget, og endnu mindre at faae en gage forhøyet med saa meget. Jeg veed ikke hvad der har gjort mig saa anskreven hos dem, der forhen ikke engang ville kiende mig. Paa engang overvælder man mig med Høfligheder og Naades Beviisninger. Min Ansøgning til Directionen for Fonden ad usus Publicos blev for 14 dage siden bevilget, strax 500 D og ligesaa meget naar ieg har udgivet den 1ste Tome. Caj Rew. er sikkert den der har arbeydet for mig, og saaledes den jeg har det meeste at takke. Men og torde maaskee den Franske Minister gjort noget. Jeg veed at han ved det Kongelige taffel, hos Prinds Frederik og fleere har talt om mig med meere Berømmelse end ieg troer at fortiene, sit Udsagn grundede han paa hvad han havde hørt om mig i Paris.

Maatte ieg nu kun leve saa længe til ieg fik udgivet hvad ieg har færdig og dog saae længe, at ieg kunde efterlade min Familie om ikke Rig, saa dog Skyldfrie, lettelig vil ieg da forglemme hvad der hidindtil har hendt mig.

Er der noget enten her paa Stedet, eller og i Paris hvorved ieg kunde gjøre Deres Excellence nogen Fornøjelse, saa behag at befale mig. Den der i mine kummerlige dage har viist mig saa megen Ædelmodighed skylder ieg Evig tak og Velvillighed.

Deres Excellence ville tillade at ieg udbeder min respect til Hendes Naade Frue GeheimeRaadinden og anbefaler mig fremdeles til Deres Bevaagenhed. Jeg har den Ære at være

Deres Excellences
Ærbødigste Tienere
Martin Vahl

[23]

Til
S. T. Hans Excellence Herr GeheimeRaad
J. Bülow

á Sandrum Gaard
pr Odensee
hvormed en i Brevet indsyet og forfestet
Æske 2de Medallier af Værdi 6 D mærket G.J.B
porto betalt

Til S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow

Med en Reysende har ieg modtaget de herved følgende 2de Medallier, hvilke ieg efter hans Forlangende har den Ære at tilstille Deres Excellence. I et sildigere Brev tilmelder han mig at han med en anden Reysende har afsendt 13 andre, hvoriblant 1 over Kongens af [...] Nærværelse i Paris, hvilken, som han siger ikke sælges, den han sender har han faaet til Foræring og veed ey at gjøre bedre Brug deraf end at tilbyde Deres Excellence samme. Usigelig kiært er det for mig at see min Ven, som ieg vovede at bringe til Sandrum Gaard, erindre den Høflighed Deres Excellence behagede at vise ham. At det belovede Hovedskaal ikke endnu er blevet tilsendt, er ey hans Skyld men den af hans Medstuderede som han laant den til. Fleere gange har ieg paamindet denne derom, men han er nu reyst som Regiments Feltskiær til Vestend uden at opfylde de Løvter han saa ofte gav mig. Den heele Sommer har ieg været beskæftiget med at læse, eftersee Haven og bestemme hvad der fandtes der. Som ieg nu erfarer, har alt staaet Aar ud og Aar ind uden at man har rettet de Feyl der saa lettelig indsnige sig ved Frøe Samlingen, hvad der er bleven tilsendt fra andre Steder har man taget for god Vare uagtet at Navnene vare urigtige. Det er saaledes let at faae et betydeligt Antal Planter. Ofte har ieg fundet samme Plante under forskellige Navne ja hvad der utroeligt 17 af en og samme under lige saa forskellige Navne. Fleere endog her Vildvoxende stod under forskielligt Navn i Potter og under Navn af Væxter der aldrig nogensinde er her i Norden af sig selv, formodentlig alt for at fylde Drive Huuset om Vinteren og for at forblinde den ukyndige. Det er paa saadan Maade let at faa 7000. Men en yderlig grad af Uforskommenhed er det naar man vover i trykte Blade at ville paabyrde ikke allene en heel Nation men alle saadanne Usandfærdigheder. Enten maae man selv være meget ukyndig, eller og maa man troe at alle andre det eller og maae man stole paa Folkes Godmodighed. Hvad ieg her tilskriver Deres Excellence frygtede ieg ikke for at bekiendtgiøre offentlig ifald det forlangtes. Jeg har forsynet mig uforment med saadanne Beviis, saa at ingen skal indvende det mindste imod mit Udsigende. Dog langt fra at ieg ville betiene mig heraf for at skade nogen, saa snart ieg ey opfordres dertil, det er ey min Maade at tale om nogen hvor det kunde skade, hellere tier ieg da, at ieg kand tilskrive Deres Excellence derom er et andet. Overalt synes mig at man har gjort sig Umage for at have meget i Potter, men forsømt de Planter der taale at staae i frit Land. Jeg savner saavel af disse, som og af Væxthusets Planter en betydelig deel, som var der dengang ieg forlod Haven. Jeg forlangte nu ved Tiltrædelsen Catalogue over Haven, men man svarede at man ingen havde. Underligt at man kan sige at der findes 7000 og veed dog ikke hvilke disse 7000 ere, man maae have talt individer istedet for Arter. Uheldigviis erindrede man nok ikke at ieg var Forfatter til den tabte Catalogue og at ieg maaskee havde en i Baghaanden endnu; thi efter eget sigende er den forlorede den ieg skrev og hvad man siden har trykt er ey andet end Catalogue paa Gamle og nye Frøe, urigtig benævnte ligesom Planten hvoraf de vare tagne. Gartneren, Holbøl er en bra og flittig Mand, har Iver for Haven, og er nu Glad over at han slipper at indsamle, forfatte Fortegnelse og udsaae en og samme Ting. Hornemann, saa snart ey hans ringe Indkomme skulle tvinge ham til at beskæftige sig med andet, for at fortiene Livets Ophold, troer ieg vil arbeyde for en gang at blive min Eftermand. Glad ville ieg være

naar ieg saae at Haven engang faldt i en saadans Hænder, som Europa kunde give Navn af Botanist. Natur Evner har han, Midler mangler han ey her paa Stedet at lære at kiende et betydeligere Antal Væxter end paa nogen anden Steds i Verden ved at ville benytte sig af mine Samlinger, fra min Siide skal hverken mangle Villie at drive paa ham og meddeele ham de faa Kundskaber ieg har erhvervet mig.

Da ieg nu modtages med et ganske andet Ansigt af store Folk end forhen, da mine Vilkaar ere blevne forbedrede og haaber at de vil vedvare i det mindste saa længe Naturhistorie Selskabet er til, saa var ieg utakknemmelig mod Skiæbnen ifald ieg ikke var fornøyet. Et af mine fornemste Ønsker er at ieg allene maatte nyde Livet saa længe at ieg kunde skimte mine Børn ville i Fremtiden blive gode og duelige Borgere skulde ieg inden Tid frafalde saa var det et betydelig Tilfælde for de Arme Stakler, da ieg ikke veed om enhver der var min Ven og ville blive deres.

Gierne ønskede ieg at udgive til Foraaret et Hefte af Flora, da ieg allerede har færdigstukne Plader til 2 1/2 Hefte og faaer det 3de nok færdigt til foraaret. Men uheldigviis mangler Papir, hvorpaa der allerede forige Aar var trang Tid. Dette er og Aarsagen at 3de fasc. af Eclogæ og 4de Decas af Icones ligger hen uagtet at Plader og Manuskript er færdigt forlænge siden.

For at samle Mosser og Svamper til Flora, tager ieg paa Mandag til Sorø; hvor ieg agter at opholde mig omtrent 3 Uger. Ville Deres Excellence underrette mig om at Medallierne vare komne, saa kunde Brevet adresseres dertil, dog uden at Deres Excellence af den Aarsag sat noget andet tilside.

Jeg udbeder min Allerærbødigste Hilsen til Frue Geheime Raadinden og har den Ære at være

Deres
Excellences

Kjøbenhavn d 2 october
1801

Allerærbødigste
Tienere
Martin Vahl

[24]

Til S. T. Hr Geheime Raad
J. Bülow
à Sanderum Gaard
pr Odensee

betalt

Sorø d 24 oct. 1801

Til S. T. Hr Geheime Raad
Bülow

Usigelig kiert var det mig, at ieg med den tilsendte ubetydelighed kunde foraarsage Deres Excellence nogen Fornøjelse, maatte allene nogen Leylighed i Fremtiden vise sig hvor ieg kunde give bedre Vidnespyrd om hvormeget ieg erindrer alt det gode ieg har at takke for. En liden Portion af Polygonum tatarium følger hermed, som sendtes mig med forige Post. Da ieg ikke tvivler om, at man i Haven har et større Forraad, saa skal ieg ved Tilbagekomsten sende

meere, da dette er en altfor ubetydelig Quantitet naar man i Fremtiden vil gjøre Forsøg dermed.

Langt hellere havde ieg taget til Fyhn end hertil, men da ieg kuns har en kort Tid at være borte formedelst Forelæsningerne, saa vovede ieg ikke at reyse for langt bort. Nødvendigheden fordere at ieg næste Aar maae gjøre en Reyse for Flora, ifald Deres Excellence da tillader at ieg benytter mig af deres Tilbud, saa er ingen Tvivl om at ieg med Glæde betiener mig deraf. Saa behagelig som Egnen er her om Sorøe, og saa rig den er paa hvad ieg her opholder mig for, saa ubehageligt er dog Stedet i andre Henseender. Da faa Mennesker her ere, og som for Omgangs Skyld trengte til hinanden, ligge alle i Strid med hinanden, forfølger og bagtaler hinanden med al den Iver som en dødelig Fiende kunde afstedkomme mod hinanden. Det ubehageligste er, at en fremmed og uvedkommende mand, faaer ey andet at høre naar man besøger enten den ene eller den anden med fraværendes historia scandalosa saa istedenfor at tilbringe i behagelig Omgang et Øyeblik om Aftenen efter at have trasket den heele dag giennem Vaade Skove og i Regn, kiedes ieg kuns. Riegels er den eeneste hvor ieg dog kand faae noget Snak der baade morer og gavner, men derved udsættes ieg og for de andres Uvenskab. Beklageligt er det, at den saa rige Stiftelse, der vist kunde skaffe betydelig Nytte, ligger saaledes hen uden at gavne det ringeste. Man taler om en Forandring, ønskeligt var det om det skeede til det bedre, men ieg frygter for at det corps jalousie, hvoraf ieg nu har den Ære at være Medlem, ligesom forhen vil legge de Hindringer i Veyen som de formaaer, hvis ikke Regieringen handler med den Standhaftighed som den bør. Rygtet gaaer stærkt, at Hert. af Augustenborg ogsaa skulde blive dette Academies Patron, og til den Ende Værelser indrettes til ham paa Academiet. Vil han kjøre saaledes i Ring med Prof her som ved Kiøbenhavns Universitet, saa sætter ham dem nok i Arbeyde, men formodentlig bliver her da andre Lærere end de nærværende, især ifald det bliver som man siger et Agerdyrknings Akademie.

Kiært er det mig at min Ven Hofman er bleven kiendt af Deres Excellence, men endnu meere at De har fundet ham at være saadan Mand som ieg ønskede. Jeg har kiendt faa Mennesker i Verden af en saa Ædel Tænkemaade, det glæder mig saaledes desto meere at han har vundet Deres Agtelse, som ieg sætter mest Priis paa. Al hans Tragten gaaer blot ud paa, at blive en nyttig Borgere, maatte han, som ieg ikke tvivler om være lykkelig i alle hans Foretagender. Meget vil det beroe paa hans Giftermaal, hans Empfindlige character vil ifald han heri er uhældig, forøge en vis Hang han har til Traurighed.

Deres Excellence tillader at ieg udbeder min Ærbødigste Hilsen til hendes Naade Frue Geheime Raadinden og at ieg forsikkrer at ieg er

Deres
Excellences

Allerærbødigste
Tienere
MVahl.

[25]

Til
S. T. Hr GeheimeRaad
J. Bülow
paa Sandrum
Gaard

herved en Æske mærket
J.B.

Kiøbenhavn d 30 Marti
1802

Til
S. T. Hr GeheimeRaad
Bülow

Det er saa længe siden ieg havde den Ære at tilskrive Deres Excellence, saa at ieg og kunde synes at henhøre til de Mennesker der hastig glemmer hvad godt, man har oppebaaret. Var ieg ikke forvisset om, at Deres Excellence kiender mig fra en bedre Side saa var mange Undskyldninger fornøden, som dog kuns lidt ville tiene til at besmykke den tilsidesatte Skyldighed. En af Vigtighed kunde ieg anføre, der vilde skaffe mig Tilgivelse om ieg ved min stiltienhed havde forseet neml. at siden nye Aar af, har Kone, Børn, Svigermoder (som døde af Alderdom), Tieneste Folk og endelig ieg selv har været syge og det paa engang. Ved at oppasse de øvrige faldt min Kone i 3 Uger i Barnseng, ieg selv ved uforsigtig at springe om Natten for at hielpe de øvrige stødte Knæet saa at ieg i 9 Uger har maattet holde mig inde. Alting er nu godt igien, og vel var det da Sindet naturligviis maatte lide ved at frygte for at miste baade Kone og Børn. Nogen Trøst nød ieg dog ved at see Hr Hoffmann Bang Dagelig hos mig, og da han nu reyser tilbage til Fyhn, saa har ieg den Leylighed villet betiene mig for deals at aflægge min Tak for det i forrige Aar beviste Gode, for den med Hr Hoffmann tilsendte Svamp og for at tilstille Dere Excellence de hermed følgende Medallier fra Hr Colsmann. Svampen som Hr Hoffmann bragte mig var en Varietet af Linnæi Boletus vasicolor. Uagtet at ieg forige Høst havde i Sorøe ladet den aftegne, saa var den dog velkommen da det gav mig et Beviis paa at Deres Excellence erindrer baade mig og Videnskaben.

Efter Hr Colsmanns Forlangende frembærer ieg hans ærbødigste Hilsen til Deres Excellence. Paris har behaget ham meget, dog forlader han det snart, for at foretage en Reyse til den Sydlige Deel af Frankrige og maaskee siden til Engeland ifald ikke Dyrheden af Opholdet i London skulle afskrække. Sandt at sige tabte han i henseende til Hoved Øyemeedet hvorfor han reyser, ikke stort ved at ey komme derfra. Chirurgie, Anatomie etc. florere paa nærværende vel saa meget paa det faste Land som i Engeland og de Physiske Videnskaber synes at være i samme Grad aftagende, som de i Frankrige ere stigende. Skulle Deres Excellence imidlertid vide noget, hvorved han endnu kunde være Dem til Tieneste inden han forlader Paris, saa beder ieg mig underrettet.

Alt er ellers her paa den Gamle Fod: Riegels har opholdt sig her i Vinter og har især beskæftiget sig med at forbedre Anstalten ved Pesthuuset. Jeg troer at det lykkes ham, da han har faaet KronPrindsen (til hvilken han nu kommer ofte) til at tage Deel. Kand han bidrage til en bedre Pleye for de elendige Mennesker som der findes. Wiborg har havt en skammelig Strid med Lectoren paa VeterinærSkolen, men som har faaet et gandske andet Udfald. Ingen kiender Sammenhengen heraf bedre end Hr Hoffmann, og kand saaledes naar han har den Ære at aflægge Besøg paa Sandrum bedre Fortælle alt end ieg. Ved Haven godt og ieg er overmaade fornøyet med at man ansatte Hornemann som Lector. Skulle det lykkes ham at blive ansat som Lærere naar den nye Indretning som man nu stærkt skal arbejde paa, saa ville vel hans Vilkaar bedres derved, men ieg tabe uendelig da ieg ikke kiender eet menneske som ieg kunde være saa vel betient med. Dog dette skal ingen sinde hindre mig fra at ønske at han maatte opnaae alt det gode han virkelig fortjener. Ved Universitetet er Directionen ved Haven geraadet i Strid i Anledning af det ved Haven nærværende Bibliotek der blev samlet til Haven i den Tid at den var uafhængig af Universitetet. Dette forlanger nu

Bøgerne som sin Eyendom, og troer at det bør indlemmes i RundeTaarn. For min egen Skyld kunde det være ligegyldigt, da ieg selv eyer et langt bedre og completer, men Skade var det for Haven og Videnskabers Dyrken at savne de Hielpemidler som man altid maae have ved Haanden. Jeg haaber og at det ikke skal lykkes de Hr Patres conscripti, da baade Patronen og Grev Reventlow indseer Nødvendigheden af at det forbliver ved Haven og at det er dens Eyendeel og ey Universitetets.

Deres Excellence vilde tillade at ieg udbeder min Allerærbødigste Hilsen til hennes Naade Frue GeheimeRaadinde og at forsikkre at ieg er

Deres Excellences
Allerærbødigste Tienere
Martin Vahl

[26]

Til
Hans Excellence S. T. Hr
Geheimeraad Bülow
à Sanderum Gaard
Pr Odense

betalt

Kiøbenh. d 23 Januari
1804

Det tilsændte Musæum Carlsonarium har ieg modtaget, og indberettet samme til Selskabets Direktion. At Deres Excellence ikke er bleven takket derfor er formodentlig en Feyl af Sekretairen, der er af Direktionen paalagt skriftlig at takke Deres Excellence, som flere deri Slutningen af forige Aar forærede adskilligt til Selskabet. Ligeledes har ieg bekommet fra Deres Excellence en Fugl, der er Linnæi Sturnus Cinclus. I Norge er den ikke usædvanlig, man kalder den der Fosse-Kald, Elve-Konge foruden nogle andre Navne. Paa Christiansøe skal den ligeledes treffes undertiden, iblant i Jylland dog kuns om Vinteren man giver den paa sidste sted, skiøndt urigtig Navn af Isfugl.

Den Medallie Deres Excellence behagede afvigte Sommer før Deres Afreyse for min Søn modtog ieg og aflegger herved min Taksigelse derfor. Ieg beklager at ieg ikke Mundtlig fik gjøre dette, uvidende om Deres Excell. Ankomst havde ieg givet mit Løfte at opholde mig en 8te Dage paa Dronninggaard hvilket ieg dog forlod Fredag Formiddag i Haab om at endnu treffe Deres Excellence i Løverdagen, da De til min [...] var afreyst.

Deres Excellence ville tillade at ieg herved igien tegner ved Aarets Begyndelse min Tak for alt dette ieg i flere afvigte Aar har oppebaaret af Dem og haaber at Deres Excellence skiænker mig fremdeles Deres Bevaagenhed.

Af alle Kræfter trykkes nu paa den første Deel af mine Species Plantaru, som at ieg haaber at see færdig til Paaske. Langsomt har det gaaet dermed, da ieg dels maatte lade komme Papir fra Holland, dels lade støbe nye typi og dels da Møller ofte maae lade Arbeyde ligge for at trykke et andet hvorved der haster. Maatte ieg ikke gaae Banquerot derved, holder Regieringen ikke sit Løfte, saa skeer det da det kommer til at koste nærvæd 800 Rd. Pengene haaber ieg vel at faae ind engang, men kuns efterhaanden, Papir og Trykkeløn skal betales paa engang.

Da Gartneren i Friderichsborg er død og Holbel har Løfte paa denne Tieneste, saa fryger ieg for at Haven mister ham altfor tidlig, da man ikke har nogen som kand bestride denne Post. Maaske Gr. Reventilows Forslag kand udrette noget, neml. at en interims Gartner tilsættes ved Frederichsborg indtil Holbel har opfyldt den Forpligtelse, hvorfor han for en Deel Aar siden fik et Tillæg for at opdrage een der kunde være hans Eftermand.

Naturhistorie Selskabet frygter ieg for vel snart vil gaae under og maaskee meer ved, at naar ieg undtager 2 eller 3 Personer, saa er Resten ligegyldige for dets Vedligeholdelse, endeel herrører fra Secretairen der ikke opfylde hvad han har paataget. Deres Excellence som min Beskytter eller Velgiører tør ieg anbetroe et Forslag som ConferenceRaad Classen har giort mig og som ieg kuns har anbetroet min Ven JustitsRaad Lund neml. for at ved de Kabinettet og for dets vedligeholdelse og Forøgning vil han lade opføre en Bygning som dertil kand være passende paa hans Eyendel udenfor Østerport, hvortil skal føyes Institutet der skulle være paa Falster, da dette samme steds ikke kand lykkes. Hertil har han udseet mig som OverInspektor med 400 Rd Aarlig Løn, frie Boepæl og nogle andre Fordeele. Jeg troer at ieg ikke bør undslaae mig herfor deels for at en Samling kand vedvare, som ieg dog saa at sige har været Stifteren til, deels for min Private Interesse at miste 500 D paa engang var mig ligegyldig, ieg har paa nærværende meere at sørge for end mig selv. Classen, ifald ieg ellers tør stole paa hans Ord, viste sig i flere Henseender mod mig med megen Agtelse. Mange tale ilde om ham, ieg kiender ham ikke, Deres Excellences Raad ville i denne Begivenhed være vigtig for mig.

Jeg anbefaler mig Deres Excellences Bevaagenhed udbedende mig min Ærbødigste hilsen til Geheimeraadinden og har den Ære at være

Deres Excellences
Allerærbødigste
Tienere
MVahl

[27]

Til
Hans Excellence
S. T. Hr GeheimeRaad Bülow

Jeg har herved den Ære at tilsende Deres Excellence den 1ste Deel af min Enumeratio plantaru for hvilken ieg udbeder mig et Sted i Deres Bibliotek. Maatte Arbeydet hvor til den Tid og Møye ieg har givet mig for at gjøre det saa fuldkommen godt, som mueligt, saa vil ieg være fornøyet. Faa kunne kuns bedømme og maaskee blot allene de der har en udstrakt Kundskab i Videnskaben og som ene ere istand til at oversee det hele, den der blot kiender smaae Stumper deraf, betragter det blot efter det lidet han har seet og seer meere fra en anden og urigtig Syns Punkt. Det gaae nu som det vil, saa aflader ieg dog ikke at fortsætte det enskiøndt at en og anden Tydskere syntes at noget kunde være anderledes. Fire Ark ere allerede Aftrykte af den anden Deel, for ieg nødsages at dele i 2de Parter da den bliver 3 gange større end den 1ste. Fra Tyskland havde ieg adskillige Tilbud for at faae den i Commission, men da herved gavs meget Bryderi og maaskee kuns liden Sikkerhed, saa har ieg overladt det til Schubothe, som ieg i flere Aar har kiendt som en brav og redelig Mand. Det kommer nu an paa at ieg faaer afsætning, saa at ieg kand bestride Omkostningerne. Fordelen vil ieg ikke tænke paa for det første.

NaturHistorie Selskabet ophøre da, og det ved Aarets Udgang. Besynderligt nok, at en saadan ubetydelighed ikke kunde tilveyebringes af det almindelige at det var vedblevet. Jeg smigrer mig med at det dog har gjort noget Gavn under dets Tilværelse, hvad det vil gjøre i Fremtiden overlader ieg andre at sørge for.

Kongen tager nu Samlingen, saa snart at Medlemmerne er fornøyet derved. Saa meget gjorde dog Confer.Raad Classens Tilbud at de 500 Rd. som ieg har havt ved Selskabet betales mig for Fremtiden af Kongen. Dog med alt det taber ieg i henseende til Huusleye men endnu meere til de Vilkaar som Classen tilbød mig.

Lector Horneman udbeder sin Hilsen til Deres Excellence og ieg min til Hendes Naade Geheimeraadinden tillige med egen anbefaling til

Deres Excellence

Kiøbenhavn d 18 October 1804

Martin Vahl

Brev fra Tyge Rothe til P.C. Abildgaard⁵²

Kjøbenhavn den 7de Marts 1789.

Ælskede Ven! Nu, om jeg ikke elskede Dem saa i min Sjels inderste Indre - saa blev De mig en kostelig Mand. Men jeg kan elske - jeg elsker Dem. For det Første takker jeg Gud - det Sidste siger jeg, som tenkende at han hører mig.

Der blev Brusen inden i mig, da jeg læste Deres Brev. Og lad mig nu tale med Dem af aabent Hjerte. Mangen et Ord hørte jeg af Dem om *Tønder Lund*, der glædede mig - der foer mig i Sjelen - der virkede, at jeg glædeligen kjendte Deres Sjels Adel - det var mig saa meget om at gjøre, at I herlige Mænd vare eenede - Og jeg saa nu med Klarhed, at mandig Trofasthed, at Selvbestaaenhed havde stærk Kraft paa deres Sjel til at attrahere, til at harmonere med hva der var i Dem selv - Hvergang vi talte om Lund, blev jeg glad - blev jeg stolt af at være Dem kjer. Nu foreslaae De ham da - Og jeg velsignede Dem derfor. - Jeg tenkte ikke andet derved; thi umuligen kunde jeg tenke, at det Forslag skulde modstaaes. - Saavidt indtil den haanværdige Scene. - Da tenkte jeg saaledes - og det med en Slags Bitterhed - Naar Danmarks *Abildgaard* foreslaaer Nogen, som agtværdig i Botanik, i Naturkundskab - Naar den, som paavises, lever iblandt os og kan prøves - naar den, som paavises, har givet den merkelige med saa gjennemlysende sterk philosophisk Geist affattede Bog om Udartinger - naar man da vover, tiltrods mod Æren, tiltrods mod *Abildgaards* Dom - man forhaaner Videnskabelighed.

Mit Forset er, ej at sette min Fod meere i den Sael - jeg afsondrer mig ganske fra Dem, der hørte slige Raad. - O, det er harmelig at tenke hvorledes Menneskene kunde miskjende Æren! Nu Ven, i korte Ord, det Spørsmaal: Naar Videnskabernes Selskab er, som det er, naar De, som den De ere, foreslaae Een til Medlem - naar man kan sige Ney, saaledes som nu er skeet - har da Deres Rothe ikke atter Ret til at klage over Videnskabeligheds Kaar iblandt os - Ja - og De skal lade mig sige det - jeg agter Dem - jeg agter mig selv for højt til at ville smigre - just det at De foreslog Manden, det opvekker min Iver. - Og saa favner man den Anden - Ja man skulde favne Begge - Men nu kun denne eene - hvilket Kryberie - hvilken Uselhed! Men det er jo vor almindelige Syndeskik - Sandelig - jeg er kjed af at tale om Sagen - det baader mig og ikke - mig den virkelige Svage og Syge. -

Saa kun det ene Ord: Maa jeg viise Riegels Deres Brev? - siig ikke ney, før De have tenkt; men saa snart De kunne, saa siig mig Ja - Jeg har saa meget Begjer derefter - De maae sige Ja - Brevet bliver ikke flyet til ham - jeg vil kun lade ham læse det.

Glæden ved Bastholms Bog er qvægende for mig. Jeg henhører Alt til en for mig ubegribelig Styrelse - ja ubegribelig men nødvendig - den maae være - den maae kunne tenkes af mig som værende - ellers vorder jeg apoplektisk af Hovedsvimmel - og Gnistren for Øje i tykke Mulm - saadan er jeg - kan ey blive annerledes - vil ey.

Jeg elsker Dem, som min Sjel.

⁵²Jens Kragh Høst, Clio. Et Bidrag til Læsning for den fædrelandske Histories Yndere. Q.B. Kbh. 1821.

Min kostelige, elskede Ven! Her er Forslaget (til Naturhistorieselskabets Oprettelse) igjen - Det har nu været hos alle - hvorledes ville De nu fremdeeles? De ere jo Hovedmanden - kan ene være det - maae ville være det - Ja det kræver sandeligen Fædrenelandet i denne lystelige Sag.

Jeg meener at en Samling bør være, jo før jo hellere - da afgjøres hva der i Indbydelsen skal siges til Almeenfolket - dette skulde snart frem - De ædle Ven skulde da flye os Forslaget, som De pro ultimo ville at det skal bekiendtgjøres - Vi sagde i 2 Linier, at efter vore og andres Ønsker havde vi faaet det fra Dem - indrykkede saa heele Forslaget - sluttede med Nogle faa Linier, som indeholde vore Ønsker til Publikum. -

Men nu maatte forud - eller i den Samling visse Punkter afgjøres hvori Medlemmerne siden intet havde at sige. Her ere mine Forslag.

1. Kan det ey skee, at *De* træde ind nu strax i det De kalde Directionen? - mig synes dette var rett - Ja jeg kan ikke tenke anderledes. - 2. var det ikke rett, at skye Ordet *Direktion* - derimod sige: Selskabets staaende Commission? Deri blev *Suhm* Formand - Og man viiste, at der ey tenkes paa at herske, men at tiene Selskabet - Ja være Selskabets Tienere. - 3. Ifølge af dette paastaaer jeg for min Deel, at som Kommissionen vorder uundgiældeligen betient, saa bør det unde Tjenerne vel - Naar da een af Commissionens Medlemmer gaaer ud, da bør de andre per plurima velge hans Eftermand - Uden det ingen tryk Harmonie - og hvorledes naar blandt 2-300 kan hverves til en Cabale? - 4. Commissionens Lemmer ordnes saaledes: *Suhm*, Formand - saa de Naturkyndige *Lund*, *Sehestedt*, *Fabritius*, *Spengler*. O lad dog *Deres* Navn komme med - men dog deri *Deres* Villie - saa *Bastholm* - *Rothe* - dette maae saaledes være. - 5. Der maatte siges strax hva *Vahl* skal have - ellers cabaleres siden af det Botaniske Slegtskab - Mon ikke i det ringeste 300Rdl. og desuden til at skaffe Høresael, samt Plads til Naturalier? Jeg vilde saa gjerne, at slig stod i den Mands Forslag, der er - og eene kan være Hovedmanden - Ven - og som vi bør respektere, naar vi meene Selskabs-Stiftelsen det vel. - Hvo der paa eengang giver 250 Rdlr., han intet aarligt - 7. Hvo der vil give større Summa, han bestemme hvor hen Summen, ifald Selskabet ophører - da kun Renterne af den skal vorde brugte, med mindre han giver Selskabet frie Disposition. - 8. Bør ikke Casserer og Sekretær have votum deliberativum for Ærens Skyld? -

Suhm kommer ind til Byen Fredag, og raader for den Eftermiddag - kan da en Samling være? Klokken 4 om Eftermiddagen - Dette maae jeg vide i Dag, for i Sekretærens Fraværelse at indbyde til Samlingen - Den maae være hos een af de Naturkyndige - saa siger jeg - saa siger og baade *Suhm* og *Bastholm* - vi andre bør holde os tilbage - Jeg meener hos *Lund* - og naar jeg faaer Svar fra Dem, skal jeg aftale det med ham - samt besørge det øvrige.

Jeg møder ret mange, der glæde sig ved Ideen - Det skal vel falde ud til Fornøielse - og det skal stifte Epoke i vort fortrykte Fædrenelands Fornufts Historie. -

Nu Svar i Dag paa det jeg bør have Svar om - Det var maaskee got, om vi ved Samlingen toge ved at kalde Chemnitz til Laug med os. -

Mon de og tydeligen nok kiende, med hvorledes følende Hjerte jeg beder Gud at velsigne dem?

Brev fra Tyge Rothe til P.F. Suhm⁵³

Til Deres Høyvelbaarenheds Eftersyn og Overvejelse fremsendes indlagde. Havde De været her i Byen, var det kommet først til Dem. Nu beder jeg at De ville, som de andre Herrer angive Deres Mening, og derefter lade mig faae det igien.

Heldst ønskede jeg at faae det tilbage med den Ven, der nu beforder det; da det igien skulde leveres Prof. Abildgaard til igientagen Overvejelse.

Kunde det skee at Deres Høyvelb. var her i Byen Onsdag eller Torsdag Eftermiddag Klokken 4 - da vil ieg derom underrette de andre, og vi saa kunne samles hos Dem, ædle Mand, for at overlægge, saaledes at Indbydelsen snart kunde komme i Omløb. Herom udbeder jeg mig Efterretning, saa jeg derefter kan gjøre Anmelding for Andre.

Jeg anbefaler mig til Deres Venskab

19 Sept. 89

Rothe

Utdrag av brev fra Gregers Wad til Thomas Bugge⁵⁴

Göttingen

18-3-1792.

Velbaarne Hr Justitsraad

...

Hvor gaaer det med det Naturforskende Selskab? Jeg har hørt, at een af disse Naturens Atlasser frygter for, at deres System skal falde sammen, og derfor søger at understøtte det paa Universitetets faste Akse, men skulde der ikke opstaae et Chaos ved disse tvende Legemers Nærmelse, og er det ikke at befrygte, at Publikum vil undrage det sin Næring, naar det mærkes, at det kan faae Saft nok af Universitetets saa kaldte fede Corpora?

Hvorledes denne Blanding af det offentlige og private kan have Sted, maa andre dømme om, men dette veed jeg, at Selskabet skulde have blevet en Heder og en Lendrel for vort Fædreland, naar det blev sin Plan troe, og havde arbejdet for Borgeren i Almindelighed, ligesom Universitetet for den lærde. Sed manum de tabula.

Berlin 3.11.1793.

...

Efter Prof. Abildgaards Plan studerer den unge Müller af alle Kræfter Physik og Mathematique hos Kæstner og Lichtenberg, thi hiin har givet denne Haab om det physiske Professorat i Kbhavn og tillige at blive ansat som Lærer i samme ved det naturforskende Selskab.

⁵³Chr. Bruun, Peter Frederik Suhm. En Levnetsbeskrivelse. Kbh. 1898.

⁵⁴Ad. Clément, utg. Breve fra og til Gregers Wad 1790-1812. Kbh. 1928. S. 1-2, 8.

Endnu stedse er der meget, som Naturhistorie-Selskabet har virket til Naturvidenskabens Fremvæxt, i saa levende og takknemligt Minde, at det vilde være overflødigt her at fornye dets Erindring. En tung Skiebne vil imidlertid at det nu skal mindes sit smerteligste Tab.

Etatsraad N. Tønder Lund, født i Trondhiem 1749, blev der i en meget ung Alder bekendt med Naturens elskværdige Studium, og dyrkede dette siden uafsladelig. Biskop Gunnerus opflammede denne Lyst hos ham endnu mere, og henvendte hans Opmærksomhed paa Planteriget. I Følge Lovene for den akademiske Løbebane, forlod han endnu ganske ung Fødelandet; ved Kiøbenhavns Universitet vandt han Hæder for sine Kundskaber, og stiftede Venskab med den af Naturvidenskabens og dette Selskab siden saa høit fortiente M. Vahl, jævnaldrende og ligesindede maatte de snart finde og elske hinanden.

M. Vahl havde vel i den Tid større Lyst til og mer Indsigt i Entomologien, men saa kiendte N. Tønder Lund den Gang bedre Botaniken, og elskede denne Videnskab endnu i den sildigste Tid. - M. Vahl søgte siden at bevare Mindet af denne hans Kierlighed og Kundskab, ved at opkalde en den Gang ubekendt Plante efter ham, nemlig Lundia. Dette Slægt er i hans Manuskript udmærket ved følgende Beskrivelse: Corolla monopetala, hypogyna, tubulosa, tubo medio coarctato, limbo septemfido, laciniis oblongis. Stamina septem summo tubo, corollæ inserta, alternantia cum segmentis, filamenta longa. Germen superum. Stylus I. Stigma bifidum. - Den Art der voxer paa Ceilon, og som han kaldte *L. involucrata*, er kiendelig ved sit store sexbladede Svøb (*involucrum hexaphyllum*), der hos den levende Plante er af stærk purpurrød Farve. Da Vahl paa sin sidste Reise fandt denne Plante i Jussieus Manuskript benævnet: *Analectis speciosa*, havde han formodentlig enten hævdet sit ovenanførte Navn, eller hertil bestemt en anden Plante, hvis Skiebne havde tilladt ham at fuldføre sit desværre ufuldendte Værk *Enumeratio plantarum*.

I en Alder af 19 Aar havde Tønder Lund tilbagelagt den foreskrevne akademiske Bane, og ved udmærket Kundskab erhvervet Universitetets bedste Vidnesbyrd for Duelighed til Embede. Sand Kundskab om Naturen leder altid umiddelbar til de værdigste og meest lyse Begreber om det høieste Væsen, Naturens Ophav; den sande videnskabelige Theologi blev ogsaa Tønder Lunds Studium, dog langt fra (ikke) i nogen egennyttig Hensigt.

Tilbagereisen til Norge (1769) blev imidlertid det vigtigste Skridt til hele hans Fremtid. I den Sehestedske Familie fandt han nemlig det sande Venskab, der siden stedse udgjorde hans selskabelige Livs høieste Lykke. Her fandt han endelig ogsaa siden den høiest huslige Lykke, da han fra 1797 levede i det lykkeligste Ægteskab med Georgine Krohg, en Datter af Oberst og General-Veimester Krohg, der stiftede seg et elsket og varig Minde ved sine mageløse Forbedringer i det Nordenfieldske Veivæsen.

Kammerherre O.R. Sehested, første Deputeret i Commerce-Collegiet, blev fra Tønder Lunds første Tilbagekomst til Norge, hans kiæreste Ven og uadskillelige Medstuderende; med ham gikk han til Sorøe Academie (1772), og fandt der sin Ungdoms Lærer Professor Schiønning. De reiste (1776) til Universitetet i Kiel, hvor den berømte Entomolog og Naturkyndige Professor J.C. Fabricius blev deres inderlig elskte og forbundne Ven; her blev Entomologien deres Yndlingsfag, og de begyndte den Samling, der siden her i Kiøbenhavn er voxet til den Høide, at den i Rigdom og Skønhed neppe har sin Lige, og er, i Henseende til videnskabelig systematisk Orden, blevet aldeles umistelig for dette Studium, da Professor J.C. Fabricius i sine Skrifter, der bestandig vil være af denne Videnskabs fornemste Hielpemidler, idelig beskrev efter og henviste til denne Samling.

⁵⁵Etatsråd Niels Tønder Lund 1749-1809. Kbh. 1980, s. 75-82.

Paa deres Reise i Engeland stiftedes Bekiendtskab med Banks, Solander og Forster. Efter deres Hiemkomst blev Tønder Lund, efter en Reise i Norge, ansat (1778) som Fuldmægtig i det vestindiske Contoir i General-Toldkammeret, hvor han siden forfremmedes til Renteskriver, Kammer-Secretair, Comiteret og Deputeret.

I Kiøbenhavn fandt Tønder Lund sin Ungdoms Ven og Medstuderende M. Vahl i fuldt Arbeide med den Botaniske Have. Lykken syntes imidlertid ret at have villet føie Vahl; hans formuende Fader havde understøttet ham rundelig; han var nu siden 1779 allernaadigst beskikket til Lector ved Haven, og holdt Forelæsninger over sin Videnskab. Det Anlæg her **skede** til langsomt men sikkert at undergrave Vahls Lykke, saa Tønder Lund meget tidlig; han advarede ham, dog uden at kunne afværge Stødet, men det ædle Venskab, hvormed han idelig søgte at afværge Følgerne, vil aldrig glemmes, saa længe Naturvidenskabens har Yndere i Fædrelandet. M. Vahl tiltraadte efter Befaling 1783 en Reise til Holland, Frankrige, Spanien, Barbariet, Italien, Sveits og Engelland. - I hans Fraværelse søgte og fik Tønder Lund Udgaven af Flora Danica overdraget til Vahl, som Hans Majestæt herved tillige lod tilkiendegive, at han skulde være i allernaadigst Erindring ved forefaldende Leilighed. - En anden havde imidlertid erholdt hans Plads ved Haven.

Den Ild som længe havde ulmet, udbrød endelig i Vahls Fraværelse (1787) i lys Lue, og oplyste en Adfærd, der var intet mindre end edel. Tønder Lund ønskede ogsaa at Tidens tætteste Slør havde skult den for evig; men da Sandhed og en fraværende Vens Ære truedes, stred det mod hans Retsindighed at lade dem lide; han satte nu, ved sine Skrifter om den Botaniske Have, Efterverdenen i stand til at dømme om Forholdet, og yttrede tillige Ønsket at bidrage til en bedre Indretning for Videnskabens.

Hans uafsladelige Arbeider for Naturhistorie-Selskabets Dannelse og Fremvæxt ere fortrinlig bekiendte. I Selskab med sin Ven Kammerherre Sehested, med Suhm, Abildgaard, Rothe, Bastholm og flere, lagde han 1788 Grundvold til dette Selskab, som allerede 1789 var i fuld Virksomhed. Neppe har noget Selskab haft hurtigere Fremgang og større Held i sit Øiemeds Opnaaelse; alle Fædrelandets Naturkyndige erindre det stedse med sand Taknemmelighed, og næsten alle have i større eller mindre Grad nydt dets Velgierninger. Her blev det sande Ædelmod ikke blot anprist, men udøvet; Selskabets Samling var til for at gavne, og dens Anvendelse var ei af Frygt, at et og andet kunne mishandles, gjort saa vanskelig, at den Studerende maatte søge at undgaae Brugen. Ved Forelæsningerne udbredtes tillige den sande Smag for Videnskab, og for den i Naturhistorien saa nødvendige Autopsie. - Hvormeget Tønder Lund, som Selskabets Vice-Præsident, tilligemed den øvrige Direction bidrog til at grundfæste denne Fremgangsmaade, veed de Samtidige, men Efterverdenen vil uden denne Kundskab neppe indsee Muligheden, at et Selskab i saa kort Tid og med saa faa Hielpemidler har udrettet saameget.

Baandet mellem Naturhistorie og Landhusholdning er uopløsligt. Da der i Aaret 1804 syntes være Leilighed til at knytte dette endnu fastere, ble Leiligheden ikke forsømt, dog uden at tabe Selskabets Hovedforhold af Sigte. Conferentsraad Classen tilbød nemlig, at hvis Naturhistorie Selskabets Samling blev forenet med det Classenske Agerdyrknings Institut, vilde han forelægge Plan til det Heles Vedligeholdelse til offentlig Brug for bestandig. - Selskabets Direction ansaae det nu for Pligt at underrette den til et Kongelig Musæums Oprettelse allernaadigst 1796 anordnede Commission om dette Tilbud, saameget mer som de samtidig arbeidede til et og samme Formaal, Naturvidenskabens Fremvæxt. - I Følge Hans Majestæts allernaadigste Villie forenedes Naturhistorie-Selskabets Samling med Musæum, og Selskabets saa nu ikke blot sin Samling, men sine Arbeiders Fortsættelse sikkert for bestandig. Tønder Lund havde nu sin Glæde, i Selskab med sine Venner, at have grundfæstet sin Videnskab i Fædrelandet.

Det forrige Aarhundredes sidste Tiaar blev skrækkelig mærkværdigt ved Politiske Omvæltninger; de Videnskabelige vare vel færre, men mærkelige, især den der truede at

angribe Naturvidenskabens Grundvold; nogle søgte nemlig at forvandle Naturvidenskab fra Erfarings Kundskab til Speculation. Tønder Lund skrev allerede 1777 i sin Afhandling om Maaden, hvorpaa Naturen retter Udarter: ”ulykkeligvis begyndte man at ville læse Naturens store Bog, førend man kiendte Bogstaverne”. Imidlertid havde han stedse den Tillid til sine Landsmænds faste Character, at de ei vilde miskiende Naturvidenskabens sande Kilde, men heller vælge Erfarings vist nok møisommelige Veie, end forvikle sig i Phantasien Labyrinther. - Efterverdenen maa dømme om dette Haab var ugrundet.

De Afhandlinger af ham, der ere indrykkede i det Skandinaviske Selskabs Skrifter og i Ugebladet Bogvennen, lagde tydelig hans Borgersind for Dagen. Hans lyse rige Aand i hans Embeds-Forretninger var elsket af hans oplyste Medarbeidere, som uden Tvivl vil savne ham længe. Han erkjendte stedse og fortiente den Lykke, at arbeide i Selskab med Mænd som Fædrelandet bestandig mindes med Høiagtelse og Taknemmelighed. - Tilfældet havde (1794) gjort den til alle Tiders vigtige og vanskelige Bestyrelse af Kiøbenhavns Politivæsen næsten farlig. Tønder Lund overtog denne Bestyrelse, og da han havde bragt Sagerne til alles Tilfrædshed igien i Orden, viste han, ved atter at overtage sine Embeds-Forretninger, den samme uegennyttige Tænkemaade, som udmærkede hans hele Liv.

Uagtet hans meget og ofte høist trettende Arbeide, viste han den største Beredvillighed i at række videnskabelige Foretagender sin hielpsomme Haand. - Professor Vahls Død (1804) bedrøvede ham særdeles. Her (sagde han ved Vahls Gravhøi) begrov vi meget; ingen kiendte nemlig bedre end han denne sieldne Mands øvede Øje, og hvilken sikker Tilflugt man havde i hans Erfaring, naar man vilde vide hva der var arbeidet i Naturvidenskabens. Efter at han, i Selskab med sine Venner, havde sørget for denne sin afdøde Vens Familie-Anliggender, sørgede han og for Opfyldelsen af hans videnskabelige Forpligtelser ved at opmuntre og selv deeltage i Udgaven af hans efterladte Arbeider. - Ved Professor J.C. Fabricii Død (1808) tabte han ogsaa en inderlig elsket Ven og tro Medarbeider i Videnskabens, som de begge trolig havde ophiulpet og bragt til udmærket Grad af Orden og Fuldkommenhed. - Nu sørgede han især for Udgaven af nærværende sidste Hefte af Naturhistorie-Selskabets Skrifter, paa hvis Trykning der blev begyndt, og hvortil han selv skrev Registere, saavel som til dette, som til foregaaende Hefter. Ved alle disse Arbeider attraaede han intet uden den tause Bevidsthed at have arbeidet trolig til Selskabets Formaal; da dette fornemmelig er Naturvidenskabens Anvendelse til umiddelbart Gavn for Fædrelandet, saa staaer her endnu tilbage at erindre, hvor redelig og kraftig han ogsaa arbeidede til dette Maal.

Professor M. Vahl gav i sine Forelæsninger i Naturhistorie-Selskabet over Fiskernes Naturhistorie (1793) enkelte, men uforglemmelige Vink, til at see Fiskerierne i de Danske State fra deres vigtige Synspunkt, nemlig som Grundvold og Planteskole for en stor Deel af Statens Handel, Søfart og Flaade; han kiendte Norges Fiskerier personlig, ikke blot fra de store Cirkler, men fra den Fattiges Hytte. Tønder Lund havde ved sin Reise i Norge og ved sit Embeds- og Venskabs-Forbindelse erhvervet mangfoldig og nøie Kundskab i dette Fag, og meddeelte den med samme ædle Velvillie, som udmærkede alle hans Handlinger. Hans Anbefaling til Norges heri kyndige Embedsmænd og Venner, hvoriblandt Justitsraad og Toldinspektør Lassen i Bergen stedse vil erindres fortrinlig, banede Veien til de heri nødvendige locale Erfaringer. Landets Fiskeri-Sag, den vanskeligste og meest indviklede af alle, kom derved atter til Undersøgelse. Nordens oplyste Regent og sande Ven antog sig allernaadigst denne Sag umiddelbar; nogle af Norges Fiskere understøttedes til at drive Havfiskeriet i dertil passende Dæksfartøier, og andre fik Dægsbaade til Lodseriet. Landets Handel og Søfart vandt herved de tilsigtede Fordele, dets Handelskredit skulde befæstes, og Menneske-Liv skulde agtes og frelses. For at grundfæste og udbrede denne velgiørende Indretning, blev det nødvendig at undersøge de Anstød, hvor ethvert Forsøg at give Norges Havfiskerier samme Fasthed og Sikkerhed, som de allerede i rum Tid havde hos andre oplyste

Nationer, hidtil stedse vare strandede. Dette skede. Hans Majestæt havde endog den Naade at opbyde (i Aaret 1804) Mænd af samtlige Kongelige Collegier til den hermed paa det nøieste forbundne Nordlandske Sags Undersøgelse; Nordlands værdige Biskop M.B. Krogh arbeidede med sand Iver og Kundskab for denne Sag, og heri var det man atter saae og stedse vil erindre Etatsraad N. Tønder Lunds og hans ligesindede Medarbejderes ædle Grundsætninger og Iver for Sagenes Afslutning. - Dette vigtige Anliggende var i meget kort Tid bragt i Orden til Udførelse, da det endelig atter maatte standse ved et Tidspunkt, som Fædrenelandet vil mindes for bestandig med inderlig Harme. Den tunge høist ufortiente Skiebne, som traf Dannemark i Sommeren 1807, forhalede Udførelsen af dette Anliggende, hvoraf saamange Tusinde Menneskers Velfærd, og saameget af Norges Opkomst afhænge.

Tønder Lund dulgte vanskelig sin Sorg herover; hiint Uheld maatte tillige foranledige hans alt for tidlige, men i høieste Grad hæderfulde Bortgang.

I Følge Hans Majestæts allernaadigste Villie, havde Norge under Krigen faaet interimistisk Regerings-Commission. Etatsraad Tønder Lund erholdt allernaadigst Ordre i December 1808 at reise til Norge for at tage Sæde i denne Commission. Alle glædede sig paa Norges Vegne; aldrig kunde Landet faae en mer trofast og oplyst Ven, og man erkjendte heri fortrinnet Hans Majestæts Landsfaderlige Visdom og Naade. Aarstiden skrækkede imidlertid alle, kuns ham ikke; vel erkjendte han det nordlige Ocean i sin Vinter-Skikkelse, men det nedslog ikke hans Mod; for Kongen og Landet, var altid hans Svar, er ingen Pligt for tung, ingen Opofrelse for stor. Hans Øie mødte vel ikke ligegyldigt den dybe Kummer i hans Ædle Kones, Børns og Venners taareblændte Øine, men han saa dog med sandt Mod det isbespændte Hav, hvor selv de meest Søevandte anede tifold Fare.

Hans Afreise fra Løkken i Jylland den 12 Januar 1809 skede i Vinterstormens frygtelige Hvile; afbrødes denne plutselig, og knuste den Skibet hvorpaa han med flere Reisende befandt sig i den da frygtelige Drivis.

Dog, vi velsigne Forsynet for den Tid, vi levede med ham, og bleve Vidner til hans uskrømtede Dyd og ædle Selvopofrelse for Fædrenelandet, Venskab og Videnskab.

Memorandum om et kongelig naturalmuseum⁵⁶

Memorandum uden Underskrift eller Dato, som findes i Museets Archiv og ikke er uden Interesse. Det lyder saaledes:

”1. Nicht alle dem Könige gehörige Sammlungen könnten dem Museo einverleibt werden, wenigstens nicht ganz. Dahin rechne ich die Thierskelete und Präparaten Sammlung der Veterinairschule, und die botanische Sammlung des botanischen Gartens, auch einen Theil der Sammlung der Universität, kurz solche Sammlungen, die zu deren Vorlesungen nothwendig und täglich gebraucht werden. Jetzt könnte wohl bloß die Rede von der nun dem Könige gehörigen Sammlung des verstorbenen Geheimraths Holmskiold, der Naturaliensammlung in der Kunstkammer und allenfalls von den Sammlungen, die vom Könige der Universität nicht geschenkt seyn möchten, aber mit ihrer Sammlung jetzt aufbewahrt werden, seyn. Ob von der eigentlichen Universitätssammlung auch die Rede seyn kann, vermag ich nicht zu beurtheilen. Sollte das der Universität entbehrliche aus dieser Sammlung mit dem Museo vereinigt werden können, und die Prachtstücke, die bey den Vorlesungen nicht zu gebrauchen sind, von derselben abgegeben werden können, so wäre es billig dasz die Universität Sammlung aus dem Museo wieder ergänzt würde in dem Falle dasz in einem oder dem andern Fache die nötigen [sic] Stücke zur Demonstration mangeln sollten.

2. Das Museum müsste das Eigenthum des Königs verbleiben und nicht nach einem der Universität gehörigem Gebäude gebracht werden, und es müsste die Commission darauf bedacht sein dem Könige nicht nur vorzuschlagen wo das Museum am besten aufgestellt werden könnte, wie es zum gemeinnützigem Gebrauche einzurichten wäre, und wo die Fonds sowohl zu der ersten Einrichtung als zur Unterhaltung und beständigen Aufsicht herzunehmen wären, sondern auch wie für die Sicherheit gesorgt werden könnte, und wie die jährliche (sic) an der Rentekammer abzugebende Rechnung über Abgang und Zugang, Einnahme und Ausgabe zweckmässig und zur vollkommen Beruhigung dasz nichts von diesen kostbaren Sammlungen verlohren gehe, abgelegt werden könnte.

3. Ob die Aufsicht über das Museum dem jedesmaligen Kunstverwalter oder einem besonderen vom Könige zu lohnende Director anzuvertrauen sey, würde ein Gegenstand der Deliberation der Commission seyn müssen. Dasz der Professor der Naturgeschichte bey der Universität diese Aufsicht ex officio haben sollte, würde ich für bedenklich halten 1° weil dadurch leicht in der Zukunft Gelegenheit gegeben werden könnte die Sammlung als Eigenthum der Universität anzusehen und sie einem gemeinnützigem Gebrauche und dem Könige zu entreiszen, auch weil es, zweitens, leichter ist mit einem Kunstverwalter oder Director, wenn er seine Pflichten nicht erfüllt, als mit einem Professor der Universität fertig zu werden.”

Til det første Stykke har Hertugen paaskrevet: ”Diesem könnte ich bey[stimmen] doch mit der Einschränkung, dasz die Universitätssammlung dem Museum gleichfalls einverleibt würde, dasz in dem Local des Museum eine eigens abgesonderte zu Vorlesungen bestimmte Sammlung [ulæseligt] sey, und dasz diese Vorlesungen die vielleicht nicht einzig für Studenten bestimmt seien und von diesen besucht werden dürften”.

⁵⁶ C.C.A. Gosch, Jørgen Christian Schiødte. B.1. Kbh. 1898, s. 10f.

Direksjonens tilbud⁵⁷

”Siden Aaret 1789 har det herværende Naturhistorie Selskab bestaaet og hidindtil ved Bidrag fra nogle af de kongelige Herskaber, men fornemmelig ved dets egne Medlemmers Sammenskud uafbrudt vedligeholdt sin Virksomhed, som kun i de senere Aar har maattet aftage noget i Forhold til Indtægternes Formindskelse. Selskabet smigrer sig med, at det for Enhver, som ynder Naturhistorien og erkjender den som en nyttig og nødvendig Videnskab, [er] ufortrødent at nævne, hvori dets Virksomhed har bestaaet, og hva det har virket. Det tør tilegne sig en stor Deel i, at denne Videnskab er bleven indført i Undervisnings- og Opdragelsesvæsenet som en væsentlig Deel, og det har umiddelbart bidraget til, at dette blev med et mulig, ved at danne et ikke ringe Antal af Lærere for Undervisnings-Anstalterne. Dets Tilværelses Øiemed synes altsaa at være opfyldt, og uden Tvivl i den Betragtning unddrage Selskabets Medlemmer sig efterhaanden fra at bidrage; deres Antal formindskedes ogsaa paa andre Maader, og naturligviis er det meget faa, som finde Grund for sig til at indtræde.

Selskabet eier en temmelig betydelig Samling af Naturalier, hvis Plads og Conservation fordre aarlige Penge Udgifter, og som baade for sin Vigtighed og som et af private Mænd til offentlig Brug bekostet og skjænket Bidrag, fortjener i høieste Maal at vedligeholdes for Fremtiden og at forøges.

Selskabet har lige siden sin Begyndelse havt den Lykke at see den største Deel af dets Forelæsninger og Omsorgen for Samlingen betroede til en Mand, som for sin Lærdom i flere end een af Naturhistoriens Dele er berømmeligen bekjendt for Europa; ham kunde Selskabet ikke være bekjendt at entledige, uden paa en eller anden Maade at forsikre ham det i Forhold til hans Arbeide ringe Gehalt, han hidindtil har nydt.

Det maa saaledes være Selskabets Ønske paa en passende Maade at opløse sig, men dog at see dets saa hæderligen begyndte og med saa megen Anstrængelse vedligeholdte Arbeide benyttet og bevaret for Efterverdenen.

En saadan Leilighed har nu vist sig, idet at det Classenske Fideicommis har begjært at overtage Selskabets Samlinger, for ved Hjælp deraf at kunne forbinde en Undervisningsanstalt i Naturhistorien med dets Agerdyrknings Seminarium, som nu skal gives en forandret Indretning, og imod at paatage sig for Fremtiden at lønne Professor Vahl for hans Forelæsninger og Opsyn med Cabinettet.

Men da Hans Majestæt allernaadigst har befalet, at et Kongelig eller nationalt Museum skal oprettes, saa finder Naturhistorie Selskabets Direction sig forpligtet til, førend det forelægger Selskabet det Classenske Fideicommis Forslag, at tilbyde dets Samling af Naturalier til Indlemmelse i det Kongelige Museum, og henstiller derfor underdanigen og ærbødigst til den for bemeldte Museums allernaadigst anordnede Commission, om saadant maatte ønskes dertil overleveret, hvortil dog den Betingelse tør føies, at Professor Vahl for Fremtiden holdes skadesløs for de idetmindste 500 D., han hidindtil har nydt af Selskabet i Gage, og det Emolument, at boe for moderat Husleie, samt at, ifald Samlingerne ikke strax kunne modtages, naar Selskabet opløses, der da maatte sørges for at bestride de Udgifter til Husleie og andre Fornødenheder, som Selskabets egen Kasse, hvilken til dette Aars Udgang maaskee vil tilstrække, ikke længere kunde udrede.

Saasnart vi have modtaget velbemeldte Commissions gunstige Svar, hvilket vi udbede os saa hurtig som mulig, da det Classenske Fideicommis haster med at modtage Selskabets Beslutning over dets Forslag, - skulle vi strax foredrage Naturhistorie Selskabets Medlemmer Sagen i en General Forsamling.”

⁵⁷C.C.A. Gosch, Jørgen Christian Schiødte. B.I. Kbh. 1898, s. 21-23.

Skrivelsen er undertegnet af Hauch, J.C.⁵⁸ Fabricius, N. Tønder Lund. O.R. Sehested, L. Spengler og A.B. Rothe.

⁵⁸ Her har Gosch misforstått. Det skal være C.A. Fabricius.

”Mange agtbare Medborgere yttrede, ved de sidst forbigangne Hs. Majestæts Kongens, og Hs. Kongelige Høiheds Kronprindsens Fødsels-Feste, det Ønske: At der maatte samles Subskription til et Mindesmærke, som paa et bekvemt Sted her i Hovedstaden, om hvilket blev nærmere allerunderdanigst at ansøge, kunde opreises, til Erindring om de landsfaderlige Velgierninger, Hs. Majestæt i vore Dage har beviist den hæderlige Bondestand, især ved at ophæve Stavnsbaandet til Godserne, og at bestemme, efter nøje overveiede Retfærdighedens og Billighedens Grundsætninger, denne arbejdende og nyttige Borger-Klasses Rettigheder og Pligter: Altmed kongelig og ædelmodig Opmærksomhed paa Menneskets Værd, gensidige Eiendommens Betryggelse, og almindelig Velstands Fremme: og alt paa en Tid da Krige og Krigsødelæggelser have forstyrret, eller svækket Agerdyrkning og Velstand i saa mange andre Lande i Europa. De have tillige erklæret sig villige til at bidrage til Bekostningerne, og anmodet os, Suhm og Lund, nuværende Formænd for Naturhistorie-Selskabet, Fabritius, Mallings, Colbiørnsen, nu præsidenter i Landhusholdningsselskabet, og mig Abildgaard, da Directeur for Charlottenborg Kunst-Academie, at drage Omsorg for denne Sag.”

”I den Anledning har jeg Abildgaard, givet Tegning til et Monoment, og derefter bragt samme i Modell, Tegning, saavel som Modellet, kan hos mig tages i Øiesyn af Subskribenterne.”

”Monumentet er en Obelisk af bornholmsk Sandsteen, som, ved Indskrifter paa begge Sider, viser de lovelige Friheder, Hs. Majestæt har givet Bondestanden. I Forbindelse med dens Pligter mod Fædreland, Øverighed og Medborgere.”

”Obelirken staaer paa et firkantet Postament af norsk Marmor, hvis fire Sider zires af Medailloner og Indskrivter, som alle nærmere bestemmes.”

”Paa de fire Hjørner af det firkantede Postament anbringes fire Pidestaler, et paa hvert Hjørne. Paa disse kommer fire Figurer, hver 3 ½ Alen høi, af italiensk Marmor, som forestiller Troskab, Tapperhed, Jorddyrknings Flid, Fædrelands Kiærlighed med deres Attributter. Den førstes Attribut er en Hund, den Andens mange Spyd indviklede i en Fane, den Tredies en Plov og et Overflødigheds Horn, den Fierdes en Borgerkrone (CORONA CIVICA) og en Fasces.”

”Hele Monumentet bliver 24 Alen høit, og vil koste omtrent 10.000 Rdlr, til hvilken Sum Subscriptionen hos enhver af os underskrevne modtages. Man kan tegne sig for saa meget og saalidet som man behager, dog naar nogen tegne sig for mindre end 5 Rdlr., ønskes det, der tegnes for, erlagt ved Underskrivningen; i øvrig betales Subskriptions-Summen først 11 Junii indeværende Aar. For det Modtagne give vi enhver Subskribent vores Quitting, og nedsætte alt, hva vi modtage, paa Folium i Banken, indtil Udbetaling efterhaanden fordres. Vi paatog os derhos alle tillige Bestyrelsen af Arbeidet, og skulle til sin Tid aflægge vort Regnskab over Indtægt og Udgift offentligen: ligesom vi og ville bestræbe os for, at Monumentet kan være færdigt, til at opreises, om mueligt, ved Hs. Majestæts Kongens, og Hs. Kongelige Høiheds Kronprindsens, Fødsels-Feste 1792.”

”Allerede medens Modellet har været i Arbeide, og førend offentlig Indbydelse har kunnet skee, er tegnet for mer end det halve af Subskriptions-Summen.”

Kiøbenhavn, den 23 April 1791

Suhm. Lund. Fabricius. Mallings. Colbiørnsen. Abildgaard.

⁵⁹ Karin Kryger, Frihedsstøtten. Kbh. 1986, s. 36-39.

Universitetet

Universitetet i København var på slutten av 1700-tallet en av de siste føydale institusjoner i Danmark, og ved hvert tronskifte konfirmerte den nye kongen universitetets fundas. Universitetet hadde sine inntekter fra jordegods og skatter som fundasen fastsatte. Til hver av de 14 professoratene var det lagt inntekter (corpus) av bestemte festegårder og visse konge- og kirketiender.

Festegårdene var fordelt slik at professorene i de øverste fakulteter hadde et større corpus enn professorene i de nedre. (Universitetet rangerte sine fakulteter slik at det teologiske var det høyeste, dernest kom det juridiske, så det medisinske og til sist det filosofiske.) Mens corpora var knyttet til stillingene, ble inntektene av konge- og kirketiendene fordelt mellom de 14 professorene etter ansiennitet. Dermed kom de faste professorenes lønn til å ligge mellom ca. 1500 riksdaler, for den høyest gasjerte teologiprofessor, og 1000 riksdaler for den laveste filosofiprofessor. De 14 professorene hadde dessuten fri bolig i universitetets professorgård. De øvrige professorene, 6 ordinære og 8 ekstraordinære (i 1789), ble hovedsakelig betalt av kongens kasse.

Den nye fundasen, som i 1788 erstattet den gamle fra 1732, slo fast at kongens bidrag til professorlønnene etter hvert skulle falle bort. Det forutsatte en omlegging av hele lønningssystemet i universitetet, og fra 1796 startet en reform av universitetets finansieringssystem. Gradvis ble bindingen mellom den enkelte professorstilling og det tilhørende jordegodset opphevet, og inntektene kunne dermed gå inn i en felles kasse som professorene etter hvert ble lønnet fra. Dette satte universitetet i stand til å betale lønn til flere professorer, både til dem som kongens kasse hadde underholdt, og etter hvert til nyopprettede professorstillinger.

Naturhistorien vandt nye Anseelse ved Universitetet udi det nu oprettede Natur-Theater, hvor en udsøgt Mængde af Skabninger, samlede fra alle Jordklodens Dele tale Skaberens Herlighed og opfordre Naturelskere til at undersøge deres Egenskaber og udbrede deres Nytte. For de Læsere, som ikke have Leilighed til at see Indretningen skulle maaskee en kort Beskrivelse derover ikke være ubehagelig. Over Indgangen til Natur-Theatret staaer følgende korte Paaskrift:

THEATRUM. NATURÆ.
MUNIFICENTIA. REGIS. CONDITUM.
A. C. MDCCLXXII.

Naturens Skueplads, ved Kongelig Gavnildhed stiftet udi Aaret 1772.

Foran er en Koridor paa Ti Fag, 84 Fod lang, hvorudi rummes saadanne Dyr eller deres Dele, som Størrelsen ikke tillader anden Plads. Salen bestaaer af syv Fag Vinduer mod Østen og ligesaa mange mod Vesten, hvorimellem Breden udgiør 28 Fod; Længden, som er 62 Fod, strækker sig fra Indgangen til den øverste Ende af Bygningen, hvor to Fag Vinduer vender mod Søndén. Dette Værelse har altsaa et efter sin Størrelse tilstrækkelig Lys, men Soelstraalernes Hede afværges ved Gardiner. Mod Pillerne imellem Vinduerne til Østen og Vesten ere paa hver Side af Salén sex Skabe, og øverst i Salén tvende Hjørne-Skabe; ethvert af disse er 9 Fod høi, nederst med Skuffer indrettet, og ovenfor med Glas-Dørre. Under Vinduerne ere ogsaa Afdelinger med Skuffer. Mineralsamlingerne glemmes i nogle af disse Skabe og deres Skuffer i saadan Orden, at ethvert Riges, betydelig Landstræknings eller Øes Producter haves for sig samlede i en systematisk Orden, saa at Øiet paa eengang kan giøre sig kiendt med det Lands Mineralier, som man søger. Forsteningerne ere efter Dyre- og Plantesystemet ordnede, og tiene saaledes til Sammenligning med de uforvandlede Skabninger af samme Art, eller til at udfylde deres Tal, som ikke kiendes opdagede i deres naturlige Tilstand, og derfor almindeligen ansees for undergaaede Arter. Udstoppede Firefødde-Dyr og Indianske Fugle ere i fire af de foranførte Glas-Skabe opsatte, men de Europæiske Fugle bevares i tvende meget større Skabe; disse staae frie paa Gulvet og udgiøre en Lygte, hvorudi Fuglene stilles paa Konsoler, som ere hæftede paa opstaaende Piller, saa at Øiet og Lyset har frie Tilgang fra alle Sider at kunde overse det hele. Pladsen for Insekterne er i den øverste Ende af Salén, hvor et stort Skab, heelt med Skuffer indrettet, beklæder en meget breed Pille imellem begge Fag Vinduer. Insekterne bevares paa Naale i Kasser, som dækkes med en velpassende Ramme og sit Glas. For Dag-Papilioner, hvis Vinger formedelst deres smukke Malning bør kunde sees paa begge Sider, er en dertil passende Indretning: De bevares i Kasser, hvis Bunde ere Glas ligesom Laagene; Spidsen af Naalen, som gaaer igiennem Papilionen, hæftes paa Glassets Flade formedelst en liden Halvkugel af Terpentinox. Skabets tvende Dørre ere dybe og med Rum afdeelte, hvori bemeldte Kasser, reiste paa Rammens Side, nøie passe, og udfylde Dørrenes aabne Ruder: Formedelst denne Indretning forestiller enhver Dør tvende Malerier, nemlig Papilionernes underste Malning, naar Dørrene ere lukkede, og den øverste naar de ere aabnede. Et par lette Rammer, beklædte med grøn Silke, hænge udvendig paa disse Dørre og lukke til for Soelstraalerne, som ellers

⁶⁰Morten Thrane Brünnich, Dyrenes Historie og Dyre-Samlingen udi Universitetets Natur-Theater. 1. Bind, Kbh. 1782, s. XXII-XXXIV.

skulde udblege Papilionernes Farver; paa den indvendige Side af disse Rammer er udspændt hvid Papiir, som gjør en Grund for Farverne, naar Dørrene ere oplukkede, og viser Navnet paa enhver Papilion. Intet bevarer Insekterne bedre end denne her beskrevne Indretningsmaade. Paa hver Ende af dette store Skab er et mindre trekantet Hjørne-Skab, hvorudi Indianske Fugle ere opsatte. Endeel af Konchylierne ere ordnede i Salens tvende Hjørneskabe paa Trappehyller, og Resten i Skuffer, enhver Art og Forandring i sin derefter passende Kasse af blaae Papiir. Dyrene, i Viingeist bevarede, ere opsatte i den Nordre Ende af Salen; Et Skab, som med sine Dørre udgjør to tredie Dele af en riflet Kolonne, hvis Omfang og Høide hver for sig er 6 Fod, rummer en stor Mængde, thi foruden 200 Glas-Flasker af første og middelmaadig Størrelse, som Skabet selv indeholder, ere Dørrene saa dybe og med Hylder inddeelte, at mer end 500 mindre Glasflasker af forskiellig Størrelse der have Sted, hvilke alle med de større i Skabet falde ved deres Aabning paa eengang i Øinene. Endeel af Væggen paa begge Sider af Skabet er ligeledes inddeelt i Hylder og beklædet med Glasflasker, som indeholde de større Dyr. Til at hindre Viingeistens Uddunstning ere en stor Deel Glas lukkede med indslebne Hielme; andre med mindre Aabning, indrettede for Slinger, ere forsynede med Glaspropper; Resten dækkes med tilkittede Glasskiver: De stor Legemer foraarsage Viingeistens stærkere Uddunstning, og derfor bør Skiverne over disse være Speilglas, da det svagere Glas i saa Tilfælde maatte briste. Viingeisten er almindeligen svækket med Vand til to tredie Dele af dens Styrke. Foden af den beskrevne Kolonne er indrettet med lave Skuffer for slebne Stene. Koralsamlingen og de øvrige Søe-Væxter ere dels opsatte i et stort Skab, som paa den ene Side af Kolonnen svarer mod Indgangen paa den anden Side, dels ere med Søe-Æblerne og Stiernefiskene ordnede i Skuffer og dertil indrettede Kasser, som for de bløde Dyrearter ere efter Fornødenhed dækkede med Glas. De tørrede Fiskearter ere ligeledes bevarede. Mumierne og dertil hørende Ægyptiske Oldsager ere i tvende smaa Skabe for sig indlukkede. Til Urtesamlingen bliver ogsaa en dertil passelig Indretning. Endnu tillader Rummet Plads for Bogsamlingen, bestaaende af Videnskabernes Academi's Acter og nogle kostbare Værker i Naturhistorien.

**Naturhistorie-Selskabets bekjendtgørelser i
Københavns Kongelig allene privilegerede Adresse-Contoirs Efterretninger**

1789

16.10 /227; 13.11/248; 20.11/253; 27.11/259; 4.12/264; 11.12/269; 18.12/274; 28.12/280

1790

5.1/3; 5.2/27; 12.2/33; 19.2/39; 23.2/42; 1.3/47; 17.3/62; 23.3/66; 29.3/71; 28.4/99 ; 4.5/103;
28.5/125; 1.6/128; 22.6/144; 27.9/21; 27.10/244; 1.11/247; 29.11/272; 27.12/298

1791

3.1/1; 10.1/7; 24.1/17; 31.1/22; 2.2/25; 22.2/41; 28.2/45; 1.4/74; 6.4/79; 11.4/82; 12.4/84;
4.5/100; 16.5/109; 18.5/112; 27.5/117; 10.6/126; 5.9/189; 26.9/204; 7.10/213; 18.10/222;
25.10/227; 22.11/250; 21.12/271; 27.12/275

1792

2.1/1; 24.1/20; 21.2/44; 27.3/74; 14.5/114; 30.5/131; 5.6/136; 12.9/218; 24.9/226;
2.10/234; 23.10/251; 27.11/280

1793

2.1/1; 9.1/7; 22.1/17; 20.2/44; 25.2/47; 1.3/52; 15.3/64; 3.4/80; 9.4/85; 19.4/94;
23.4/98; 5.6/135; 18.9/225; 23.9/229; 22.10/254; 8.11/267; 25.11/280; 3.12/287

1794

13.1/9; 28.1/22; 3.2/25; 4.2/27; 26.2/46; 14.3/63; 26.3/76; 23.4/102; 6.6/141;
13.6/146; 23.6/155; 25.6/158; 11.7/172; 6.8/195; 29.9/240; 24.11/289;
2.12/296; 10.12/303; 16.12/308

1795

2.1/1; 18.3/61; 28.1/21; 4.3/49; 14.4/85; 27.4/98; 16.6/146; 18.6/153; 7.7/186;
7.10/284; 23.10/297; 10.11/312

1796

6.1/4; 25.1/19; 2.3/51; 21.4/ 96; 17.6/154; 12.10/259; 21.10/267; 28.11/299;
16.11/296

1797

10.1/ 9; 13.3/62; 29.3/77; 14.6/153; 23.6/165; 10.10/263; 25.10/279; 30.10/283;
6.11/289; 10.11/293; 28.11/308

1798

2.1/1; 26.1/23; 28.3/83; 25.4/112; 23.5/141; 8.6/159; 12.10/275; 3.12/325

1799

6.2/31; 6.3/56; 22.3/71; 28.3/74; 21.5/129; 19.6/160; 9.7/180; 25.11/318

1800

14.5/158; 10.11/374; 11.11/376; 24.11/390

1801

16.6/194; 17.6/196; 13.11/385

1802

29.10/413; 18.12/471

1803

8.3/85; 11.3/90; 23.6/248

1804

9.11/449; 10.11/451; 15.11/457; 23.11/468
29.12/518 Vahl

Bibliografi

- Andersen, Sigurd, ed. *P.C. Abildgaard (1740-1801). Biography and Bibliography*. Kbh.: Kandrup, 1985.
- Andersen, Vilhelm. *Det attende Aarhundrede*. [Tider og Typer af dansk Aands Historie.] Kbh.: Gyldendalske Boghandel, 1909.
- Anker, Jean. *Otto Friderich Müller's Zoologia Danica*. [Library Research Monographs, vol. 1]. Kbh. 1950.
- Bache, Niels. *Et Par Ord til Publicum i Anledning af den usandfærdige Beretning om den Kongelige botaniske Hauge og den Gartner, som Hr. Riegels i sit nyligen udkomne Skrift: De fatis faustis & infaustis chirurgiæ, side 582 har indført*. Kbh. 1787.
- Bache, Niels. *Kammerraad Lunds Angreb paa den botaniske Haves Forfatning besvaret af Niels Simon Bache*. Kbh. 1788.
- Bisgaard, H.L. *Den danske Nationaløkonomi i det 18. Århundrede*. Kbh. 1902.
- Bokkenheuser, Knud. *Vejen gaar min tro over Vesterbro*. Kbh. 1913.
- Bro-Jørgensen, J.O. og Morten Westrup. *Kommercekollegiet 1736-1816*. [Vejledende arkivregistraturer. Rigsarkivet, bind 22.] Kbh.: I kommission hos G.E.C. Gad, 1984.
- Bruun, Chr. *Peter Frederik Suhm, 18. oktober 1728 – 7. september 1798. Levnetsbeskrivelse*. Kbh. 1898.
- Brünnich, Morten Thrane. *Dyrenes Historie og Dyre-Samlingen udi Universitetets Natur-Theater*. 1. Bind, Kbh. 1782. S. XXII-XXXIV.
- Christensen, Carl. *Den danske Botaniks Historie*. B.1, Kbh. 1924.
- Christensen, Carl. «Martin Vahl og hans Samtid». I *Naturens Verden*. 7. Aarg. Kbh. 1923.
- Christensen, Dan Ch. *Det moderne projekt. Teknik & kultur i Danmark-Norge 1750-(1814)-1850*. Kbh.: Gyldendal, 1996.
- Dansk biografisk leksikon*. 27 b. Kbh.: Schultz, 1933-1944.
- Dansk Litteratur-Tidende for 1820*.
- Danstrup, John og Hal Koch (red.). *Danmarks historie*. B.10. Kbh. 1978, s.188.
- Dam, Emil og A. Schæffer. *De danske Apotekers Historie*. 3 b. Kbh.: I kommission hos Levin & Munksgaard, 1925-1933.
- Dybdahl, Vagn (red.). *For Fædrelandets bedre flor. Bidrag til Det kgl. Danske landhusholdningsselskabs historie 1769-1969*. Kbh. 1969.
- Erslew, Thomas Hansen. *Almindeligt Forfatter-Lexicon for Kongeriget Danmark med tilhørende Bilande fra 1814 til 1840*. 3 b. Kbh.: Forlagsforeningens Forlag, 1843-1853.
- Falk-Jensen, Arild og H. Hjorth-Nielsen. *Candidati og examinati juris 1736-1936*. 5 b. Kbh. 1954-59.
- Feldbæk, Ole. *Danmarks økonomiske historie. 1500-1840*. Herning: Systime, 1993.
- Feldbæk, Ole. «Den lange fred». I Olsen, Olaf (red.). *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie*. B. 9. Kbh.: Gyldendals bogklubber, 1992.
- Friis-Petersen, H. *Studenter ved Københavns Universitet. 1740-1828*. 3 b. Kbh. 1949.
- Garboe, Axel. *Geologiens historie i Danmark*. B. 1. Kbh.: Reitzels Forlag, 1959.
- Gosch, C.C.A. *Jørgen Christian Schiødte*. B. 1. Kbh. 1898.
- Gosch, C.C.A. *Udsigt over Danmarks zoologiske Literatur*. 2. avd. 1. b., Kbh.: Hoffensberg, 1873.
- Gøbel, Erik. *De styrede rigerne. Embedsmændene i den dansk-norske civile centraladministration 1660-1814*. Odense: Odense Universitetsforlag, 2000.
- Hansen, Holger. «Natural- og Husholdningskabinetet paa Charlottenborg». I *Historiske Meddelelser om København*. 1915.
- Helk, Vello. *Dansk-norske studierejser. 1661-1813*. [Odense University studies in history and social sciences, vol. 139.] Odense: Odense Universitetsforlag, 1991.

Helk, Vello. *Stambogsskikken i det danske monarki indtil 1800*. [Odense University studies in history and social sciences, vol. 237.] Odense: Odense Universitetsforlag, 2001.

Henriksen, Kai L. «Oversigt over Dansk Entomologis Historie». I *Entomologiske Meddelelser*. 15. b. Kbh. 1921-37.

Hertel, H. *Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs historie*. B.1. Kbh.: Bang, 1920.

Holm, Edvard. *Danmark-Norges Historie*. Sjetten Binds Anden Del. Kbh.: Universitetsboghandler G.E.C. Gad, 1909.

Holm, Edvard. *Kampen om Landboreformerne i Danmark i Slutningen af 18. Aarhundrede*. Kbh.: I kommission hos Gad, 1888.

Hornemann, Jens Wilken. *Om Martin Vahls Fortjenester af Naturkyndigheden som Videnskabsmand og Lærer*. [Særsk. avtr. av det Kgl. danske Vidensk. Selsk. Naturv. og math. Afhandlinger. 1.] Kbh. 1821.

Høst, Jens Kragh. *Clio. Et Bidrag til Læsning for den fædrelandske Histories Yndere*. 1. b. Kbh.: Schuboth, 1821.

Johansen, Hans Chr. *Dansk økonomisk politik i årene efter 1784*. B.1. [Jysk Selskab for Historie, Skrifter b. 21.] Århus 1968.

Jørgensen, Per M. «Martin Vahl (1749-1804) - den første norske botanikkprofessor». I *Blyttia*. Årg. 57. 1999.

Jørgensen, Per M. (red.). *Martin Vahl - 250 års minnet*. [Bergen Museums skrifter, nr. 7]. Bergen 2000.

Kjeldsen, Jørgen. *I Guld og Himmelblaat. En bog om frimureriet i Danmark i fortid og nutid*. Kbh.: Den Danske Frimurerorden. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1992.

Knattrup, Nicolaj. «Naturhistorikeren P. C. Abildgaard». I *Dansk Veterinærhistorisk Aarbog*. 7. Aarg. Horsens 1940.

Koch, Carl Henrik. *Dansk oplysningsfilosofi 1700-1800*. [Ebbesen, Sten og Carl Henrik Koch (red.). Den danske filosofis historie, b. 3.] Kbh.: Gyldendal, 2003.

Kragh, Helge (red.). *Natur, nytte og ånd. 1730-1850*. [Nielsen, Henry, Helge Kragh, Peter C. Kjærgaard (red.). Dansk naturvidenskabs historie. B. 2.] Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2005.

Kryger, Karin. *Frihedsstøtten*. Odense: Landbohistorisk Selskab, 1986.

Lange, Axel og Svend Bruun. *Danmarks Havebrug og Gartneri til Aaret 1919*. Kbh.: Gyldendal, 1920.

Lange, Joh. «Erindringer fra Universitetets botaniske Have ved Charlottenborg 1778-1874». I *Botanisk Tidsskrift*. 3. R. 1. B. Kbh. 1876-77.

Lobedanz, Max. «Abildgaards 'Additamentum XII'». I *Dansk Veterinærhistorisk Aarbog*. 7. Aarg. Horsens 1940.

Lumholt, Asger. *Det kongelige danske Videnskabernes Selskab 1742-1942*. 1. og 2. bind. Kbh.: I kommission hos Ejnar Munksgaard, 1942-50.

Lund, Niels Tønder. *Noget om den botaniske Have, i Anledning af Gartner Baches Et Par Ord til Publicum*. Kbh. 1788.

Lund, Niels Tønder. *Videre om den botaniske Have, i anledning af Svaret for Gartner Bache mod det tilførn om Haven udgivne*. Kbh. 1788.

Mølholm Hansen, Ellen. *Etatsråd Niels Tønder Lund 1749-1809*. Kbh. 1980.

Nielsen, Helge. *Drømme om Frihedsstøtten rejst af Borgere for Bønder og Kongen tilegnet*. Kbh.: Rhodos, 1986.

Ovenstad, Olai. *Militærbiografier. Den norske hærs officerer fra 18. januar 1628 til 17. mai 1814*. B. 1-2. Oslo: Norsk slektshistorisk forening, 1948-1949.

Petersen, Morten. *Oplysningens gale hund - Niels Ditlev Riegels*. Kbh. 2003.

Rahbek, Knud L. *Erindringer af mit Liv*. 5 b. Kbh.: Schulz, 1824-1829.

- Riegels, Niels. *Brevvexling imellem Abildgaard og Riegels, om at studere Dyrenes Anatomie*. Kbh. 1788.
- Rohde, H.P. *Johan Bülow paa Sanderum Gaard*. Odense: Andelsbogtrykkeriet i Odense, 1961.
- Rothe, Tyge. *Naturen betragtet efter Bonnets Maade*. 1-6. Kbh. 1791-94.
- Salmonsens Konversationsleksikon*. 2. udg., 26 bind. Kbh. 1915-1930.
- Schulz, Hans. *Friedrich Christian Herzog zu Schleswig-Holstein. Ein Lebenslauf*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt, 1910.
- Spärck, Ragnar. *Undervisningen i zoologi ved Københavns Universitet*. [Festskrift (Københavns Universitet).] Kbh. 1962.
- Steffens, Henrich. *Hvad jeg oplevede*. 9 b. Kbh. 1840-45.
- Swane, Leo. *Abildgaard. Arkitektur og Dekoration*. Kbh. 1926.
- Trap, J.P. *Statistisk-topographiske Beskrivelse af Kongeriget Danmark*. B. 4. Kbh.: Forlagsbureauet, 1873.
- Wad, Gregers. *Breve fra og til Gregers Wad, 1790-1812*. Udg. af Ad. Clément. Kbh.: Thiele, 1928.
- Wagner, Peter. «En disputatshandling og dens følger». I *Bibliotek for Læger*, 184. årg. h. 2. Kbh. 1992.
- Wagner, Peter. «Flora Danica - en europæisk billedflora». I *Urt* 77:4, p. 99-104. Kbh.
- Wagner, Peter. *Flora Danica Royal Botanic Garden Edinburgh Danish Cultural Institute, Edinburgh*
- Wagner, Peter. «Georg Christian Oeder's medicinske Iagttagelser paa hans Rejser i Norge». I *Bibliotek for Læger*, 186. årg. h. 2. Kbh. 1994.
- Wagner, Peter. «The Royal Botanical Institution at Amalienborg. Sources of Inspiration». I *Botanical Journal of Scotland*. Vol. 46/4 1994.
- Zimsen, Ella. *The Type Material of I. C. Fabricius*. Kbh. 1964.